

ТИББИЁТ КОЛЛЕЖЛАРИ УЎҚУВЧИЛАРИ УЧУН
УЎҚУВ АДАБИЁТИ

М. Н. БОЛИЕВ

**ЛОТИН ТИЛИ
ВА ТИББИЁТ
ТЕРМИНОЛОГИЯСИ**

*(Қайта ишланган ва тўлдирилган
иккинчи наشري)*

Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта
махсус таълим вазирлиги тиббиёт коллеж-
лари учун дарслик сифатида рухсат этган

ТОШКЕНТ
АБУ АЛИ ИБН СИНО НОМИДАГИ
ТИББИЁТ НАШРИЕТИ
2002

Муаллиф: М. Н. Болиев — Самарқанд Давлат тиббиёт коллежининг олий тоифали лотин тили ва тиббиёт терминологияси фани ўқитувчиси, Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими аълочиси.

Масъул муҳаррирлар: Н. Қ. Турниёзов — Самарқанд Давлат чет тиллар институти профессори, М. М. Йўлдошев — Самарқанд Давлат Университети доценти.

Тақризчилар: А. Э. Мамагов — Самарқанд Давлат тиббиёт институти профессори, Э. Б. Уринбоев — Самарқанд Давлат Университети доценти, Н. К. Мирзоев — Самарқанд Давлат Университети профессори, Ҳ. А. Арзиқулов — Самарқанд Давлат чет тиллар институти профессори, А. М. Бушуй — Самарқанд Давлат чет тиллар институти профессори.

Болиев М. Н.

Б 83 Лотин тили ва тиббиёт терминологияси: Тиббиёт коллежлари учун дарслик (Масъул муҳаррир Н. Қ. Турниёзов)—2-нашр. қайта ишланган ва тўлдирилган). —256 б. — (Тиббиёт коллежлари ўқувчилари учун). Ўқув адабиёти.

Лотин тили ва тиббиёт терминологияси фани дарслиги касб-ҳунар коллежлари учун тузилган ўқув дастури асосида қайта ишланди ва тўлдирилди. Фонетика, ҳарф ва товушлар таснифи, одам скелети ва ички аъзолари, дори шакллари, доривор ўсимлик қисмларига доир маълумотлар ҳамда назорат ишлари вариантлари каби қисмлар киритилди. Ушбу дарсликда тиббий атамаларнинг исалиши ва уларнинг замонавий тиббиёт терминологияси (анатомик, даволаш ҳамда доришunosлик)да қўлланилиши берилган. Дарсликдаги мавзулар бабларга бўлинган. Қўшимча маълумотларда касаллик номлари, тиббий фаоллар ва даволаш усуллари, шунингдек халқ табobatiда қўлланиладиган шифобахш ўсимликлар ва меваларнинг лотинча номлари берилган.

ББК 81. 2 Лот—922.5я 722

Б 4602020100—38
М 354(04)2002

ISBN-5-638-02037-3

© М. Н. Болиев, 2002.

МУҚАДДИМА

Ҳар бир фан замон ўзгарини билан ривожланади ва такомиллашиб боради. Тиббиёт соҳасидаги лотин тили ва тиббиёт терминологияси фанининг ривожини тиббий фанлар билан боғлиқдир.

Тиббиёт коллежларида ўқувчиларга тиббиёт ҳамда табобатда қўлланиладиган тиб атамаларини ўргатиш лотин тили ва тиббиёт терминологияси фанининг асосий мақсади ҳисобланади.

Дарслик материаллари тиббиёт коллежлари учун тузилган дастур мавзулари асосида берилган. Ушбу дарсликдаги топшириқлар турли хил бўлиб, улар ўқувчиларнинг мустақил ишлаш ва фикр юритиш, изланиш, таҳлил қилиш, хулоса чиқариш каби малакалар ҳосил қилишида муҳим аҳамиятга эга.

Тиббиёт атамалари ясалишида қўлланиладиган сўз ясовчи қўшимчалар ва лотинча-юнонча маънодош сўзларнинг дарсликда берилиши сўз туркумларидан от ҳамда сифатларга оид мавзуларни чуқурроқ ўрганишга қаратилган. Ҳар бир мавзуда ёдлаш учун сўзлар, машқлар ва рецептлар мутахассисликларнинг турларига қараб, яъни М*-анатомик, S-M*-даволаш, M-F*-умумтиббий, F*-доришunosликка доир атамалар берилган.

Ушбу иккинчи нашр олдинги нашрга қўшимчалар киритилган ҳолда қайта ишланди. «Фонетика» бўлимидаги машқлар, ёзма назорат ишлардан намуналар, ташқи аъзолар, скелет, ички аъзолар, дори шакллари, доривор ўсимлик таркибий қисмларининг расмлари ва номлари кабилар қўшимча қилинди.

Мавзулар сўнгида касб-ҳунар коллежлари ўқувчиларининг дунёқараши ва маънавий-маърифий билимларини оширишга кўмаклашувчи мустақил ўрганиш учун лотин мақоллари ҳамда ҳикматли сўзлар берилган. Дарсликда лотинча-ўзбекча ва ўзбекча-лотинча лугат ҳам берилган бўлиб, бу ўқувчиларнинг машқ ва топшириқларни мустақил бажаришига ёрдам беради.

Тиббиёт касб-ҳунар коллежлари ўқувчилари тиббиётни ўрганишга киришишдан олдин қуйидаги мақолларни ҳамма вақт ёдда сақлаши керак: «*In via est in medicina via sine lingua latina* — лотин тилисиз тиббиётга йўл йўқ» ёки «*Non est medicina sine lingua latina* — лотин тилисиз тиббиётни тасаввур этиб бўлмайди».

ЛОТИН ТИЛИНИНГ ҚИСҚАЧА ТАРИХИ

Тиббиётга оид янгиликлар, касалликлар, дориларнинг номи неча асрлар давомида лотин-юпон тилида берилган ва бундан кейин ҳам шундай бўлиб қолади. Лотин тили халқаро тиббиёт тили деб тан олинган. Бу эса тиббий олимларнинг ҳамкорликда ишлашларига янада ёрдамлашади.

Жуда қадим замонларда ҳозирги Италия ҳудудидаги Аппенин ярим оролида Лация деган вилоят бўлиб, у ерда лотин қабиласи яшаган. Бу қабила босқинчилик урушлари вақтида бутун Европа, Африканинг шимолӣ қисми ва Ўрта ер денгизида яшовчи қабилаларга ўз ҳукмронлигини ўтказган. Босиб олинган ерларда яшовчи қабилаларни ўз тилини, яъни лотин тилини давлат тили деб қабул қилишга мажбур қилган. Лотинларнинг пойтахти Рум шаҳри бўлган. Рум давлати Юнонистонни босиб олганда бу ерда маданият юксак даражада тараққий этган бўлиб, у Рум давлати халқлари маданиятида ўз аксини топган. Буни тиббиётнинг даволашга доир атамаларида яққол кўриш мумкин. Кейинчалик, эрамининг бешинчи асрларига келиб, Рум давлати ниқирозга учради ва унинг ўрнига ҳозирги Франция, Испания, Юнонистон, Миср, Рум ва шунга ўхшаш бошқа давлатлар юзага келди. Биринчи бор тиббий атамалар йиғмасини эраминдан олдинги бешинчи асрда яшаган тиббий аллома Буқрот (Гиппократ) ёзган. Кўп олимлар ўзларининг илмий ишларини лотин тилида ёзиб, илмий даражаларни ҳимоя қилганлар. Овруро мамлакатларида XVIII асргача лотин тили фанда ва маъмурий ишларда ишлатилиб келинган. Лекин миллий давлатларнинг шаклланиши билан лотин тили ўзининг фан ва маданият соҳасидаги аҳамиятини бутунлай йўқотди. Лотин тили ўлик тилга айланган бўлса-да, ҳозирги кунгача ўз аҳамиятини йўқотгани йўқ. Ҳозирги кунда тиббиёт, тарих, ҳуқуқшунослик, филология ва биология фанлари соҳасида лотин тилидан кенг фойдаланилади. Бу айниқса тиббиётда аниқ кўзга ташланади, чунки анатомик ва даволашга оид атамалар ҳамда дориларнинг номи лотин тилидадир. Рецепт варақасида ҳаммаша дори номлари ва дорихона ходимига шифокор томонидан дори тайёрлаш ҳақидаги кўрсатмалар лотин тилида ёзилади.

ФОНЕТИКА

1-§ ЛОТИН ТИЛИ АЛИФБОСИ

Лотин тили алифбосида 25 та ҳарф бор.

Бсма ҳарфлар	Езма ҳарфлар	Ҳарфларнинг номи	Ўзбекча муқобили
Aa	<i>Aa</i>	a (б)	а
Bb	<i>Bb</i>	bē (бэ)	б
Cc	<i>Cc</i>	cē (цэ)	ц ёки к
Dd	<i>Dd</i>	dē (дэ)	д
Ee	<i>Ee</i>	e (э)	э
Ff	<i>Ff</i>	ef (эф)	ф
Gg	<i>Gg</i>	ge (гэ)	г
Hh	<i>Hh</i>	ha (ха)	х
Ii	<i>Ii</i>	i (и)	и
Jj	<i>Jj</i>	jota (йота)	й
Kk	<i>Kk</i>	ka (ка)	к
Ll	<i>Ll</i>	el (эл)	л
Mm	<i>Mm</i>	em (эм)	м
Nn	<i>Nn</i>	en (эн)	н
Oo	<i>Oo</i>	o (о)	о
Pp	<i>Pp</i>	pe (пэ)	п
Qq	<i>Qq</i>	qu (кү)	қ
Rr	<i>Rr</i>	er (эр)	р
Ss	<i>Ss</i>	es (эс)	с ёки з
Tt	<i>Tt</i>	te (тэ)	т
Uu	<i>Uu</i>	ū (у)	у
Vv	<i>Vv</i>	ve (вэ)	в
Xx	<i>Xx</i>	ix (икс)	икс
Yy	<i>Yy</i>	upsilon энсилон)	ё
Zz	<i>Zz</i>	zeta (зета)	з ёки ц

2 §. ТОВУШЛАР ТАСНИФИ

Лотин тилида товушлар талаффуз этилишига кўра унли (vocales) ва ундош (consonantes) товушларга бўлинади: а, е, і, о, и, у товушлари унли, b, c, d, f, g, h, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z товушлари ундош товушлар ҳисобланади.

3-§. УНЛИ ТОВУШЛАР ТАЛАФФУЗИ

«А, а» унли товуши ўзбек тилидаги «А» унли товушидек талаффуз қилинади. Масалан: amarus (амарус) — аччиқ, albus (альбус) — оқ, abdomen (абдомэн) — қорин.

«Е, е» унли товуши ўзбек тилидаги «Э» унли товушидек талаффуз қилинади. Масалан: pes (пэс) — оёқ, elasticus (эластикус) — қайишқоқ, букилувчан, derma (дэрма) — тери.

«І, і» унли товуши ўзбек тилидаги «И» унли товушидек талаффуз қилинади. Масалан: internus (интэрнус) — ички, intestinum (интэстинум) — ичак.

«О, о» унли товуши ўзбек тилидаги «О» унли товушидек талаффуз қилинади. Масалан: organum (органум) — аъзо, lobus (лобус) — бўлак, oculus (окулус) — кўз.

«У, у» унли товуши ўзбек тилидаги «У» унли товушидек талаффуз қилинади. Масалан: uterus (утэрус) — бачадон, ulcus (улкус) — яра, urina (урина) — сийдик.

«У, у» унли товуши ўзбек тилидаги «И» унли товушидек талаффуз қилинади. Масалан: symptoma (симптома) — белги, аломат, amygdala (амигдала) — бодом, Gossypium (госсипиум) — пахта.

1-машқ. Уқинг. Унли ҳарфларнинг ўқилиш қондасига риоя қилинг.

Amarus, Valeriana, emulsum, tabuletta, pasta, gaster, rubor, organum, linimentum, mastitis, costalis, bacterium, ventriculus, optimus, morbus, internus, tuberculum, sepsis, duodenumoculus, hepatitis, medicamentum, ureter, elasticus, abdomen, vertebra, uterus, vagina, vena, sutura, scapula, papilla, medulla, urina, arteria, Kalium, lobulus, decoctum, Amigdala, spiritus.

2-машқ. Уқинг. Дифтонг ва унли ҳарфларнинг талаффуз қилинишига эътибор беринг.

Praeparatum, diaeta, arnoë, anaemia, paediatер, haema, oedema, gangraena, haematogenum, aurum, pneumonia, Aloë, Aminocaine, Daimeton, Intercain,

Luteine, Foeniculum, Crataegus, roentgenum, aurus, bacteriaemia, oestrogenus, haemostaticus, aër, hyperaemia, trauma, leukaemia, croup, dyspnoë, Novocainum.

3-машқ. Қуйидаги сўзларни лотин ҳарфлари билан ёзинг.

[Валэриана], [прэпаратум], [спиритус], [апноэ], [планта], [диэта], [аурум], [эмулсум], [мэдулла], [скапула], [анэмиа], [ҳэма], [пэдиатэр], [дэококтум], [табулэтта], [капут], [окулус], [аурис], [орис], [трукус], [коллум], [манус], [дуктус], [мамма], [дорсум], [пэктус], [умбиликус], [глутэус], [анус], [пэнис], [вагина], [тестис], [пэс], [эдэма], [паста], [гангрэна], [гастэр], [ҳэматогэну́м], [Алоэ], [пнэумониа], [фэпикулум] [рэптгэшу́м], [линимэнтум], [морбус], [Кратэгус], [бактэриэмиа], [морбус], [эстрогэну́с], [дуодэну́м], [ҳэмоостатикус], [мэдикамэнтум], [траума] [эластикус], [урина], [лэукэмиа], [абдомэн].

4-§ ДИФТОНГЛАР

Бир товушни ифодаловчи икки унли ҳарф бирикмаси дифтонг деб аталади. Лотин тилида асосан тўртта дифтонг бор:

«ае» унли ҳарфлари бирикмаси ўзбекча «э» деб ўқилади. Масалан, aegrotus (эгротус) — бемор, gangraena (гангрэна) — тирик тўқималарнинг ўлиши, Laevomysetinum (лэвомицетинум) — левомецетин.

«ое» унли ҳарфлари бирикмаси ўзбекча «э» деб ўқилади. Масалан, oedema (эдэма) — шиш, Foeniculum (фэникулум) — шивит.

«ау» унли ҳарфлари бирикмаси (ау) даги (у) ҳарфи қисқа ўқилади. Масалан: Augum (аурум) — олтин, trauma (траума) — шикастланиш.

«еу» унли ҳарфлари бирикмаси (эу) даги (у) ҳарфи қисқа ўқилади. Масалан, neuralgia (нэуралгия) — асаб касаллиги, pneumonia (пнэумония) — ўпканинг яллиғланиши. Leucocycin (лэукомицин) — лейкомицин.

«ай» унли ҳарфлар бирикмаси лотин тилида «ай» деб талаффуз қилинади. Масалан, Daimeton (даймэтон) — дайметон, Dicainum (дикайну́м) — дикаин, Nascain (наускайн) — новокаин.

«эй» унли ҳарфлар бирикмаси лотин тилида «эй» деб

талаффуз қилинади. Масалан, Luteine (лутэйнэ) — лутеин.

«**ou**» унли ҳарфлари бирикмаси ўзбекча «у» деб ўқилади. Масалан, group (круп) — ҳиқилдоқнинг ўткир яллиғланиши.

Баъзи вақтларда қатор келган икки унли ҳарф бирикмаси дифтонг ҳосил қилмайди, у ҳолда иккинчи унли ҳарфнинг устига икки нуқта қўйилади ва унлилар айрим-айрим ўқилади. Масалан: аёғ (аэр) — ҳаво, Aerosolum (аэрозолум) — аэрозол, Aloë (алоз) — сабур, dyspnoë (диспноэ) — нафас қисиши.

4-машқ. *Ўқинг. Дифтонглар ва унли ҳарфларнинг талаффуз қилинишига эътибор беринг.*

Acetein, Aminocaine, anaemia, amarus, auris, bacca, bacterium, Cysteinum, caecum, cito, cutis, Daimeton, dens, decoctum, emulsum, faex, gaster, haema, Herocaine, internus, intercain, Juniperus, Laevomycetinum, lobulus, Luteine, Leukomycin, Kalium, medula, nasus, Neurotin, oedema, Novocainum, papilla, Procaine, rubor, scabies, scapula, Syntocain, sutura, suceus, tubuletta, tuberculum, ureter, uterus, vagina, vertebra, vena,

5-§. УНДОШ ТОВУШЛАР ТАЛАФФУЗИ

«**С, с**» — ҳарфи икки хил ўқилади:

e, i, y — унли ҳарфлари ва **ae, oe** дифтонглари олдида (**ц**) деб ўқилади. Масалан: cerebrum (цэрэбрум) — мия, cystis (цистис) — пуфак, cito (цито) — тез, caecum (цэкум) — кўричак, coelia (цэлия) — қорин бўшлиғи.

Бошқа ҳолларда, яъни **a, o, u** — унлилари олдида, ундешлар олдида ва сўз охирида келса **c** ҳарфи (**к**) деб ўқилади. Масалан: caput (капут) — бош, costa (коста) — қовурға, cuprum (купрум) — мис, lac (лак) — сут, medicus (мэдикус) — шифокор, дўхтир.

H, h — ўзбекча (**ҳ**) ҳарфи каби талаффуз қилинади: herba (ҳэрба) — ўт (бот.) humanus (ҳуманус) — одамийлик, herag (ҳэпар) — жигар, haema (ҳэма) — қон.

K, k — ҳарфи тиббий латин тилида кам қўлланилади, фақатгина юнон ва араб тилидан кириб келган атама-ларда учрайди: Kalium (калиум) — калий, keratoma (кэратома) — шохсимон ўсма.

L, l — ҳарфи юмшоқ талаффуз қилинади: mel (мэл) — асал, luna (луна) — ой, labium (лабиум) — лаб.

S, s — ҳарфи икки унли ёки ҳар қандай бир унли билан **m, n** ундош ҳарфлари ўртасида (з) ҳарфидек, бошқа ҳолларда эса (с) деб ўқилади: *Rosa* (роза) — атиргул, *vaselinum* (вазелинум) — вазелин, *neoplasma* (неоплазма) — неоплазма, *scabies* (скабиэс) — қичима, *menpis* (мэнзис) — ой.

X, x — ҳарфи икки унли ўртасида келса (ғз) деб ўқилади, қолган ҳолларда (кс) ёки (ғс) деб талаффуз қилинади: *arex* (апэкс) — уч ёки бош қисм, *exitus* (эгзитус) — натижа, *lex* (лэгс) — қонун, *radix* (радикс) — илдиз.

Z, z — ҳарфи юнон ва бошқа тиллардан ўзлаштирилган атамаларда (з) деб ўқилади: *zona* (зона) — зона, *zygoma* (зигома) — юз (ёноқ) суяги, *zonula* (зонула) — камарча. Лекин *Zincum* (цинкум) — рух ва *influenza* (инфлуэнца) — юқори нафас йўлларининг ўткир катари атамаларидагина **z** — ҳарфи (ц) деб талаффуз қилинади.

5-машқ. Ундош ҳарфларнинг ўқилишига эътибор беринг.

Activatus, leukaemia, Haematogenum, occipitalis, contagiosus, nasalis, bacteriaemia, costalis, roentgenum, suppositorium, conjunctivus, sternum, gargarisma, spirituosus, paralysis, densitas, auris, laryngitis, symptoma, Magnesia, auscultare, Crataegus, apnoë, hyperaemia, gangraena, paediater, haemostaticus, oestrogenus, aestimare, vaccinum, officinalis, pancreas, Amidopyrinum, cellula, hygienä, cera, cito, statim, praeparatum, prognosis, medicamentum, diagnosis

6-машқ. Қуйидаги атамаларда **C** ҳарфининг (Ц) товушидек ўқилишини тушунтиринг.

Canalis, cerebrum, costa, occipitalis, conjunctivus, Crataegus, collum, cranium, cytus, ductus, processus, tuberculum, rectum, facies, tinctura, caecum, cella, calvaria, decoctum, cerebellum, causticus, ventriculus, medicinalis, columna, scapula

7-машқ. Қуйидаги атамаларда **C** ҳарфининг (К) товушидек ўқилишини тушунтиринг.

Abducens, abductor, acidum, acetum, bacca, bacterium, cancer, cartilago, cutis, cystis, elasticus, fascia, fructus, hepaticus, jecur, lac, medicamentum, mucilago, narcosis, oculus, pancreas, rectalis, scabies, succus, tuberculum, Urtica, vaccinum.

8-машқ. Қуйидаги тиббий атамаларни ўқинг ва S ҳарфининг (З) товушидек талаффуз қилинишини тушунтиринг.

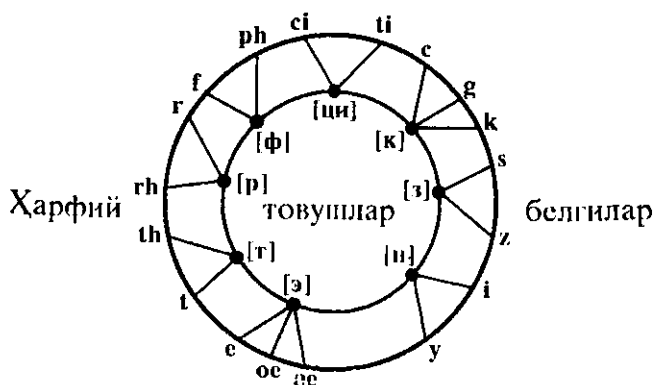
Abdominalis, Anisum, amarus, amnesia, bacillus, blastoma, calcaneus, cardiacus, cutis, cystis, dosis, narcosis, naturalis, nasus, obductus, otitis, optimus, spasmus, tabes, usus, vaselinum, vesica, virus.

9-машқ. Тиббий атамаларни ўқинг ва S ҳарфининг (C) товушидек ўқилишини тушунтириб беринг.

Auris, abducens, compositus, dens, dentalis depuratus, dilutus, destillatus, durus, dysuria, dysenteria, emulsum, fissura, fibrosus, genus, hydrops, incisura, intestinum, internus, lobus, mastitis, mollis, morbus, neurosis, ostium, paries, percussio, Ricinus, Rosa, siccus, sternum, succus, species, tonsilla, ulcus, vaginalis, vomicus.

10-машқ. Қуйидаги тиббий атамаларни ўқинг, х ва з ҳарфларининг ўқилишига эътибор беринг.

Zona, exoderma, exoplasma, xeroformium, eczema, extractum, larynx, zygoma, dexter, mixtura, Zincum, Taraxacum, radix, influenza, cortex, maxilla, externus, zygomatikus, zonula, Oryza.

1-расм. Ҳарфлар ва товушлар таснифи.

6-§. ҲАРФ БИРИКМАЛАРИ ВА ҚУШ УНДОШЛАРИНИҲ ЎҚИЛИШ ХУСУСИЯТЛАРИ

q — ҳарфи доимо «и» ҳарфи билан биргаликда келиб, унли ҳарф олдидан келганда (ҚВ) деб талаффуз қилинади: aqua (аква) — сув, quinque (квинкве) — беш, quadriceps (квадрицепс) — тўрт бошли.

ngu — ҳарфлар бирикмаси унли олдида келганда (НГВ), бошқа ҳолларда эса (НГУ) деб ўқилади: Lingua (лингва) — тил, unguentum (унгвэнтум) — суртма, angulus (ангулус) — бурчак.

su — ҳарф бирикмаси а, е унли ҳарфлари олдида келса (СВ), бошқа ҳолларда (СУ) деб ўқилади: Suavis (свавис) — ёқимли, consuetudo (консвэтуда) — одат, Suinsulinum (суинсулинум) — суинсулин.

ti — ҳарф бирикмаси унлилар олдида келганда (ЦИ) деб ўқилади, лекин s, x ундошларидан кейин келганда эса (ТИ) деб талаффуз қилинади: Articulatio (артикуляцио) — бўғин, solutio (солуцио) — эритма, ostium (остиум) — тешик, mixtio (микстиио) — аралашииш.

sch — ҳарфлар бирикмаси (СХ) деб ўқилади: Schizandra (схизандра) — лимонўт, ischium (исхиум) — думба суяги.

Қуйидаги ҳарф бирикмаларини юнон тилидан ўзлаштирилган атамаларда учратииш мумкин.

ch — ҳарфлари бирикмаси (Х) деб талаффуз қилинади: Chirurgus (хирургус) — жарроҳ, Chamomilla (хамомилла) — мойчечак.

ph — ҳарфлар бирикмаси (Ф) деб ўқилади: Diaphoreticus (диафорэтикус) — терлатувчи, Phosphorus (фосфорус) — фосфор.

th — ҳарфлари бирикмаси (Т) деб ўқилади: Mentha (мэнта) — яллиз, thermometer (тэрмомэтрум) — ҳарорат ўлчагич.

rh — ҳарф бирикмаси (Р) деб ўқилади: Rheum (рэум) — ровоч, rharrhe (рафэ) — чок чизииги.

11-машқ. Қуйидаги анатомик атамаларни ўқинг ва таржиима қилинг.

a). Cranium, maxilla, mandibula, dens, vertebra, columna, ulna' clavicula, scapula, thorax, costa, sternum, humerus, radius, femur, carpus, metacarpus, phalanx, patella, fibula, tibia, metatarsus, tarsus.

b). Lingua, pharynx, larynx, trachea, oesophagus, cor, pulmo, lien, diaphragma, hepax, ventriculus, vesica,

duodenum, ovarium, testis, pancreas, uterus, colon, intestinum, processus.

12-машқ. Қуйидаги фармакологик атамаларни ўқинг ва таржима қилинг.

a). Tabuleta, pilula, dragee, briket, pulvis, unguentum, tinctura, linimentum, suppositorium, emplastrum, mixtura, oleum, solutio, extractum, decoctum, infusum, emulsum, suspensio, mucilago, aerosolum.

b). Herba, folium, flos, bacca, semen, stigma fructus, tuber, radix, rhizoma, cortex, secale cornutum.

13-машқ. Атамаларни ўқинг ва остига чизилган ҳарф бирикмаларининг талаффузига эътибор беринг.

Althaea, aether, bronchus, camphora, chirurgus, bronchialis, Morphinum, encephalon, Hippophaë, Kalanchoë, cephalalgia, metaphisis, nephritis, phlegmone, physiotherapia, physiologia, thorax, xerophagia, Ichthyolum, Rheum, phalanx, rheumatismus, saccharum, rhaps, erythema, therapia, diaphoreticus, Phosphorus, Mentha, concha, cirrhosis, Helianthus, Phenolum, Chamomilla, Schizandra, diaphragma, Ephedra, lethargia, cholecystopathia, Strophanthus, pharmacologia, chronicus, Glycyrrhiza, terebinthina

14-машқ. Қуйидаги атамаларни ўқинг ва *ti, qi, ngi, su* ҳарф бирикмалари талаффузига эътибор беринг.

Angulus, pinguis, essentia, lingua, suasor, articulatio, costio, operatio, equisetum, Sanguisorba, unguentum, Liquiritia, unguis, aqua, quadriceps, suavis, Suinsulinum, ostium, mixtio, longus, aequalis, Quercus, liquor, squama, combustio, injectio, substantia, solutio, liquor, sublingualis

7-§. УНЛИ «У» ҲАРФИНИНГ ТИББИЙ АТАМАЛАРДА ҚЎЛЛАНИЛИШИ

Унли «У» ҳарфи юнон тилидан ўзлаштирилган атамаларда учрайди. «У» унлиси олд қўшимчаларда, ўзак ва қўшимчаларда учраши мумкин. Бунинг учун қуйидаги олд қўшимча, ўзак ва қўшимчаларни эсда сақлаш кифоя.

oxy-	hydr-
hyper-	pyo-
hypo-	pyr-
glyc-	syn-
yl-	myc-
dys-	myo-

oxy — тахир; oxygenium — кислород
 hyper — юқори, кўпроқ; hypertonia — қон босимининг кўтарилиши

glyc — ширин; Glycyrrhiza — ширинмия
 yl — модда; amyllum — оҳор
 hypo — паст, камроқ; — қон босимининг пасайиши
 hypotonia
 hydr — сув; Hydrogenium — водород
 pyo — йиринг; pyorrhoea — йиринг оқиши
 myo — мушак; myocardium — юрак мушаги
 pyr — иссиқлик; Antipyrium — иссиқни пасайтирувчи дори
 myc — қўзиқорин; Biomycinum — биомисини
 dys — касаллик ҳолати ёки аъзо фаолиятининг бузилиши;
 dysuria — қовуқдан сийдик чиқшининг қийинлашуви
 syn (sym) — улаш;
 symphysis — қўшилиш

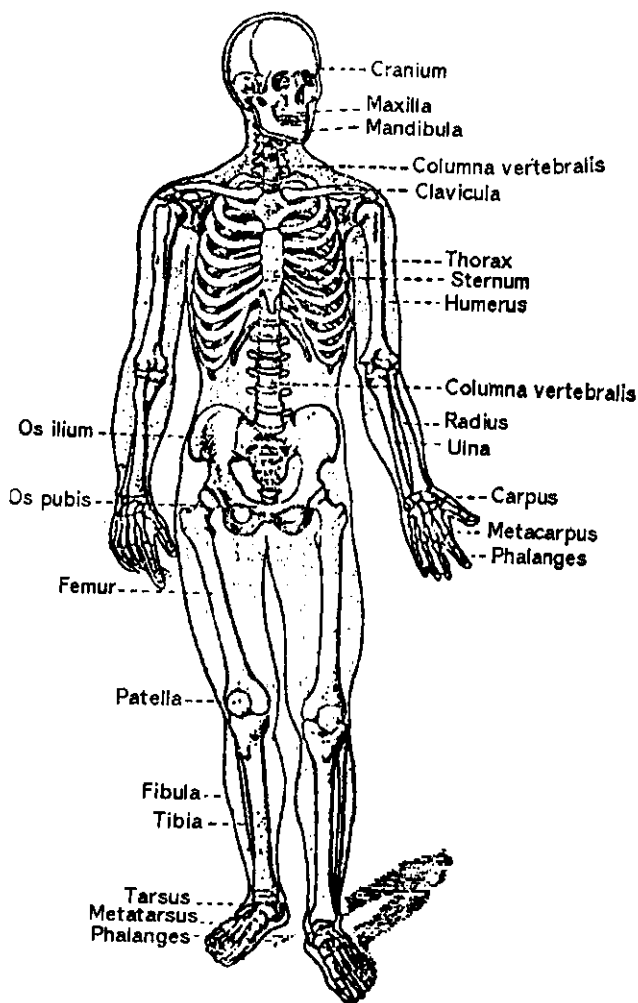
15-машқ. Қуйидаги тиббий атамаларни ўқинг.

Antipyrium, butyrum, cystis, dysentaria, dystrophia, hydrops, hypnoticus, mycosis, myotonia, larynx, lymph, hypertonia, lymphaticus, hypotonia, myoma, myalgia, physiologia, polyvitaminum, dystrophia, Glycyrrhiza, cytologia, dyspepsia, amylaceus, erythrocytus, pyocytus, Glycerinum, Erythromycinum, Glycosidum, Gossypium, hydroxydum, Hyoscyamus, hyperaemia, hypothermia, Ichthyolum, Hydrargyrum, Helichrysum, gypsum.

Мавзуларга оид саволлар

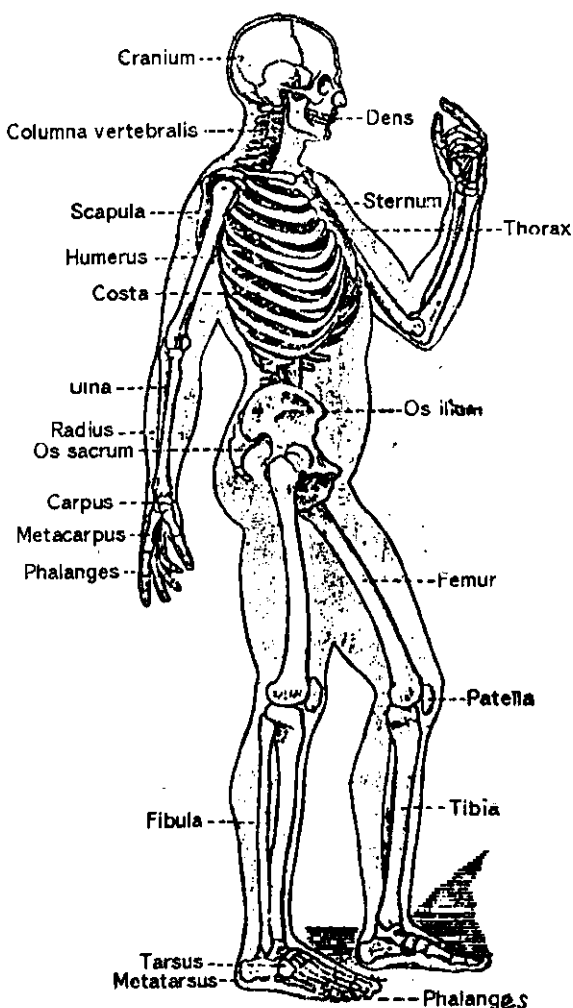
1. Латин алифбосини ёддан айтиб бериш.
2. Қайси ҳарфлар (И) товушидек талаффуз қилинади?
3. Қандай дифтонгларни биласиз?
4. Ae, oe, au, eu ҳарф бирикмалари қандай ўқилади?

5. **А**, **е**, **и** ҳарф бирикмалари қандай талаффуз қилинади?
6. **С** ҳарфи қайси ҳолларда (**Ц**) ва (**К**) деб ўқилади?
7. **З** ҳарфи қайси ҳолларда (**С**) ва (**З**) деб ўқилади?
8. **Х** ва **З** ҳарфларининг ўқилиш қондасини айтиб бering.

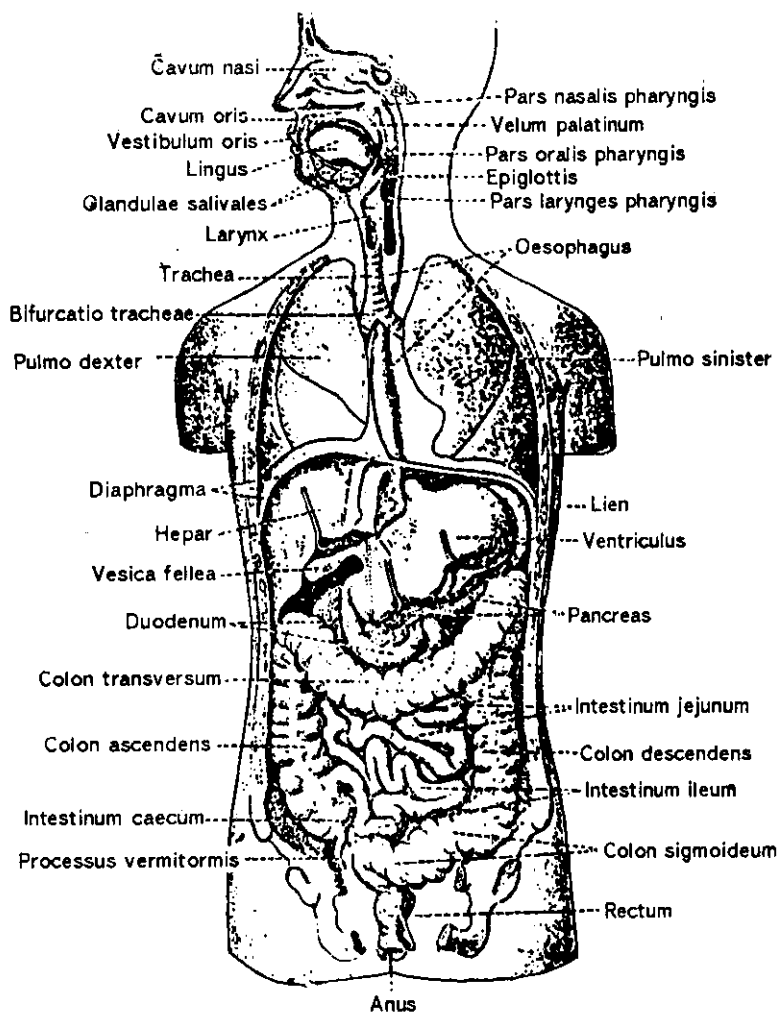

2-расм. Скелет, *skeleton*.

9. Qi va ngu ҳарф бирикмалари қандай ўқилади?
10. Ti va su ҳарф бирикмалари қандай ўқилади?
11. Sch, ch, ph, th ва rh ҳарф бирикмалари қандай ўқилади?

3 раем. Скелет, *skeleton*.

4-расм. Овқат ҳазм қилиш ва нафас олиш аппаратлари — Apparatus digestorius et apparatus respiratorius.

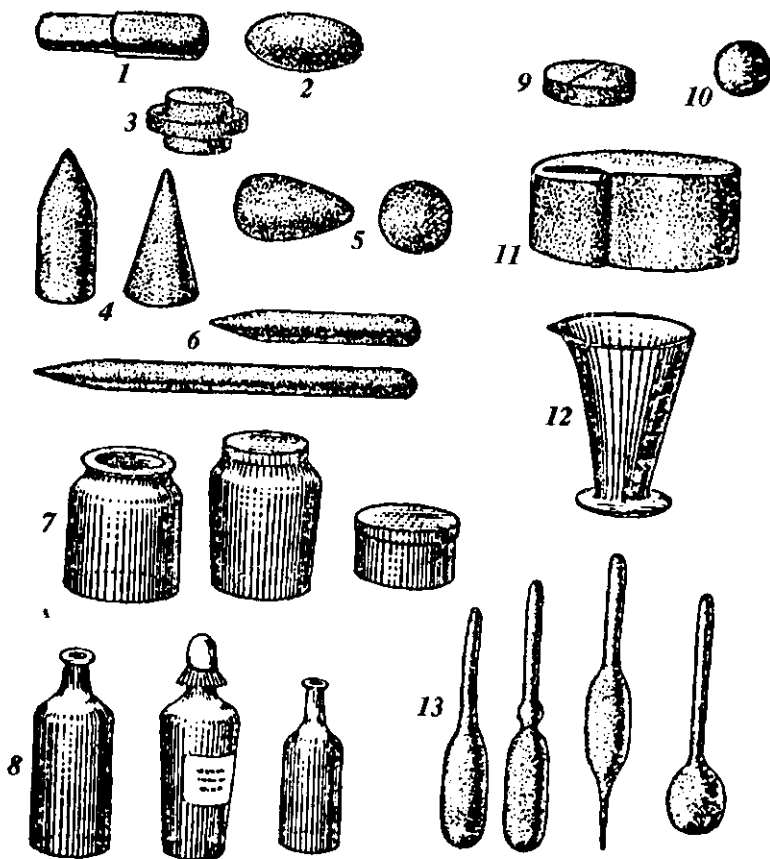

Мустақил ўрганиш учун

Лотин мақоллари са ҳикматли сўзлар

Non scholae, sed vitae discimus

Биз мактаб учун эмас, ҳаёт учун ўқиймиз.

5-расм. Дори шакллари ва идишлари —
Formae medicamentorum et officinalium.

1 — capsula gelatinosa; 2 — capsula gelatinosa elastica; 3 — capsula amylacea seu oblata; 4 — suppositoria; 5 — globulus; 6 — bacilli.
7 — ollae; 8 — vitra; 9 — tabuletta; 10 — pilula; 11 — pulvis in charta paraffinata; 12 — mensura; 13 — ampullae.

2—102

919976

kutubxonasi

17

In via est in medicina via sine lingua latina
 Lotin tilisiz tibbiyeta yul yuq.
 Radix litterarum amarae sunt, fructus dulce
 Илмнинг илдизи аччиқ, меваси эса ширин.

6-расм. Дорилар ўсимлик қисмлари —
 Partes plantarum officinalis.

- 1 — Herba; 2 — Folia; 3 — Flores; 4 — Bacca; 5 — Semina; 6 — Stigma;
 7 — Fructus; 8 — Tuber; 9 — Radix; 10 — Rhizoma; 11 — Secale
 cornutum; 12 — Cortex.

8-§. СЎЗЛАРНИНГ БЎҒИНЛАРГА БЎЛИНИШИ

Лотин тилида ўзбек тилидагидек сўзлар бўғинларга бўлинади ва сўзда печа унли ҳарф бўлса, шунча бўғин бўлади. Масалан, Com-po-si-tus, de-pu-ra-tus, mes-ti-tis. Товушлар чўзиқ ва қисқа талаффуз қилинади. Товушнинг чўзиқлигини белгилаш учун ҳарф устига тўғри чизиқча, қисқалигини белгилаш учун ёйсимон чизиқча

— $\vee$ $\vee$ — $\vee$ — $\vee$ — $\vee$ — $\vee$ — $\vee$

қўйилади: а а, о о, і і, и и, е е, у у

Товуш ва бўғинларнинг чўзиқ ёки қисқалигини аниқлаш учун ҳарф устига ургу белгисини (‘) қўйиш керак

9-§. БЎҒИНЛАРНИНГ ЧЎЗИҚ ВА ҚИСҚАЛИК ҚОИДАЛАРИ

1. Чўзиқлик қоидаси

1. Агар бўғинда дифтонг бўлса, ўша бўғин чўзиқ талаффуз қилинади. Масалан; Gangraena — тўқималарнинг ўлиши; diaeta — парҳез; lagoena — шиша идиш.
2. Агар унли ҳарф икки ва ундан ортиқ ундош ҳарфлар ёки х ва z ундошлари олдида келса, шу бўғин чўзиқ ўқилади. Масалан: Maxillo — юқори жағ; tabuletta — таблетка; unguentum — суртма; Glucyrrhiza — қизилмия; reflexus — рефлекс.
3. Агар бўғинда ur, in, at, ut, ar, al, os қўшимчалари бўлса, бу бўғинлар чўзиқ ўқилади. Масалан: Fissura — тирқиш; Analginum — анальгин; nitrat̄is — нитрат, ac̄utus — ўткир; aqūosus — сувли; muscul̄aris — мушакли; cost̄alis — қовурғага оид.

2. Қисқалик қоидаси

1. Агар унли ҳарф унли ҳарф олдида келса, ўша бўғин қисқа ўқилади. Масалан: Oleum — мой; labium — лаб; folium — барг.
2. Агар унли ҳарф bl, br, cl, cr, dl, dr, pl, pr, tl, tr ҳарф бирикмалари олдида келса, шу унли қисқа талаффуз қилинади; Vertebra — умуртқа; secrebrum — бош мия; ciatrix — чандиқ; palrebra — қовоқ.
3. Агар унли ҳарф ch, th, ph, rh, qu ҳарф бирикмалари олдида келса, қисқа ўқилади: Stomachus — ошқозон; reliquus — қолдиқ; Amarphos — амафос; choledochus — ўт (сафро)га оид.
4. Агар бўғинда ul, ol, ib, il, id ҳарф бирикмалари бўл-

са, бўгин қисқа ўқилади: *Injectabilis* — игна орқали дори юборишга тааллуқли; *gracilis* — нафис; *solubilis* — эрувчан; *fluidus* — суюқ.

5. *ia* қўшимчасига эга бўлган айрим юнон атамаларида урғу *i* ҳарфига тушади: *Dysenteria* — ичбуруғ; *epaemia* — камқонлик; *therapia* — даволаш; *hypertonia* — қон босимининг кўтарилиши.

10-§. УРҒУ

Ўзбек тилида урғу одатда кўпинча сўзнинг охириги бўғинидаги унли товушга тушади. Масалан: жигар, юрак.

Лотин тилида эса урғу сўзнинг охиридан иккинчи ёки учинчи бўғинидаги унли товушга тушади.

1. Лотин тилида урғу сўзнинг охириги бўғинига тушмайди.
2. Икки бўғинли сўзларда урғу ҳамиша сўзнинг иккинчи бўғинига тушади: *Costa* — қовурға; *caput* — бош.
3. Агар сўзнинг охиридан иккинчи бўғини чўзиқ бўлса, урғу ўша бўғинининг унли товушига тушади: *Medicina* — тиббиёт; *tinctura* — спиртли эритма; *destillatus* — тозаланган; *solutus* — эритилган.
4. Агар сўзнинг иккинчи бўғини қисқа бўлса, урғу сўзнинг охиридан учинчи бўғинидаги унли товушга тушади: *Medicus* — шифокор; *pilula* — ҳаб дори; *capitium* — бош суяги.

16-машқ. *Урғу қондасига риоя қилган ҳолда қуйидаги тиббий атамаларни ўқинг.*

Ligamentum, extractum, vertebra, complexus, Glycyrrhiza, cerebrum, cranium, pilula, pneumonia, cello, musculus, acidum, femur, pectoralis, clavicula, medicatus, therapia, scabies, palpebra, oleum, butyrum, dystonia, fractura, anaemia, aethereus, tuberculum, folium, solutio, decoctum, tinctura, depuratus, signatura, operatio.

Мавзуларга оид саволлар

1. Урғу қондасини айтиб бериш.
2. Бўғинларнинг чўзиқлик қондасини айтиб бериш.
3. Бўғинларнинг қисқалик қондасини айтиб бериш.
4. Тиббий атамаларда урғу қайси бўғинга қўйилади?
5. Унли товуш қачон чўзиқ ўқилади?
6. Унли товуш қачон қисқа ўқилади?

Мустақил ўрганиш учун

Латин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Omne principium difficile est.

Ҳар бир иш бошланишидагина қийин.

Qui scribit, bis legit.

Ёзмоқ, икки қайта ўқимоқдир.

Alit lectio ingenium.

Ўқиш ақлни пешлайди.

11-§. СЎЗЛАРНИНГ ЯСАЛИШИ

Сўз тартиби. Тиббий атамаларнинг ясалиш усуллари

Ҳозирги замон латин тиббий атамалари тиббиётнинг ривожланиши билан боғлиқдир. Қадимги юнон олими Буқрот тиббий атамашуносликка асос солган олимдир. Вақт ўтиши билан тиббий атамалар кўпгина янги сўзлар билан бойиди, кўпгина атамалар қайтадан кўриб чиқилди ёки маъноси ўзгартирилди. Энди у ёки бу атаманинг маъносини тушуниш учун кўпгина атаманинг таркибий қисмини фарқлаш билангина чекланиб қолмасдан, уларнинг маъносини ҳам билиш керак, бунинг учун сўз таркибини билиш зарур. Ҳар бир сўзни, агар у фақат ёрдамчи сўз бўлмаса, маъноли қисмларга ажратиш мумкин: олд қўшимча, ўзак, сўз ясовчи қўшимча ва тугалланма.

Ўзак деб сўзнинг туб маъносини билдирадиган, бирор қўшимча олмаган қисмига айтилади. Масалан:

Medicus	— шифокор
medicina	— тиббиёт
medicinalis	— тиббий

Бу атамаларда умумий ўзак *medic* — ҳисобланади.

Ўзак олдида келиб унга янги маъно берадиган қисмига олд қўшимча дейилади:

Intercostalis	— қовурғалар оралиғига қарашли
intervertebralis	— умуртқалар оралиғига оид
interosseus	— суяклар оралиғига тегишли

Бу атамаларда олд қўшимча *inter* ҳисобланади.

Ўзакдан кейин келиб, сўзга янги маъно берувчи қисмига сўз ясовчи қўшимча дейилади:

costalis	— қовурғага тегишли
vertebralis	— умуртқага тегишли

Бу ерда сўз ясовчи қўшимча — **alis** ҳисобланади.

Сўзнинг турланиш ёки тусланишдаги ўзгарувчан қисмига тугалланма дейилади.

Succus prugus	— тоза шира
aqua pruga	— тоза сув
unguentum prugum	— тоза суртма

Бу атамаларда **-us, -a, -um** тугалланмалардир. Атаманинг асосий маъносини билдирувчи, сўз ўзгартувчи қўшимчалар олмаган қисмига негиз дейилади.

costa	(негиз — cost)
vertebra	(негиз — vertebr)
intervertebralis	(негиз — intervertebr)

Латин тили анатомик ва фармацевтик атамаларда, юнон тили клиник атамаларда кўп учрайди.

Кўп атамалар боғловчи унли ҳарф ёрдамида ва унлиз иккита негизнинг қўшилиши билан ҳосил бўлади:

Psychotherapia	— руҳий касалликни даволаш
psyche	— руҳ
therapia	— даволаш
Oncologia	— ўсмаларни ўрганувчи фан
-onco	— ўсма
-logia	— фан
Dermatologia	— тери касалликларини ўрганувчи фан
dermat	— тери
-logia	— фан

Кўпчилик мураккаблаштирилган дориларнинг поми қисқартирилган мураккаб сўзлардан иборат бўлади. Улар шу мураккаблаштирилган дори таркибига кирадиган дориларнинг номини қисқартириш асосида тuzилади. Мисоллар:

Tempalginum	— темпальгин
Tempidonum	— temp
Analginum	— algin
Calmaginum	— калмагин,
Calcium	— cal
Magnium	— magni
Coffetaminum	— кофетамин
Coffeinum	— coffe
Ergotaminum	— tamin

Тиббий атамаларнинг ясалнида қўлланиладиган асосий сўз ясовчи қўшимчалар

Сўз ясовчи қўшимча		Маъноси	Мисоллар
Латинча	Юнонча		
1	2	3	9
in-, im-	a-, an-	инкор этиш, сифатсиз	impotentia — жинсий заифлик Analginum — оғриқ қолдирувчи дори
contra-	anti-	қарши	invalidus — кучсиз, мажруҳ Contraceptinum — ҳомилага қарши дори antifebrilis — иситмага қарши
-dol-	-alg-	оғриқ	neuralgia — асаб касаллиги Promedolum — оғриқ қолдирувчи дори
	dys-	аъзо фаолиятининг бузилиши	dyspnoë — нафас қисиши
	-aesths-	сезиш	anaesthesia — оғриқсизлантириш усулининг умумий номи
cor (d)-	-arthr- -card (i)	бўғим юрак	arthralgia — бўғим оғриги Corazolium — юрак дориси cardialgia — асаб касаллиги натижасида юракнинг хасталаниши
.bili-	-chol (e)-	жигар ўти	Bilistrastum — рентген орқали ўт пуфагини текшириш учун қўлланиладиган рангли модда cholecystitis — ўт пуфагининг яллигланиши
	-cyst-	пуфак	cystitis — сийдик пуфагининг яллигланиши
	-derma-, dermat-	тери	dermatitis — тери яллигланиши dermatologia — тери касал-

1	2	3	4
intra-	-ectomy-	кесиб ташлаш	ликларни ўрганувчи фан nephrectomia — буйракни кесиб олиб ташлаш tonsillectomia — бодомси- мон безни кесиб олиб ташлаш
	endo-	ички, ичидаги	endonasalis — бурун ичи intravenosus — кўк томир ичидаги
	enter-	ингичка ичак	enteritis — ингичка ичак яллигланиши
	epi-	устиди, устки қисм, кейин	epidermis — тери устки қавати epicrisis — фавқулоддаги кескин ҳолатдан кейин, касаллик ҳақида охириги (кейинги) фикр-мулоҳа- залар
	-gaster-	меъда, ошқо- зон	gastritis — меъда шиллиқ пардасининг яллигла- ниши
inter-	-haem (o) -aemia-	қон	haemostaticus — қон тўх- татувчи anaemia — камқонлик
	-itis-	ораси	intercostalis — қовургалар оралигига оид bronchitis — бронх яллиг- ланиши
	-logia-	фан	oncologia — ўсмаларни ўрганувчи фан
trans-	-meta-	жойидан кўчи- риш, ўзгар- тириш	metastasis — оғриқнинг бир аъзодан иккинчи аъзо- га ўтиши transfusio — қуйиш transplantatio — биров-бир аъзони кесиб олиб, бошқа жойга ўтказиш
	nephr-	буйрак	nephritis — буйракнинг ял- лигланиши
	-neur-	асаб	neuralgia — асаб касал- лиги
	-onco-	ўсма	oncologia — ўсмаларни ўр- ганувчи фан
	-oma-		osteoma — суюк тўқимала- ридан ўсувчи ўсма
	-ot-	қулоқ	otitis — қулоқ яллигла- ниши

1	2	3	4
	-para-	ёнида, ўхшаш, атрофида	paracortralis — марказ, атрофида parasternalis — кўкрак ёнида paratyphus — ич терламага ўхшаш касаллик arathia — бепарқлик ҳо- лати pathologia — касалликлар ҳақидаги фан
	-pathia-	касаллик	haemophilia — қон оқиши- га мойиллик spasmophilia — титраб-қақ- шашлик ҳолати
	-phil (ia)-	майл, ҳолат	pericardium — юрак хал- тачаси periosteum — суяк усти пўрдаси
	-peri-	атрофида, ёни- да, устига	proclitis — тўғри ичак шиллик пардасининг яллигланishi
	-proct-	тўғри ичак	rectoscopya — тўғри ичакни текшириш
	-rect (o)-		reanimatio — қайта тирил- тириш
ge-		қайта, янги- дан	gastroscopya — меъда бўш- лигини текшириш
	-scopya	текшириш	— буйракдан сунъий те- шик очиш
-stomia	жарроҳлик йўли би- лан сунъ- ий тешик очиш	nephrostomia	
-therapia	даволаш	hydrotherapia	— сув билан даволаш
-tomia	кесиш	tracheotomia	— кокирдакни кесиш
-tonia	босим	hypertonia	— қон босимининг кўта- рилиши
-trophia	озикланish	atrophia	— ориқлаш
-ur (ia)	сийдик	dysuria	— сийдик чиқилишининг қи- йинлашуви
		diureticus	— сийдик ҳайдовчи

17-машқ. Қуйидаги сўз ясовчи қўшимчаларни маъноси-
га қараб жойлаштиринг ва ўқинг:

alg	қулоқ
arthr	юрак
cardi	бўғин
chole	пуфак
cyst	ички

endo	ўт
itis	ўсма
gastr	буйрак
dermat	оғриқ
contra	яллиғланиш
aesthes	меъда
nephr	тери
oma	қарши
ot	сезги

18-машқ. Қуйидаги тиббий атамаларни маъносига қараб ўз ўрнига қўйиб чиқинг ва ўқинг:

atrophia	қон босимининг кўта-рилиши
reanimatio	сийдик чиқишининг қийинлашуви
hydrotherapia	ўсмаларни ўрганувчи фан
dysuria	асаб касаллиги
Corazolum	ориқлаш
intravenosus	қайта тирилтириш
gastritis	сув билан даволаш
neuralgia	юрак дориси
oncologia	кўк томир ичидаги
hypertonia	ошқозон шиллиқ пардасининг яллиғланиши

19-машқ. Қуйидаги атамаларни латин тилида ёзинг ва ўқинг:

(Аналгинум), (инвалидус), (дерматология), (тэмпалгинум), (калмагинум), (нэуралгия), (кофтаминум), (онкология), (интеркосталис), (антипиринум), (коразолум), (диспное), (анэмиа), (хидротэрапия).

20-машқ. Қуйидаги сўз бирикмаларидан тиббий атама ясанг ва маъносини аниқланг.

Haemato —	— logia	Pharmaco —	— logia
Bio —		Sexo —	
Deonto —		Reanimato —	
Onco —		Stomato —	
Physio —		Toxico —	

Epidemio	—		Parasito	—	
Curorto	—		Surdo	—	
Balneo	—	—logia	Cyto	—	—logia
Angio	—		Audio	—	
Morpho	—		Histo	—	

Мавзуларга оид саволлар

1. Лотинча сўз ясовчи қандай қўшимчаларни биласиз?
2. Юнонча сўз ясовчи қандай қўшимчаларни биласиз?
3. Анатомик ва фармацевтик атамаларда қайси тил кўпроқ ишлатилади?
4. Клиник атамаларда қайси тил устун туради?
5. Мураккаб атамалар қандай ясалади?
6. Мураккаблаштирилган дори номлари қандай ясалади?

Мустақил ўрганиш учун

Лотин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Pigritia est mater omnia vitiorum.

Дангасалик камчиликларнинг онаси.

Medicina fructusior ars nulla.

Тиббиёт фанидек сермахсул фан оламда йўқ.

Scientia est potentia.

Билим — кучдир.

Mens sana in corpore sano.

Соғ танда — соғ ақл.

МОРФОЛОГИЯ

12-§. СЎЗ ТУРКУМЛАРИ

Сўзларнинг маъно ва грамматик жиҳатдан ўхшашликларига кўра айрим лексик-грамматик турларга бўлиниши натижасида ҳосил бўлган гуруҳларга сўз туркумлари дейилади.

Лотин тилидаги сўзлар мустақил ҳамда ёрдамчи сўз туркумларига бўлинади.

Мустақил сўз туркумлари

Nomen substantivum	от
Nomen adiectivum	сифат
Nomen numerale	сон
Pronomen	олмош
Verbum	феъл
Adverbium	равиш

Ёрдамчи сўз туркумлари

Praepositio	олд кўмакчи
Conjunctio	боғловчи
Interiectio	ундов
Particulae	юклама

13-§. ФЕЪЛ

Предметнинг иш-ҳаракати ёки ҳолатини ифодаловчи сўзлар феъл деб аталади. Масалан: *curare* — даволамоқ, *amare* — севмоқ, *legere* — ўқимоқ.

Лотин тилида феъл ўзбек тилидагидек шахс-сон, замон ва майл билан тусланади.

Лотин тилида феъллар тўрт турга тусланади. Биринчи турда тусланишга кирувчи феъллар «-age» қўшимчаси билан тугалланади. *Daqe* — бермоқ. Иккинчи турда тусланишга кирувчи феъллар «-ere» қўшимчаси билан тугалланади: *miscere* — аралаштирмоқ.

Учинчи турда тусланишга кирувчи феъллар «-ege» қўшимчаси билан тугайди: *solvero* — эритмоқ.

Тўртинчи турда тусланишга кирувчи феъллар «-ige» қўшимчаси билан тугайди: *audire* — эшитмоқ.

Агар биринчи, иккинчи ва тўртинчи турда тусланишга кирувчи феъллардан ноаниқ шаклдаги «ге», учинчи турда тусланишга кирувчи феъллардан эса «-ege» қўшимчалари олиб ташланса, феълнинг негизи ҳосил бўлади. Масалан:

Тусланиш	Феълнинг ноаниқ шакли	Феъл негизи
I	<i>Dare</i> — бермоқ	<i>da</i> —
II	<i>Miscere</i> — аралаштирмоқ	<i>miscere</i> —
III	<i>Solvere</i> — эритмоқ	<i>solv</i> —
IV	<i>Audire</i> — эшитмоқ	<i>audi</i> —

Латин тилида феъллар худди ўзбек тилидагидек бирлик (*singularis*), кўплик (*pluralis*) да тусланади.

Латин тилида феълнинг учта майли мавжуд:

- I *Indicativus* — аниқлик майли
- II *Conjunctivus* — шарт майли
- III *Imperativus* — буйруқ майли

Аниқлик майли

Аниқлик майли иш-ҳаракати ёки ҳолатининг аниқлигини кўрсатади. Масалан:

Medicus aegrotam curat — «Шифокор беморни даволаяпти».

Буйруқ майли

Буйруқ майли буюриш, сўраш, илтимос каби маъноларни ифодалаб, одатда иккинчи шахсга қаратилган бўлади. Буйруқ майли бирлик сонини ҳосил қилиши учун феълнинг ноаниқ шаклидан «-ге» қўшимчасини олиб ташлаш керак. Масалан:

Тусланиш	Феълнинг ноаниқ шакли	Феъл негизи	Буйруқ майли бирлик сони
I	<i>Dare</i> — бермоқ	<i>da</i>	<i>Da</i> — бер!
II	<i>Miscere</i> — аралаштирмоқ	<i>miscere</i>	<i>Misce</i> — аралаштир!
III	<i>Solvere</i> — эритмоқ	<i>solv</i>	<i>Solve</i> — эрит!
IV	<i>Audire</i> — эшитмоқ	<i>audi</i>	<i>Audi</i> — эшит!

Буйруқ майли кўплик сонини ҳосил қилиш учун феълнинг буйруқ майли бирлик сонига «-te», фақат учинчи тусланиш негизига «-ite» қўшимчасини қўшиш керак. Масалан:

Тусланиш	Феълнинг ноаниқ шакли	Феъл негизи	Буйруқ майли кўплик сони
I	Dare — бермоқ	da	Date — беринг!
II	Miscere — аралаштирмоқ	misce	Miscete — аралаштиринг!
III	Solvere — эритмоқ	solv	Solvite — эритинг!
IV	Audire — эшитмоқ	audi	Audite — эшитинг!

Шарт майли

Шарт майли иш-ҳаракатининг маълум бир шароитда бўлиши мумкин эканлигини билдиради. Масалан:

Misceatur — Аралаштирилсин! Аралаштирилган бўлсин!

Signetur — Билдирилсин! Билдирилган бўлсин!

Detur — Берилсин! Берилган бўлсин!

Рецептларда шарт майли учинчи шахс бирлик ва кўплик сонларида ишлатилади. Масалан:

Dividatur in partes aequales — тенг қисмларга бўлинсин!

Dentur tales doses numero... — шундай миқдор (сон)...да берилсин.

Латин тилида феълларнинг иккита нисбати бор:

аниқлик нисбати (Activum)

мажҳуллик нисбати (Passivum)

Аниқлик нисбатидаги феълда иш-ҳаракати шахс томонидан бажарилади, тўлдирувчи эса ҳаракатнинг объекти бўлади. Аниқлик нисбати учинчи шахс бирлик сонини ҳосил қилиш учун феъл негизига -t, кўплик сонини ҳосил қилиш учун эса -nt қўшимчасини қўшиш лозим. Масалан: Medicus aegrotam curat — «Шифокор беморни даволяпти».

Мажҳуллик нисбатида ҳаракат тўлдирувчи англаган предмет томонидан бажарилиб, ҳақиқий бажарувчиси номаълум бўлади. Мажҳуллик нисбати учинчи шахс бирлик сонини ҳосил қилиш учун феъл негизига -tur, кўплик сонидан эса -ntur қўшимчасини қўшиш керак. Масалан: Aegrotus ab medicis curantur — «Бемор шифокорлар томонидан даволансин».

I тусланиш

Dare — бермоқ (негизи — da)

Activum

Учинчи шахс бирлик сони Dat — у бераяпти
Учинчи шахс кўплик сони dant — улар бериша-
япти

Passivum

Учинчи шахс бирлик сони datur — берилсин
Учинчи шахс кўплик сони dantur — берилсин

II тусланиш

Miscere — аралаштирмоқ (негизи — misce)

Activum

Учинчи шахс бирлик сони misceat — у аралаш-
тираяпти
Учинчи шахс кўплик сони miscent — улар ара-
лаштиришаяпти

Passivum

Учинчи шахс бирлик сони miscetur — аралашти-
рилсин
Учинчи шахс кўплик сони miscentur — аралаш-
тирилсин

III тусланиш

Феъл негизига бирлик сонда -i, кўпликда -u унли ҳарф-
лари қўшилади.

Solvere — эритмоқ (негизи — solv).

Activum

Учинчи шахс бирлик сони solvit — у эритаяпти
Учинчи шахс кўплик сони solvunt — улар эрити-
шаяпти

Passivum

Учинчи шахс бирлик сони solvitur — эритилсин
Учинчи шахс кўплик сони solvuntur — эритилсин

IV тусланиш

Audire — эшитмоқ (негизи — audi)

Activum

Учинчи шахс бирлик сони audit — у эшитаяпти
Учинчи шахс кўплик сони audiunt — улар эшити-
шаяпти

Passivum

Учинчи шахс бирлик сони auditur — эшитилсин
Учинчи шахс кўплик сони audiuntur — эшитилсин

Esse — бор бўлмоқ, ёрдамчи феълининг ҳозирги замон
учинчи шахсда тусланиши.

Бирлик	Кўплик
Singularis	Pluralis
est — у бор	sunt — улар борлар

III шахс

Мисол:

Zincum metallum est	— рух — металлдир
Argentum et Zincum metalla sunt	— кумуш ва рух — ме- таллардир

Fiat, fiant феълининг рецептларда қўлланилиши.
Учинчи шахс бирлик сони шарт феъли fiat — қилинсин
ва учинчи шахс кўплик сони шарт феъли fiant — тай-
ёрлансин, fio, fieri — қилмоқ, ҳосил бўлмоқ феълидан
ҳосил қилинган. Масалан:

Misce, fiat pulvis	— аралаштириб кукун ҳосил қилинсин
Misce, fiat unguen- tum	— аралаштириб суртма ҳосил қилинсин
Misce, fiat pilulae	— аралаштириб ҳаб дорн тайёрлансин

14-§. ҒАПДА СҮЗЛАРНИНГ ТАРТИБИ

Латин тилида ғап бұлақларниинг тартиби эркиндир. Ғапниинг бошида эга, ўртасида тўлдирувчи, охирида кесим келади. Масалан:

Aegrota pilulam sumit — бемор ҳаб дори ичаяпти.

15-§. ТИББИЕТДА ҚУЛЛАНИЛАДИГАН ҚУИИДАГИ ФЕЪЛЛАРНИ ХОТИРАШГИЗДА САВЛАНГ!

<i>Addere</i>	— қўшмоқ
<i>adhibere</i>	— қўлламоқ, ишлатмоқ
<i>agitare</i>	— чайқатмоқ
<i>audire</i>	— эшитмоқ
<i>auscultare</i>	— эшитиб кўрмоқ
<i>colare</i>	— сузмоқ
<i>concidere</i>	— кесмоқ
<i>conspargere</i>	— сепмоқ
<i>contundere</i>	— янчмоқ
<i>coquere</i>	— пиширмоқ, қайнатмоқ
<i>curare</i>	— даволамоқ
<i>dare</i>	— бермоқ
<i>diluere</i>	— қўшмоқ, суюлтирмоқ
<i>dignoscere</i>	— аниқламоқ
<i>dividere</i>	— бўлмоқ
<i>exsiccare</i>	— қуритмоқ
<i>extendere</i>	— суртмоқ
<i>extrahere</i>	— чиқариб олмоқ
<i>extrimere</i>	— сиқмоқ
	— сузгичдан ўтказмоқ
	— шакл бермоқ
<i>formare</i>	— тугатмоқ
<i>finire</i>	— қуймоқ
<i>infundere</i>	— ивитмоқ
<i>macerare</i>	— аралаштирмоқ
<i>miscere</i>	— ўраб олмоқ, қопламоқ
<i>obducere</i>	
<i>palpare</i>	— пайпасламоқ
<i>praeparare</i>	— тайёрламоқ
<i>recipere</i>	— олмоқ
<i>refrigerare</i>	— совитмоқ
<i>repetere</i>	— такрорламоқ

salvere	— соф бўлмоқ
valere	— соф бўлмоқ
servare	— сақламоқ
solvere	— эритмоқ
signare	— белгиламоқ
sterilizare	— қайнатиб тозаламоқ
sumere	— қабул қилмоқ, ичмоқ
terere	— қирғичдан ўтказмоқ
vertere	— орқасига айлантириб қарамоқ

21-машқ. Қуйидаги феълларни тусланишига кўра гуруҳларга ажратинг!

Audire, colāre, miscere, obducere, palpare, coquere, curare, dare, dividere, recipere, salvere, sumere, vertere,olvere, repetere, praeparare, conspergere, finire

22-машқ. Феълларнинг негизини аниқланг!

Addere, aqitare, filtrare, finire, macerare, servare, extendere, valere, signare, terere, vertere, concidere

Намуна:

Феъл	Тусланиш	Негиз
Addere	III	add

23-машқ. Қуйидаги феълларнинг буйруқ шаклини ҳосил қилинг ва ўзбек тилига таржима қилинг!

Agitare, audire, auscultare, conspergere, contundere, coquere, dignoscere, extendere, praeparare, signare, dare, terere, miscere, vertere, adhibere, filtrare, colare, finire obducere.

Намуна:

Феъл	Тусланиш	Негиз	Буйруқ майли	
			бирлик	кўплик
Audire	IV	audi	audi эшит	audite эшитинг

24-машқ. Қуйидаги феълларни маъносига қараб жойлаштиринг!

Auscultāre	— такрорламоқ
colāre	— олмоқ
obducere	— даволамоқ
dare	— шакл бермоқ
miscere	— белгиламоқ
praeparare	— эшитиб кўрмоқ
infundere	— сузмоқ
dividere	— ўраб олмоқ
signare	— бермоқ
formare	— аралаштирмоқ
dignoscere	— тайёрламоқ
curare	— қуймоқ
sterilizare	— бўлмоқ
vertere	— аниқламоқ
repetere	— қайнатиб тозаламоқ
recipere	— орқасига айлантириб қарамоқ

Мавзуларга оид саволлар

1. Латин тилида нечта тусланиш бор?
2. Қандай қўшимчали феъллар биринчи турда тусланади?
3. Қандай қўшимчали феъллар иккинчи турда тусланади?
4. Қандай қўшимчали феъллар учинчи турда тусланади?
5. Қандай қўшимчали феъллар тўртинчи турда тусланади?
6. Феълнинг негизини қандай аниқлаш мумкин?
7. I, II ва IV турда тусланадиган феълларнинг буйруқ шакли қандай ҳосил бўлади?
8. III турда тусланадиган феълларнинг буйруқ шакли қандай аниқланади?
9. Аниқлик нисбати феъл негизига қандай қўшимчалар қўшиш ёрдамида ҳосил қилинади?
10. Мажхуллик нисбати феъл негизига қандай қўшимчалар қўшилса ҳосил бўлади?

Мустақил ўрганиш учун

Латин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Patriam amare et defendere debemus.

Ватанимизни севишимиз ва ҳимоя қилишимиз керак.

Non est medicina sine lingua latina.

Лотин тилисиз тиббиётни тасаввур этиб бўлмайди.

Salve

Ассалом.

Salvete

Ассалому алайкум!

Vale

Хайр! Яхши қол! Кўришгунча!

Valete

Кўришгунимизча хайр! Яхши қолинг!

Labor omnia vincit.

Меҳнат ҳамма нарсани енгади.

16-§. ОТ

Предметнинг маъносини ифодалайдиган ва грамматик сон, эгалик, род, келишик категорияларга эга бўлиб, ким? нима? сўроқларига жавоб берадиган мустақил сўз туркумига от дейилади. Отларда уч хил грамматик род бўлиб, улар қуйидагича:

Род (Genus)

Genus masculinum — Генус маскулинум

Genus femininum — Генус фемининум

Genus neutrum — Генус неутрум

Сон (Numerale)

Лотин тилида отлар икки сонга эга:

Singularis — бирлик сон

Pluralis — кўплик сон

Лотин тилида ҳам худди ўзбек тилидагидек олти келишик мавжуд бўлиб, тиббиётда отлар асосан бешта келишикда турланади.

Келишик (Causus)

Causus Nominativus — бош келишик, ким? нима?

Causus Genetivus — қаратқич келишиги, кимнинг? ниманинг?

Causus Dativus — жўналуш келишиги, кимга? нимага?

Causus Accusativus — тушум келишиги, кимни? нимани?

Casus Ablativus	— чиқиш келишиги. кимдан? нимадан?
Casus Vocativus	— гапда бош келишик билан бир хил савол- га жавоб бўлиб кела- ди. Шунинг учун ҳам олтинчи келишик тиб- биётда қўлланилмай- ди.

Латин тилида отларнинг турланиш хусусиятларини асосан беш гуруҳга бўлиш мумкин. **Отларнинг гуруҳлардаги турланиш хили қаратқич келишиги (Genetivus Singularis) нинг бирлик сондаги келишик қўшимчасига қараб аниқланади.**

Қаратқич келишиги бирлик сонининг беш гуруҳда турланиш қўшимчаларини хотирада сақланг.

Гуруҳлар	Genetivus Singularis қўшимчалари
I	ae
II	i
III	is
IV	us
V	ei

Луғатда отлар қуйидагича ёзилади: бош келишикнинг тўлиқ шакли, кейин қаратқич келишигини қўшимчаси ва роди. Масалан:

Aqua, ae, f	— ўқилиши — aqua, aquae, feminini	— сув,
dens, ntis, m	— ўқилиши — dens, dentis, masculini	— тиш,
septum, i, n	— ўқилиши — septum, septi, neutri	— тўсиқ.

Отлар келишиклар бўйича турланганда от негизига келишик қўшимчалари қўшилади. Отнинг негизини топиш учун қаратқич келишик бирлик сони шаклидан келишик қўшимчасини олиб ташлаш керак:

Nominativus Singularis	Genetivus Singularis	От негизи
aqua	aquae	aqu —
dens	dentis	dent —
septum	septi	sept —

25-машқ. Қуйидаги отларнинг турланишини ва родини аниқланг:

Tinctura ae, f; musculus, i, m; species, ei, f; dysenteria, ae, f; cutis, is, f, coleapsus, us, m; unguentum; i, n, membrana, ae, f; spasmus, i, m; folium, i, n; dies, ei, f; coelia, ae, f; habitus, us, m; bacillus, i, m; aër, is, m, res, ei, f.

17-§. ОТЛАРНИНГ БИРИНЧИ ГУРУХДА ТУРЛАНИШИ

Отларнинг биринчи гуруҳда келишиклар бўйича турланишига бош келишик бирлик сонида (Nominativus Singularis) «а» қўшимчаси билан тугалланган женский роддаги отлар киради. Қаратқич келишиги бирлик сонида (Genetivus Singularis) эса «ас» қўшимчаси билан тугалланади ва луғат шакли қуйидагича бўлади. Масалан: Tinctura, ae, f — спиртли эритма, tabuletta, ae, f — таблетка, pilula, ae, f — ҳаб дори. Бу отлар женский родга тегишли отлардир. Женский роддаги отлар қуйидаги келишикларда турланади.

Cesus	Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
Nominativus	a	ae	pilula	pilulae
Genetivus	ae	arum	pilulae	pilularum
Dativus	ae	is	pilulae	pilulis
Accusativus	am	as	pilulam	pilulas
Ablativus	a	is	pilula	pilulis

Дори номлари ва доривор ўсимликлар номи ҳамма вақт бош ҳарф билан ёзилади.

18-§. ОТЛАРНИНГ БИРИНЧИ ТУРДА ТУРЛАНИШИДА ИШЛАТИЛАДИГАН СЎЗ ЯСОВЧИ ҚЎШИМЧАЛАР

1. Сўз ясовчи —ur+a қўшимчаси ҳаракат натижасини ифодаловчи феъллардан ҳосил бўлган отлар бўлиши мумкин. Мисоллар:

Fract-ur-a — синиш, frangere — синдирмоқ,
 mixt-ur-a — аралашма, miscere — аралаштирмақ,
 signat-ur-a — белгилаш, signare — белгиламақ,
 tinct-ur-a — ивита (настойка) —
 нинг спиртда тайёрланган эритмаси, tingere — ивитамоқ,

fiss-ur-a — ёриқ, дарз, findere — ёрмоқ
 struct-ur-a — тузилиш, struere — тузмоқ,
 recept-ur-a — рецептура, recipere — олмоқ феълидан
 ҳосил қилинган.

2. -ul+a ва -cul+a сўз ясовчи қўшимчалари кичрайти-
 риш маъносини англатади:

Gland-ul-a — безча, glans — эман меваси,
 radic-ul-a — илдизча, radix — илдиз,
 pil-ul-a — ҳаб дори, pila — тўп, копток,
 partic-ul-a — қисмча, pars — қисм сўзларидан
 келиб чиққан.

3. -in+a сўз ясовчи қўшимчаси соҳа, касаллик ва мод-
 данинг маъносини англатиши мумкин:

Medic-in-a — тиббиёт,
 medicus — шифокор,
 ang-in-a — ҳалқум лимфа тўқимасининг ял-
 лиғланиши,
 angeion — қон томири,
 gelat-in-a — елимшак,
 gel — туз сўзларидан келиб чиққан.

Биринчи гуруҳда турланувчан қуйидаги юнон атамаларига женский родда Nom. Sing. -e, Gen. Sing. -es қўшимчаси қўшилади. Буларни фақат луғат шаклини билиш керак.

Aloë, es, f — алой, сабур,
 Hippophaë, es, f — чирқаноқ,
 Kalanchoë, es, f — каланхое,
 chole, es, f — ўт (сафро),
 Hierochloë, es, f — тилқийёр.

19-§. ҚУЙИДАГИ АТАМАЛАРНИ ЕД ОЛИНГ!

М. Aorta, ae, f — шотомир
 arteria, ae, f — ўқ қон томири
 bursa, ae, f — халта
 clavicula, ae, f — ўмров суяги
 costa, ae, f — қовурга
 cuticula, ae, f — нозик пўст тери
 fascia, ae, f — мушак пардаси
 fibula, ae, f — кичик болдир суяги
 fossa, ae, f — чуқурча
 fractura, ae, f — синиш

M.	glandula, ae, f	— безча
	lingua, ae, f	— тил
	mamma, ae, f	— сут безн
	mandibula, ae, f	— пастки жағ
	maxilla, ae, f	— юқори жағ
	pleura, ae, f	— ұпка пардаси
	scapula, ae, f	— курак
	tibia, ae, f	— катта болдир суяги
	tonsilla, ae, f	— бодомсимон без
	trachea, ae, f	— кекирдак
	urethra, ae, f	— сийдик чиқариш йўли
	urina, ae, f	— сийдик
	vagina, ae, f	— қин, аёллар жинсий аъзоси
	vena, ae, f	— кўк қон томир, вена
	vertebra, ae, f	— умуртқа
	vesica, ae, f	— пуфак
	vesicula, ae, f	— пуфакча
S—M.	bucca, ae, f	— лунж
	calvaria, ae, f	— калла суягининг қопқоғи
	cellula, ae, f	— хужайрача
	columna, ae, f	— умуртқа устунн
	concha, ae, f	— чиганоқ
	cornea, ae, f	— кўз шох пардаси
	crista, ae, f	— қирра
	fissura, ae, f	— ёриқ, дарз
	gingiva, ae, f	— милк
	gravida, ae, f	— ҳомиладор
	incisura, ae, f	— кесма, бұлакча
	mamilla, ae, f	— кўкрак сўрғичи, эмчак учи
	medulla, ae, f	— мия моддаси, мия
	medulla ossium	— иликли суяк
	medulla spinalis	— орқа мия
	medulla oblongata	— узунчоқ мия
	membrana, ae, f	— ноғора парда
	nucha, ae, f	— бүйинининг орқа томони
	orbita, ae, f	— кўз косаси
	palpebra, ae, f	— қовоқ
	papilla, ae, f	— сўрғич
	patella, ae, f	— тизза қопқоғи
	prostata, ae, f	— эркаклар жинсий аъзо- сининг тоқ (простата) бези
	pulpa ae, f	— гўшт, эт

M—F

retina ac, f	— тўр парда (кўзга онд)
sclera, ac, f	— кўзнинг оқ пардаси
spina, ac, f	— тук
substantia, ac, f	— модда (асос)
sutura ac, f	— чок
vulva ac, f	— аёлларнинг ташқи жинсий аъзоси
Althaea, ac, f	— гулхайри
ampulla, ac, f	— 1) ампула, ичига дори солиб оғзи пайванд- ланган шишача, 2) найчали аъзонинг кенгайган қисми (анат.)
aqua, ac, f	— сув
Belladonna, ac, f	— белладонна, заҳарли ўт ўсимлик
Calendula, ac, f	— тирноқгул, гулҳамиша- баҳор
camphora, ac, f	— камфора, ўткир ҳидли модда
capsula, ac, f	— 1) капсула, аччиқ до- рининг эрувчан филофи 2) қобиқ (анат.)
Chamomilla ac, f	— мойчечак
charta, ac, f	— қоғоз
Convallaria, ac, f	— марваридгул
febricula, ac, f	— снгл иситма
gutta, ac, f	— томчи
herba, ac, f	— ўт (ўсим.)
massa, ac, f	— хамирсимон модда
massa pilularum	— ҳаб дорининг хамир- симон моддаси
Mentha, ac, f	— ялпиз
mixtura, ac, f	— микстура (суяқ дори- вор аралашма)
natura, ac, f	— табиат
oblata, ac, f	— ширин филоф
particula, ac, f	— қисмча, бўлакча
pasta, ac, f	— наста (қуюқ суртма дори)
pilula, ac, f	— ҳаб дори
Rosa, ac, f	— наъматак атиргул
ratula, ac, f	— тугмача дори
Salvia, ac, f	— маврак, мармарак
signatura ac, f	— белги, кўрсатма

tabuletta, ac, f	— таблетка, тугмачаси- мон дори
temperatura, ac, f	— ҳарорат
tinctura, ae, f	— настойканинг спиртда тайёрланган эритмаси
F. Valeriana, ac, f	— валериана
Amygdala, ac, f	— бодом (мева)
axungia, ac, f	— ёғ, мой
bacca, ac, f	— мева
Betula, ae, f	— қайин
calcaria, ac, f	— оҳак
cera, ac, f	— мум
colatura, ac, f	— сузиб тишдирилган сууюқлик
Cina, ac, f	— дармана
Cucurbita, ae, f	— ошқовоқ, кади
Datura, ae, f	— баггидевона
Ephedra, ae, f.	— эфедрa, игна баргли дарахт
Farfara, ac, f.	— туятовон
Frangula, ae, f	— итжумрут
gelatina, ac, f	— елимшак
gemma, ae, f	— куртак (ўсим.)
Gentiana, ae, f	— газакўт, гажакўт
Glycyrrhiza, ae, f	— қизилмия
Liquiritia, ae, f	— ширинмия
Ipecacuanha, ae, f	— ипекакуана, қустирув- чи (қайт қилдирувчи) илдиз
lagna, ac, f	— шиша идиш
Lavandula, ae, f	— лаванда, ҳаворанг. хушбўй яшил ўсимлик
Leuzea, ae, f	— левзея
officina, ae, f	— дорихона
olla, ae, f	— шиша идиш
Oryza, ae, f	— гуруч (шоли)
Periploca, ae, f	— периплока
pharmaceuta, ac, f	— доришунос
planta, ae, f	— ўсимлик
Polygala, ae, f	— истод
rezina, ae, f	— елим, қатрон
Sanguisorba, ae, f	— сангвизорба доривор кўкат
scatula, ae, f	— қутича
Schizandra, ae, f	— лимон
Senna, ae, f	— сенна

Terebinthina, ae, f	— терпентин, игна баргли дарахтнинг елими
Thea, ae, f	— чой
Tilia, ae, f	— жўка
Tormentilla, ae, f	— гозпанжа, бешбарг, ерчой
Urtica, ae, f	— чаёнўт

20-§. ЛОТИНЧА-ЮНОНЧА МАЪНОДОШ АТАМАЛАР

Лотинча	Юнонча	Ўзбекча
aqua	hydor	сув
cornea	keratos	кўзининг шох пардаси
glandula	aden	безча
lingua	glossa	тил
femina	gynacc	аёл
mamma	mastos	сут бези
lacrima	dacryon	кўз ёши
medulla	myelos	иликни суяк
palpebra	blepharon	ювоқ
urina	uron	сийдик
vagina	colpos	қин
vena	phleps	кўк томир
vertebra	spondylos	умуртқа
vesica	cystis	пуфак

26-машқ. Қуйидаги отларни таржимасига қараб жойлаштиринг. М:

Arteria	— пуфак
clavicula	— кўк қон томири
costa	— умуртқа
fibula	— қин
fractura	— сийдик
glandula	— курак
lingua	— катта болдир суяги
mandibula	— бодомсимон без
maxilla	— ўқ қон томири
pleura	— ўмров суяги
scapula	— қовурға
tibia	— синиш
tonsilla	— тил
urina	— юқори жағ
vagina	— ўнка пардаси

27-машқ. Тиббий атамаларни маъносига қараб жойлаштиринг. S—M:

Calvaria	— чок
columna	— модда

fissura	— аёлларнинг ташқи жинсий аъзоси
gingiva	— кўзнинг оқ пардаси
medulla	— эркаклар жинсий аъзосининг тоқ бези
membrana	— калла суяги қопқоғи
orbita	— устун
palpebra, ae, f	— ёриқ
prostate	— милк
papilla	— мия
sclera	— ногора парда
substantia	— кўз қосаси
sutura	— қовоқ
vulva	— сўрғич

28-машқ. *Латин тилидаги отларнинг ўзбекча муқобилини ўз ўрнига қўйинг.* М—Ғ:

Ampulla	— ҳарорат
aqua	— белги, кўрсатма
Belladonna	— спиртли эритма
Calendula	— валериана
camphora	— суюқ доривор аралашма
Chamomilla	— ялпиз
charta	— ампула
Convallaria	— сув
febricula	— белладонна
gutta	— тирноқгул
herba	— камфора
Mentha	— мойчечак
mixtura	— қоғоз
Salvia	— енгил иситма
signatura	— томчи
temperatura	— маврак
tinctura	— марваридгул

29-машқ. *Қуйидаги доривор гиёҳларнинг латинча номига ўзбекча номини мослаштинг.* Ғ:

Amygdala	— срчай
Betula	— чаёнўт
Leuzea	— ипекакуана
Cina	— жўка
Cucurbita	— чой
Datura	— терпентин
Ephedra	— сenna
Farfara	— лимон

Frangula	— сангвизорба
Gentiana	— истод
Glycyrrhiza	— периллока
Lavandula	— гуруч
Ipecacuanha	— левзея
Oryza	— лаванда
Periploca	— ширинмя
Polygala	— газакўт
Sanguisorba	— итжумрут
Schizandra	— туятовон
Senna	— эфедра
Terebiantlina	— бангидевона
Thea	— ошқовоқ
Tilia	— дармана
Tormentilla	— қайин
Urtica	— қизилмия
Liquiritia	— бодом

30-машқ. Қуйидаги атамаларни латин тилига таржима қилган ҳолда бош келишик бирлик ва кўплик (*Nominativus Singularis et Pluralis* ҳамда қаратқич келишик бирлик ва кўплик *Genetivus Sing. et Plur*)да турланг.

- М.** Ўқ қон томири, қовурға, бодомсимон без, тил, сийдик, курак, умуртқа, пуфак, кўк қон томири, сийдик чиқариш йўли.
- S—M.** Қалла суюгининг қопқоғи, ёриқ, милк, мия, ноғора парда, қовоқ, модда, кўз косаси, чиғаноқ.
- М—F.** Сув, тирноқгул, марваридгул, ўт, ҳаб дори, филоф, суюқ доривор аралашма, қуюқ суртма дори, тугмачасимон дори, спиртли эритма, валериана.
- F.** Бодом, ошқовоқ, мева, оҳак, мум, шиша идиш, ўсимлик, лимон, ширинмия, қутича, чаёнўт, чой, жўка, сузилган суюқлик.

Намуна:

Гуруҳ	Род	Nom. sing.	Gen. sing.	Nom. sing.	Gen. sing.
I	f	aqua	aquae	aquae	quarum

31-машқ. Қуйидаги отларнинг келишигини аниқланг.

- М.** Aorta, bursae, costarum, fibula, glandulae, fractura, venarum, vesicae, vagina, urinarum.

- S—M. Buccae, cellularum, cornea, incisurae, conchae, gravis.
- M—F. Aquarum, Belladonnae, Calendularum, camphorae, capsularum, Chamomillae, charta, Convallariae, guttarum.
- F. Baccarum, axungia, Betula, Cucurbitarum, Frangulae, gemmarum, Polygala, Sennae, scularum.

21-§. МОСЛАШМАГАН АНИҚЛОВЧИ

Латин тилида икки хил аниқловчи қўлланилади: мослашган аниқловчи сифат билан, мослашмаган аниқловчи эса қаратқич келишигида турланган от билан ифодаланиши мумкин. Масалан: aqua Menthae — ялпизнинг суви, tinctura Valerianae — валериананинг спиртли эритмаси, tabuleta Bromcamphorae — бромкамфоранинг тугмачасимон дориси, gemma Betulae — қайиннинг куртаги, vena portae — кўк қон томирнинг аъзога кириш жойи.

Мослашмаган аниқловчи билан аниқланувчи атамани келишиклар бўйича турлаганда фақат аниқланувчи сўз ўзгариб, мослашмаган аниқловчи эса ўзгармасдан қолади.

32-машқ. Қуйидаги мослашмаган аниқловчиларни ўзбек тилига таржима қилинг.

- M. Caput, fibulae, caput costae, corpus linguae, corpus tibiae, corpus vesicae, corpus vertebrae, fascia prostatae, fossa vesicae, incisura mandibulae, papilla mammae, ruptura vaginae.
- S—M. Ampulla tibiae (uterinae), commissura palpebrarum, concha auriculae, fascia nuchae, rima palpebrarum, spina scapulae, sutura calvariae, valva aortae, valvula venae.
- M—F. Aqua Menthae, guttae tincturae, Convallariae, tabulettae Bromcamphorae, tinctura Valerianae, herba Chamomillae, tinctura Calendulae.
- F. Aqua Amygdalarum, adde aquam, adde tincturam Schizandrae, adde guttas tincturae Calendulae, divide massam pilularum, da gemmas Betulae, macera baccas, gemma Betulae, Senna planta est, Calendula, Convallaria, Chamomilla, Ephedra, Farfara, Glycyrrhiza, Polygala et Salvia plantae sunt.

33-машқ. *Қуйидаги атамаларни латин тилига таржима қилинг.*

- S—M. Тилнинг кўк томири, кўк томирнинг аъзога кириш жойи, куракнинг синиши, ўмров суягининг синиши, қовурғаларнинг синиши, юқори жағнинг синиши, пастки жағнинг синиши, кўз шох пардасининг моддаси.
- M—F. Томчидан қўш, тугмачасимон доридан бер, спиртли эритмани аралаштир, суyoқ доривор аралашмадан бер, ялпиз суви томчисидан ол.
- F. Меваларни қуриш, сувдан қуйиш, меваларни ва куртакларни тер, бодом сувининг томчисидан ол.

22-§. ПРЕДЛОГ (ОЛД КУМАҚЧИ)ЛАР ВА БОГЛОВЧИЛАР

Предлог айрим от ёки отларни иккинчи бир сўз билан боғлаб, уларнинг орасидаги муносабатларни кўрсатиш учун қўлланилади. Ҳар қайси предлог фақат маълум келишик билан бирга ишлатилади. Предлоглар ўзлари боғланиб келган отларнинг олдида ва айрим ёзилади.

Тушум келишигида ишлатиладиган предлоглар:

Ante	— олдида
ad	— учун, -гача, -да (рецептда)
contra	— қарши
intra	— ичида
per	— орқали
post	— кейин, сўнг

Масалан:

Ad aegrotam	— касал учун
intra ventriculum	— меъда ичида
per vaginam	— қини орқали
post partum	— туққандан кейин
ante operationem	— операция олдида
contra scabies	— қичимага қарши

Чиқиш келишигида қўлланиладиган предлоглар:

cum	— билан
de	— ҳақида
ex	— дан
sine	— сиз
pro	— учун

Масалан:

Cum aqua	— сув билан
de morbo	— касаллик ҳақида
ex officina	— дорихонадан
sine colore	— рангсиз
pro aegrotis	— бемор учун

Тушум ва чиқиш келишигида қўлланиладиган предлоглар:

in -га, -да   sub — остида

Масалан:

in aquam	— сувга
in aqua	— сувда
sub linguam	— тил остига
sub lingua	— тил остида

Боғловчилар

Тиббий атамаларни бир-бири билан боғлаш вазифасини бажариб, турланмайдиган сўз боғловчи деб аталади.

et	— ва, билан
aut	— ёки
ut fiat	— ҳосил бўлгунча
seu	— ёки
sed	— лекин

Масалан:

Amidopyrinum aut Analginum	— амидопирин ёки анальгин,
costa et vertebra	— қовурга ва умуртқа,
miscere, ut fiat pulvis	— кукун ҳосил бўлгунча аралаштир
capsula seu ampulla	— капсула ёки ампула

34-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг M—F

Da in capsulis amylaceis, da in ampullis, da in charta cerata, da in tabulettis, da in scatula, da in oblatiis.

F. Solve in aqua, infunde aquam in ollam, forma pilulas ex massa pilularum, pone tabulettam sublinguam.

35-машқ. Қуйидаги атамаларни лотин тилига таржима қилинг.

М—Ғ. Капсулаларда бер, қоғозда (ўралган ҳолда) бер, тугмачасимон дори шаклида бер.

Ғ. Тугмачасимон дорини сувда эрит, ҳаб дориларни қутичада (ичига солиб) бер, валерианаларни қутичада (ичига солиб) бер, валериананинг спиртли эритмасини шиша идишга қуй, қайин куртагидан спиртли эритма тайёрла, валериананинг спиртли эритмаси билан аралаштир.

Мавзуларга оид саволлар

1. Отларда нечта род бор?
2. Лотин тилидаги отларнинг сони нечага бўлинади?
3. Тиббиётда қайси келишиклар кўп қўлланилади?
4. Қайси келишик қўшимчасига қараб отларнинг гуруҳи аниқланади?
5. Беш гуруҳга тегишли отларнинг Gen. Sing. қўшимчасини айтиб беринг.
6. Отларнинг луғат шакли қандай ёзилади?
7. Луғатда отларнинг род белгиси қандай кўрсатилади?
8. Биринчи гуруҳ отлари қайси родга тегишли?
9. Биринчи гуруҳ отлари Nominativus et Genetivus да қандай қўшимчаларга эга?
10. Биринчи гуруҳ отларини ясашда қандай сўз ясовчи қўшимчалар қўлланилади?
11. Мослашмаган аниқловчи қандай сўзлар билан ифодаланиши мумкин?
12. Мослашмаган аниқловчи билан аниқланувчи атама келишикларда қандай турланади?
13. Accusativus келишигида қандай предлоглар қўлланилади?
14. Ablativus келишигида қандай предлоглар ишлатилади?
15. Тиббиётда қўлланиладиган боғловчиларни мисоллар асосида айтинг?
16. Лотинча-юнонча маънодош атамаларни айтиб беринг.

Мустақил ўрганиш учун

Лотин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Ars longa vita brevis.

Ҳаёт қисқа, санъат эса абадийдир.

Vita sine litteris mors est.

Илмсиз ҳаёт — ўлимдир.

Amat victoria curat.

Талабалик тиришқоқликни талаб қилади.

Carpe diem.

Бугунги ишни эртага қолдирма.

Domus proptia — domus optima.

Меҳмондорчилик яхши, уй ундан ҳам яхши.

23-§. РЕЦЕПТУРА

Рецептура — бу дориларни ёзиш ва тайёрлаш қондаларини ўрганувчи фандир.

Рецепт ва унинг асосий қисмлари

Рецепт — бу шифокорнинг дори тайёрлаш, тайёрланган дорини қабул қилиш усуллари кўрсатмаси ва даволаниш учун беморга бериш кераклиги тўғрисида дорихонага хат орқали мурожаат қилиши. Рецепт махсус варақаларда ёзилади.

Рецепт расмий ҳужжат бўлиб, уни ёзган шифокор, шу билан бирга дорини тайёрлаб берган доришунос ҳам рецептнинг тўғрилиги учун юридик жиҳатдан жавобгардир. Республикамизда рецептлар лотин тилида ёзилади, аммо рецептнинг қуйидаги қисмлари бундан истисно: сарлавҳа, дорини қандай қабул қилиш тўғрисидаги кўрсатма ва рецепт ёзган шахснинг имзоси.

Рецепт саккиз қисмдан иборат

1. Даволаш муассасасининг манзили ва телефон рақами.
2. Рецепт ёзилган кун, ой, йил.
3. Беморнинг исми-шарифи ва ёши.
4. Шифокорнинг исми-шарифи.
5. Дорининг номи ва миқдори.
6. Шифокорнинг дорихона ходимига дори тайёрлаш (суртма, кукуи ва бошқалар) тўғрисидаги кўрсатмаси.
7. Шифокорнинг беморга дорини қабул қилиш усули ҳақидаги кўрсатмаси.
8. Шифокорнинг имзоси ва шахсий муҳри.

Рецептнинг бешинчи, олтинчи ва еттинчи қисмининг бошланғич сўзи лотин тилида ёзилади.

Бешинчи қисм—шартли белги R. (қисқартирилган ҳолда) билан бошланади (ресире—ол, ресиреге—олмоқ феълининг буйруқ майли учинчи шахс бирлик сонидир). Сўнгра бош ҳарф билан дори номи ёзилади, кейин миқ-

Дори кўрсатилади. Дори номи ҳамма вақт қаратқич келишиги (Genctivus) да ёзилади. Масалан:

Recipe: Tincturae Valerianae 10 ml
Tincturae Convalariae 15 ml

Қаттиқ ва сочилувчан моддалар миқдори граммларда, суюқликлар эса миллилитр, томчиларда кўрсатилади:

(ниманинг?) (нимасидан?) (қанча?)

Ол: Марваридгулнинг спиртли эритмасидан 10 мл

Recipe: Tincturae Convalariae 10 ml

Агар икки дори моддасининг миқдори бир хил бўлса, унда иккинчи дори номидан кейин шартли белги аа (ана — тенг, баб-баравар) ёзилиб сўнгра дори миқдори кўрсатилади:

Recipe: Tincturae Convalariae
Tincturae Velerianae аа 10 ml

Граммлар ва миллилитрлар араб рақамлари билан кўрсатилиб ёзилади: 3,0; 0,3; 0,03 ва бошқалар.

Томчилар рим рақамлари билан кўрсатилади: guttam I, guttas II.

Дори моддаларининг биологик таъсир бирлиги қисқача БТ шаклида, сони эса араб рақамлари билан ўнликлар, мингликлар, миллионларда ёзилади:

Recipe: Phenoxymethylpenicillini 100000

Олтинчи қисмда шифокор дори моддасига қанақа шакл беришни лотин тилида ёзади (кукун, ҳаб дори, суртма), уларга қандай ишлов бериш кераклиги, қанча миқдорда бериш ва қандай кўринишдалиги кўрсатилади: *Misce, fiat unguentum.*

Дориларни бирор нарсага ўраб ёки солиб бериш керак бўлса, рецептда керакли кўрсатмалар кўрсатилиб ёзилади:

Da in vitro nigro	— қора (рангли) шишачада бер.
Da in vitro flavo	— сариқ шишачада бер,
Da in charta cerata	— мумли қоғозда бер,
Da in ampullis	— ампулаларда бер,
Da in scatula	— қутичада бер.

Рецептнинг лотинча қисми шартли қисқартирилган S. (signa — белгила) ҳарфи билан тугайди (Signa—

белгила, яъни бу *signare* — белгиламоқ феълининг буйруқ майли учинчи шахс бирлик сонидир).

Еттинчи қисм дорини қабул қилиш усули (*Signatura*). Бу қисмда бемор тушунадиган тилда дори миқдори, вақти ва дорини қандай усулда қабул қилиш йўллари кўрсатилади:

Signa: 15 томчидан кунига 2 марта овқатдан ярим соат олдин,

Signa: 1 таблеткадан кунига уч маҳал,

Signa: 1 стакан иссиқ сувга 1 чой қошиқ (чайқаш учун).

Рецептдаги қўшимча ёзувлар

1. Дорини тезлик билан тайёрлаш ёки бериш лозим бўлса, рецепт варақасининг юқори қисмига шифокор томонидан қуйидаги сўзлар ёзилади:

<i>Cito</i>	— тез! тезлик билан!
<i>Citissime</i>	— жуда тез!
<i>Statim</i>	— дарҳол!

2. Агар рецепт варақасининг орқа томонида дори номларининг давоми бўлса, у ҳолда шифокор рецепт варақаси пастининг ўнг томонига *Verte* — орқа томонига қаралсин! деб ёзади (қисқартирилгани — *V!*)
3. Агар ёзилган рецептни такрорлаш лозим бўлса, унда шифокор рецепт варақасининг юқорисига *Repete* — такрорла! *Repetatur* такрорлансин! ёки *Bis repetatur* — икки марта такрорлансин! деб ёзиб қўяди.

Рецептлар битта моддадан ташкил топган бўлса оддий, икки ёки ундан ортиқ моддадан ташкил топган бўлса, мураккаб рецепт дейилади.

Ўз.Р. Соғлиқни сақлаш вазирлигининг 1982 йил 25 февралдаги 175-сонли буйруғига 2-илова.

Рецепт варақасининг шакли

Соғлиқни сақлаш вазирлиги Муассаса номи	ОКУД бўйича код шакли _____ ОКПО бўйича муассаса коди _____ 107/V сонли тиббий ҳужжат шаклини ЎзР. Соғлиқни сақлаш вазирлиги тасдиқлаган
---	--

РЕЦЕПТ

(катталар, болалар учун—кераксизи ўчирилсин)

« _____ » _____ 200 _____ йил.

(рецепт ёзилган кун, ой, йил)

Беморнинг исми, шарифи

Еши

Шифокорнинг исми, шарифи

Сўм	тийин	
Сўм	тийин	

Шифокорнинг имзоси ва шахсий муҳри

Рецептнинг муҳлати—10 кун, 2 ой

(кераксизи ўчирилсин)

Рецепт варақасининг نامunasи

Шифокорга эслатма

- даволаш-профилактика муассасасининг шартли белгиси босма-хона усулида босилади ёки тўртбурчак муҳр қўйилади;
- рецепт лотин тилида тушунарли қилиб, аниқ ҳарфлар билан сиёҳда ёки шарикли ручкада ёзилади, рецептни тузатиш ман этилади;
- бир рецепт варақасида таркибида заҳарли ёки паша моддаси бўлган битта дори ёки иккита оддий ва кучли таъсир этувчи дори бўлиши мумкин;
- фақат қабул қилинган қисқартма отларнинг шартли белгиси ёзилиши керак;
- қаттиқ ва сочилувчан моддалар — граммларда (0,001; 0,5; 1,0), суюқликлар — миллилитрларда, граммларда ва томчиларда ёзилиши керак;
- дорию қабул қилиш усули бемор тушунадиган тилда ёзилиши керак, «ички», «маълум» каби умумий кўрсатмалар билан чеклашиш мумкин эмас;
- рецепт шифокорнинг имзоси, шахсий муҳри билан тасдиқланиши лозим.

Дорини шахсий тайёрлаш №	Дорихонанинг тўртбурчак муҳри	
Қабул қилинди! Тайёрланди	Текширилди	Берилди

Рецепт варақасининг орқа томони

30-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига таржима қилинг. М—F.

- Recipe: Aquae Menthae 100,0 ml
Da. Signa: 1 ош қошиқдан кунига 5—10 марта.
- Recipe: Tincturae Calendulae 40 ml
Da. Signa: 10—20 томчидан кунига 2 марта.
- Recipe: Tincturae Convallariae 15 ml
Da. Signa. 15 томчидан кунига 2—3 марта.
- Recipe: Tincturae Schizandrae 50 ml
Da. Signa: 20—25 томчидан кунига 2 марта.
- Recipe: Tincturae Convallariae
Tincturae Valerianae aa 10 ml
Tincturae Belladonnae 5 ml
Misce. Da. Signa: 20—25 томчидан кунига 2—3 марта.

37-машқ. Қуйидаги рецептларни латин тилига таржима қилинг.

1. Ол: Валериананинг спиртли эритмасидан 10 мл
Бер. Белгила: 15—20 томчидан кунига 3 ма-
ҳал.
2. Ол: Ялпизнинг спиртли эритмасидан 25 мл
Бер. Белгила: 15—20 томчидан кунига 3 ма-
ҳал.
3. Ол: Марваридгулнинг спиртли эритмасидан
Валериананинг спиртли эритмасидан тенг миқ-
дорда 15 мл
Аралаштир. Бер.
Белгила: 20 томчидан кунига уч марта.
4. Ол: Қайин куртагидан 30,0
Бер. Белгила. 1 ош қошиқ куртак 1 стакан
қайноқ сувда дамлансин, 2 ош қошиқдан ку-
нига 3 маҳал ичилсин.

Мавзуга доир саволлар

1. Рецепттура сўзини тушунтириб беринг.
2. Рецепт деганда нимани тушунасиз?
3. Рецепт неча қисмдан иборат?
4. Рецептнинг латинча қисми қайси сўзлар билан бош-
ланиб, қайси сўзлар билан тугайди?
5. Рецептда дори номлари қайси келишикда ёзилади?
6. Қандай рецепт оддий ва қандайлари мураккаб рецепт
дейилади?
7. Рецептларда қандай қўшимча сўзлар ёзилиши мум-
кин?
8. Дорини тезлик билан тайёрлаш лозим бўлса қандай
латинча сўзлар рецепт варақасига ёзилиши мумкин?

Мустақил ўрганиш учун

Латин мақоллари, ҳикматли сўзлар ва иборалар

Amicus certus in re incerta cernitur.

Содиқ дўст оғир кунда билинар.

Natura sanat, medicus curat.

Табиат соғайтиради, шифокор даволайди.

Usus optimus magister est.

Тажриба энг яхши устоздир.

Fugiens laboris.

Ялқов. Дағгаса.

Ното hebes.

Бефаросат. Ақлсиз одам.
 Homo sapiens.
 Ақлли одам.

**24-§. ТИББИЕТДА КҮП ҚҰЛЛАНИЛАДИГАН ЮНОНЧА СҮЗ
 ЯСОВЧИ ҚҰШИМЧАЛАР ВА АТАМАЛАР М—Ғ.**

-aesthes, -aesthesia (gr. aesthesis)	— сезиш, ҳис қилиш
anaesthesia	— оғриқсизлантириш
-alg, -algia (gr. algos)	— оғриқ
neuralgia	— асаб касаллиги
-graph, -graphia (gr. grapho)	— чизаман, тасвирлайман, ёзаман
(ge. tomos)	— қават
tomographia	— рентген нурлари орқали қаватнинг аниқ тасвирини олиш
-haem, -haemat, -aemia (gr. haema)	— қон
anaemia	— камқонлик
-logia (gr. logos)	— фан
oncologia	— шишларни ўрганувчи фан
-metria (gr. metreo)	— ўлчайман, аниқлайман
craniometria	— калла суякгини ўлчаш
-path, -pathia (gr. pathos; apathia)	— 1) сезиш, 2) касаллик — сезмаслик, қизиқишнинг сўниши
-therm, -thermia (gr. thermos)	— иссиқлик, ҳарорат
hypothermia	— совиш
-ton, -tonia (gr. tonos)	— таранглашиш
hypertonia	— қон босимининг кўтарили- ши
-ur, -uria (gr. uron)	— сийдик
anuria	— сийдик чиқмаслиги
-rrhagia (gr. rrhagos haemorrhagia)	— юлинган, кесилган — қон оқиши (кетиши)
-scop, -scopia (gr. scopeo)	— кузатаман, ўрганаман
rectoscopya	— тўғри ичакни махсус асбоб- лар орқали текшириш
-therapia (gr. therapeia)	— қараш, даволаш
hydrotherapia	— сув билан даволаш
-trophia (gr. throphe)	— озиқланиш
atrophia	— ориқлаш
-ectasia (gr. ektasis)	— кенгайтириш, чўзиш

bronchoectasia	— бронхларнинг кенгайиши
-ectomy (gr. ectome)	— кесиш
tonsillectomia	— танглайдаги бодомсимон безни кесиб олиб ташлаш
-ergia (gr. ergon)	— иш, ҳаракат
(gr. allos)	— бошқа
allergia	— организмнинг бирон-бир дори моддасига қаршилиги
-malacia (gr. malakos)	— юмшоқ
osteomalacia	— суякларнинг юмшаши
-penia (gr. penia)	— етишмовчилик
lymphopenia	— периферик қонда лимфоцитларнинг камайиши
-phag, -phagia (gr. phagein)	— سموқ
dysphagia	— ютишнинг қийинлашуви
-philia (gr. philia)	— севмоқ, мойиллик
haemophilia	— қон кетишига мойиллик
-phobia (gr. phobos)	— қўрқув
photophobia	— ёруғликдан қўрқиш
-plasia (gr. plasis)	— шаклланиш, ҳосил бўлиш
hypoplasia	— ривожланмаган
-plegia (gr. plege)	— зарба, фалокат
hemiplegia	— мускул фаолиятининг бир томонлама издан чиқиши
-rhapsia (gr. rhapshe)	— чок
(gr. colpos)	— қин
colporrhaphia	— қин ички деворни тикиш
-sthenia (gr. sthenos)	— куч
asthenia	— ҳолсизланиш, умумий кучсизланиш
-stomia, stomat (gr. stoma, atos, n)	— тешик, оғиз
stomatologia	— оғиз бўшлиғи ва тиш касалликларини ўрганувчи фан

25 §. ОТЛАРИНИНГ ИККИНЧИ ГУРУҲДА ТУРЛАРИНИИ

Отларнинг иккинчи гуруҳига мужской (Masculinum) ва средний (Neutrum) роддаги отлар киради. Masculinum Nom. Sing. да **-us, -er** қўшимчасига, Neutrum Nom. Sing. да **um** қўшимчаларига эга. Иккала роддаги отлар Gen. Sing. да **-i** қўшимчаси билан турланади ва луғат шакли қуйидагича бўлади. Масалан:

Musculus, i, m	— мушак,
magister, tri, m	— ўқитувчи,
oleum, i, n	мой,
unguentum, i, n	— суртма

Masculinum ва **Neutrum** родларидаги отлар келишикларда қуйидагича турланади:

Causus	Singularis		Pluralis	
	Masculinum	Neutrum	Masculinum	Neutrum
Nominativus	—us, er	—um	—i	—a
Genetivus	—i	—i	—orum	—orum
Dativus	—o	—o	—is	—is
Accusativus	—um	—um	—os	—a
Ablativus	o	—o	—is	—is
Nominativus	musculus	oleum	musculi	olea
Genetivus	musculi	olei	musculorum	oleorum
Dativus	musculos	oleo	musculis	oleis
Accusativus	musculos	oleum	musculos	olea
Ablativus	musculos	oleo	musculis	oleis

Қондадан ташқари ҳолат

Қуйидаги отлар **femininum** родига тегишли

Alnus, if	— қандағоч
Amygdalus, i, f	— бодом (дарахт)
Crataegus, i, f	— дўлана
Eucalyptus, i, f	— эвкалипт
Juniperus, i, f	— арча
Pinus, i, f	— қарағай
Rhamnus, i, f	— итжумрут
Padus, i, f	— шумурт
Sambucus, i, f	— маржон дарахти
Sorbus, i, f	— милаш (четан)

Дориларнинг асосий қисми **Neutrum** родида ёзилиб, **Nom Sing.** да **-um** қўшимчаси, **Gen. Sing.** да **-i** қўшимчаси қўшилади. Масалан:

Nom.. Sing. Analginum, Vaselineum, Novocainum,
Gen. Sing. Analgini, Vaselini, Novocaini.

Дориларнинг ўзбекча номи лотинча номининг ўқилишига мос келади, фақат **-um** қўшимчаси бўлмайди:

Penicillinum
 Norsulfazolium
 Corvalolum

**26-§ ИККИНЧИ ГУРУҲДА ТУРЛАНУВЧИ ОТЛАРНИНГ
ЯСАЛИШИДА ҚУЛЛАНИЛАДИГАН СЎЗ ЯСАВЧИ
ҚЎШИМЧАЛАР**

1. Сўз ясовчи қўшимчалар **-in +um** ва **-ol +um** кўпинча дори номларида қўлланилади: Analg in-um; Menthol-um.
2. Сўз ясовчи қўшимча **-ism +us** ҳар хил заҳарланишларни ва бирор-бир касалликка мойиллиги борлигини ифодалаш мумкин:

Saturn-ism-um (saturnus) — қўрғошин, қўрғошин буғидан ёки чангидан сурункали заҳарланиш

Ophid-ism-us (gr. ophis) — илон, илон заҳаридан заҳарланиш

Cocain-ism-us — кокаинга берилиш

Infantil-ism-us (infans) — бола, ақл пастлик

1. Сўз ясовчи қўшимча **-ment** — восита ёки тадбирни ифодаловчи отларни ҳосил қилишда хизмат қилади:

Liga-mentum (ligare) — боғламоқ, боғлам

ali-mentum (alare) — овқатлантирмақ, овқат

medica-mentum — дори-дармон

- Сўз ясовчи қўшимчалар **-ul +us**, **-cul +us**, **-ul +um**, **-culum** отларга кичрайтириш маъносини беради:

Globulus — соққача;

tuberculum — дўмбоқча;

capitulum — бошча;

granulum — донча;

globus — соққа,

tuber — дўмбоқ,

caput — бош,

granum — дон.

27-§. ҚУВИДАГИ АТАМАЛАРНИ ЁД ОЛИНИГ

M.	Bronchus, i, m	— бронх, нафас йўли
	oesophagus, i, m	— қизилўнғач
	humerus, i, m	— елка суяги
	morbus, i, m	— касаллик
	musculus, i, m	— мушак, мускул
	nasus, i, m	— бурун
	nervus, i, m	— асаб
	oculus, i, m	— кўз

	uterus, i, m	— бачадон
	ventriculus, i, m	— меъда, ошқозон
	cerebrum, i, n	— бош мия
	cranium, i, n	— калла суяги
	duodenum, i, n	— ўн икки бармоқли ичак
	intestinum, i, n	— ичак
	myocardium, i, n	— юрак мушаги
	endocardium, i, n	— юрак ички пардаси
	epicardium, i, n	— юрак мушагини сирт- дан қопловчи сероз парда
	pericardium, i, n	— юрак халтаси
	peritoneum, i, n	— қорин сероз пардаси
	rectum, i, n	— тўғри ичак
	per rectum	— тўғри ичак орқали
S—M.	angulus, i, m	— бурчак
	bulbus oculi	— кўз соққаси
	carpus, i, m	— кафт олди
	metacarpus, i, m	— кафт орқаси
	condylus, i, m	— бўртма шаклидаги ўсма
	digitus, i, m	— бармоқ
	folliculus, i, m	— халтача, пуфакча
	fundus, i, m	— таги, ости
	lobus, i, m	— бўлак
	lobulus, i, m	— бўлакча
	lumbus, i, m	— бел
	nodus, i, m	— тугун
	neonatus, i, m	— янги туғилган бола, чақалоқ
	pylorus, i, m	— меъданинг чиқиш қис- ми
	sulcus, i, m	— бурушиқ, ажин
	tarsus, i, m	— оёқ кафти юзасига оид
	metatarsus, i, m	— оёқ кафтига оид
	thalamus, i, m	— кўрув дўмбоғи
	thymus, i, m	— айрисимон без
	truncus, i, m	— гавда, поя, тана
	umbilicus, i, m	— киндик
	atrium, i, n	— юрак бўлмаси
	brachium, i, n	— елка
	antebrachium, i, n	— билак
	cavum, i, n	— бўшлиқ
	caecum, i, n	— кўричак

cerebellum, i, n	— мияча
collum, i, n	— бүйин, бүйишча
dorsum, i, n	— орқа
ileum, i, n	— ёнбош ичак
jejunum, i, n	— ингичка ичак
labium, i, n	— лаб
ligamentum, i, n	— боғлам
ovarium, i, n	— тухумдон
permeum, i, n	— оралиқ
septum, i, n	— тўсиқ
sternum, i, n	— кўкрак (тўш)
tympanum, i, n	— ноғора
membrana tympani	— ноғора парда
M—F. Crataegus, i, f	— дўлана
globulus, i, m	— соққача (шарча)
Helianthus, i, m	— кунгабоқар
Leonurus, i, m	— арслонқуйруқ
numerus, i, m	— сон (рақам)
sirupus, i, m	— шарбат
Strophanthus, i, m	— строфант
Strychnos, i, m	— чилибуха
succus, i, m	— шира
Absinthum, i, n	— эрмон (шувоқ, ёвшан)
acidum, i, n	— кислота
amylum, i, n,	— оҳор
antidotum, i, n	— заҳарга қарши, зидди-заҳар
decoctum, i, n	— қайнатма
emulsum, i, n	— эмулсия (суюқлик қоришмаси)
emplastrum, i, n	— малҳам
extractum, i, n	— экстракт (сўрим)
folium, i, n	— барг
granulum, i, n	— донача
Helichrysum, i, n	— бўзноч
Hypericum, i, n	— далачай, қизилпойча
infusum, i, n	— дамлама
linimentum, i, n	— суюқ суртма
oleum, i, n	— мой
Rheum, i, n	— ровоч
remedium, i, n	— даволаш воситаси
saccharum, i, n	— қанд, шакар
suppositorium, i, n	— шамча
unguentum, i, n	— суртма
venenum, i, n	— заҳар
vitaminum, i, n	— витамини

F.	vitrum, i, n	— шиша идишча
	Bacillus, i, m	— таёқсимон дори
	bulbus, i, m	— илдизпоя, пиёзбош
	briquetum, i, n	— брикет
	Eleutherococcus	— элеутерококк
	Galanthus, i, m	— бойчечак
	Hyoscyamus, i, m	— мингдевона
	Myrtilus, i, m	— черника
	Nerium oleander, dri, m	— самбитгул
	Oxycoccus, i, m	— клюква
	Ricinus, i, m	— канакунжут
	Rubus idaeus	— парманчак
	Thymus, i, m	— тоғжамбил
	acetum, i, n	— сирка
	Anisum, i, n	— арпабодиён
	butyrum, i, n	— мой (қуюқ)
	Chelidonium, i, n	— қончўп
	Equisetum, i, n	— қирқбўғим
	Erysimum, i, n	— желтушник
	Gnaphalium, i, n	— шивит
	Foeniculum, i, n	— гнафилий
	Gossypium, i, n	— пахта
	Ledum, i, n	— ледум
	Lycopodium, i, n	— ликоподий
	Linum, i, n	— зигир
	medicamentum, i, n	— дори-дармон
	Millefolium, i, n	— бўймодарон
	Stramonium, i, n	— бангидевона
	Tanacetum, i, n	— дастарбош
	Taraxacum, i, n	— қоқигул
	Triticum, i, n	— буғдой

28-§. ЛОТИПЧА-ЮНОПЧА МАЪНОДОШ АТАМАЛАР

Лотипча	Юнопча	Ўзбекча
calculus	lijth	тош
cancer	carcin	рак, хавfli ўсма
digitus	dactyl	бармоқ
morbis	path (o)	касаллик
musculus	myo	мушак
nasus	rhin	бурун

Лотинча	Юпопча	Ўзбекча
nervus	neur	асаб
oculus	ophthalm	кўз
umbilicus	omphal	киндик
uterus	hyster, metra	бачадон
ventriculus	gaster	меъда, ошқозон
caecum	typhi	кўричак
cerebrum	encephal	бош мия
intestinum	enter	ичак
crassum	col	йўғон ичак
ligamentum	desm (o)	боғлам
medicamentum	pharmac	дори-дармон
ovarium	oophor	тухумдон
rectum	proct	тўғри ичак
venenum	toxicon	заҳар

38-машқ. Қуйидаги отларни таржимасига қараб мослаштиринг. М.

Bronchus	қорин сероз пардаси
humerus	тўғри ичак
morbus	юрак мушаги
musculus	ичак
nasus	калла суяги
nervus	ўн икки бармоқ ичак
oculus	бош мия
uterus	нафас йўли
ventriculus	елка суяги
cerebrum	касаллик
cranium	мушак
duodenum	бурун
intestinum	асаб
myocardium	кўз
peritonaeum	бачадон
rectum	меъда

39-машқ. Қуйидаги атамаларни маъносига қараб жойлаштиринг. S—M.

Carpus	тухумдон
condylus	боғлам
digitus	ноғора
lobus	кўкрак
lumbus	орқа
nodus	кўричак
thymus	бўшлиқ
truncus	билак

umbilicus	кафт олди
brachium	бўртма шаклидаги ўсма
antebrachium	бармоқ
cavum	бўлак
caecum	бел
collum	тугун
dorsum	айрисимон без
labium	гавда
ligamentum	киндик
ovarium	елка
sternum	лаб
tympanum	бўйин

40-машқ. *Латин тилидаги отларнинг ўзбекчасини ўз ўрнига қўйинг. М—Ғ.*

Crataegus	заҳар
numerus	шиша идишча
sirupus	суртма
Helianthus	шамча
Strophanthus	мой
succus	ровоч
acidum	суюқ суртма
amylum	дамлама
decoctum	қайнатма
emulsum	барг
emplastrum	дўлана
extractum	сон
folium	шарбат
infusum	малҳам
linimentum	строфант
oleum	шира
Rheum	кислота
suppositorium	оҳор, крахмал
unguentum	қайнатма
venenum	эмульсия
vitrum	кунгабоқар

41-машқ. *Қуйидаги доривор гилҳларнинг латинча номига ўзбекчасини мослаштиринг. Ғ.*

Galanthus	дастарбош
Eleutherococcus	бангдевона
Myrtillus	қоқигул
Hyoscyamus	буғдой
Oxycoccus	бўймодарон
Thymus	зиғир

Ricinus	пахта
Anisum	шивит
Chelidonium	элеутерококк
Erysinum	бойчечак
Foeniculum	мингдевона
Equisetum	черника
Gossipium	канакунжут
Linum	клюква
Millifolium	тоғжамбил
Stramonium	арпабодиён
Tanacetum	қирқбўғим
Taraxacum	қончўп
Triticum	желтушник

42-машқ Қуйидаги атамаларни латин тилига таржима қилинг ва *Nominativus Sing.* ҳамда *Genetivus Sing.* да турланг.

- M қизилўнғач, елка суяғи, мушак, кўз, бачадон, меъда, юракнинг ички пардаси, юрак мушагини сиртдан қопловчи сероз парда, юрак халтачаси, тўғри ичак, ўн икки бармоқ ичак.
- S—M: бурчак, кўз соққаси, кафт орқаси, халтача, тағи, бўлакча, чақалоқ, оёқ кафти юзасига оид: ноғора парда, кўрув дўмбоғи, киндик.
- M—F: шарча, арслонқуйруқ, чилибуха, эрмон, зидди-заҳар, донача, бўзnoch, далачай, шакар, витамин, даволаш воситаси.
- F: таёқчасимон дори, пиёзбош, брикет, бойчечак, мингдевона, самбитгул, парманчак, қирқбўғим.

Намуна:

гуруҳ	род	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
II	m	musculus	musculi	musculi	musculo- rum
II	n	folium	folji	folia	foliorum

43-машқ. Қуйидаги отларнинг келишигини аниқланг.

- M: oesophagus, morbus, musculi, cerebri, cranii, per rectum
- S—M: bulbi oculi, digitorum, lumbi, umbilici, brachii
- M—F: Crataegi, globulus, foliorum, suppositorii, veneni bacillorum, bulbi, Galanthus, Hyoscyami, Rubi idaei, acetum

44-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг ва мослашмаган аниқловчини топинг.

- М:** anquillus, oculi, caput humeri, cavum pericardii, cavum pleurae, corpus humeri, fossa cranii, fundus oculi, septum nasi, septum linguae, morbus oesophagi.
- S—M:** angulus costae, cancer labii, collum costae, dorsum sellae, fractura digitorum, fissura cerebelli, fundus vesicae, ligamentum nuchae, morbus gingivorum, vestibulum vaginae
- M—F:** antidotum metallorum, decoctum foliorum, Salviae, extractum Absinthii, folia Convallariae, infusum herbae Hyperici, oleum Vaselini, sirupi Rhei, tinctura Strophanthi, unguentum Laevosini.
- F:** decoctum foliorum Uvae ursi, emplastrum Hydrargyri, folium Kalanchoës, herba Hyperici, infusum herbae Leonuri, sirupus Aloës, succus baccarum Myrtilli, tinctura Strychni.

45-машқ. Қуйидаги сўзларни лотин тилига таржима қилинг ва мослашмаган аниқловчини кўрсатинг.

- М:** қизилўнғачнинг хавфли ўсмаси (раки), меъда раки, асаб касаллиги, бош миyanинг кўк томири (Вена).
- S—M:** меъда ости, бармоқ синиши, мускул бойлами, ногора пардаси, тўш бурчаги, қовурға бўйинчаси, орқа мускул, калла суягининг чоки, миyanинг бўлакчалари, бош мия бўлаги, бачадон бўйинчаси,
- M—F:** ровоч экстракти (сўримн), гулхайри шарбати, шакар шарбати, маврак барглари, ялпизнинг спиртли эритмаси, глюкозанинг тугмачасимон дориси, йоднинг спиртли эритмаси, наъматак мойн, глициринли суртма, «Санитас»нинг суюқ суртмаси.
- F.** клюква меваси, ялпиз барги, каланхоэ шираси. Ол: Таёқчасимон дорилардан, соққачалардан ва шамчалардан, Бер: қончўп ўтидан, Ол: маврак барги дамламасидан, туятовон баргидан қайнатма тайёрла, Ол: парманчак шарбатидан керагича, шивит суви, мойчечак ўтидан дамлама тайёрла, ихтиол ва вазелиндан олиб суртма тайёрла.

46-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига тар-
жима қилинг. М—F.

- Recipe: Tincturae Absinthii
Tincturae Belladonnae аа 10 ml
Misce. Da.
Signa: 15—20 томчидан овқатланишдан олдин
- Recipe: Resorcini 1,0
Vaselini 10,0
Misce, fiat unguentum.
Da. Signa: суртма.
- Recipe: Amidopyrini
Analgini аа 0,25
Da tales doses numero 6 in tabulettis.
Signa: таблеткадан кунига 2—3 маҳал.
- Recipe: Infusi foliorum Salviae 20,0—200 ml
Da. Signa: Чайқаш учун
- Recipe: Mentholi 2,0
Olei Helianthi 20,0
Misce. Da.
Signa: Ментолли мой.
- Recipe: Tincturae Strychni 5 ml
Tincturae Convallariae
Tincturae Valerianae аа 10 ml
Misce. Da.
Signa: 20—25 томчидан кунига 2—3 марта.
- Recipe: Infusi herbae Hyperici 10,0—200 ml
Da. Signa: 1 ош қошиқдан кунига 3—4 маҳал.
- Recipe: Olei Ricini 20,0
Xeroformii 1,2
Vinylini 1,0
Misce, fiat linimentum.
Da. Signa: Суртмали боғламлар учун.
- Recipe: Infusi foliorum Eucalypti 10,0—200 ml
Da. Signa: Чайқаш учун.
- Recipe: Olei Eucalypti 10,0
Mentholi 1,0
Misce. Da.
Signa: Буғли ингальяция учун.
- Recipe: Tabulettas Amidopyrini 0,25 numero 10
Da. Signa: 1 таблеткадан кунига 2—3 марта.
- Recipe: Decocti foliorum Farfarae 15,0—200 ml
Da. Signa: 1 ош қошиқдан ҳар 2—3 соатда

47-машқ. Қуйидаги рецептларни лотин тилига таржима қилинг. М—F.

- Ол: Анальгиндан 0,5
10 дона шундай миқдорли таблеткадан бер.
Белгила: 1 таблеткадан кунига 2 маҳал.
- Ол: Марваридгулнинг спиртли эритмасидан
Валериананинг спиртли эритмасидан тенг
миқдорда 10 мл
Белладоннанинг спиртли эритмасидан 5 мл
Ментолдан 0,2
Аралаштир. Бер.
Белгила: 20—30 томчидан кунига 2—3 марта.
- Ол: Арслонқуйруқ ўти дамламасидан 15,0—200 мл.
Бер. Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 3—4 марта.
- Ол: Арчагул барглариининг қайнатмасидан 10,0—200 мл
Бер. Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 3—5 марта.
- Ол: Сано барги дамламасидан 10,0—150 мл
Ровоч шарбатидан 30 мл
Аралаштир. Бер.
Белгила: 1 ош қошиқдан эрталаб ва кечқурун ичиш учун.
- Ол: Шивит сувидан 200 мл
Бер. Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 5—6 марта.
- Ол: Чирқаноқ мойидан 30 мл
Бер. Белгила: Суртиш учун.
- Ол: Қанакунжут мойидан 20,0
Ксероформдан 1,2
Винилиндан 1,0
Суюқ суртма бўлгушча аралаштир.
Бер. Белгила: Суртмали малҳам учун.

Мавзуларга оид саволлар

1. Иккинчи гуруҳда турланувчи отларга қайси родлар мисол бўлади?
2. Иккинчи гуруҳдаги турланувчи отларнинг луғат шакли қандай ёзилади?
3. Masculinum га оид иккинчи гуруҳ отлари Nom. Sing. ва Gen. Sing. да қандай қўшимчаларга эга бўлади?
4. Neutrum га оид иккинчи гуруҳ отлари Nom. Sing. ва Gen. Sing. да қандай қўшимчаларга эга бўлади?

5. Иккинчи гуруҳ отларини яашда қандай сўз ясовчи қўшимчалар ишлатилади?
6. Иккинчи гуруҳда турланувчи Femininum га оид отларни айтиб беринг.
7. Латинча-юпонча маънодош атамаларни айтиб беринг.

Мустақил ўрганиш учун

Латин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Homines dum docent, discunt.

Одамлар ўргатиб ўрғанадилар

Multum vinum bibere, non diu vivere.

Ичкиликни кўп ичган, кўп яшамайди.

Non progredi est regredi.

Олға интилмаслик, орқада қолмоқ демакдир.

Nulla aetas ad discendum sena.

Илмнинг кечи бўлмайди.

Qui quaerit — reperit.

Излаган — топади.

Summum bonum medicinae sanitas.

Тиббиётнинг олий мақсади — соғлиқ-саломатлик.

29-§. ДОРИ НОМЛАРИ ЯСАЛИШИДА ҚўЛЛАНИЛАДИГАН МАЪНОЛИ СўЗ ЯСОВЧИ ҚИСМЛАР

Кўпчилик дори номлари сунъий равишда ҳосил қилиниб, улар бир неча сўз бўлаклари орқали ифодаланиши мумкин. Бундай сўз қисмлари дорининг кимёвий таркиби, даволаш таъсири ёки фармакологик тавсифи ҳақида маълумот беради. Масалан, Ampicillinum, Bicillinum, Oxacillinum дори номларидаги cillin+um сўз ясовчи қисми шу дориларнинг антибиотик гуруҳига тегишли эканини ёки Phenaminum, Phenobarbitalum, Phenylbutazolum дори номларидаги — phen — умумий сўз ясовчи қисми шу дорилар таркибида фенил моддаси борлигини кўрсатади.

30 §. ҚўЙИДАГИ МАЪНОЛИ СўЗ ЯСОВЧИ ҚИСМЛАРНИ, УЛАРНИНГ ЕЗИЛИШИ ВА МАЗМУНИНИ ХОТИРАНГИЗДА САҚЛАНГ!

Маъноли қисм	Мазмуни	Мисоллар
—cillin—	антибиотик	Penicillinum
—mycin—	антибиотик	Streptomycinum
—cyclin—	антибиотик	Tetracyclinum

Маъноли қисм	Мазмуни	Мисоллар
—sulfa—	микробларга қарши сульфаниламидлар	Norsulfazolum Sulfadimezinum
—pyr—	иситма пасайтирувчи	Amjdopyrinum
—alg—,	огриқ қолдирувчи	Analginum, Promedolum
—dol—		
—chol—	ўт (саффо) ҳайдовчи	Allochololum
—cor—(lat)	юракка тегишли	Corvalolum
—card—(gr)	юракка оид	Cardiotoxinum
—oestr—	эстрогенлар	Oestradiolum
—aeth (yl)	этил	Aethaperazinum
—meth (yl) —	метил	Methylsulfazinum
—(a)zol—	азот гуруҳи	Aethazolium
—(a)zon—,	азот гуруҳи	Phthivazidum
—zid—		
—(a)zin—	азот гуруҳи	Sulfadimezinum
—thi (o) —	олтинугурт	Thioacetazonum
—phen (yl) —	фенил	Phenalginum
—hydr—	сув, водород	Hydrocortisonum
—oxy—	тахир, кислород	Oxytetracyclinum
—cain—	огриқсизлантирадиган	Novocainum
—aesth—	создирмайдиган	Anaesthocainum
—andr—,		
—test—	андрогенлар	Protandrenum, Methyl- testosteronum
—barb—	барбитуратлар	Phenobarbitalum
—thyr—	қалқонсимон без модда- си	Diiodthyrosinum
—Phyll—	барг	Theophyllinum
—anth—	гул	Strophanthinum
—naphth—	қора мой, нефть	Benzonaphtholum
—glyc—	ширин	Glycirinum
—the—,		
—thi (o) —	чай	Thioacetazinum
—stress—,		
—tranq—	тинчлантирадиган	Anastress, Tranquil
—ur—	сийдик ҳайдовчи	Urothrophinum
—vit—	витамин	Vitaminum, Undevit
—mal—, —al—	уйқу келтирувчи	Luminalum
—somm—	ухлатувчи	Somnafin
—hypn—	ухлатгич	Hypnobroom
—yl—, —hyle—	модда	Amylum

Дориларнинг фармакологик таъсири

Одам аъзоларига бир хил таъсир кўрсатадиган дорилар фармакологияда гуруҳларга бўлинади ва улар сифат кўринишида бўлиб, дориларнинг фармакологик таъсирини таърифлайди.

31-§. ҚУЙИДАГИ АТАМАЛАРНИ ХОТИРАНГИЗДА САҚЛАНГ!

Analgetica	— оғриқ қолдирадиган
analeptica	— жонлантирувчи
anaesthetica	— сездирмайдиган (оғриқсизлантирадиган)
antiseptica	— юқумсизлантирадиган
cardiaca	— юракка тегинли
haemostatica	— қон тўхтатувчи
spasmolytica	— спазмолитик
hypotensiva	— қон босимини пасайтирувчи
hypnotica	— ухлатувчи
heroica	— таъсири бўйича кучли
narcotica	— наркотик
sedativa	— тинчлантирувчи
anthelminthica	— гижжага қарши
antiasthmatica	— нафас қисиншига қарши
antibiotica	— антибиотик
antipyretica	— иситма пасайтирувчи
sulfanilamidea	— микробга қарши
laxativa	— сурги, ички юмшатувчи
fungicida	— замбуруғли тери касаллигига қарши
diuretica	— сийдик ҳайдовчи
cholagoga	— ўт (сафро) ҳайдовчи
bactericida	— бактерицид (бактерияга қарши)

48-машқ. Қуйидаги дори номларида маъноли сўз ясовчи қўшимчаларни кўрсатинг. М—F.

Algolysinum, Aminazinum, Aethacridinum, Anaesthocalinum, Phthalazolium, Anaesthesinum, Barbamylum, Sulfacylum, Erythromycinum, Methylsulfazinum, Ampicillinum, Milocordinum, Octoestrolum, Pircophenum, Oleandomycinum, Sulfapyridazinum, Dicainum, Urodanum, Sulfadimethoxinum

49-машқ. Фармацевтик атамаларни маъносига қараб жойлаштиринг. М—F.

Analgetica	бактерицид
anaesthetica	ўт ҳайдовчи
antiseptica	сийдик ҳайдовчи
anthelminthica	сурги
antibiotica	микробга қарши
bactericida	наркотик
cardiaca	антибиотик
cholagoga	гижжага қарши

diuretica	оғриқ қолдирувчи
haemostatica	юқумсизлантирувчи
hypnotica	спазмолитик
laxativa	ухлатувчи
parcotic	қон тўхтатувчи
spasmolytica	юракка оид
sulfanilamidea	оғриқсизлантирувчи

50-машқ. *Дори номларини лотин тилига таржима қилинг ва маъноли сўз ясовчи қисмлар остига чизинг.* М—F.

Агопирин, бицилин, валокардин, амидопирин, тетрациклин, холагол, этазол, тиамин, метоксин, анестезин, совкаин, коргликон, нитроглицирин, тестостерон, феноксиметилпенициллин, антианемин, диазолин.

51-машқ. *Қуйидаги рецентларни ўзбек тилига таржима қилинг.* М—F.

Recipe: Dragée Diazolini 0,25
Da tales doses numero 20
Signa: 1 доначадан кунига 3 маҳал овқатдан кейин.

Recipe: Phenoli 0,5
Glycerini 10 ml
Misc. Da.
Signa: Қулоққа томизиш учун.

Recipe: Sulfadimezini 0,5
Da tales doses numero 20 in tabulettis.
Signa: 2 таблеткадан кунига 4 маҳал.

Recipe: Sulfacyli — patrii 2,0
Lanolini 0,8
Vasellini ad 10,0
Misc. fiat unguentum.
Da. Signa: Кўзга суртиш учун.

52-машқ. *Қуйидаги рецентларни лотин тилига таржима қилинг.* М—F.

Ол: Кордиаминдан 10 мл
Бер. Белгила: 20—25 томчидан ичиш учун.

Ол: Дибазолдан 0,02
Шундай миқдорли 12 та таблетка бер.
Белгила: 1 таблеткадан кунига 3 марта.

Ол: «Бетиол» шамчаларидан 10 дона
Бер. Белгила: Кунига 1 шамчадан.

Ол: Нафталан эмулсиясидан
Бер. Белгила: Компрессни юмшатиш учун.

32-§. КИМЁВИЙ МОДДАЛАР, ОКСИДЛАР, КИСЛОТАЛАР
ВА ТУЗЛАРИНИНГ НОМИ

Фармацевтик атамаларнинг асосий қисмини кимёвий моддалар ва бирикмалар ташкил қилади.

1. Кимёвий моддалар

Ҳамма кимёвий моддаларнинг номи иккинчи гуруҳда турланувчи средний родга онд бўлиб **-um** қўшимчасига эга бўлади. Масалан:

Латинча номи	Кимёвий белгиси	Ўзбекча муқобили
Aluminum	Al	Алюминий
Argentum	Ag	Кумуш
Arsenicum	As	Маргинуш
Aurum	Au	Олтин
Barium	Ba	Барий
Bismuthum	Bi	Висмут
Borum	B	Бор
Bromum	Br	Бром
Calcium	Ca	Кальций
Carboneum	C	Карбон
Chlorum	Cl	Хлор
Cuprum	Cu	Мис
Ferrum	Fe	Темир
Fluorum	F	Фтор
Iodum	I	Йод
Hydrogenium	H	Водород
Nitrogenium	N	Азот
Oxygenium	O	Кислород
Hydrargyrum	Hg	Симоб
Kalium	K	Калий
Lithium	L	Литий
Magnium	Mg	Магний
Manganum	Mn	Марганец
Natrium	Na	Натрий
Plumbum	Pb	Қўрғошин
Silicium	Si	Кремний
Stibium	Sb	Сурьма
Thallium	Tl	Таллий
Zincum	Zn	Рух

Қондадан ташқари ҳолат:

Sulfur, uris, n — олтингугурт,

Phosphorus, i, m — фосфор

2. Оксидлар номи.

Ҳамма оксидлар иккита оддан ташкил топади.
Биринчиси — модда номи Gen. Sing. иккинчиси оксидларнинг гуруҳ номи Nom. Sing. да бўлади. Масалан:

Calcii oxydum	— кальций оксиди
Hydrogenii peroxydum	— водород пероксиди
oxydum	— оксид
peroxydum	— пероксид
hydroxydum	— гидроксид

Чала оксидлар иккита оддан таркиб топиб, биринчиси — модда номи Nom. Sing. да, иккинчиси — чала оксид гуруҳининг номи oxydulatus, a, um сифати ҳам Nom. Sing. да бўлади:

Nitrogenium oxydulatum — азотнинг чала оксиди.

3. Кислоталар номи

Кислоталар номи acidum (кислота) от ва мослашган сифатдан ҳосил қилинади:

Acidum Lacticum	— суг кислота
Acidum Boricum	— борат кислота

Айрим ҳолларда моддалар иккита кислота ҳосил қилиши мумкин. Бу вақтда таркибида кислород миқдори кўп бўлган кислоталар -icum қўшимчали сифат ёрдамида ҳосил қилинади:

Acidum Sulfuricum	— олтингугурт кислотаси
Acidum Nitricum	— азот кислотаси
Acidum Phosphoricum	— фосфор кислотаси

Таркибида кислород миқдори кам бўлган кислоталар -osum қўшимчали сифат ёрдамида ҳосил қилинади:

Acidum Sulfurosum	— олтингугурт кислота
Acidum Phosphorosum	— фосфор кислота

Таркибида кислород моддаси бўлмаган кислоталар hydro — олд қўшимчасини қўшиш билан ҳосил қилинади:

Acidum Hydrochloricum	— водород хлорид кислота
Acidum Hydrobromicum	— водород бромид кислота
Acidum Hydroiodicum	— водород йодид кислота

4. Тузлар номи.

Катион номи — от Gen. Sing. шаклида биринчи ўринга, анион номи ҳам от билан ифодаланиб Nom. Sing. шаклида иккинчи ўринга қўйилади. Таркибида кислород бўлган кислотали тузларни ифодаловчи анионлар **-as, -is** ва **-idum** қўшимчалари ёрдамида ҳосил қилинади:

Kalii sulfas — калий сульфат, Kalii acetat — калий ацетат.
Natrii sulfas — натрий сульфат. Natrii nitris — натрий нитрит,
Natrii sulfidum — натрий сульфид.

33-§. ҚУЙИДАГИ КИСЛОТАЛАР НОМИНИ ХОТИРАНГИЗДА САЌЛАНГИ

Acidum aceticum	— сирка кислота
Acidum acetylsalicylicum	— ацетилсалицилат кислота
Acidum benzoicum	— бензой кислота
Acidum boricum	— борат кислота
Acidum citricum	— лимон кислота
Acidum folicum	— фолат кислота
Acidum carbolicum	— карболат кислота
Acidum carbonicum	— кўмир кислота
Acidum glutaminicum	— глутамин кислота
Acidum lacticum	— сут кислота
Acidum nicotinicum	— никотинат кислота
Acidum salicylicum	— салицилат кислота
Acidum tartaricum	— узум кислота
Acidum ascorbinicum	— аскорбинат кислота
Acidum dehydrocholum	— дегидрохолат кислота
Acidum arsenicum	— маргимуш кислота
Acidum arsenicosum	— маргимушли кислота
Acidum ferro-ascorbini- cum	— темир аскорбинат кислота
Acidum nitricum	— азот кислота
Acidum nitrosum	— азотли кислота
Acidum sulfuricum	— олтингугурт кислота
Acidum sulfurosum	— олтингугурт кислота
Acidum hydrobromicum	— водород бромид кислота
Acidum hydrochloricum	— водород хлорид кислота
Acidum hydroiodicum	— водород йодид кислота

53-машқ. Қуйидаги кимёвий моддаларни таржимасига қараб ўз ўрнига қўйинг. М—Ғ.

Argentum	кислород
Aurum	рух
Barium	қўрғошин
Bromum	олтингугурт
Carbonium	водород
Chlorum	фосфор
Cuprum	натрий
Ferrum	магний
Fluorum	симоб
Hydrogenium	калий
Oxygenium	кумуш
Hydrargyrum	олтин
Kalium	барий
Magnium	бром
Natrium	углерод
Plumbum	хлор
Zincum	мис
Sulfur	темир
Phosphorus	фтор

54-машқ. Қуйидаги оксидларни ўзбек тилига таржима қилинг. М—Ғ.

Magnii oxydum, Hydrogenii peroxydum, Aluminii hydroxydum, Zinci oxydum, Hydrargyri oxydum, Magnii peroxydum, Aluminii hydroxydum

55-машқ. Кислоталарни таржимасига қараб мослаштиринг. М—Ғ.

Acidum aceticum	олтингугурт кислота
Acidum acetylsalicylicum	темир аскорбинат кислота
Acidum boricum	маргимуш кислота
Acidum carbolicum	азот кислота
Acidum carbonicum	аскорбинат кислота
Acidum glutaminicum	никотинат кислота
Acidum lacticum	салцилат кислота
Acidum nicotinicum	сирка кислота
Acidum salicylicum	ацетиласалцилат кислота
Acidum ascorbinicum	борат кислота
Acidum arsenicum	карболат кислота
Acidum ferro-ascorbincum	қўмир кислота
Acidum nitricum	глутамин кислота
Acidum sulfuricum	сут кислота

56-машқ. Қуйидаги тузларни ўзбек тилига таржима қилинг. М—Ғ.

Calcii chloras, Kalii acetat, Natrii arsenis, Zinci sulfas, Natrii nitris, Magnii sulfas, Natrii fluoridum, Hydrargyri cyanidum, Dihydrostreptomycini ascorbas

57-машқ. Тузларни латин тилига таржима қилинг. М—Ғ.

Барий сульфат, мис сульфат, кодеин фосфат, калий хлорид, натрий бензоат, кальций лактат, рух ди-хлорид, калий йодид.

58-машқ. Қуйидаги рецетларни ўзбек тилига таржима қилинг.

Recipe: Zinci oxudi

Amyli ana 5,0

Vaselini 10,0

Misce. Da. Signa: Қуюқ суртма

Recipe: Magnii oxudi 20,0

Aquae destillatae 120 ml

Misce. Da.

Signa: 1 ош қошиқдан ҳар дақиқада

Recipe: Natrii bromidi 4,0

Codeini phosphatis 0,2

Adonisidi 6,0

Aquae destillatae 200 ml

Misce. Da. Signa: 1 ош қошиқдан кунига 3 маҳал.

Recipe: Mentholi 0,15

Acidi boriçi pulverati

Zinci oxudi ana 0,75

Vaselini 15,0

Misce, fiat unguentum. Da.

Signa: Бурунга суртиш учун

Recipe: Acidi salicylici 1,0

Zinci oxudi

Amyli Tritici ana 12,5

Vaselini flavi ad 50,0

Misce, fiat pasta. Da.

Signa: Лассар қуюқ суртмаси.

59-машқ. Рецетларни латин тилига таржима қилинг. М—Ғ.

Ол: Бензой кислотасидан 0,6

Салицилат кислотадан 0,3

- Вазелиндан 10,0
 Аралаштир. Бер.
 Белгила: Суртма.
- Ол: Натрий бромиддан 6,0
 Барбитал-натрийдан 1,0
 Антипириндан 2,0
 Валериананинг спиртли эритмасидан
 Дўлана экстрактидан тенг миқдорда 6,0
 Қалампирмунчоқ сувидан 200 мл
 Аралаштир. Бер.
 Белгила: 1 ош қошиқдан кунига уч маҳал.
- Ол: Натрий бромиддан
 Калий бромиддан тенг миқдорда 3,0
 Кофеин-натрий бензоатдан 0,5
 Тозаланган сувдан 200 мл
 Валериананинг спиртли эритмасидан 2,0
 Аралаштир. Бер.
 Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 2—3 маҳал.
- Ол: Натрий бромиддан
 Натрий гидрокарбонатдан тенг миқдорда 4,0
 Кодеин фосфатдан 0,12
 Валериананинг спиртли эритмасидан 10 мл
 Тозаланган сувдан 180 мл
 Аралаштир. Бер.
 Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 3 маҳал.
- Ол: Аммоний хлориддан 2,0
 Кодеин фосфатдан 0,2
 Ширинмия экстрактидан 6,0
 Тозаланган сувдан 200 мл
 Аралаштир. Бер.
 Белгила: 1 ош қошиқдан ҳар икки соатда
 ичиш учун.

Мавзуларга оид саволлар

1. Кимёвий моддалар қайси родга тегишли?
2. Оксидлар қандай ҳосил қилинади?
3. Чала оксидлар қандай ясалади?
4. Кислоталар номи қандай ҳосил бўлади?
5. Тузлар номи қандай усулда ҳосил бўлади?

Мустақил ўрганиш учун

Лотин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Consuetudo est altera natura.

Одат кишининг иккинчи табиатидир.

Fortes fortuna adiuvat.

Жасур кишиларга тақдир ёрдам беради.

Debes, argo potes.

Бажариш зарурми, демак қўлингдан келади.

Nomini cibus utilissimus est simplex.

Оддий овқат, одам учун ҳар нарсадан ҳам фойдали.

Ubi concordia, ibi victoria.

Ҳамжиҳатлик бор жойда, ғалаба бўлади.

34-§. СИФАТ

Предметнинг белгисини билдириб қандай? қанақа? саволларига жавоб бўлиб келган сўзларга сифат дейилади. Латин тилида сифатлар отлар каби родларда, сонларда ва келишикларда турланади. Сифатларнинг ўз келишик қўшимчалари бўлмаганлиги сабабли улар I II ва III гуруҳдаги отларнинг келишик қўшимчалари орқали турланади.

Сифатлар икки гуруҳга бўлинади:

биринчиси — биринчи ва иккинчи гуруҳда турланувчи сифатлар,

иккинчиси — учинчи гуруҳда турланувчи сифатлар.

Биринчи гуруҳда турланувчи сифатлар Femininum. родига тегишли бўлиб, Nom. Sing. даги қўшимчаси -a ва Masculinum ҳамда Neutrum родларига тегишли бўлиб, Masculinum Nom. Sing. да -us, -er қўшимчаларига ва Neutrum Nom. Sing. да -um қўшимчасига эга бўлади.

Биринчи гуруҳда турланувчи сифатларнинг луғат шакли

Луғатларда Masculinum родига тегишли сифатнинг тўлиқ шакли ёзилиб, кейин Femininum ва Neutrum родларининг Nom. Sing. қўшимчаси ёзилади. Масалан:

Purus, a, um	— тоза
ruber, bra, brum	— қизил,
niger, gra, grum	— қора.

Сифатларнинг луғат шаклини эсда сақлаш керак. Биринчи гуруҳ сифатларининг келишиклардаги турланиш намунаси.

1. Purus, a, um — тоза; 2. Dexter, tra, trum — ўн.

Casus	Masculinum	Femininum Singularis	Neutrum
Nominativus	pur+us	pur—a	pur—um
Genetivus	pur—i	pur—ae	pur—i
Accusativus	pur—um	pur—am	pur—um
Nominativus	pur—o	pur—a	pur—o
Ablativus	dexter	dextra	dextrum
Genetivus	dextr—i	dextr—ae	dextr—i
Accusativus	dextr—um	dextr—am	dextr—um
Ablativus	dextr—o	dextr—a	dextr—o

Pluralis

Nominativus	pur—i	pur—ae	pur—a
Genetivus	pur—orum	pur—arum	pur—orum
Accusativus	pur—os	pur—as	pur—a
Ablativus	pur—is	pur—is	pur—is
Nominativus	dextr—i	dextr—ae	dextr—a
Genetivus	dextr—orum	dextr—arum	dextr—orum
Accusativus	dextr—os	dextr—as	dextr—a
Ablativus	dextr—is	dextr—s	dextr—is

35-§. БИРИНЧИ ГУРУҲ СИФАТЛАРИНИНГ ЯСАЛИШИДА ҚЎЛЛАНИЛУВЧИ СЎЗ ЯСОВЧИ ҚЎШИМЧАЛАР

1. Сифатларни яашда **-eus** ва **-aceus** сўз ясовчи қўшимчалари предмет белгисини, рангини ва унинг қандай моддадан ясалганлигини кўрсатади. Масалан:

ferr+eus — темирга оид, ferrum — темир, oss+eus — суякка тегишли, os, ossis, n — суяк, chari+aceus — қоғозга оид, charta — қоғоз, сўзларидан олинган.

2. Сифатларни ҳосил қилишда **-idus** сўз ясовчи қўшимчаси қўлланилиб, бунда предметнинг табиий хусусиятлари (мазаси, оғирлиги ва ҳарорати) кўрсатилади:

frig+idus — совуқ,
grav+idus — оғир,
faet+idus — сассиқ.

3. **-osus** сўз ясовчи қўшимчаси сифатларда мўл-кўлчилик маъносини англатади:

aqu+osus — сувга сероб,
squam+osus — тангачасимон,
fibrin+osus — сертола.

-icus, -imus, -ideus, -asus, -enthus сўз ясовчи қўшимчалар сифатларни ҳосил қилишда қўлланилади:

Pancreat + icus	—	меъда ости безига оид,
palat + imus	—	танглайга оид,
lamdo + ideus	—	ламдовидли,
coll + asus	—	қадоқли, қавариқли,
purul + entus	—	йирингли.

36-§. ҚУВИДАГИ АТАМАЛАРНИ ЕД ОЛИНГ!

M.	Acusticus, a, um	—	эшитишга оид
	cavus, a, um	—	ковак, ичи бўш
	coccygeus, a, um	—	думғазага оид
	coronarius, a, um	—	тожсимон
	dexter, tra, trum	—	ўнг
	sinister, tra, trum	—	чап
	externus, a, um	—	ташқи
	internus, a, um	—	ички
	gastricus, a, um	—	меъдага оид
	iliacus, a, um	—	ёнбошга тегишли
	intermedius, a, um	—	оралиқ
	latus, a, um	—	кенг
	lymphaticus, a, um	—	лимфасимон
	medianus, a, um	—	оралиқ
	medius, a, um	—	ўрта
	thoracicus, a, um	—	чуқур
	profundus, a, um	—	кўкракка тегишли
	transversus, a, um	—	кўндаланг
	nervus trigeminus	—	уч шохли нерв
	zygomaticus, a, um	—	юз суюғига тегишли
	callosus, a, um	—	серқадоқ
	compactus, a, um	—	зич, тигиз
	S—M.	cutaneus, a, um	—
subcutaneus, a, um		—	тери остига тегишли
musculus deltoideus		—	дельтасимон мушак
durus, a, um		—	қаттиқ
pius, a, um		—	мия пардасининг юм-шоқ тўқимасига оид
fibrosus, a, um		—	толасимон
glandulosus, a, um		—	безсимон
ischiadius, a, um		—	қуймичга тегишли
masloideum, a, um		—	сут безсимон
mucosus, a, um		—	шилликсимон
obliquus, a, um		—	қийшинқ
oblongatus, a, um		—	узунчоқ

	palatinus, a, um	— танглайга оид
	pilosus, a, um	— серсоч
	saphenus, a, um	— яширин
	serratus, a, um	— тишли
	spinosus, a, um	— серқилтиқ, сертук
	spongiosus, a, um	— ғоваксимон
	squamosus, a, um	— тангачасимон
	acutus, a, um	— ўткир
	chronicus, a, um	— сурункали
	contagiosus, a, um	— юқумли
	epidemicus, a, um	— кенг тарқалувчи
	malignus, a, um	— хавфли
	toxicus, a, um	— заҳарли
	tuberosus, a, um	— эгри-бугрисимон
	vasculosus, a, um	— сертомир
	verrucosus, a, um	— серсўгал
M—F.	acetylsalicylicus, a, um	— ацетилсалицилат
	albus, a, um	— оқ
	amarus, a, um	— аччиқ
	calidus, a, um	— иссиқ
	caniphoratus, a, um	— камфорали
	ceratus, a, um	— мумли
	compositus, a, um	— мураккаб
	concentratus, a, um	— тўйинган, қуюқ
	crystallisatus, a, um	— заррачасимон
	destillatus, a, um	— софланган, тозаланган
	dilutus, a, um	— суюлтирилган
	fluidus, a, um	— суюқ, оқувчан
	fervidus, a, um	— қайновчан
	gelatinosus, a, um	— елимшаксимон
	gelidus, a, um	— музли
	niger, gra, grum	— қора
	obduetus, a, um	— усти парда билан қопланган (қобиқли)
	opticus, a, um	— кўришга оид
	purus, a, um	— тоза
	rectificatus, a, um	— тоزالанган (спиртли)
	siccus, a, um	— қуруқ
	spirituosus, a, um	— спиртли
	spissus, a, um	— қуюқ
	tepidus, a, um	— илиқ
F.	activatus, a, um	— активлаштирилган
	aethereus, a, um	— эфирли
	aethylicus, a, um	— этилли

amylaceus, a, um	— оҳорли
anhydricus, a, um	— сувсиз
hydricus, a, um	— сувли
anisatus, a, um	— арпабодиёснмон
aquosus, a, um	— сувли
aromaticus, a, um	— хушбўй
causticus, a, um	— ачиштирувчи
cinereus, a, um	— кулранг
coeruleus, a, um	— ҳаворанг, зангорн
civisus, a, um	— бўлинувчан
exsiccatus, a, um	— қуритилган
fructuosus	— сермсва
glutenosus, a, um	— серелим
grossus, a, um	— йирик, катта
liquidus, a, um	— суюқ, эрувчан
cleosus, a, um	— мойли
paraffinatus, a, um	— мумсимон
pipcritus, a, um	— қалампирли
praecipitatus, a, um	— чўкинди
porcinus, a, um	— чўчқа ёғига тегишли
pulveratus, a, um	— кукулсимон
ruber, bra, brum	— қизил
sanus, a, um	— соғ
solidus, a, um	— қаттиқ
sterilisatus, a, um	— стерилланган
suillus, a, um	— чўчқа ёғига онд
tritus, a, um	— қирғачдан ўтказилган
uliginosus, a, um	— доғланган
ustus, a, um	— куйдирилган

37-§. ЛОТИНЧА-ЮНОНЧА МАЪНОДОН СИФАТЛАР

Лотинча	Юнонча	Ўзбекча
albus	leuk	оқ
durus	scler	қаттиқ
flavus	xanth	сарик
magnus	macro	катта
niger	melan	қора
multus	poly	кўп
ruber	arythr	қизил
parvus	micro	кичик

60-машқ. Қуйидаги сифатларни таржимасига қараб мослаштинг. М.

Acusticus
coccygeus

кўкракка онд
оралиқ

dexter	юз суягига тегишли
internus	лимфасимон
externus	эшитишга оид
gastricus	думгазага оид
lymphaticus	ўнг
medianus	ташқи
thoracicus	меъдага оид
zygomatus	ички

61-машқ. *Сифатларни маъносига қараб жойлаштинг.*

S—M.	Compactus	сертомир
	cutaneus	эгри-бугри
	durus	серсўгал
	fibrosus	заҳарли
	ischiodicus	хавфли
	mastoideus	кенг тарқалувчи
	mucosus	юқумли
	oblongatus	сурункали
	palatinus	ўткир
	acutus	узунчоқ
	chronicus	танглайга оид
	contagiosus	шилмшиқсимон
	epidemicus	сут безисимон
	malignus	қуймишга тегишли
	toxicus	толасимон
	tuberosus	қаттиқ
	vasculosus	терига оид
	verrucosus	зич

62-машқ. *Сифатларнинг ўзбекча номини латинча муқобилига қараб ўз ўрнига қўйинг. M—F.*

acetylsalicylicus	тоза
albus	қобикли
amarus	қуюқ
camphoratus	спиртли
ceratus	слимшаксимон
compositus	суюқ
crystallisatus	ацетилсалицилат
destillatus	оқ
fluidus	аччиқ
gelatinosus	камфорали
obductus	мумли
purus	мураккаб
spirituosus	заррачасимон
spissus	тозаланган

63-машқ. *Фармацевтик атамаларни ўз ўрнига қўйинг. F.*

Activatus	кукунсимон
aethereus	стерилланган
amylaceus	куйдирилган
anisatus	мумсимон
aromaticus	чўчқа ёғига оид
causticus	қирғичдан ўтказилган
divisus	мойли
suillus	фаоллаштирилган
exsiccatu	эфирли
fructosus	оҳорли
oleosus	арпабодиёнли
trit	хушбўй
paraffinatus	ачиштирувчи
pulveratus	бўлинувчи
sterilisatus	қуритилган
ustus	сермева

64-машқ. *Қуйидаги сифатларни лотин тилига таржима қилинг ва лугат шаклида ёзинг.*

- M:** тожсимон, ковак, чап, ёнбошга тегишли, оралиқ, кенг, чуқур, кўндаланг, ўрта.
- S—M:** серқadoқ, тери остига тегишли, юмшоқ, безсимон, қийшиқ, серсоч, яширин, сертук, тишли, ғоваксимон, тангачасимон, эгри-бугрисимон, сертомир, заҳарли, серсўгал.
- M—F:** нссиқ, тўйинган, заррачасимон, қайновчан, музли, тозаланган, қуруқ, қуюқ, илиқ, қобиқли.
- F:** этилли, оҳорли, сувсиз, сувли, кулранг, ҳаворанг, серелим, суюқ, қалампирли, чўкинди, қизил, соғ, чўчқа ёғига оид.

65-машқ. *Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига таржима қилинг, M—F.*

Recipe: Magnesiaе ustae 2,5

Da in scatula.

Signa: Ярим чой қошиқдан кунига 2 маҳал.

Recipe: Diuretini 4,0

Aquae Menthae piperitae

Aquae destillatae ana 60 ml

Misce. Da.

Signa: 20—30 томчидан кунига 3 маҳал.

- Recipe: Tincturae amarae
Tincturae Rhei ana 15 ml
Misce. Da.
Signa: 20—30 томчидан кунига 3 маҳал.
- Recipe: Extracti Eleutherococci fluidi 50 ml
Da. Signa: 20—30 томчидан кунига 3 марта.
- Recipe: Extracti Urticae fluidi
Extracti Millefolii fluidi ana 25 ml
Misce. Da.
Signa: 25—30 томчидан кунига 3 марта.
- Recipe: Infusi herbae Gnaphalii uliginosi 30,0—200 ml
Da. Signa: 1 ош қошиқдан кунига 4 марта.

66-машқ. *Қуйидаги рецептларни латин тилига таржима қилинг.* М—F.

- Ол: Санонинг мураккаб спиртли эритмасидан 30 мл
Бер. Белгила: Кунига 1 маҳал (катталар учун)
- Ол: Мсъда ширасидан 100 мл
Бер. Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта овқатланиш пайтида
- Ол: Дипразиндан 0,025
қобиқли таблеткадан 20 та бер.
Белгила: 1 таблеткадан кунига 2—3 марта.
- Ол: Қуйдирилган Магнийдан 20,0
Тозаланган сувдан 120 мл
Аралаштир. Бер.
Белгила: Кислотадан заҳарланган пайтда 1 ош қошиқдан ҳар 10 минутда ичиш учун.
- Ол: Аччиқ Ровочнинг спиртли эритмасидан 50 мл
Бер. Белгила: 12 томчидан кунига 2 маҳал овқатланишдан олдин
- Ол: Сууюқ Гематогендан 250,0
Бер. Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта

Мавзуларга оид саволлар

1. Сифат деганда нимани тушунаемиз?
2. Сифатлар неча гуруҳга бўлинади?
3. Сифатнинг луғат шакли деганда нимани тушунаемиз?
4. Femininum ридига тегишли сифатлар Nom. Sing. ва Gen. Sing. да қандай қўшимчаларга эга?
5. Masculinum ва Neutrum ридига қарашли сифатлар Nom. Sing. ва Gen. Sing. да қандай қўшимчаларга эга?

6. Предмет белгиси ва рангини кўрсатувчи қандай сўз ясовчи қўшимчаларни биласиз?
7. Предметнинг табий хусусиятларини кўрсатувчи қандай сўз ясовчи қўшимчаларни биласиз?
8. Предметдан мўл-кўлчилик маъносини англатувчи қандай сўз ясовчи қўшимчаларни биласиз?
9. Лотинча-юнонча маънодош сифатларни айтиб беринг.

Мустақил ўрганиш учун

Лотин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Ad cogilandum et agentum homo natus est.

Инсон фикрлаш ва ҳаракат қилиш учун яратилган.

Disce, sed a doctis, indoctos ipse doceto.

Билгандан ўрган, билмаганга ўргат.

Radices doctrinae amarae, fructus dulces sunt.

Илмнинг илдизи аччиқ, меваси эса — ширин.

Diagnosis bona, curatio bona.

Яхшилаб текшириш, даволаш гаровидир.

Ex malis eligere minima oportet.

Ёмонликдан энг кичигини танлаш лозим.

Қуйидаги сўзларни таржима қилинг:

А) Юқори жағ, ампула, артерия, озиқланишнинг бузилиши, модда, ташқи, ўпка яллиғланиши, кўз, бактерия, пастки жағ, хотира йўқолиши, ўткир, капсула, қорин бўшлиғи, мумсимон, овқат ҳазм қилишнинг бузилиши, сув, куйдирилган, бурун, елка суяги, ички, тил, юрак фаолиятининг бузилиши, хушбўй, ҳаб дори, кўк қон томири, мураккаб, пуфак, ичбуруғ, аччиқ, томчи, кекирдак, сурункали, мушакларнинг тиришиши, елимшаксимон, ичак, умуртқа, хавфли, без, заҳарли, спиртли, тирик тўқималарнинг ўлиши тугмачасимон дори, қовуқдан сийдик чиқишининг қийинлашуви, суюлтирилган, ўт (ўсимлик), ўмров бронх, ўн икки бармоқли ичак, меъдага оид.

Б) Tonsilla, anuria, oblongatus, tinctura, vagina, epidemicus, scapula, costa, compactus, oesophagus, furunculus, fluidus, rectum, contagiosus, mixtura, urethra, sutura, mamma, ventriculus, uterus, caecum, infusum, urina, leukaemia, hypertonia, pasta, morbus, cranium, folium, decoctum, narcoticus, camphora, hypotonia, nervus, musculus, linimentum, suppositorium, medicamentum, serum, sedativus.

Қуйида берилган сифатларни отлар билан мослаштиринг ва таржима қилинг:

A) Lobus (dexter), substantia (compactus), bronchus (medius), medulla (oblongatus), medicamentum (internus), morbus (contagiosus), glycosidum (cardiacus), clavicula (dexter), capsula (gelatinosus), vesica (urinarius), rheumatismus (acutus), scapula (sinister).

Б) Тўғри ичак, ташқи чок, сурункали касаллик, суюқ экстракт, камфорали мой, меъда шираси, сурункали ревматизм, эластик капсула, ўт пуфаги, ўнг кўз, тоза кодеин, ички касаллик.

Қуйидагилардан рецет тузинг ва таржима қилинг:

Ол: Марваридгулнинг спиртли эритмасидан
Валериананинг спиртли эритмасидан тенг 10,0
Белладонанинг спиртли эритмасидан 5,0
Аралаштир. Бер.
Белгила: 20—25 томчидан кунига 2—3 марта.

Ол: Аччиқ спиртли эритмадан
Ровочнинг спиртли эритмасидан тенг 15,0
Аралаштир. Бер.
Белгила: 20—30 томчидан кунига 3 марта овқатланиш олдида.

Ол: Марваридгулнинг спиртли эритмасидан
Валериананинг спиртли эритмасидан тенг 10,0
Дўлама экстрактидан 5,0
Аралаштир. Бер.
Белгила: 20—30 томчидан кунига 2 марта.

Ол: Эвкалипт мойидан
Арпабодиён мойидан тенг 10,0
Аралаштир. Бер.
Белгила: Ингаляция учун.
Infus... foli.... Senn.... 10,0—150,0
Sirup.... Rhe.... 30,0
M. D.

S: Бир ош қошиқдан эрталаб ва кечқурун.
Aqu.... Menth.... 100,0
D.S: Бир ош қошиқдан кунига 5—10 марта.
Tinctur.... Valerian.... aethere.... 30,0
D.S.: 10—15 томчидан қабул қилиш учун.
Emuls.... ole.... Ricin.... 100,0
Resorcin.... 0,12
Bismuth.... nitrat.... 1,0
Tinctur... Opī....
M. D.
S: Бир чой қошиқдан кунига 3 марта.

38-§. МОСЛАШГАН АНИҚЛОВЧИ

Латин тилида сифатлар род, сон ҳамда келишик бўйича ўзгаради ва от сифатини аниқлаб, у билан род, сон ва келишикда мослашади. Мослашган аниқловчи — сифат ҳамма вақт отдан кейин туради:

- Cera pura — тоза мум,
succus purus — тоза шира,
Vaselinum purum — тоза вазелин.

Биринчи гуруҳ сифатларининг отлар билан келишикларда турланиш намунаси:

- Musculus rectus — тўғриловчи мускул,
oculus dextra — ўнг кўз,
vena dextra — ўнг кўк томир,
extractum fluidum — суюқ экстракт.

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus	musculus rectus	muscul-i rect-i
Genetivus	muscul-i rect-i	muscul-orum rect-orum
Accusativus	muscul-um rect-um	muscul-os rect-os
Ablativus	muscul-o rect-o	muscul-is rect-is
Nominativus	oculus dexter	ocul-i dextr-i
Genetivus	ocul-i dextr-i	ocul-orum dextr-orum
Accusativus	ocul-um dextr-um	ocul-os dextr-os
Abjativus	ocul-o dextr-o	ocul-is dextr-is
Nominativus	vena dextra	ven-ae dextr-ae
Genetivus	ven-ae dextr-ae	ven-arum dextr-arum
Accusativus	ven-am dextr-am	ven-as dextr-as
Ablativus	ven-a dextr-a	ven-is dextr-is
Nominativus	extractum fluidum	extract-a fluid-a
Genetivus	extract-i fluid-i	extract-orum fluid-orum
Accusativus	extract-um fluid-um	extract-a fluid-a
Abjativus	extract-o fluid-o	extract-is fluid-is

67-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг.

- М. Arteria coronaria dextra, aorta thoracica, glandula thyroidea, glandulae gastricae, humerus dexter et sinister intestinum crassum, morbus chronicus, morbus hypertonicus et hypotonicus, morbus ischaemicus, musculus trapezius, nervus ischiadicus, nervus vagus, pneumonia cro-puosa, vena cava, ventriculus dexter, vertebra thoracica, vesica fellea, vesica urinaria.

- S—M. Cancer ventricali, ganglia thoracica, glandula parathyroidea, incisura cardiaca, medulla oblongata, musculus organismi, nodus lymphaticus, nervus trigeminus, palatum osseum, sutura palatina mediana, tunica vasculosa, typhus exanthematicus, urethra femina, urethra masculina, variola vera, morbus, contagiosus est, diphteria morbus internus est.
- M—F. Aqua destillata, charta cerata, Mentha piperita, infusum Sennae compositum, extractum Belladonnae siccum, extractum Leonuri fluidum, da oleum Camphoratum in ampullis, tabulettae extracti Valerianae obductae, tincturae Amarae.
- F. Axungia porcina depurata, extractum Taraxaci spissum, extractum Sanguisorbae fluidum, extractum Hyoscyami siccum, oleum Terebinthinae rectificatum, mixtura medicamentum compositum est, praeparata aquam Amygdalarum amararum.

68-машқ. Қуйидаги сўзларни лотин тилига таржима қилинг.

- M: Чап меъда, ўнг кўз, кўкракка онд аорта, кўриш нерви, кўзга оид мускул, кўндаланг мускул, асаб касаллиги, ички касаллик.
- S—M: сариқ боғлам, кенг боғлам, лимфа тугуни, тангачасимон чок, узун мускул, танглайга онд кўндаланг чок, сурункали меъда касаллиги.
- M—F: ровочнинг қуруқ экстракти, гулхайриннинг қуюқ экстракти, тоза кодеин, оқ суртма, қора суюқ суртма, Оқ қандни софланган сувда эрит, тўғри ичак орқали, сариқ вазелин, Канақунжут мойини эластик елимшак капсуларда бер. Қалампир ялпиз суви, микстурани қора шишачада бер.
- F: оҳорли капсула, вазелин мойи, қуруқ экстракт, гўзанинг (пахта) суюқ экстракти, ширинмиянинг қуюқ экстракти, чилибуханинг қуруқ экстракти, суртмани мумли, қоғозда бер, мураккаб қўргошин малҳами, куйдирилган магнезий.

69-машқ. Қуйидаги рацетларни ўзбек тилига таржима қилинг. М—F.

- Recipe: Tincturae Convallariae
Tincturae Valerianae ana 10 ml
Extracti Crataegi fluidi 5 ml
Mentholi 0,05
Misc. Da.
Signa: 20—25 томчидан кунига 3 маҳал.
- Recipe: Olei Terebinthinae
Olei camphorati
Chloroformi ana 100,0
Misc. Da.
Signa: Суртиш учун.
- Recipe: Mentholi
Camphorae tritae 0,05
Olei Eucalypti guttam I
Olei Vasolini 10,0
Misc. Da.
Signa: Ҳалқумга қуйиш учун.
- Recipe: Extracti Eucommiae fluidi 25 ml
Da. Signa: 15—30 томчидан кунига 2—3 маҳал.

70-машқ. Қуйидаги рацетларни лотин тилига таржима қилинг. М—F.

- Ол: Сангвизорба суюқ экстрактдан 30 мл
Бер. Белгила: 30 томчидан кунига 3—4 марта.
- Ол: Метил кўкидан 0,1
Шундай миқдорда 10 та елимшак капсуларда бер.
Белгила: 1 капсуладан кунига 2 марта.
- Ол: Итшумурт суюқ экстрактдан 30 мл
Бер. Белгила: 30—40 томчидан ичиш учун.
- Ол: Қуруқ Гематогендан 1,0
60 та шундай миқдорда мумланган қоғозда бер.
Белгила: Биттадан кунига уч маҳал.

39-§. УЧИНЧИ ГУРУҲДА ТУРЛАНУВЧИ ОТЛАР

1. Учинчи гуруҳга Masculinum, Femininum ва Neutrum родларига тегишли отлар кириб, улар Nom. Sing. да ҳар хил қўшимчаларга эга бўлади. Учинчи гуруҳда-

ги отларнинг асосий хусусияти, учала роддаги отлар Gen Sing. да *-is* қўшимчасига эга бўлишидир.

2. **Masculinum** ва **Femininum** родларидаги отлар келишларда турланганда бир хил қўшимчаларга эга бўлади.
3. Учинчи гуруҳда турланувчи отлар тенг мураккаб бўлади, бунда Gen. Sing. даги бўғинлар сони Nom. Sing. даги бўғинлар сонига тенг бўлади. Нотенг мураккабда эса Gen. Sing. даги бўғинлар сони Nom. Sing. даги бўғинлар сонидан ортиқ бўлади. Масалан:

Тенг мураккаб	Нотенг мураккаб
Nom. Sing. Cut-is	cor-pus
Gen. Sing. cut-is	cor-po-ris

4. Учинчи гуруҳда турланувчи отларнинг негизи Gen. Singдаги *-is* қўшимчасини олиб ташлаш билан ҳосил қилинади:

Келиш	Тенг мураккаб от	Негиз	Нотенг мураккаб от	Негиз
Nom: Sing. Gen. Sing.	Cutis Cut-is	cut.	Cortex Cortic-is	cortic.

Учинчи гуруҳда турланувчи отларнинг луғат шакли биринчи ўринда Nom. Sing. шаклининг тўлиқ ҳоли, кейин Gen. Sing. нинг қўшимчаси, сўнгра роди кўрсатилиб, охирида таржимаси берилади:

Radix, icis, f илдиз, Nom Sing. radix, Gen, Sing. radicis.

Бир бўғинли отлар луғатда Nom. Sing. шакли билан бирга Gen. Sing. шаклида ҳам тўлиқ ёзилади: Flos, floris, m.

Учинчи гуруҳда турланувчи отларнинг келиш қўшимчалари

Causus	Singularis		Pluralis	
	Masc. Femin.	Neutrum	Masc. Femin.	Neutrum
Nominativus			es	a
Genetivus	is	is	um	um
Dativus	i	i	ibus	ibus
Accusativus	em	Acc. -Nom.	es	a
Ablativus	e	e	ibus	ibus

Отларнинг учинчи гуруҳда турланиш намунаси
Cortex icis, m- Solutio, onis, f- Semen, inis, n-

Singularis			
Casus	Masculinum	Femininum	Neutrum
Nom.	cortex	solutio	semen
Gen.	cortic—is	solution—is	semin—is
Acc.	cortic—em	solution—em	semen
Abl.	cortic—e	solution—e	semin—e
Pluralis			
Nom.	cortic—es	solution—es	semin—a
Gen.	cortic—um	solution—um	semin um
Acc.	cortic—es	solution—es	semin—a
Abl.	cortic—ibus	solution—ibus	semin—ibus

40-§. БИРИНЧИ ГУРУҲ СИФАТЛАРИНИНГ УЧИНЧИ ГУРУҲДА ТУРЛАНУВЧИ ОТЛАР БИЛАН МОСЛАШИШИ

Биринчи гуруҳ сифатлари учинчи гуруҳда турланувчи отлар билан родда ва сонда мослашиб, фақат келишиклар бўйича турланганда қўшимчалар ҳар хил бўлади. Масалан: *Amarus, a, um* — аччиқ сифатининг *cortex, icis, m* — пўстлоқ, *radix, icis, f* — илдиш, *semen, inis, n* — уруғ отлари билан мослаштирсак, унда қуйидагилар ҳосил бўлади:

Cortex amarus — аччиқ пўстлоқ,
radix amara — аччиқ илдиш,
semen amarum — аччиқ уруғ.

Бундай ҳолларда *cortex, radix, semen* отлари учинчи гуруҳда, *amarus, a, um* сифати эса биринчи ва иккинчи гуруҳда келишиклар бўйича турланади.

Сифатларнинг отлар билан мослашув намунаси

1. *Liquor flavus* — сариқ суюқлик,
liquor, oris, m — суюқлик,
flavus, a, um — сариқ.

Casus

Singularis

Nom.

liquor flavus

Gen.

liquor-is flav-i

Acc.

liquor-em flav-um

Abl.

liquor-e flav-o

Pluralis

liquor-es flav-i

liquor-um flav-orum

liquor-es flav-os
liquor-ibus flav-is

2. Radix amara — аччиқ илдиз,
radix, icis, f — илдиз,
amarus, a, um — аччиқ.

Casus
Nom.
Gen.
Acc.
Abl.

Singularis

radix amara
radic-is amar-ae
radic-em amar-am
radic-e amar-a

Pluralis

radic-es amar-ae
radic-um amar-arum
radic-es amar-as
radic-ibus amar-is

3. Semen emarum — аччиқ уруф,
semen, inis, n — уруф,
amarus, a, um — аччиқ.

Casus
Nom.
Gen.
Acc.
Abl.

Singularis

semen amarum
semin-is amar-i
semin-en amar-um
semin-e amar-o

semen, inis, n

Pluralis

semin-a amar-a
semin-us amar-orum
semin-a amar-a
semein-ibus amar-is

41-§. УЧИНЧИ ГУРУХДА ТУРЛАНУВЧИ MASCULINUM
РОДГА ТЕГИШЛИ ОТЛАР

Nominativus	Genetivus	Мисоллар	
—o	—onis	pulmo, pulmonis	— ўпка
	—inis	homo, hominis	— одам
—or	—oris	liquor, liquoris	— суюқлик
—os	—oris	flos, floris	— гул
—er	—eris	aether, aetheris	— эфир
	—ris	venter, ventris	— қорин
—ex	—icis	cortex, corticis	— пўстлоқ
—es	—edis	pes, pedis	— оёқ
	—etis	paries, parietis	— тўсиқ
	—itis	stipes, stipitis	— мова

Қоидадан ташқари ҳолат

1. Қуйидаги отлар Neutrum родига қарашли:
Os, oris, n — оғиз, tuber, eris, n — бўртма, тугунак, piper, eris, n — қалампир, cor, cordis, n — юрак, os, ossis, n — суяк, Papaver, eris, n — кўкнори, cadaver, eris, n — жонсиз (ўлик) тана.
2. Қуйидаги отлар Femininum родига қарашли:
Gaster, gastris, f — ошқозон, меъда, mater, matris, f — мия пардаси.

42-§. УЧИНЧИ ГУРУҲДА ТУРЛАНУВЧИ MASCULINUM РОДИГА ОИД ОТЛАРИНИҲ ЯСАЛИШИДА ҚУЛЛАНИЛАДИҲАН СЎЗ ЯСОВЧИ ҚЎШИМЧАЛАР

1. tor, -sor, -xor сўз ясовчи қўшимчалари ҳаракат маъносини англатади:
Flexor — буқувчи: flectere — буқмоқ,
extensor — тўғриловчи (ёзилувчи), extendere — тўғриламоқ,
adductor — яқинлаштирувчи, adducere — яқинлаш-тирмоқ,
abductor — узоқлаштирувчи, abducere — узоқлаш-тирмоқ,
rotator — айлаштирувчи, rotare — айлаштирмоқ,
levator — кўтарувчи, levare — кўтармоқ феъллари-дан ҳосил қилинган.

2. -or сўз ясовчи қўшимчаси жисмоний ёки руҳий ҳолат маъносини англатади:

Dolor — оғриқ, dolere — оғримок,
tumor — шиш, ўсма, tumere — шишмоқ,
rubor — қизариш, rubere — қизармоқ феъллари-дан ҳосил қилинган.

43-§. ҚУИИДАГИ АТАМАЛАРИНИ ЕД ОЛИНИҲ!

М.	Apex, icis, m	— учки қнем, боши
	cor, cordis, n	— юрак
	cortex, icis, m	— пўстлоқ (терига оид)
	gaster, tris, f	— ошқозон
	os, oris, n	— оғиз
	os, ossis, n	— суяк
	per os	— оғиз орқали
	pes, pedis, m	— оёқ
	pulmo, onis, m	— ўпка

	musculus sphincter, — қисувчи мускул
	eris, m
	ureter, eris, m — сийдик йўли
S—H.	musculus extensor, — ёзувчи мускул
	eris, m
	musculus flexor, — букувчи мускул
	eris, m
	musculus abductor, — узоқлаштирувчи
	eris, m мускул
	musculus adductor, — яқинлаштирувчи
	eris, m мускул
	musculus rotator, — айланттирувчи мускул
	eris, m
	musculus levator, — кўтарувчи мускул
	eris, m
	calor, eris, m — иссиқлик
	dolor, eris, m — огриқ
	paries, etis, m — тўсиқ
	tuber, eris, m — бўртма
	tumor, eris, m — шиш, ўсма
	vomer, eris, m — димоғ суяги
M—F.	aether, eris, m — эфир
	auctor, eris, m — рецепт ёзган киши,
	муаллиф
	pro auctore — муаллиф учун
	cortex, icis, m — пўстлоқ (ўсим.)
	flos, eris, m — гул
	liquor, eris, m — суюқлик
	liquor Ammonii
	anisatus — новшадил арпабодиён
	томчиси
F.	adeps, icis, m — ёғ, чарви
	aër, aëris, m — ҳаво
	Bursa pastoris — жағ-жағ, очамбитн
	corbo, onis, m — кўмир
	odor, eris, m — ҳид
	sapo, onis, m — совун
	sapor, eris, m — маза
	stipes, itis, m — новда (бот.)
	Papaver, eris, n — кўкнорн
	Piper, eris, n — қалампир, мурч
	Polygonum — сувқалампир
	hydropiper
	tuber, eris, n — бўртма, тугунак

44-§. ЛОТИНЧА-ЮНОНЧА МАЪНОДОШ АТАМАЛАР

Лотинча	Юнонча	Ўзбекча
homo	anthropos	одам (эркак киши)
pes	podos	оёқ
pulmo	pneumon	ўшқа
os	stomat	оғиз
tumor	onco	шиш (ўсма)

71-машқ. Қуйидаги отларни таржимасига қараб мослаштиринг. М.

Apex	оёқ
cor	ўшқа
cortex	қисувчи мускул
gaster	сийдик йўли
os	учки қисм
per os	юрак
pes	пўстлоқ
pulmo	ошқозон
musculus sphincter	оғиз
ureter	оғиз орқали

72-машқ. Қуйидаги атамаларни мазмуни асосида мослаштиринг. S—M.

Musculus extensor	бўртма
musculus flexor	шиш, ўсма
musculus abductor	димоғ суяги
musculus adductor	тўсиқ
musculus rotator	оғриқ
musculus levator	ёзувчи мускул
calor	букувчи мускул
dolor	яқинлаштирувчи мускул
paries	айлантирувчи мускул
tuber	узоқлаштирувчи мускул
tumor	кўтарувчи мускул
vomer	иссиқлик

73-машқ. Лотин тилидаги отларнинг ўзбекча муқобилини ўз ўрнига қўйинг. M—S.

Aether	новшадил арпабодиён томчиси
auctor	гул
pro auctor	суюқлик
cortex	муаллиф
flos	эфир
liquor	муаллиф учун
liquor Ammonii anisatus	пўстлоқ

74-машқ. Қуйидаги сўзларнинг латинча ндмига ўзбекча номини мослаштиринг. F.

Adeps	новда
aër	кўмир
Bursa pastoris	ҳид
carbo	қалампир
odor	бўртма
sapo	ёғ
sapor	ҳаво
stipes	жағ-жағ
Papaver	совун
Piper	маза
Polygonum hydro- piper	кўкнори
tuber	сувқалампир

75-машқ. Қуйидаги отларни латин тилига таржима қилинг ва Nom. Sing. et Gen. Sing. да турланг:

M: юрак, пўстлоқ, оғиз, ошқозон, оёқ, ўпка, ис-
сиқлик, оғриқ, тўсиқ, бўртма, шиш, димоғ
суяги, эфир, гул, суюқлик, новшадил арпабо-
диён томчиси, ёғ, ҳаво, жағ-жағ, кўмир, кўк-
нори, қалампир, сувқалампир, бўртма (бот).

Намуна:

Гуруҳ	Род	Nom. Stng	Gen. Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
III	m	pulmo	pulmonis	pulmones	pulmonum

76-машқ. Қуйидаги атамаларни ўзбек тилига таржима қилинг:

- M. Cortex cerebri, apex linguae, apex cordis, nasus hominis, musculus adductores, abductores, flexores extensores: gangraena pulmonis, tumor cerebri Cortex cerebelli, musculus sphincter, apex vesicae, digiti pedis, paries externus
- S—M. flores Calendulae, infusum florum Chamomillae, decoctum corticis Frangulae, liquor Burovi, liquor Ammonii anisatus, da medicamentum pro auctore extractum Bursae pastoris fluidum, cortex Eucommiae, extractum florum Helichrysi, decoctum florum Tanaceti, extractum Viburni fluidum, flores Crataegi, extractum Polygoni hydropiperis fluidum

77-машқ. Қуйидаги атамаларни лотин тилига таржима қилинг:

- М:** одам гавдаси, оёқ синиши, юракнинг ўрта венаси, ўнг ва чап ўпка, ўпканинг учки қисми.
- S—M:** қуймичга оид бўртма, ички тўсиқ, ёзувчи мускул, кўтарилувчи мускул, узоқлаштирувчи мускул, юқори жағ бўртмаси, хавфсиз ўсма, хавфли ўсма.
- M—Г:** мойчечак гули, тирноқгул гули дамламаси, фаоллаштирилган кўмир, новшадил арпабодийн томчиси, чирқаноқ барги, меваси ва пўстлоғи.
- Ғ:** Қора маржон дарахти гули, итшумурт пўстлоғи қайнатмаси, жағ-жағ, этил эфири, дастарбош гули, сувқалампир суюқ экстракти.

78-машқ. Қуйидаги сифатларни отларга мослаштиринг ва ўзбек тилига таржима қилинг. **M—Ғ.**

- Apex (internus, a, um) sapor (amarus, a, um)
pulmo (dexter, tra, trum) carbo (activatus, a, um)
aether (purus, a, um) liquor (purus, a, um)
tuber (ischiadicus, a, um) pulmo (sinister, tra, trum)

79-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига таржима қилинг: **M—Ғ:**

- Recipe: Florum Calendulae 30,0
Da. Signa: Чайқаш учун дамлама.
- Recipe: Carbonis activati 100,0
Da in scatula.
Signa: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта.
- Recipe: Infusi herbae Bursae pastoris ex 10,0—200 ml
Da. Signa: 1—2 ош қошиқдан кунига 3 марта.
- Recipe: Extracti Bursae pastoris fluidi
Extracti Viburni fluidi ana 10 ml
Misce. Da
Signa: 20 томчидан кунига 3 марта.
- Recipe: Decocti corticis Eucommiae ex 10,0—200 ml
Da. Signa: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта.
- Recipe: Infusi florum Tiliae 50 ml
Da. Signa: Чайқаш учун.

80-машқ. Қуйидаги рецептларни латин тилига таржима қилинг. М—F.

- Ол: Мойчечак гулидан 30,0
Бер. Белгила. Чой каби дамла.
- Ол: Буров суюқлигидан 100 мл
Бер. Белгила: Малҳам учун.
- Ол: Новшадил арпабодиён томчисидан 15 мл
Бер. Белгила: 5—10 томчидан кунга 2—3 марта.
- Ол: Сувқалампир суюқ экстракти
Бодрезак суюқ экстрактдан тенг миқдорда 20 мл
Аралаштир. Бер.
Белгила: 20—30 томчидан кунга 2—3 марта
- Ол: Новшадил арпабодиён томчисидан 50 мл
Гулхайри шарбатидан 30,0
тозаланган сувдан 200 мл
Аралаштир. Бер.
Белгила: 1 ош қошиқдан кунга 2 марта.
- Ол: Алнус пўстлоғи дамламасидан 15,0—200 мл
Бер. Белгила: 1 ош қошиқдан кунга 3—4 марта.

Мавзуларга оид саволлар

1. Учинчи гуруҳда турланувчи отларнинг асосий хусусияти нимадан иборат?
2. Тенг мураккаб отлар деганда нимани тушунасиз?
3. Нотенг мураккаб отлар деганда нимани тушунасиз?
4. Учинчи гуруҳда турланувчи отларнинг негизини қандай аниқлаш мумкин?
5. Учинчи гуруҳда турланувчи отларнинг луғат шакли қандай ёзилади?
6. Биринчи гуруҳ сифатлари учинчи гуруҳда турланувчи отлар билан қандай мослашади? Мисоллар келтиринг.
7. Masculinum родига тегишли отлар Nom. Sing. да қандай қўшимчаларга эга?
8. Masculinum родига оид отларнинг ясалишида қандай сўз ясовчи қўшимчалар қўлланилади?
9. Латинча-юнонча маънодош атамаларни айтиб беринг.

Мустақил ўрганиш учун

Латин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Salus populi — suprema lex.

Халқ фаровонлиги — олий қонун.

Dulce et decorum est pro patria mori.

Ватан учун жон бермоқ бахт ва шараф эрур.

Vivere est cogitare.

Яшамоқ — фикр юритмоқдир.

Vox audita laet, littera scripta manet.

Айтилган сўз учиб кетар, ёзилгани қолар.

Вопиш итиниш эст динидиум факти.

Яхши бошланган иш—ярим битган иш.

45-§. УЧИНЧИ ГУРУҲДА ТУРЛАНУВЧИ FEMININUM РОДИГА ТЕГИШЛИ ОТЛАР

Femininum родига тегишли отлар Nom. Sing. да қуйидаги қўшимчаларга эга:

Nominativus	Genetivus	Мисоллар
—as	—atis	extremitas, extremitatis — учи, охири
—es	—is	tabes, tabis — ориқлаш
—is	—idis	colitis, colitidis — йўгон ичак шиллиқ пардасининг яллиғланиши
	—is	auris, auris — қулоқ
—us	—utis	senectus, senectutis — қарилнк
	—udis	incus, incudis — сандон, ички тоғай (қулоқда)
—ax	—acis	borax, boracis — танакор
—ux	—ucis	nux, nucis — ёнғоқ
—ix	—icis	radix, radicit — илдиз
—s	—tis	mens, mentis — ақл, идрок
—x	—gis	meninx, meningis — мия пардаси
—do	—inis	hirudo, hirudinis — зулук
—go	—inis	mucilago, mucilaginis — шиллиқ модда
—io	—onis	solutio, solutionis — эритма

Қоидадан ташқари ҳолат

Қуйидаги отлар Masculinum родига тегишли:

Canalis, is, m — йўл, канал; lapis, idis, m — тош; pulvis, eris, m — кукун; axis, is, m — бўйин умуртқаси; penis, is, m — олат, эркакларнинг жинсий аъзоси; sanguis, inis, m — қон; unguis, is, m — тирноқ; vermis, is, m — чувалчангсимон қурт, гижжа; dens, dentis, m — тиш; hydrops, opis, m — истисқо; thorax, acis, m — кўк-

рак қафаси; larynx, laryngis — ҳиқилдоқ; pharynx, ngis, m — ҳалқум, ютқин; соссух, ygis, m — дум суяги; tendo, inis, m — пай, чандир; margo, inis, m — қирра, чекка.
Қуйидаги отлар Neutrum родига қарашли:

Pancreas, pancreatis, n — меъда ости беzi; vas, vasis — томир.

46-§. УЧИНЧИ ГУРУҲДА ТУРЛАНУВЧИ FEMININUM РОДИГА ТЕГИШЛИ ОТЛАРНИНГ ЯСАЛИШИДА ИМПЛАТИЛАДИГАН СЎЗ ЯСОВЧИ ҚЎШИМЧАЛАР

1. -io сўз ясовчи қўшимчаси ҳаракат ёки ҳаракат натижасини ифодалайди:

contusion — шикастланиш, лат ейиш, contundere — урмоқ,
curatio — даволаш, curare — даволамоқ,
solutio — эритма, solvere — эритмоқ феълларидан ҳосил қилинган.

2. itis сўз ясовчи қўшимчаси яллиғланиш жараёнини англатади:

bronchitis — бронх шиллиқ пардасининг яллиғланиши,
hepatitis — жигарнинг яллиғланиши,
nephritis — буйракнинг яллиғланиши,
gingivitis — милк шиллиқ қаватининг яллиғланиши.

3. -osis сўз ясовчи қўшимчаси модданиннг кўпайиши ёки тўпланишини кўрсатади:

monocytosis — моноцитларнинг қонда кўпайиши,
lipomatosis — ёғ тўқималарининг айрим аъзо қисмларида тўпланиши.

4. -iasis сўз ясовчи қўшимчаси касалликни англатади:

amaebias — амёбали ичбуруғ,
leontiasis — мохов касаллиги.

47-§. ТИББИЙ АМАЛИЁТДА ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН АНИОНЛАРНОМИ

Acetas, atis, m	— ацетат
arsenas, atis, m	— арсенат
arsenis, itis, m	— арсенит
benzoas, atis, m	— бензоат
bromidum, i, n	— бромид

carbonas, atis, m	— карбонат
citras, atis, m	— цитрат
chloridum, i, n	— хлорид
iodidum, i, n	— йодид
nitras, atis, m	— нитрат
nitris, itis, m	— нитрит
phosphas, atis, m	— фосфат
salicylas, atis, m	— салицилат
sulfas, atis, m	— сульфат
tetraboras, atis, m	— тетраборат
gluconas, atis, m	— глюконат
glycerophosphas, m	— глицерофосфат
hydrocarbonas, atis, m	— гидрокарбонат
hydrochloridum, i, n	— гидрохлорид

48 §. ҚҰЙИДАГИ АТАМАЛАРНИ ЕД ОЛИНГ!

M. Appendix, icis, f	— ўсимта
articulatio, onis, f	— бўғим
auris, is, f	— қулоқ
basis, is, f	— асос
canalis, is, f	— йўл, канал
cartilago, inis, f	— тоғай
cavitas, atis, f	— бўшлиқ
dens, dentis, f	— тиш
hypophysis, is, f	— мия (пастки) ортиғи
larynx, yngis, m	— ҳиқилдоқ, бўғиз
pancreas, atis, n	— меъда ости беzi
pervis, is, f	— чаноқ (жом)
pharynx, yngis, m	— ҳалқум, ютқин
thorax, acis, m	— кўкрак қафаси
vas, vasis, n	— томир
amputatio, onis, f	— кесиб ташлаш
anamnesis, is, f	— касалликнинг келиб чиқиши ҳақида маълумотнома
auscultatio, onis, f	— эшитиб аниқлаш, эшитиб кўриш
cirrhosis, is, f	— тўқима касаллиги
contusio, onis, f	— шикастланиш, лат ейиш
crisis, is, f	— касаллик жараёни- нинг кескин ўзга- риши
curatio, onis, f	— даволаш

diagnosis, is, f	— касалликни аниқлаш
genesis, is, f	— келиб чиқиш, ри- вожланиш
lysis, is, f	— бузилиш
metastasis, is, f	— касалликнинг бир аъзодан иккинчи- сига ўтиши
mycosis, is, f	— териинг замбу- руғ касаллиги
necrosis, is, f	— тўқималарнинг ўлиши
palpatio, onis, f	— қўл билан пайпас- лаб текшириш
paralysis, is, f	— бирон-бир аъзо фао- лиятининг бузили- ши, ишламаслиги
percussio, onis, f	— бармоқ ёки болғача билан уриб кўриш, тукиллатиш
prognosis, is, f	— касаллик ривожини олдидан билиш
sclerosis, is, f	— склероз, томирда қоннинг зичланиши
sepsis, is, f	— сепсис, қон орқали заҳарланиш
stenosis, is, f	— стеноз, тораиниш
transfusio onis, f	— трансфузия, қуйиш
transfusio sanguinis	— қон қуйиш
cutis, is, f	— тери
bilis, is, f	— ўт (сафро)
extremitas, atis, f	— учи, охири
graviditas, atis, f	— ҳомиладор
graviditas extrauterina	— ҳомиланинг бача- дондан ташқа- рида ривожла- ниши
iris, iridis, f	— кўз рангдор пардаси
meninx, ngis, f	— мия пардаси
sanguis, inis, m	— қон
symphysis, is, f	— бирлашиш, қўшилиш
tendo, inis, m	— най, чандир
terminatio, onis, f	— хотима, якуни
testis, is, m	— тухум (уруғ)
tuberositas, atis, f	— гадир-будир

S—M.

	convulsio, onis, f	— тутқаноқ, мушакларнинг беихтиёр қисқариши
	extractio, onis, f	— 1) сугуриш, олиб ташлаш, сўриш, 2) ажратиб олиш (сўрим)
	febris, is, f	— иситма, безгак
	incisio, onis, f	— кесик
	inflammatio, onis, f	— яллиғланиш
	paresis, is, f	— қисман шол, фалаж бўлиш
	perforatio, onis, f	— тешилиш
	synthesis, is, f	— қўшилма, бирикма
	tussis, is, f	— йўтал
M—F.	Adonis, idis, m	— гулизардак
	borax, acis, f	— тапакор
	Digitalis, is, f	— ангишвонагул
	dosis, is, f	— миқдор ўлчови
	emulsio, onis, f	— эмулсия, бир-бирига мос келмайдиган икки хил суюқлик аралашмаси
	Filix, icis, f	— қирққулоқ
	hirudo, onis, f	— зулук
	injectio, onis, f	— томир ёки тери остига игна орқали дори юбориш
	mucilago, inis, f	— шиллиқ модда
	narcosis, is, f	— оғриқ сездирмайдиган ёки беҳуш қилиш
	pars, partis, f	— қисм
	pulvis, eris, m	— кукун
	radix, icis, f	— илдиз
	solutio, onis, f	— эритма
	Thermopsis, idis, f	— афсонак
	pix, picis, f	— елим
	Pix liquida	— қатрон
F.	apis, is, f	— асалари
	Arachis idis, f	— ерёнғоқ
	aspersio, onis, f	— сепма дори
	basis, is, f	— асос
	Mays, ydis, f	— маккажўхори
	nux, nucis, f	— ёнғоқ

Plantago, inis, f	— зубтурум
Ribes, is, n	— қорағат
Sinapis, is, f	— хантал
Solutio Ammonii caustici	— новшадил спирти
suspensio, onis, f	— суспензия

49-§. ЛОТИНЧА-ЮНОНЧА МАЪНОДОШ АТАМАЛАР

Лотинча	Юнонча	Ўзбекча
cutis	derma	тери
articulatio	arthron	бўғим
dens	odontos	тиш
sanguis	haema	қон
cartilago	chondros	тоғай
vas	angion	томир
auris	otos	қулоқ

81-машқ. Қуйидаги отларнинг лотинча номига қараб ўзбекча муқобилини ўз ўрнига қўйинг. М.

Appendix	қўл билан пайпаслаб касалликни аниқлаш
articulatio	қон орқали заҳарланиш
auris	касалликнинг бир аъзодан иккинчисига ўтиши
cartilago	касалликни аниқлаш
dens	шикастланиш
larynx	даволаш
pancreas	эшитиб кўриш
pharynx	касалликнинг келиб чиқиши
	ҳақида маълумотнома
thorax	ўсиқ
amputatio	бўғим
anamnesis	тоғай
auscultatio	қулоқ
contusio	тиш
curatio	ҳиқилдоқ
diagnosis	меъда ости бези
metastasis	ҳалқум
palpatio	кўкрак қафаси
sepsis	кесиб ташлаш

82-машқ. Қуйидаги атамаларни маъносиға қараб жойлаштиринг, S—M.

cutis	қисман шол, фалаж бўлиш
bilis	тешилиш
extremitas	йўтал
graviditas	иситма, безгак
meninx	яллиғланиш
sanguis	суғуриш
tendo	тери
terminatio	— ўт (сафро)
convulsio	учи, охири
extractio	ҳомиладорлик
febris	мия пардаси
inflammatio	қон
paresis	пай, чандир
perforatio	хотима
tussis	тутқаноқ

83-машқ. Лотинча сўзларни ўзбекчаси билан мослаштиринг. M—F.

Adonis	игна билан дори юбориш
borax	қирққулоқ
Digitalis	елим
dosis	афсонак
emulsio	эритма
mucilago	гулизардак
pulvis	танакор
radix	ангишвонагул
solutio	ўлчовли миқдор
Thermopsis	икки хил суюқлик қоришмаси
pix	шиллик модда
injectio	кукун
Filix	илдиз

84-машқ. Қуйидаги атамаларни маъносиға қараб ўрнига қўйинг. F.

Apis	новшадил спирти
Agachis	суспензия
aspersio	хантал
Mays	қорағат
nux	асалари
Plantago	ерёнғоқ
Ribes	сепма
Sinapis	маккажўхори

suspensio   ёнғоқ
 solutio Ammonii   зуптурум

85-машқ. Қуйидаги отларни латин тилига таржима қилинг ва *Nom. Sing. Gen. Sing. et Pluralis* да турланг.

- М: асос, йўл, бўшлиқ, мия ортиғи, чаноқ, томир, тўқима касаллиги.
 S—М: кўз рангдор пардаси, бирлашиш, тухум, кесик, қўшилма.
 М—F: қирққулоқ, зулук, беҳуш қилиш, қисм, кукун, қатрон.
 F: ерёнғоқ, сепма, маккажўхори, зуптурум, қорағат, хаптал.

Намуна:

Гуруҳ	Род	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
III	f	solutio	solutionis	solutiones	solutionum

86-машқ. Қуйидаги атамаларни ўзбек тилига таржима қилинг.

- М: articulatio composita, cavitas thoracis, cavitas pharungis, cavitas oris, dens serotinus, auris interna, basis crani, cervix uteri, transfusio sanguinis, radix pulmonis
 S—М: articulationes digitorum pedis, ligamentum apicidentis, arteria carotis interna, plicae iridis, compressio cerebri, raphe pharyngis, canalis radices dentis, symphysis mandibulae, erosio cerviciuteri, graviditas extrauterina, tussis convulsiva, tumor laryngis
 М—F: infusum radices Valerianae, solutio Iodi spirituosa, solutio Folliculini oleosa pro injectionibus, solutio Natrii chloridi isotonica, solutio Ammonii caustici, extractum Thermopsisidis siccum infusum radices Althaeae, pix liquida Betulac, extractum Aloës fluidum

87-машқ. Қуйидаги сўзларни латин тилига таржима қилинг.

- М: ўнг қисм, бурун тоғайн, тоғай учи, думғаза суяғи бўшлиғи, ўрта, ички ва ташқи қулоқ,

- кўриш йўли (канал), лимфа томири, ўпка асоси, мураккаб бўғин, қон қуйиш.
- S—M: пчки тўсиқ, мия пардаси, танглай йўли, кенг пай, сут тишлари, меъданинг кенгайиши, қизилўнгачининг торайиши
- M—F: натрий бром, калий бром, эритма, игна орқали дори юбориш учун сув, аччиқ илдиз, мураккаб кукуни, ровоч илдизи кукуни, ангишвонагул барги кукуни, гулизардак ўти, афсонак ўти дамламаси, амидопирин кукуни, ерёнғоқ мойи, пахта илдизи пўстлоғи, ширинмия илдизининг мураккаб кукуни, повшадил спирти.

88-машқ. *Қуйидаги сифатларни отларга мослаштиринг ва ўзбек тилига таржима қилинг.* M—F.

Pulvis (compositus, a, um) solutio (spirituosus, a, um)
 bronchitis (acutus, a, um) auris (medius, a, um)
 pleuritis (siccus, a, um) meningitis (epidemicus, a, um)
 articulatio (compositus, colitis (chronicus, a, um) a, um)

89-машқ. *Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига таржима қилинг.* M—F.

- Recipe: Infusi herbae Thermopsidis 0,1—100 ml
 Liquoris Ammonii anisati 1 ml
 Natrii benzoatis 0,6
 Sirupi Althaeae 20 ml
 Misce. Da.
 Signa: Бир чой қошиқдан кунига 3—4 маҳал
- Recipe: Tabulettas Oleandomycini phosphatis
 obductas numero 25
 Da. Signa: 1 таблеткадан кунига 4—6 маҳал
- Recipe: Boracis
 Natrii hydrocarbonatis ana 20,0
 Natrii chloridi 10,0
 Olei Menthae guttas III
 Misce, fiat pulvis
 Da. Signa: Чайқаш учун.
- Recipe: Calcii carbonatis praecipitatis
 Natrii hydrocarbonatis
 Bismuthi subnitratiss ana 0,3
 Extracti Belladonnae 0,015
 Misce, fiat pulvis.
 Dentur tales doses numero 20
 Signetur: 1 донадан кунига 3 марта.

- Recipe: Strychnini nitratis 0,05.
 Phenobarbitali 5,0
 Pulveris et radicis Valerianae quantum sati
 Misce, fiat pilulae numero 100
 Da. Signa: Ҳар куни 2—6 ҳаб доридан.
- Recipe: Chlorali hydratis 1,0
 Mucilaginis Amyli
 Aquae destillatae ana 25 ml
 Misce. Da.
 Signa: 1 донадан ҳуқна учун.
- Recipe: Pulveris foliorum Digitalis 0,05
 Sacchari 0,3
 Misce, fiat pulvis. Da tales doses numero 12
 Signa: 1 донадан кунига 3—4 маҳал.

90-машқ. Қуйидаги рецептларни лотин тилига таржима қилинг. М—F.

- Ол: 5% ли Глюкоза эритмасидан 5 мл
 Шундай миқдорда 6 та ампула бер.
 Белгила: Кўк томирга юбориш учун.
- Ол: 0,1 Тетрациклин гидрохлорид таблеткасидан
 30 дона бер
 Белгила: 2 таблеткадан кунига 3—4 маҳал
- Ол: Натрий хлориддан 0,45
 Натрий гидрокарбонат
 Кальций хлорид
 Кальций хлориддан тенг миқдорда 0,01
 Глюкозадан 0,5
 Игна орқали қуйиш учун сувдан 500 мл
 Аралаштирилсин! Тозалансин! Берилсин!
 Белгилансин: Кўк томирга юбориш учун
 (томчилаб)
- Ол: Пилокарпин гидрохлориддан 0,1
 Тозаланган сувдан 10 мл
 Аралаштир. Бер.
 Белгила: Кўзга томизиш учун
- Ол: Барий сульфиддан 20,0
 Рух оксиди
 Буғдой оҳоридан тенг миқдорда 10,0
 Аралаштир. Банкада бер.
 Белгила: Сочни тўкиш учун.
- Ол: Зубтурум ширасидан 50 мл
 Бер. Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта.

Ол: Қайин қатронидан 5,0
Ксероформдан 3,0
Канақунжут мойндан 100 мл
Аралаштир. Бер.
Белгила: Боғлаш (малҳам) учун (Вишневецкий суртмаси).

Мавзуларга оид саволлар

1. Femininum родига тегишли отлар Nom. Sing. да қандай қўшимчаларга эга?
2. Femininum родига оид отларнинг ясалишида қандай сўз ясовчи қўшимчалар қўлланилади?
3. Тиббий амалиётда қўлланилувчи анионларни айтиб беринг.
4. Лотинча-юнонча маънодош атамаларни айтиб беринг.
5. Биринчи гуруҳдаги сифатлар учинчи гуруҳда турланувчи отлар билан родда қандай мослашади?

Мустақил ўрганиш учун

Лотин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Amicus cognoscitur amore, more, ore, re.

Дўст меҳр-муҳаббатда, ахлоқда, гапда ва ишда биллинар.

Amor tussisque non celatur.

Севги ва йўтални яшириб бўлмайди.

Tempora mutantur et nos mutamur in illis.

Замон ўзгарапти, шу билан бирга биз ҳам ўзгара-япмиз.

Si vera parretis, non opus sit testibus..

Агар ҳақиқатни гапирсангиз, гувоҳга ҳожат йўқ.

Mendaci homini verum quidem dicenti credere non solemus.

Ёлгончининг рост гапи ҳам ёлгон бўлур.

50-§. УЧИНЧИ ГУРУХДА ТУРЛАНУВЧИ NEUTRUM РОДИГА ТЕГИШЛИ ОТЛАР

Neutrum родига оид отлар Nom. Sing. да қуйидаги қўшимчаларга эга:

Nominativus	Genetivus	Мисоллар
—en	—inis	abdomen, abdominis, n — ошқозон, меъда
—us	oris	corpus, corporis, n — гавда, тана
	—eris	ulcus, ulceris, n — яра
	—uris	pus, puris, n — йиринг, мадда
—ur	—oris	femur, femoris, n — сон
	—uris	sulfur, sulfuris, n — олтингугурт
—ut	—itis	occiput, occipitis — энса
—ma	—atis	trauma, traumaticis, n — шикастланиш
—l	—llis	mcl, mellis, n — асал
	—	fel, fellis, n — ўт (сафро)
—c	—tis	lac, lactis, n — сут
—e	—is	secale, secalis, n — жавдарли бугдой
—al	—alis	animal, animalis, n — ҳайвон
—ar	—aris	calcar, calcaris, n — пих

Қоидадан ташқари ҳолат

Қуйидаги отлар Masculinum родига қарайди:

Ren, renis, m — буйрак; Lien, lienis, m — талоқ;
lichen, inis, m — темиртки; sal, is, m — туз;
aden, is, m — без.

51-§. УЧИНЧИ ГУРУХДА ТУРЛАНУВЧИ NEUTRUM РОДИГА ТЕГИШЛИ ОТЛАРНИНГ ЯСАЛИШИДА ҚУЛЛАНИЛАДИГАН СЎЗ ЯСОВЧИ ҚЎШИМЧАЛАР

1. -itis сўз ясовчи қўшимчаси яллиғланиш жараёнини ифодалайди:

hepatitis — жигар яллиғланиши, hepar — жигар,
arthritis — бўғим яллиғланиши, arthrop — бўғим
сўзидан ҳосил қилинган.

2. -ema ва -oma сўз ясовчи қўшимчалари сепкил, шиш ва йирингли яра маъносини англатади.

blepharodema	— кўз қовоқларининг шиши,
adenoma	— без шиши,
odontoma	— тиш шиши,
emphysema	— терининг ҳаво борлиги натижасида кенгайиши,

exanthema — терида тошма пайдо бўлиши

1. -osis сўз ясовчи қўшимчаси яллиғланишга оид бўлмаган касалликларни ифодалайди:

nephrosclerosis — буйрак склерози,
acidosis — кислотанинг меъридан
ортиқ бўлиши.
neurosis — асаб системаси фаолиятининг бузилиши

2. -asis, -esis сўз ясовчи қўшимчалари яллиғланишга оид бўлмаган касалликларнинг шаронтини, ҳаракатини ёки ҳолатини аниқлайди:

choletithiasis — ўт пуфағида тош пайдо бўлиш касаллиги
diuresis — маълум вақт ичида ҳосил бўлган сийдик миқдори

52-§. ҚУНИДАГИ АТАМАЛАРНИ ЁД ОЛИШ!

М.	Abdomen, inis, n	— ошқозон, меъда
	caput, itis, n	— бош, бошча
	corpus, oris, n	— гавда, тана
	diaphragma, atis, n	— кўкрак-қорин тўсиғи (мускулли девор)
	femur, oris, n	— сон
	foramen, inis, n	— тешик
	hepar, atis, n	— жигар
	lien, lienis, m	— талоқ
	pectus, oris, n	— кўкрак
	ren, renis, m	— буйрак
	asthma, atis, n	— нафас қисиши
	carcinoma, atis, n	— хавфли ўсма, рак
	glaucoma, atis, n	— кўз ичи қон босимининг ошиши
	sarcoma, atis, n	— бириктирувчи тўқимадан ўсадиган хавфли ўсма
М.	symptoma, atis, n	— белги, аломат
	aden, enis, m	— без
	crus, cruris, n	— болдир
	occiput, itis, n	— энса
	rete, is, n	— тўрсимон парда (кўзга оид)
	zygoma, atis, n	— ёнғоқ
	viscus, eris, n	— ички

	<i>eczema, atis, n</i>	— чилла яра
	<i>emphysema, atis, n</i>	— терининг ҳаво борлиги натижасида кенгайиши
	<i>erythema, atis, n</i>	— қизиллик (доғ)
	<i>neoplasma, atis, n</i>	— ўсма
	<i>oedema, atis, n</i>	— шиш
	<i>trachoma, atis, n</i>	— шилпиқлик (трахома)
	<i>ulcus, eris, n</i>	— яра
	<i>vulnus, eris, n</i>	— жароҳат
M—F.	<i>Secale, is, n</i>	— жавдари бугдой
	<i>Secale cornutum</i>	— шохкуя (бот.)
	<i>sulfur, uris, n</i>	— олтингугурт
	<i>jecur, oris, n</i>	— жигар
	<i>oleum jecoris</i>	— балиқ ёғи
	<i>Aselli</i>	
	<i>semen, inis, n</i>	— уруғ
	<i>rhizoma, atis, n</i>	— илдизпоя
	<i>viride, is, n</i>	— майса, кўкат
F.	<i>albumen, inis, n</i>	— оқсил
	<i>alumen, inis, n</i>	— ачитқи, аччиқтош
	<i>elixir, iris, n</i>	— элекси́р
	<i>gargarisma, atis, n</i>	— чайқаш
	<i>genus, eris, n</i>	— род, жинс
	<i>lac, lactis, n</i>	— сут
	<i>mel, mellis, n</i>	— асал
	<i>Nuphar, aris, n</i>	— нилуфар (сарик гулли доривор сув ўсимлиги)
	<i>sal, salis, m</i>	— туз
	<i>stigma, atis, n</i>	— тумшуқча, оғизча (бот.)
	<i>tempus, oris, n</i>	— вақт
	<i>ex tempore</i>	— керакли вақтда, керагича

53-§. ЛОТИНЧА-ЮНОНЧА МАЪНОДОШ АТАМАЛАР

Лотинча	Юнонча	Ўзбекча
<i>lien</i>	<i>splen</i>	талоқ
<i>caput</i>	<i>kephale</i>	бош
<i>ren</i>	<i>nephros</i>	буйрак
<i>corpus</i>	<i>somat</i>	тана, гавда
<i>jecur</i>	<i>hepar</i>	жигар
<i>fel</i>	<i>chole</i>	ўт (сафро)
<i>pus</i>	<i>puon</i>	йиринг
<i>iac</i>	<i>galactos</i>	сут

91-машқ. Қуйидаги атамаларни таржимасига қараб мослаштиринг. М:

abdomen	белги, аломат
caput	хавфли ўсма
corpus	талоқ
diaphragma	бириктирувчи тўқимадан ўсадиган
femur	хавфли ўсма
hepar	буйрак
lien	ошқозон
pectus	бош
ren	гавда
carcinoma	кўкрак-қорин тўсиғи
symptoma	сон
sarcoma	жигар
	кўкрак

92-машқ. Қуйидаги отларни маъносига қараб жойлаштиринг. S—M:

aden	шилпиқлик
crus	яра
occiput	шиш
zygoma	жароҳат
eczema	без
erythema	болдир
neoplasma	ёнғоқ
oedema	энса
trachoma	қизиллик (доғ)
ulcus	ўсма
vulnus	чилла яра

93-машқ. Лотинча атамаларни ўзбекча муқобили билан мослаштиринг. M—F.

Secale	илдизпоя
sulfur	уруғ
jecur	кўкат
Secale cornutum	олтингугурт
oleum jecoris Aselli	жавдари буғдой
semen	жигар
rhizoma	қорақуя
viride	балиқ ёғи

94-машқ. Қуйидаги атамаларни маъносига қараб ўз ўрнига қўйинг. F.

Albumen	туз
elexir	керакли вақтда
alumen	сарик нуфар
gargarisma	оқсил
lac	ачитқи, аччиқтош
mel	элексири
Nuphar	чайқаш
sal	сут
ex tempore	асал

95-машқ. Қуйидаги атамаларни латин тилига таржими қилинг ва Nom. et Singul'aris et Plur да турланг.

M: ошқозон, нафас қисиши, кўз ичи қон босимининг ошиши, белги.

S—M: тўрсимон парда, ёноқ, энса, ички, чилла яра.

M—F: олтингургурт, жигар, уруғ, балиқ ёғи, илдиэпоя.

F: тумшукча, вақт, чайқаш, элексири, оқсил, ачитқи.

Намуна:

Гуруҳ	Род	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
III	n	rhizoma	rhizomatis	rhizomata	rhizomatium

96-машқ. Қуйидаги сўз бирикмаларидан тиббий атама ясанг ва маъносини аниқланг.

bronch	—	arthr	—	myocard	—
col	—	cervic	—	nephr	—
encephal	—	dermat	—	odont	—
gingiv	—	myos	—	parat	—
mast	—	neur	—	rach	—
	—		—		—
vagin	—	stomat	—		—
rhin	—	prostat	—		—
polimyel	—	radicul	—		—
periton	—	metr	—		—
tonsill	—	gastr	—		—

97-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг.

- M:** foramen mandibulae, cavitas abdominis, foramen venae cavae, foramen apicis dentis, corpus humeri, caput femoris, ten dexter, angina pectoris, fractura femoris, emphysema pulmonum, carcinoma vesicae felleae
- S—M.** foramina incisiva, foramina palatina, foramen spinosum, rete testis, crus dextrum et sinistrum, lobuli hepatis, diaphragma pelvis, symptomata certa morbi, ulcus duodeni, vulnus capitis, erythema cutis
- M—F:** Sulfur praecipitatum, oleum jecoris Aselli, semen Lini, mucilago seminis, Lini, rhizoma Filicis maris, pulvis Secalis cornuti
- F:** rhizoma Eleutherococci, semen Schizandrae, acidum Lacticum, rhizoma Nupharis lutei, stigma Maydis, radix Veratri.

98-машқ. Қуйидаги сўзларни лотин тилига таржима қилинг.

- M:** айлана тешик, сон танаси, чап буйрак, меъда ости беги танаси, узунчоқ бош, нафас қисиши белгиси, жигарнинг хавфли ўсмаси.
- S—M:** чап болдир, жигарнинг чап бўлаги, тўғри ичак яраси, қизил экзема, ҳиқилдоқ шиши, тўш танаси.
- M—F:** аччиқ уруғ, валернана илдизпояси, зигир уруғи, ошқовоқ уруғи, тозаланган олтингурт, афсонак уруғи.
- F:** куйдирилган аччиқтош, маккажўхори попуғи, аччиқ бодом уруғи, қора хантал уруғи, ошқовоқ уруғи эмульсияси.

99-машқ. Қуйидаги сифатларни отлар билан мослаштиринг ва ўзбек тилига таржима қилинг. **M—F.**

Lien (sanus, a, um) crus (dexter, tra, trum)
ren (sinister, tra, trum) corpus (luteus, a, um)
hepar (adiposus, a, um) alumen (ustus, a, um)
oedema (malignus, a, um) gargarisma (tepidus,
a, um)

100-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига таржима қилинг. **M—F.**

- Recipe: Emulsi olei jecoris Aselli 200,0
Da in vitro fusco.
Signa: 1 чой қошиқдан кунига 2 маҳал.
- Recipe: Corporis Vitrei 2 ml
Da in ampulla.
Signa: Тери остига юбориш учун.
- Recipe: Sulfuris depurati
Magnesii oxidi
Sacchari ana 10,0
Misc. Da.
Signa: Ярим чой қошиқдан ичиш учун.
- Recipe: Picis liquidae Betulae
Sulfuris praecipitati ana 3,0
Vaselini ad 30,0
Misc, fiat unguentum. Da.
Signa: Суртма.
- Recipe: Emulsi seminum Cucurbitae 100 ml
Da Signa: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта.
- Recipe: Extracti stigmatum Maydis fluidi 20 ml
Da. Signa: 30—40 томчидан кунига 2—3 маҳал.

101-машқ. Қуйидаги рецептларни лотин тилига таржима қилинг. М—F.

- Ол: Аччиқтошдан 4,0
Борат кислотасидан 6,0
Тозаланган сувдан 200 мл
Аралаштир. Бер.
Белгила: Малҳам учун.
- Ол: Тозаланган олтингугуртдан 0,3
Шафтоли мойидан 30,0
Аралаштирилсин! Тозалансин! Берилсин!
Белгилансин: Игна орқали юбориш учун
- Ол: Маккажўхори попугидан 20,0
Бер. Белгила: 1 стакан қайноқ сувга бир ош қошиқда дамлансин ва 1 ош қошиқдан кунига уч маҳалдан ичиш учун.
- Ол: Ерёнғоқ уруғи эмульсиясидан 180 мл
Бер. Белгила: 1 ош қошиқдан кунига уч марта.
- Ол: Қоракуянинг суюқ экстрактдан
Сувқалампирнинг суюқ экстрактдан тенг миқдорда 10 мл
Жағ-жағнинг суюқ экстрактдан 10 мл
Аралаштирилсин. Берилсин.
Белгилансин; 30 томчидан кунига уч марта.

Ол: Салицилат кислотадан 2,0
Куйдирилган аччиқтош
Талькдан тенг миқдорда 50,0
Аралаштир. Бер.
Белгила: Сепма.

Мавзуларга оид саволлар

1. Neutrum родига тегишли отлар Nom. Sing. да қандай қўшимчаларга эга?
2. Neutrum родига оид отларнинг ясалишида қандай сўз ясовчи қўшимчалар қўлланилади?
3. Биринчи гуруҳ сифатлари учинчи гуруҳда турланувчи Neutrum родидаги отлар билан қандай мослашади?
4. Латинча-юнонча маънодош отларни айтиб беринг.

Мустақил ўрганиш учун

Латин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Non quaerit aeger medicum eloquentem, sed sanantem.
Бемор ширинсухан шифокорни эмас, соғайтирувчи шифокорни истаydi.

Est modus in rebus.

Ҳамма нарсанинг чегараси (меъёри) бор.

Non omne, Quod nitet, aurum est.

Ялтироқ нарсалар олтин бўлавермайди.

Notae inflammationis sunt quattuor: rubor et tumor cum calore et dolore.

Яллигланишнинг белгилари тўртта: қизариш ва шиш ҳамда иситма оғриқ билан.

Optimum medicamentum quies est.

Ором энг яхши доридир.

54-§. ЮНОН ТИЛИДАН КИРИБ КЕЛГАН ТИББИЙ АТАМАЛАР

Латин тилига ва тиббий атамаларга юнон тилидан кириб келган кўпгина сўзларни учратиш мумкин. Буларнинг айримлари ўзининг соф юнонча шаклини сақлаб қолган, бошқалари эса латин тили қўшимчаларини қабул қилган. Шунинг учун ҳам уларнинг келишикларида турланиш хусусиятларини эса сақлаш лозим.

Биринчидан, Masculinum роддаги отлар Nom. Sig. да -es. Gen. Sing. эса -ae қўшимчаси билан тугайди ва би-

ринчи гуруҳда турланувчи отларнинг келишик қўшимчаларини олади. Масалан:

Diabetes, diabetae, m — қанд касаллиги,
ascites, ascitae, m — истисқо, қоринга сув йиғилиши

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus	diabetes	diabetae
Genetivus	diabetae	diabetarum
Accusativus	diabetam	diabetas
Ablativus	diabeta	diabetis

Иккинчидан, Femininum роддаги отлар Nom, Sing. да -e, Gen. Sing. да -es келишик қўшимчалари билан тугайди. Бирлик сонда турланганда юнон тили қўшимчалари сақланиб, кўplik сонда эса биринчи гуруҳда турланувчи отларнинг келишик қўшимчаларини қабул қилади.

Phlegmone, phlegmones, f — яллиғлиши,
rhaphe, raphes, f — чок, чок чизиғи,
systole, systoles, f — қисилиш, сиқилиш

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus	rhaphe	raphae
Genetivus	raphes	rapharum
Accusativus	raphem	raphas
Ablativus	rhaphe	raphis

Учинчидан, -on қўшимчали отлар иккинчи гуруҳда турланувчи Neutrum роддаги отлар каби келишикларда турланади:

Skeleton, sceleti, n — скелет,
organon, organi, n — аъзо

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus	organon	organa
Genetivus	organi	organorum
Accusativus	organon	organa
Ablativus	organo	organi

Тўртинчидан, Neutrum роддаги отлар Nom. Sing. да **-ma**, Gen. Sing. да **-atis** қўшимчаси билан тугайди ва учинчи гуруҳда турланувчи Neutrum роддаги отлар каби турланади, лекин Dativus et Ablativus Plur. да **-ibis** ўрнига **-is** қўшимчаси қўйилади:

Eczema, eczematis, n — чилла яра,
 gramma, grammatis — грамм,
 systema, systematis, n — система.

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus	gramma	grammata
Genetivus	grammatis	grammatum
Dativus	grammati	grammatis
Accusativus	gramma	grammata
Ablativus	grammate	grammatis

Бешинчидан, **-is** қўшимчали юнон тилидан кириб келган тенг мураккаб сўзлар учинчи гуруҳда турланувчи Masculinum ёки Femininum родларига тегишли отларнинг келишиқ қўшимчаларини олади, лекин қуйидаги турланиш хусусиятларига эга:

- а) Accusativus Singularis да **-em** (ўрнига — **im**)
 Dativus Singularis да **-e** (ўрнига **-i**)
 Genetivus Pluralis да **-um** (ўрнига — **ium**)
 қўйилади
 Basis, basis, f — асос
 crisis, crisis, f — касаллик жараёнининг кескин ўзгариши.

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus	basis	bases
Genetivus	basis	basium
Dativus	basi	basibus
Accusativus	basim	bases
Ablativus	basi	basibus

55-§. ҚУЙИДАГИ ЮНОНЧА АТАМАЛАРНИ ЁД ОЛИНГ!

- M. ancon, onis, m — тирсак
 angeion, ii, n — томир
 arthron, i, n — бўғим
 carcinoma, atis, n — хавfli ўсма, рак
 cele, es, f — дабба, чурра тушиши

colon i, n	— йўғон ичакнинг кўр- ичакдан тўғри ичакка- ча бўлган қисми
cystis, is, f	— пуфак
derma, atis, n	— тери
desma, atis, n	— боғлам
encephalon, i, n	— бош мия
enteron, i, n	— ичак
ganglion, ii, n	— тугун
genion, i, n	— ияк, энгак
haema, atis, n	— қон (томир ичидаги)
kephale, es, f	— бош
keratoma, atis, n	— эпидермис, шох қават- нинг ўсма каби қалин- лашуви
lipoma, atis, n	— ёғли ўсма
muxoma, atis, n	— шиллиқ парда сарко- маси
neuron, i, n	— асаб
osteon, i, n	— суяк
pyon, i, n	— йиринг
rhaple, es, f	— чок
soma, atis, n	— гавда, тана
stoma, atis, n	— оғиз
zygoma, atis, n	— ёноқ
S—M. anamnesis, is, f	— хотирлаш, эслаш
angiostenosis, is, f	— томирнинг торайиши
apostema, atis, n	— чипқон, сизлогич
ascites, ae, f	— асцит, қоринга сув йиғилиши
brachypnoë, es, f	— нафас олишнинг қис- қалиги
cardiorrhexis, is, f	— юрак фаолиятининг тўхташи (ёрилиши)
cataplasma, atis, n	— иссиқ сувга ҳўлланган дока боғлам йўли би- лан даволаш
cholclithiasis, is, f	— ўт халтачасига тош йиғилиши
cholestasis, is, f	— ўтнинг тўпланиб қо- лиши
diabetes, ae, f	— қанд касаллиги
diastole es, f	— юракнинг кенгайиши
dyspnoë es, f	— нафас қисичи, ҳарсил- лаш

enteroptosis, is f	— ичакларнинг пастга қараб силжиши
epidermis, is, f	— тери устки қавати
gastroptosis, is, f	— меъданинг пастга қараб силжиши
haemoptoë, ës, f	— нафас йўли орқали қон тушуриш
hydrohepatosis, is, f	— жигарда суюқлик тўпланиши
iridorrhexis, is, f	— кўз рангдор пардасининг ёрилиши
kyesis, is, f	— ҳомиладорлик
neurosis, is, f	— асаб касаллиги
odontopoësis, is, f	— тиш чиқиши
psychosis, is, f	— руҳий касаллик
systole, es, f	— юракнинг бир меъёрда қисқариши
uropoësis, is, f	— сийдик ҳосил бўлиши
xeroderma, atis, n	— терининг қуруқлашиши
M—F. Aloë, ës, f	— алой, сабур
astma, atis, n	— нафас бўғилиши
basis, is, f	— асос, негиз
chole, es, f	— ўт (сафро)
clysmā, atis, n	— ҳуқна, тўғри ичакни ювиш
crisis, is, f	— касаллик жараёнининг кескин ўзгариши
dosis, is, f	— миқдор ўлчови
diagnosis, is, f	— касалликни аниқлаш
gargarisma, atis, n	— чайқаш
hypnosis, is, f	— ухлатувчи
mensis, is, f	— ой
parcosis, is f	— сунъий уйқу ҳолати
pharmacon, i, n	— дори-дармон
phyton, i, n	— ўсимлик
pneumon, i, n	— ўпка
praxis, is, f	— амалиёт
psyche, es, f	— руҳ
pyrosis, is, f	— жигилдон қайнаши, зарда
rhizoma, atis, n	— илдизпоя
symptoma, atis, n	— белги, аломат
systema, atis, n	— система, тармоқ

102-машқ. *Юнонча атамаларни ўзбекча муқобили билан мослаштиринг. М:*

Argeion	суяк
arthron	йиринг
carcinoma	оғиз
cele	бош
colon	асаб
cystis	томир
derma	бўғим
encephalon	хавфли ўсма
enteron	дабба
ganglion	йўғон ичакнинг кўричакдан тўғри ичаккача бўлган қисми
genion	пуфак
haema	тери
kephale	ичак
neuron	бош мия
osteon	туғун
pyon	ияк, энгак
stoma	қон

103-машқ. *Қуйидаги атамаларни мазмунига қараб ўз ўрнига қўйинг. S—M.*

Anamnesis	асаб касаллиги
angiostenosis	терининг қуруқлашиши
apostema	сийдик ҳосил бўлиши
ascites	юракнинг бир меъёрда қисқариши
cardiorrhexis	руҳий касаллик
cataplasma	хотирлаш
diabetes	ўтнинг тўпланиб қолиши
diastole	томирнинг торайиши
dyspnoë	юрак фаолиятининг тўхташи
neurosis	иссиқ сувга ҳўлланган дока
psychosis	боғлаш йўли билан даво- лаш
cholestasis	қанд касаллиги
systole	юракнинг бир меъёрда кенга- йиши
uropoësis	нафас қисиши
xeroderma	чипқон истиқо, қоринга сув йиғили- ши

104-машқ. Қуйидаги атамаларни таржимасига қараб мослаштиринг. М—Ғ.

Aloë	илдизноя
asthma	белги
basis	чайқаш
chole	ухлатувчи
clysmā	дори-дармон
dosis	ўпка
diagnosis	руҳ
gargarisma	алой
hypnosis	нафас бўғилиши
pharmacop	асос, негиз
parcosis	ўт (сафро)
phyton	тўғри ичакни ювиш
psyche	миқдор ўлчови
rhizoma	касалликни аниқлаш
symptoma	сунъий уйқу ҳолати
pneumon	ўсимлик

105-машқ. Қуйидаги атамаларни латин тилига таржима қилинг ва *Nom.*, *et Gen. Singularis* ҳамда *Plur.* да турланг:

М: тирсак, хавфли ўсма, боғлам, қон, ёғли ўсма, гавда, ёноқ.

S—М: нафас олишнинг қисқалиги, ўт пуфагига тош йиғилиши. Ичакнинг пастга қараб силжиши, терининг устки қавати, меъданинг пастга қараб силжиши, жигарда суюқлик тўпланиши, кўз рангдор пардасининг ёрилиши.

М—Ғ: алой, ўт (сафро), касаллик жараёнининг кескин ўзгариши (миқдор ўлчови), касалликни аниқлаш, чайқош, дори-дармон, ўпка, руҳ.

Намуна:

Гуруҳ	Род	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
III	f	dosis	dosis	doses	dosium

106-машқ. Қуйидаги сифатларни отлар билан мослаштиринг ва ўзбек тилига таржима қилинг: М—Ғ:

rete (venosus, a, um)	rhizoma (amarus, a, um)
os (latus, a, um)	rete (arteriosus, a, um)
diagnosis (certus, a, um)	auris (medius, a, um)
systema (nervosus, a, um)	oedema (malignus, a, um)

107-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг. М—F:

basis cranii	canalis dentis
crisis morbi	rhizoma cum radicis
radix dentis	symptomata gastricis
anamnesis morbi	rhizoma Tormentillae

108-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига таржима қилинг. М—F:

- Recipe: Emulsi seminum Juglandis 180 ml
Da. Signa: 1 чой қошиқдан кунига 3 маҳал.
- Recipe: Decocti rhizomatis Tormentillae ex 6,0—150 ml
Sirupi Sacchari 10 ml
Misc. Da.
Signa: 1 чой қошиқдан кунига 3 марта
- Recipe: Pulveris Glycyrrhizae compositi 20,0
Da.
Signa: 1 чой қошиқдан кунига 2 марта.

Мустақил ўрганиш учун

Латин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Quilibet fortunae suae faber.

Ҳар ким ўз бахтини ўзи яратади.

Potius mori quam foedari.

Шарманда бўлгунча, ўлган яхшидур.

Nihil est tam populare, quam bonitas.

Халқ яхшиликини юксак қадрлайди.

Qui non laborat, non manducet.

Ишламаган — тишламайди.

Aliis inserviando consumor.

Ўзгаларга нур бериб, ўзим адо бўламан.

56-§. ИККИНЧИ ГУРУҲ СИФАТЛАРИ

Иккинчи гуруҳ сифатлари учинчи гуруҳда турланувчи отларнинг келишиқ қўшимчаларида турланади. Иккинчи гуруҳ сифатлари учта кичик гуруҳга бўлинади:

1. (Тенг мураккаб) уч қўшимчали сифатларда ҳар бир род ўзининг қўшимчасига эга бўлади:

Masculinum	роди	-er, acer (m)	— ўткир
Femininum	роди	-is, acris (f)	— ўткир
Neutrum	роди	-e, acre (n)	— ўткир

Бу гуруҳнинг луғат шакли қуйидагича бўлади:

Silvester, tris, tre — ўрмонга оид

2. (Тенг мураккаб) икки қўшимчали сифатларда Masculinum ва Femininum роди **-is, medicinalis** — тиббий, Neutrum роди **-e, medicinale** — тиббий.

Бу гуруҳнинг луғат шакли қуйидагича бўлади:

letalis, e — ўлдирувчан

3. (Нотенг мураккаб) бир қўшимчали сифатларда учала род бир қўшимчага, яъни **-s, -x** ёки **-g** қўшимчаларига эга бўлиши мумкин. Бунда луғат шакли қуйидагича бўлади. Биринчи Nom. Sing. шакли тўлиқ ёзилади, кейин Gen. Sing.нинг келишик қўшимчаси кўрсатилади:

Simplex, icis — оддий

recens, ntis — янги чиққан, узилган, бузилмаган

par, paris — бир хил, барабар, тенг

teres, ctis — думалоқ, соққасимон

57-§. ИККИНЧИ ГУРУҲ СИФАТЛАРИНИНГ ЯСАЛИШИДА ҚЎЛЛАНИЛАДИГАН СЎЗ ЯСОВЧИ ҚЎШИМЧАЛАР

1. **-ilis, -bilis** сўз ясовчи қўшимчалари сифатнинг мажхуллик хусусиятини англатади:

facilis — енгил, facere — қилмоқ, бажармоқ

mobilis — енгил, ҳаракатчан, movere — ҳаракатланмоқ

sanabilis — даволаниши мумкин, sanare — даволамоқ

fragilis — мўрт, синувчан, frangere — синмоқ

volatilis — учувчан, volere — учмоқ феълларидан ҳосил қилинган

2. **-alis, -aris** сўз ясовчи қўшимчалари сифатнинг бирор нарсага қарашлилигини, бирор нарсага боғлиқлигини ёки бирор нарсдан келиб чиққанлигини кўрсатиши мумкин:

dorsalis — орқа томонга оид, dorsum — орқа томон

lateralis — ёнбошга тегишли, latus, lateris — ёнбош

palmaris — кафтга оид, palma — кафт

plantaris — оёқ кафтига оид, planta — оёқ кафти сўзларидан ҳосил қилинган.

Тиббиётда қўлланилувчи сифатларнинг асосий қисмини иккинчи гуруҳ сифатлари ташкил қилади.

58-§. ҚУИИДАГИ АТАМАЛАРНИ ЁД ОЛИНГИ!

M.	Biceps, bicipitis	— икки бошли
	cerebralis, e	— миёга оид
	cervicalis, e	— бўйинга тегишли
	costalis, e	— қовурғага қарашли
	intercostalis, e	— қовурғалар орасига оид
	cranialis, e	— калла суюғига тегишли
	dorsalis, e	— орқа томонга қарашли
	ethmoidalis, e	— панжарасимон
	facialis, e	— юзга (бетга) тегишли
	lateralis, e	— ёнбошга оид
	nasalis, e	— бурунга оид
	occipitalis, e	— энсага тегишли
	renalis, e	— буйракка қарашли
	sacralis, e	— думғазага оид
	sphenoidalis, e	— понасимон
	spinalis, e	— орқа ўсимтага оид
	temporalis, e	— чаккага оид
	vertebralis, e	— умуртқага тегишли
S—M.	articularis, e	— бўйинга оид
	ascendens, entis	— кўтарилувчи
	descendens, entis	— тушувчи
	brachialis, e	— елкасимон
	brevis, e	— қисқа
	caudalis, e	— қуйруққа оид
	centralis, e	— марказий
	distalis, e	— марказдан (гавдадан) узоқ
	femoralis, s	— сонга тегишли
	frontalis, e	— манглайга оид
	intervertebralis, e	— умуртқа оралиғига тегишли
	intramuscularis, e	— мушак ичига қарашли
	lacrimalis, e	— кўз ёшига оид
	lingualis, e	— тилсимон
	sublingualis, e	— тил остига тегишли
	longitudinalis, e	— узунасига

	lumbalis, e	— белга оид
	muscularis, e	— мушакка тегишли
	ovalis, e	— тухумсимон шаклли
	parietalis, e	— бош (суяк)нинг тена қисмига оид
	proximalis, e	— юқори камарга яқин қисм
	pulmoralis, e	— ўпкага қарашли
	radialis, e	— билакка оид
	reconvalescens, tis	— соғайтирувчи, соғаяувчи
	sternoclavicularis	— тўш-ўмровга тегишли
	superficialis, e	— юзаки
	teres, etis	— думалоқ, айланасимон
	triceps, itis	— уч бошли
	ventricularis, e	— меъда
M—F.	aequalis, e	— тенг баравар
	communis, t	— умумий
	dulcis, e	— ширин
	letalis, e	— ўлдирувчан
	majalis, e	— май ойига тегишли
	medicinalis, e	— тиббий
	naturalis, e	— табий
	nitens, ntis	— ялтироқ
	Viride (is) nitens (ntis)	— бриллиант яшили
	officinalis, e	— дорихонага оид
	pectoralis, e	— кўкракка тегишли
	simplex, icis	— оддий
	solubilis, e	— эрувчан
	enterosolubilis, e	— ичакда эрувчи
	subtilis, e	— майда
	talis, e	— шунақа, ўхшаш
	vaginalis, e	— қинга оид
	vernalis, e	— баҳорги
F.	adjuvans, ntis	— ёрдамчи, иккинчи даражали
	arvensis, e	— далага оид
	chinensis, e	— хитойча
	consiliuens, ntis	— дорн шаклини ҳосил қилувчи
	corrigens, ntis	— тузатувчи
	expectorans, ntis	— балғам кўчирувчи
	glacialis, e	— музсимон
	laxans, ntis	— сурги, ични юмшатувчи

mollis, e	— юмшоқ
originalis, e	— асл нусха
paluster, tris, tre	— ботқоққа оид
pinguis, e	— ёғли, мойли
purgans, ntis	— сурги
rectalis, e	— тўғри ичакка тегишли
recens, ntis	— янги чиққан, бузилмаган, айниммаган
silvester, tris, tre	— ўрмонга оид
tricolor, oris	— уч хил рангли
utilis, e	— фойдали
vegetabilis, e	— ўсимликка оид
viridis, e	— яшил, кўкатсимон
volatilis, e	— учувчан
vulgaris, e	— оддий

59-§. ЛОТИНЧА-ЮНОНЧА МАЪНОДОШ АТАМАЛАР

Лотинча	Юнонча	Ўзбекча
dulcis	glys	ширин
lacrimalis	dacri	кўз ёшига оид
vegetabilis	phyton	ўсимликка оид
naturalis	physis	табиий
lingualis	glossa	тилсимон
mollis	malac	юмшоқ
ocularis	ophthalmos	кўзга оид
pulmonalis	pneumon	ўпкага тегишли
vertebralis	spondylos	умуртқага оид

60-§. ИККИНЧИ ГУРУҲ СИФАТЛАРИНИНГ БИРИНЧИ, ИККИНЧИ ҲАМДА УЧИНЧИ ГУРУҲЛАРДА ТУРЛАНУВЧИ ОТЛАР БИЛАН РОДДА, СОНДА ВА КЕЛИШИКЛАРДА МОСЛАШУВИ

Иккинчи гуруҳ сифатлари биринчи, иккинчи ва учинчи гуруҳларда турланувчи отлар билан родда, сонда ва келишикларда мослашади, лекин келишиклар бўйича турланганда қўшимчалари ҳар хил бўлади. Масалан:

1. Tinctura simplex	— оддий спиртли эритма,
tinctura, ae f	— спиртли эритма.
simplex, icis	— оддий

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus Genetivus Accusativus Ablativus	tinctura simplex tincturae simplicis tincturam simplicem tinctura simplici	tincturae simplice tincturarum simplicium tincturas simplices tincturis simplicibus

2. Morbus gravis
morbus, i, m
gravis, e
- оғир касаллик,
— касаллик,
— оғир.

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus Genetivus Accusativus Ablativus	morbu gravis morbi gravis morbum gravem morbo gravi	morbi grave morbo im gravium morbos graves morbis gravibus

3. Pars aequalis
pars, partis, f
aequalis, e
- тенг қисм,
— қисм,
— тенг.

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus Genetivus Accusativus Ablativus	pars aequalis partis aequalis partem aequalem parte aequali	partes aequales partium aequalium partes aequales partibus aequalibus

4. Semen dulce
semen, inis, n
dulcis, e
- ширин уруф,
— уруф,
— ширин.

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus Genetivus Accusativus Ablativus	semen dulce seminis dulcis seman dulce semine dulci	semina dulcia seminum dulcium semina dulcia seminibus dulcibus

109-машқ. Сифатларни таржимасига қараб мослаштиринг М.

Cerebralis	орқа ўсимтага онд
cervicalis	чаккага тегишли
costalis	умуртқага онд

cranialis	буйракка оид
intercostalis	мянга оид
dorsalis	бўйинга оид
facialis	қовурғага қарашли
nasalis	қовурғалар орасига оид
occipitalis	калла суягига тегишли
renalis	орқага қарашли
sacralis	юзга тегишли
spinalis	бурунга оид
temporalis	энсага тегишли
vertebralis	думғазага оид

110-машқ. *Қуйидаги сифатларни мазмунига қараб ўз ўрнига қўйинг.* М—F.

Articularis	меъдасимон
ascendens	билакка оид
descendens	ўпкага қарашли
brachialis	бош (суяк)нинг тепа қисмига оид
candalis	бўғинга оид
centralis	кўтарилувчи
femoralis	тушувчи
frontalis	елкасимон
intervertebralis	қуйруққа оид
intramuscularis	марказий
lacrimalis	сонга тегишли
lingualis	манглайга оид
lumbalis	мушак ичига қарашли
muscularis	умуртқа оралиғига тегишли
parietalis	кўз ёшига оид
pulmonalis	тилсимон
radialis	белга оид
ventricularis	мушакка тегишли

111-машқ. *Лотинча атамаларнинг ўзбекча муқобилини топинг.* М—F.

aequalis	қинга оид
communis	шунақа
dulcis	баҳори
letalіs	майда
medicinalis	тенг
naturalis	ширин
officinalis	ўлдирувчан
pectoralis	тиббий
simplex	табiiй
solubilis	лорихонага оид

subtilis	оддий
talis	эрувчан
vaginalis	кўкракка тегишли
vernalis	умумий

112-машқ. Қуйидаги атамаларни латинча муқобилига қараб жойлаштинг. F.

Aduvans	ўсимликка оид
constituens	яшил
corrigens	учувчан
expectorans	фойдали
glacialis	тўғри ичакка тегишли
laxans	ёрдамчи
mollis	дори шакли ҳосил қилувчи
originalis	тузатувчи
pinguis	балгам кўчирувчи
rectalis	музсимон
utilis	сурғи
vegetabilis	юмшоқ
viridis	асл нусха
volatilis	ёғли

113-машқ. Қуйидаги сифатларни латин тилига таржима қилинг ва лугат шаклида ёзинг:

- M. икки бошли, қовурғалар орасига оид, панжарасимон, думғазага оид, понасимон, чаккага тегишли, орқага (ўсимтага) оид, умуртқага оид.
- S—M. елкасимон, қисқа, марказдан узоқ, тил остига тегишли, узунасига, шакли тухумсимон, юқори камарга яқин қисм.
- M—F. май ойига тегишли, ялтироқ, бриллиант яшили, оддий, ичакда эрувчи, қинга оид, майда.
- F. далага оид, хитойча, ботқоққа оид, сурғи, бузилмаган, ўрмонга оид, уч хил рангли, ўсимликсимон, оддий.

114-машқ. Қуйидаги сифатларни отлар билан мослаштинг ва ўзбек тилига таржима қилинг. M—F.

Foramen (vertebralis, e)	vena (temporalis, e)
intestinum (tenuis, e)	foramen (ovalis, e)
musculus (brevis, e)	pars (aequalis, e)
papilla (lacrimalis, e)	aether (medicinalis, e)
glandula (lacrimalis, e)	pulvis (simplex)
pars (abdominalis, e)	palatum (mollis, e)
vena (centralis, e)	

115-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг: М—Ғ:

Divide in partes aequales, da tales doses numero 10, pulvres simplicis, emplastrum simplex, aetner medicinaliis, viride nitens, infusum herbae, Adonidis vernalis, Zulfacylum solubile, elixir pectorale, extractum Pini silvestris naturale, herba Violae tricoloris recens, acidum Aceticum glaciale, Ricinus communis, olea vegetabilia, succus baccarum recens, rhizoma cum radicibus Valerianae recens.

116-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига таржима қилинг: М—Ғ.

Recipe: Succu gastrici naturalis 200 ml

Da in lagena eriginaii.

Signa: 1 ош қошиқдан кунига 3 маҳал.

Recipe: Solutionis Viridis nitentis aquosae 1% 20 ml

Da. Signa: Оғизга суртиш учун.

Recipe: Tincturae Convallariae majalis

Tincturae Valerianae simplicis ana 7,5 ml

Adonisidi 15 ml

Misce. Da

Signa: 20 томчидан бир марта ичиш учун.

Recipe: Olei Terebinthinae

Linimenti volatilis ana 20,0

Misce. Da.

Signa: Суртиш учун.

Recipe: Coffeini-natrii benzoatis 1,0

Natrii bromidi 3,0

Tincturae Schizandrae chinensis 6 ml

Aquae destillatae 200 ml

Misce. Da.

Signa: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта.

Recipe: Acidi salicylici

Acidi lactici ana 6,0

Acidi acetici glacialis 3,0

Collodii ad 20,0

Misce. Da.

Signa: Қаварган жойга суртиш учун.

117-машқ. Қуйидаги рецептларни лотин тилига таржима қилинг: М—Ғ.

Ол: Баҳорги адонис ўти дамламасидан 180 мл

Натрий бромиддан 6,0

Коденин фосфатдан 0,2

Аралаштир. Бер.

Белгила: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта.

Ол: 20% ли сульфацилнинг эрувчан суртмасидан
20 мл

Бер. Белгила: Бурунга суртиш учун.

Ол: Хитой лимонниги кукунидан 0,5

Шундай кукундан 12 дона бер.

Белгила: 1 донадан кунига 2 маҳал.

Ол: Гулхайри илдизи қайнатмасидан 180 мл

Кўкрак элексири

Новшадил спирти

Натрий гидрокарбонатдан тенг миқдорда 3,5

Диониндан 0,15

Аралаштир. Бер.

Белгила: 1 ош қошиқдан ҳар 3 соатда ичиш
учун.

Мавзуларга оид саволлар

1. Иккинчи гуруҳ сифатлари неча гуруҳга бўлинади?
2. Иккинчи гуруҳ сифатларининг лугат шакли қандай ифодаланади?
3. Уч қўшимчали, икки қўшимчали ва бир қўшимчали сифатларни тушунтириб беринг.
4. Сифатнинг мажҳуллик хусусиятини англатувчи қандай сўз ясовчи қўшимчаларни биласиз?
5. Сифатнинг бирор нарсага боғлиқлигини, қарашлилигини ёки келиб чиқишини кўрсатувчи қандай сўз ясовчи қўшимчаларни биласиз?
6. Лотинча-юнонча маънодош сифатларни айтиб беринг.

Мустақил ўрганиш учун

Лотин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Alit lectio ingenium.

Ўқиш ақлни ривожлантиради.

Contraria contrariis curantur.

Заҳарнинг давоси — зидди-заҳар.

Medice, cura te ipsum.

Шофокор, муолажани ўзингдан бошла.

Nil desperandum.

Ҳеч қачон умидсиз бўлма.

Non bis in idem...

Бир гуноҳ учун икки марта жазолама.

61 §. ҲОЗИРГИ ЗАМОН АНИҚ СИФАТДОШИ

Ҳам феъллик, ҳам сифатлик хусусиятларига эга бўлган айрим феъл шакллари сифатдош деб аталади. Ҳозирги замон аниқ сифатдошини ҳосил қилиш учун I ва II тусланишдаги феълларнинг негизига -ns, III ва IV тусланишдаги феълларнинг негизига -ens қўшимчасини қўшиш кифоя. Масалан:

I sanare — даволамақ, sanans — даволовчи

II miscere — аралаштирмақ, miscens — аралаштирувчи

III dividere — бўлмақ, dividens — бўлувчи,

IV audire — эшитмақ, audiens — эшитувчи

62-§. ҚУЙИДАГИ СИФАТДОШЛАРНИ ХОТИРАДА САҚЛАНГ!

M.	Abducens	— узоқлаштирувчи
	afferens	— келтирувчи
	deferens	— чиқарувчи
	efferens	— олиб чиқувчи
	ascendens	— кўтарилувчи
	descendens	— тушувчи
	comitans	— йўлдошлик этувчи, кузатувчи
	communicans	— бирлаштирувчи
	fructuans	— тебраниб (лиқиллаб) турувчи
	opponens	— қарама-қарши қўювчи
	perforans	— тешувчи (йўқолувчи)
	recurrens	— қайтувчи
	accelerans	— тезлатувчи
	permanens	— доимий
	prominens	— чиқиб турувчи
	reuniens	— қўшувчи
	limitans	— чегараловчи
S—M:	migrans	— адашган
	dissecans	— ёриб чиқувчи
	alternans	— ўзгарувчи
	deficiens	— етишмовчи, йўқолувчи
	differens	— ҳар хил
	deformans	— шакли ўзгарувчи
	abscendens	— йирингловчи
	reccurens	— қайтувчи
	intermittens	— такрорланувчи
	remittens	— сўнувчи
	intercurrents	— оралик, орадаги

latens	— яширин
penetrans	— тарқалувчи, ёйилувчи
perforans	— тешувчи
serpens	— судралувчи (ёйилувчи)
tremens	— титратувчи, қалтиратувчи
imminens	— хавфли, таҳликали, даҳшатли
agitans	— ҳаракатланувчи
delurans	— босинқираш
convalescens	— соғаяувчи
reconvalescens	— соғаяувчи
recipiens	— олувчи
iuvans	— ёрдам берувчи, кўмаклашувчи
patiens	— азоб чекувчи, касаллик туфайли азобланувчи
F. laxans	— юмшатувчи
purgans	— тозаловчи
excitans	— уйғотувчи
relaxans	— сусайтирувчи
adiuvans	— ёрдамчи
corrigens	— тузатувчи
constituens	— шакллантирувчи

118-машқ. *Латинча сифатдошларни ўзбекчаси билан мослаштиринг. М.*

abducens	қўшувчи
afferens	чиқиб турувчи
prominens	қайтувчи
comitans	тешувчи
communicans	узоқлаштирувчи
perforans	келтирувчи
recurrens	кузатувчи
reuniens	бирлаштирувчи

119-машқ. *Қуйидаги сифатдошларни ўзбекча муқобилига қараб ўз ўрнига қўйинг. S—M:*

Migrans	босинқираш
dissecans	хавфли
alternans	ёйилувчи
deformans	тешувчи
abscendens	тарқалувчи

intermittens	адашган (адашувчи)
remittens	шакли ўзгарувчи
penetrans	ёриб чиқувчи
perforans	ўзгарувчи
serpens	йирингловчи
delurans	такрорланувчи
imminens	сўнувчи

120-машқ. Қуйидаги атамаларнинг ўзбекчасини латинча муқобилига қараб жойлаштиринг. F.

laxans	ёрдамчи
purgans	шакллантирувчи
excitans	сусайтирувчи
relaxans	юмшатувчи
adiuvans	тозаловчи
corrigenс	уйғотувчи
constituens	тузатувчи

121-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг.

- S—M: ren migrans, abscessus dissecans, pulsus alternans, pulsus deficiens, pulsus defferens, arthritis deformans, pneumonia abscedens, typhus recurrens, febris intermittens, febris remittens, morbus intercurrentes, ulcus penetrans, ulcus perforans, ulcus serpens, delirium tremens, glaucoma imminens, paralysis agitans, diagnosis ex iuvantibus nervus abducens, vasa afferentia, vasa efferentia, ductus deferens, aorta ascendens, aorta descendens, arteria comitans, communicantes, costa fluctuansi, musculus, opponens, arteriae perforantes, nervus recurrens, nervi accelerantes, dentes permanentes, vertebro seytima prominens, ductus reuniens, laminae limitantes.
- M: remedium laxans, remedium purgans, remedium excitans, remedia myorelaxantia, remedium adiuвans, remedium corrigenс, remedium constituens

63-§. ТўРТИНЧИ ҒУРУҲДА ТУРЛАНУВЧИ ОТЛАР

Отларнинг тўртинчи гуруҳига Masculinum ва Neutrum роддаги отлар киради. Masculinum роддаги отлар Nom. Sing. да **-us** қўшимчасига, Neutrum роддаги отлар

эса Nom. Sing. да -u қўшимчасига эга. Иккала роддаги отлар Gen. Sing. да -us келишик қўшимчаси билан турланади ва лугат шакли қуйидагича бўлади. Масалан:

Spiritus, us, m — спирт,
 genu, us, n — тизза.

Masculinum ва Neutrum родларидаги отлар келишикларда қуйидагича турланади:

Casus	Singularis		Pluralis	
	Masculinum	Neutrum	Masculinum	Neutrum
Nominativus	—us	—u	—us	—ua
Genetivus	—us	—us	—uum	—uum
Dativus	—ui	—u	—ibus	—ibus
Accusativus	—um	—u	—us	—ua
Ablativus	—u	—u	—ibus	—ibus
Nominativus	fructus	cornu	fruct—us	corn—ua
Genetivus	fruct—us	corn—us	fruct—uum	corn—uum
Accusativus	fruct—um	corn—u	fruct—us	corn—ua
Ablativus	fruct—u	corn—u	fruct—ibus	corn—ibus

Қоидадан ташқари ҳолат

Қуйидаги отлар Femininum родига тегишли:

manus, us, f — қўл, кафт
 Quergus, us, f — эман

64-§. ТУРТИНЧИ ГУРУҲ ТУРЛАНУВЧИ ОТЛАРНИНГ ЯСАЛИШИДА ҚУЛЛАНИЛУВЧИ СЎЗ ЯСОВЧИ ҚЎШИМЧАЛАР

-tus ёки -sus сўз ясовчи қўшимчалари феълнинг супин шаклидаги -tum, -tum қўшимчаси ўрнига қўйилади ва сезишни, ҳолатни ёки ҳаракатни ифодалайди. Масалан:

auditus — эшитиш, auditum (феълнинг супин шакли), audire — эшитмоқ,
 affluxus — оқиш, affluxum феълнинг супин шакли,
 affluere — оқмоқ,
 effectus — ҳаракат, effectus феълнинг супин шакли,
 efficere — қилмоқ,
 gustus — маза, таъм, gustum (феълнинг супин шакли), gustare — таъмини татимоқ.
 olfactus — ҳидлаш, olfactum феълнинг супин шакли, olfacere — ҳидламоқ,

pulsus — томир уриши, *pulsum* феълининг супин шакли, *pellere* — итармоқ,
partus — туғиш, *partum* феълининг супин шакли, *parere* — туғмоқ,
plexus — чигал, *plexum* феълининг супин шакли, *plectere* — тўқимоқ,
status — ҳолат, аҳвол, *statum* феълининг супин шакли, *stare* — турмоқ,
tactus — пайпаслаб ҳис этиш, *tactum* феълининг супин шакли, *tangere* — термоқ,
visus — кўриш, *visum* феълининг супин шакли, *videre* — кўрмоқ,
sensus — сезиш, *sensum* феълининг супин шакли, *sentere* — сезмоқ,
habitus — ташқи кўриниш, *habitum* феълининг супин шакли, *habere* — эга бўлмоқ.

65 §. ҚУЙИДАГИ АТАМАЛАРНИ БД ОЛИНГ!

М:	<i>Arcus, us, m</i>	— ёй, равоқ
	<i>auditus, us, m</i>	— эшитиш
	<i>ductus, us, m</i>	— оқим
	<i>manus, us, f</i>	— қўл, кафт
	<i>plexus, us, m</i>	— чигал
	<i>processus, us, m</i>	— ўсимта
	<i>abcessus, us, m</i>	— йиринглаш
	<i>collapsus, us, m</i>	— юрак фаолиятининг кескин сусайиб кетиши
	<i>defectus, us, m</i>	— нуқсон, камчилик
	<i>exitus, um, m</i>	— натижа
	<i>habitus, us, m</i>	— ташқи кўриниш
	<i>infarctus, us, m</i>	— инфаркт, қон билан таъминланишнинг тўхташи натижасида тўқималарнинг ўлиши
S—М.	<i>status, us, m</i>	— ҳолат, аҳвол
	<i>afflexus, us, m</i>	— оқиш
	<i>genu, us, n</i>	— тизза
	<i>effectus, us, m</i>	— ҳаракат
	<i>meatus, us, m</i>	— ўтиш жойи, тешик
	<i>sinus, us, m</i>	— бўшлиқ, чуқурлик
	<i>textus, us, m</i>	— тўқима
	<i>abortus, us, m</i>	— бола ташлаш, муддатидан илгари туғиш

	decubitus, us, m	— ётаверишдан увишиб қолган жой
	partus, us, m	— туғиш
	pulsus, us, m	— томир уриши
	prolapsus, us, m	— тушиш
	pruritus, us, m	— қичиш, қичима
	tactus, us, m	— найпаслаб ҳис этиш
	vomitus, us, m	— қайт қилиш
	visus, us, m	— кўриш
M—F.	cornu, us, n	— мугуз (шоҳ)
	fructus, us, m	— мева
	olfactus, us, m	— ҳидлаш
	Quercus, us, f	— эман
	spiritus, us, m	— спирт
	sensus, us, m	— сезиш
	usus, us, m	— қўллаш, ишлатиш

122-машқ. *Қуйидаги атамаларни латинча муқобилига қараб жойлаштиринг. М.*

Arcus	ташқи кўриниш
auditus	натижа
ductus	инфаркт, қон билан таъ- минланишнинг тўхта- ши натижасида тўқи- маларнинг ўлиши
manus	ҳолат
plexus	ёй, равоқ
processus	эшитиш
abscessus	оқим
collapsus	қўл, кафт
defectus	чигал
exitus	ўсимта
habitus	йиринглаш
infarctus	нуқсон
status	юрак фаолиятининг кес- кин сусайиб кетиши

123-машқ. *Латинча отларни ўзбекча муқобили билан мослаштиринг. S—M.*

genu	пайпаслаб ҳис этиш, сезиш
effectus	қайт қилиш
meatus	туғиш
sinus	томир уриши
textus	қичиш қичима

abortus	кўриш
decubitus	тушиш
partus	тизза
pulsus	ҳаракат
prolapsus	ўтиш жойи, тешик
pruritus	бўшлиқ
tactus	тўқима
vomicus	бола ташлаш, муддати- дан илгари туғиш
visus	ётаверишдан увишиб қолган жой

124-машқ. Қуйидаги атамаларнинг ўзбекчасини лотинча муқобилига қараб ўз ўрнига қўйинг. М—F.

Cornu	сезиш
fructus	қўллаш
olfactus	спирт
Quercus	мугуз (шоҳ)
spiritus	мева
sensus	ҳидлаш
usus	эман

125-машқ. Қуйидаги атамаларни лотин тилига таржима қилган ҳолда. *Nom. et Gen. Sing.* ҳамда *Plur.* да турланг:

- М. қўл, ўсимта, йиринглаш, нуқсон
 S—M. ҳаракат, бола ташлаш, туғиш, томир уриши,
 тушиш
 M—F. мева, ҳидлаш, эман, спирт, қўллаш

Намуна:

Гуруҳ	Род	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
IV	m	fructus	fructus	fructus	fructuum

126-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг. М—F.

status naturalis, exitus letalis, arcus vertebrae, plexus cervicalis, ductus choledochus, abscessus pulmonis, infarctus myocardii, articulatio genus, arcus zygomaticus, processus spinosus, textus epithelialis, partus praematurus, spiritus aethylicus, decoctum corticis Quercus, sirupus fructuum Rosae, fructus Anisi, fructus Myrtilli, fructus Sorbi, spiritus dilutus

127-машқ. Қуйидаги сифатларни отлар билан мослашти-
ринг ва ўзбек тилига таржима қилинг. М—Ғ.

abscessus (gangraenosus, plexus (venosus, a, um)
a, um)
arcus (venosus, a, um)   processus (osseus, a, um)
exitus (letalis, e)   spiritus (aethylicus,
a, um)
fructus (amarus, a, um)   usus (internus, a, um)
manus (sinister, tra, trum) ductus (choledochus,
a, um)

128-машқ. Қуйидаги рецентларни ўзбек тилига таржима
қилинг. М—Ғ.

Recipe: Spiritus aethylici 95% 20 ml
Aquae pro inctionibus 100 ml
Misc. Da.
Signa: 10 мл дан кўк томирга юбориш учун.
Recipe: Solutionis Iodi pro usu interno 15 ml
Da. Signa: 1—5 томчидан сутга томнизиб ку-
нига 3 марта ичилсин.
Recipe: Sulfuris depurati 2,0
Glycerini
Spiritus camphorati ana 5,0
Aquae destillatae 60 ml
Misc. Da. Signa: Юз тернисига суртиш учун.
Recipe. Decocti fructuum Rhamni catharticae 200 ml
Sirupi Rhei 20 ml
Signa: 1 ош қошиқдан кунга 3 марта.
Recipe: Resorcini
Acidi carbolici ana 10,0
Thymoli 1,0
Boracis 2,0
Glycerini 15 ml
Spiritus Vini rectificati 50 ml
Aquae destillatae ad 500 ml
Misc. Da. Signa: Тери қичишинида суртиш
учун.
Recipe: Acidi salicylici 1,0
Spiritus aethylici 95% 1,0
Collodii 8,0
Viridis nitentis 0,01
Misc. Da.
Signa. Сиртга қўллаш учун.

129-машқ. Қуйидаги рецептларни лотин тилига таржима қилинг. М—Ғ.

- Ол: 20% ли тозаланган узум спиртидан 30 мл
30% ли глюкоза эритмасидан 70 мл
Аралаштирилсин! Тозалансин! Берилсин!
Белгилансин: 20 мл дан кунига бир мартадан
бир неча кун кўк томирга юбориш учун
- Ол: Метил кўкидан 0,5
70% ли этил спиртидан 50 мл
Аралаштир. Бер.
Белгила: Тери куйган пайтда суртиш учун.
- Ол: 33% ли суюлтирилган этил спиртидан 50 мл
Тозалансин! Берилсин!
Белгила: 20 мл дан кўк томирга юбориш учун
- Ол: Қатрон
Яшил совундан тенг миқдорда 15,0
95% ли этил спиртидан 15 мл
Суюқ суртма ҳосил бўлгунча аралаштир.
Бер. Белгила: Совунли қатрон спирти.

Мавзуларга оид саволлар

1. Тўртинчи гуруҳда турланувчи отларнинг луғат шакли қандай ёзилади?
2. Сифатлар тўртинчи гуруҳда турланувчи отлар билан қандай мослашади?
3. Тўртинчи гуруҳда турланувчи отларнинг ясалишида қандай сўз ясовчи қўшимчалар ишлатилади?

Мустақил ўрганиш учун

Лотин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Ut quisque est doctissimus, ita est modestissimus.
Қим ақлли бўлса, у камтарин ҳамдир.

Nota bene.

Эътибор бер.

Fer patienter onus, fac sapienter opus.

Қийинчиликларга чидаган ҳолда, оқилона иш қил.

Festina lente.

Секинлик билан шошил.

Suum cuique.

Ҳар кимники ўзига...

66-§. БЕШИНЧИ ГУРУҲДА ТУРЛАНУВЧИ ОТЛАР

Отларнинг бешинчи гуруҳига Femininum родига тегишли отлар кириб, Nom. Sing. да -es, Gen. Sing. да эса -ei қўшимчаларига эга бўлади. Луғат шакли қуйидаги кўринишда бўлади:

Facies, ei, f   — юза, бет, юз
res, rei, f   — нарса, иш

Femininum роддаги отлар келишиқларда қуйидагича турланади.

Casus	Singularis	Pluralis
Nominativus	—es	—es
Genetivus	—ei	—erum
Dativus	—ei	—ebus
Accusativus	—em	—es
Ablativus	—e	—ebus
Nominativus	facies	facies
Genetivus	faciei	facierum
Accusativus	faciem	facies
Ablativus	facie	faciebus

Қуйидаги сўзларни эса сақланг:

1. Dosis letalis — ўлдирувчи миқдор
pro dosi — бир марта қабул қилиниши керак бўлган дори миқдори (dosis) pro die — бир кунда қабул қилиниши керак бўлган дори миқдори.
2. Species, ei, f — йиғма сўзи ҳамма вақт кўплик сонда қўлланилади, чунки йиғма бир неча доривор ўсимликлардан ташкил топган бўлиши мумкин:

юмшатувчи йиғма   — species laxantes
сийдик ҳайдовчи йиғма   — species diuretical

Recipe: Specierum diureticarum 50,0

Misce, ut fiant species.

Ол: Сийдик ҳайдовчи йиғмадан 50,0

Йиғма бўлгунча аралаштир.

67-§. ҚУЙИДАГИ АТАМАЛАРНИ БДЛАНГ!

M.   Facies, ei, f   — юз, бет, юза
S—M.   caries, ei, f   — чириш
          rabies, ei, f   — қутуриш
          scabies, ei, f   — қичима

M—F.	dies, ei, f	— кун
	dosis pro die	— бир кунда қабул қилинши керак бўлган дори миқдори
	species, ei, f	— йиғма (дори тури)
F.	res, ei, f	— нарса, иш
	res rudes	— хом ашё

130-машқ. Қуйидаги атамаларни таржимасига қараб мослаштиринг. M—F.

facies	кун
caries	нарса
rabies	йиғма
scabies	чириш
dies	қутуриш
species	бет
res	қичима

131-машқ. Қуйидаги атамаларни латин тилига таржима қилинг ва *Nom. et Gen; Singularis* ҳамда *Plur* да турланг.

M—F. юз чириш, қутуриш, қичима, кун, йиғма, нарса.

Намуна:

Гуруҳ	Род	Nom. Sing.	Gen. Sing.	Nom. Plur.	Gen. Plur.
Y	f	species	speciei	species	specierum

132-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг.

- M: ossa faciei, nervus facialis, facies costalis, facies interna, facies lateralis
- S—M: facies nasalis, facies cutis, facies renalis, caries dentis, rabies morbi, scabies morbi
- M—F: species polyvitaminosae, species aromaticae, species sedativae, species antiasthmaticae, species laxantes, dosis letalis
- F: species stomachicae, species diaphoreticae

133-машқ. Қуйидаги сифатларни отлар билан мослаштиринг ва ўзбек тилига таржима қилинг. M—F.

caries (acutus, a, um)	facies (paralyticus, a, um)
facies (externus, a, um)	facies (costalis, e)
facies (albus, a, um)	facies (internus, a, um)
caries (siccus, a, um)	facies (muscularis, e)

134-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилида ёзинг.
М—F.

- Recipe: Specierum antiasthmaticarum 50,0
Da in scatula.
Signa: Бронхиал нафас қиснишида қўллаш учун.
- Recipe: Herbae Adonidis vernalis 2,0
Rhizomatis cum radicibus Valerianae 1,5
Misce, fiant species. Da in sacco.
Da. Signa: Дамлаб ичиш учун.
- Recipe: Florum Chamomillae
Herbae Millefolii
Herbae Absinthii
Foliorum Menthae piperitae
Foliorum Salviae ana 10,0
Misce, fiant species
Signa: Дамлаб ичиш учун.
- Recipe: Foliorum Menthae piperitae
Florum Sambuci
Florum Tiliae ana 30,0
Misce, fiant species, Da.
Signa: Чойдек дамлансин.
- Recipe: Corticis Frangulae
Foliorum Sennae ana 15,0
Florum Sambuci
Florum Chamomillae ana 7,0
Florum Malvae 2,0
Misce, fiant species. Da.
Signa: Чойдек дамлаш лозим.
- Recipe: Radicis Althaeae
Radicis Glycyrrhizae ana 10,0
Herbae Thymi vulgaris 40,0
Misce, fiant species. Da in sacco.
Signa: Қайноқ сувда дамлаш учун.

135-машқ. Қуйидаги рецептларни латин тилига таржима қилинг. М—F.

- Ол: Сийдик ҳайдовчи йиғмадан 50,0
Халтачада бер.
Белгила: Чойга ўхшатиб дамлаш учун.
- Ол: Баҳорги гулизардек ўтидан 8,0
Қалампирмунчоқ баргидан 1,0
Йиғма бўлгунча аралаштир.
Шундай миқдорда 6 та халтачага солиб бер.
Белгила: 1 стакан қайнаган сувга солиб 15

дўқиқа қайнагандан кейин сузиш керак.
Бир ош қошиқдан кунига 3—4 марта ичим
лозим.

Ол: Юмшатувчи йиғмадан 5,0

Мумли халтачада бер.

Белгила: Чой каби дамлаш керак.

Ол: Белладонна барги

Бангидевона баргидан тенг миқдорда 15,0

Калий нитратдан 4,0

Йиғма бўлгунча аралаштир. Бер.

Белгила: Нафас қисганда ичиш учун.

Мавзуларга оид саволлар

1. Бешинчи гуруҳда турланувчи отларнинг луғат шакли қандай ёзилади?
2. Сифатлар бешинчи гуруҳда турланувчи отлар билан қандай мослашади?

Мустақил ўрганиш учун

Латин мақоллари ва ҳикматли сўзлар

Вона fide.

Виждонан, софдиллик билан.

Est modus in rebus.

Ҳамма нарса меъёри билан.

In spe.

Умид, ишонч билан.

Omniū medicorū antiquitatis Hippocrates clarissimus est.

Буқрот қадим замон табибларининг энг машҳуридир.

Omniū doctrinarū medicina difficillima est.

Тиббиёт — фанлар ичида энг қийинидир.

68-§ ЛОТШІ ТИЛДАГИ ОТЛАРНИНГ БЕШ ГУРУХДА ТУРЛАНИШ ЖАДВАЛИ

Causus	I		II		III		IV		V
	Fem.	Masc.	Neutr.	Masc.	Fem.	Neutr.	Masc.	Neutr.	Fem.

Singularis

Nominativus	-a	-us, -er	-um	-is	-is	-is	-us	-u	-es
Genetivus	-ae	-i	-i	-i	-i	-i	-us	-us	-ei
Dativus	-ae	-o	-o	-i	-i	-i	-ui	-ui	-ei
Accusativus	-am	-um	-um	-em	-em	-em	-um	-u	-em
Ablativus	-a	-o	-o	-e (f)	-e (f)	-e (f)	-u	-u	-e

Pluralis

Nominativus	-ae	-i	-a	-es	-es	-a (-ia)	-us	-ua	-es
Genetivus	-arum	-orum	-orum	-um (ium)	-um (ium)	-um (ium)	-uum	-uum	-erum
Dativus	-is	-is	-is	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ebus
Accusativus	-as	-os	-a	-es	-es	-a (-ia)	-us	-ua	-es
Ablativus	-is	-is	-is	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ibus	-ebus

69-§. СИФАТ ДАРАЖАЛАРИ

Латин тилида сифат даражалари худди ўзбек тилидагидек оддий, қиёсий ва орттирма даражаларга бўлинади:

gradus positivus	— оддий даража
gradus comparativus	— қиёсий даража
gradus superlativus	— орттирма даража

Қиёсий даража

Masculinum ва Femininum родга тегишли сифатларнинг қиёсий даражасини ҳосил қилиш учун сифат негизига **-ior**, Neutrum родга эса **-ius** қўшимчасини қўшиш лозим. Масалан:

Gradus	positivus	Gradus comparativus
Nominativus Singularis	Gen. Sing.	Nominativus Singularis
purus—	pur—i	purior—
subtilis—	suptilis	purius—
simplex—	simplic—i	subtilior—
		subtilius—
		simplicior—
		simplicius—

Қиёсий даражадаги сифатлар учинчи гуруҳда турланувчи отлар каби турланиб учала роддаги сифатлар Gen. Sing. да **ior + is** қўшимчасига эга бўлади.

Қиёсий даражали сифатларнинг келишикларда турланиш намунаси:

Latiior, ius — кенгроқ

Gasus	Singularis			Pluralis		
	Masc.	Fem.	Neutr.	Masc.	Fem.	Neutr.
Nominativus	latior		latius	latiores		latiora
Genetivus	latioris			latiorum		
Accusativus	latiorem		latius	latiores		latiora
Ablativus	latiore			latioribus		

Қиёсий даражали сифатларнинг луғат шакли қуйидагича бўлади:

longior, ius	— узунроқ
purior, ius	— тозароқ

subtilior, ius — майдароқ
 simplicior, ius — оддийроқ

Орттирма даража

1. Сифатларнинг орттирма даражасини ҳосил қилиш учун сифат негизига **issim** ва **-us, -a, -um** род қўшимчалари қўшилади:

pur-issimus, a, um — жуда ҳам (энг) тоза
 subtil-issimus, a, um — жуда ҳам (энг) майда
 simplic-issimus, a, um — жуда ҳам (энг) оддий

2. Masculinum родга тегишли **-er** қўшимчали сифатларнинг орттирма даражасини ҳосил қилиш учун **Nom. Sing.** га **-rimus, -rima -ritum** қўшимчалари қўшилади:

Niger-rimus, a, um — жуда ҳам (энг) қора
 aser-rimus, a, um — жуда ҳам (энг) ўтқир

Орттирма даражали сифатлар I ва II гуруҳда турланувчи отлар каби келишикларда турланади. Орттирма даражали сифатларнинг луғат шакли қуйидагича бўлади:

Purissimus, a, um — жуда ҳам (энг) тоза
 subtilissimus, a, um — жуда ҳам (энг) майда
 simplicissimus, a, um — жуда ҳам (энг) оддий

70-§. ҲАР ХИЛ НЕГИЗЛАРДАН ЯСАЛГАН СИФАТ ДАРАЖАЛАРИ

Қуйидаги бешта сифатнинг қиёсий ва орттирма даражаси нотўғри ҳосил қилинади, яъни ҳар хил негизларга эга бўлади:

Оддий даража	Қиёсий даража	Орттирма даража
parvus, a, um — кичик	minor, minus — кичикроқ	minimus, a, um — жуда кичик
magnus, a, um — катта	major, majus — каттароқ	maximus, a, um — жуда катта
multus, a, um — кўп	plures plura — кўпроқ	plurimus, a, um — жуда кўп
bonus, a, um — яхши	melior, melius — яхшироқ	optimus, a, um — жуда яхши
malus, a, um — ёмон	peior, peius — ёмонроқ	pessimus, a, um — жуда ёмон

71-§. ҚУЙИДАГИ СИФАТЛАРНИ ЕДЛАНГ!

M.	anterior, ius	— олдинги
	posterior, ius	— орқанги
	superior, ius	— юқориги
	inferior, ius	— пастки
M—F.	major, jus	— каттароқ
	minor, minus	— кичикроқ
	maximus, a, um	— жуда ҳам (энг) катта
	minimus, a, um	— жуда ҳам (энг) кичик
	optimus, a, um	— жуда ҳам (энг) яхши

136-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг.

M:	musculus latissimus dorsi, musculus pectoralis major, vena cordis magna, vena cava superior, foramen occipitale magnum, membrum inferius, prognosis optima
S—M:	musculus longissimus thoracis, paries anterior, canales palatini minores, foramen palatinum majus, foramen ischiadicum majus, venae frontales superiores
M—F.	Vaselinum purissimum, Vaselinum optimum, oleum Vaselini purissimum, pulvis subtilissimus, remedia amarissima, pilula minima, pilula maxima, fructus majoris Cucurbita maxima, aether purissimus

137-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилида ёзинг.
M—F.

Recipe:	Benzylpenicillini-natrii 125000 Aethazoli 5,0 Misce, fiat pulvis subtilissimus. Da. Signa: Бурунга пуфлаш учун.
Recipe:	Acidi borici pulverati 4,0 Zinci oxydi pulverati 6,0 Talci purissimi 40,0 Misce. Da. Signa: Сиртга қўллаш учун.
Recipe:	Hydrargyri oxydi flavi 0,1 Vaselini optimi pro oculis 10,0 Misce, fiat unguentum. Da. Signa: Кўз учун суртма.
Recipe:	Viridis nitentis 0,025 Cupri citratis Streptocidi albi ana 0,2 Vaselini optimi pro oculis 10,0

Misce, fiat unguentum. Da.

Signa: Кўз суртмаси.

Recipe: Zinci oxydi subtilissimi

Talci ana 20,0

Acidi salicylici subtilissimi 2,0

Misce, fiat pulvis. Da in scatula.

Signa: Терининг яллигланган жойига сепиш учун.

Recipe: Streptocidi albi 5,0

Penicillini 200000

Misce, fiat pulvis subtilissimus. Da.

Signa: Қулоққа пуфлаш учун.

138-машқ. Қуйидаги рецентларни лотин тилида ёзинг.
M—F.

Ол: Жуда майда Стрептоциддан 20,0

Бер. Белгила: Жароҳатга сепиш учун.

Ол: Норсульфазол

Стрептоциддан тенг миқдорда 5,0

Ментолдан 0,05

Жуда майда кукун бўлгунча аралаштир.

Бер. Белгила: Бурунга пуфлаш учун.

Ол: Тоза вазелин мойидан 200,0

Ялпиз мойидан 2 томчи

Аралаштир. Бер.

Белгила: 1'ош қошиқдан кунига 2 маҳал.

Ол: Салицилат кислотадан 0,5

Рух оксид

Буғдой оҳоридан тенг миқдорда 5,0

Кўз учун тоза вазелиндан 10,0

Хамирсимон модда бўлгунча аралаштир.

Бер. Белгила: (Кўз) Қовоқ терисига суртиш учун.

Мавзуларга оид саволлар

1. Сифатларнинг қиёсий даражаси қандай ҳосил қилинади?
2. Қиёсий даражали сифатларнинг лугат шакли қандай ёзилади?
3. Сифатларнинг орттирма даражаси қандай ясалади?
4. Орттирма даражали сифатларнинг лугат шакли қандай ёзилади?
5. Ҳар хил негизли сифатларни айтиб беринг.

72-§. ОЛМОШ

От, сифат ва сон ўрнида қўлланиладиган сўз туркумларига олмош дейилади.

Тиббиётда қуйидаги олмошлар қўлланилади:

1. Pro me — ўзим учун
2. Per se — тоза ҳолда
3. Da tales doses — шундай миқдорда бер

139-машқ. *Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг.* М—Ғ.

Da pro me, da pro auctore, pro usu proprio, recipe Iodum per se ad usum internum, medicum me curat.

140-машқ. *Қуйидаги сўзларни лотин тилига таржима қилинг.* М—Ғ.

Мен учун дори бер, муаллиф учун дори бер, шундай миқдорда 10 дона бер, тоза ҳолдаги йод, тоза ҳолдаги олтингугурт, арчагул барги қайнатмасини мен учун тайёрла, олтингугуртни тоза ҳолда бер.

141-машқ. *Қуйидаги рецептларни ўзбек тилида ёзинг.* М—Ғ.

Recipe: Euphyllini 0,1
Ephedrini hydrochloridi 0,025
Sacchari 0,2
Misce, fiat pulvis. Da tales doses numero 12 in capsulis gelatinosis.
Signa: Муаллиф учун.

Recipe: Iodi 0,1
Vasellini 1,0
Benzini 100 ml
M. D. S: Pro me.

73-§. РАВИШ

Лотин тилида равишлар сифат ва бошқа сўз туркумларидан ҳосил бўлиши мумкин.

1. Биринчи гуруҳ сифатларининг негизига -е ёки -о қўшимчаларини қўшиш билан равиш ясалади. Масалан:

Latus, e, um	— кенг, lat-e,
rectus, a, um	— тўғри, rect-e,
citus, a, um	— тез, cit-o,
garus, a, um	— сийрак, gar-o.

2. Иккинчи гуруҳ сифатларининг негизига **-iter** қўшим-часини қўшиш натижасида равиш ҳосил қилинади:

gravis, e — оғир, grav-iter,
simplex, icis — оддий, simpliciter

Нотўғри ясалувчи равишлар

bonus — яхши, bene,
alius — бошқа, aliter.

74-§. ТИББИЙ АТАМАЛАРДА ҚўЛЛАНИЛУВЧИ ҚўИДАГИ РАВИШЛАРНИ ЕДЛАНГ!

M—F.	ana	— тенг, баравар
	cito	— тез, тезлик билан
	citissime	— жуда ҳам тезлик билан, шошилиш равишида
	statim	— дарҳол
	quantum satis	— керагича
	bis	— икки марта
	bene	— яхши
	optime	— жуда яхши
	maxime	— жуда катта
	minime	— жуда кичик
	caute	— эҳтиётлик билан
	aseptice	— зарарсизлантирилган ҳолда
	exacte	— аниқ
	exactissime	— жуда аниқ
F.	grosse	— йўғон, катта
	modice	— ўрта, меъёрида
	longe	— фавқулудда ҳолат, юқори даражада
	calide	— иссиқ, иссиқлик ҳолатида
	frigide	— совуқ, совуқ усул билан
	lente	— секин (ҳаракат асосида)
	tenuiter	— юпқа, майда
	tenuissime	— жуда юпқа, майда
	semilente	— янада секинроқ
	simpliciter	— оддий
	ultralente	— жуда ҳам секин

142-машқ. Қуйидаги равишларни ўз ўрнига қўйинг.

apa	зарарсизлантирилган ҳолда
cito	жуда катта
citissime	жуда кичик
statim	эҳтиётлик билан
quantum satis	тенг
bis	тез
bene	жуда ҳам тез
optime	дарҳол
maxime	керагича
minime	икки марта
caute	яхши
aseptice	жуда яхши

143-машқ. Қуйидаги равишларни латинча муқобилига қараб мослаштиринг. F.

Grosse	жуда ҳам секин
modice	совуқ
longe	янада секинроқ
calide	йўғон
frigide	меъёрида
lente	фавқулодда ҳолат
semilente	иссиқ
ultralente	секин

144-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг. M—F.

Da citissime, para infusum calide, extende tenuissime, spiritus Vini optime rectificatus, sirupus simpliciter, misce liquorem exactissime, statim da medicamentum, pulvis modice grossus, pulvis longe subtilissimus.

145-машқ. Қуйидаги рецептларни ўзбек тилига таржима қилинг. M—F.

Statim!

Recipe: Solutionis Glucosi 25% 50 ml
Methyleni coerulei 0,5

Da tales doses numero 3 in ampullis.

Signa: Синил кислотасидан заҳарланганда қўллаш учун.

Cito!

Recipe: Linimenti Synthomycini 1% cum Novocaino 0,5% 25,0

Da. Signa: Қуйган жойга суртиш учун.

Āitissimel

Recipe: Aquae bidistillatae recenter paratae 20 ml
Sterilisetur Detur.

Signetur: Поликлиникада муолажа қилиш учун.

Мавзуларга оид саволлар

1. Равишлар қандай ҳосил қилинади? (Биринчи гуруҳ сифатлари мисолида кўрсатинг).
2. Равишлар қандай ясалади? (Иккинчи гуруҳ сифатлари мисолида кўрсатинг).

75 §. сон

Лотин тилида сонлар ўзбек тилидагидек қуйидагиларга бўлинади:

Саноқ сон — numeralia cardinalia
Тартиб сон — numeralia ordinalia

76-§. ҚУЙИДАГИ СОНЛАРНИ ХОТИРАДА САҚЛАНГ!

1. Саноқ сон

I,	1. unus, a, um — бир
II,	2. duo, duae, duo — икки
III,	3. tres, tria — уч
IV,	4. quattuor — тўрт
V,	5. quinque — беш
VI,	6. sex — олти
VII,	7. septem — етти
VIII,	8. octo — саккиз
IX,	9. novem — тўққиз
X,	10. decem — ўн.
XI,	11. undecim — ўн бир
XII,	12. duodecim — ўн икки
XIII,	13. tredecim — ўн уч
XIV,	14. quattuordecim — ўн тўрт
XV,	15. quindecim — ўн беш
C,	100. centum — юз
D,	500. quingenti — беш юз
M,	1000. mille — минг

2. Тартиб сон

primus, a, um — биринчи   sextus, a, um — олтинчи
secundus, a, um — иккинчи   septimus, a, um — еттинчи

tertius, a, um — учинчи	octavus, a, um — сакки-
quartus, a, um — тўртинчи	зинчи
quintus, a, um — бешинчи	nonus, a, um — тўққи-
	зинчи
	decimus, a, um — ўнинчи

Олд қўшимчали сонлар

bi — икки	biceps, bicipitis — икки бошли
	bicolor, bicoloris — икки рангли
tri — уч	triceps tricipitis — уч бошли
	triplex, triplicis — уч ҳисса кўп
	trigeminus, a, um — уч шоҳли
	tricolor, oris — уч рангли
quadri — 4	quadriceps, itis — тўрт бошли
	quadripetalus, — тўрт баргли
	a, um
semi — ярим	semilunaris, e — ярим ой шаклли
	semicircularis, e — ярим айлана, доира

Юнонча олд қўшимчали сонлар

Юнонча олд қўшимчали сонлар кимёвий номларда қўлланилади.

1. mon(o) — бир	9. ennea — тўққиз
2. di — икки	10. dec(a) — ўн
3. tri — уч	11. undec — ўн бир
4. tetra — тўрт	12. dodec — ўн икки
5. penta — беш	13. tridec — ўн уч
6. hexa — олти	14. tetradec — ўн тўрт
7. hept(a) — етти	15. pentadec — ўн беш
8. oct(a) — саккиз	

146-машқ. Қуйидаги сўзларни ўзбек тилига таржима қилинг.

- M: musculus biceps femoris, musculus quadratus femoris, musculus biceps brachii, musculus triceps brachii, nervus trigeminus, duodenum
- S—M: musculus quadratus plantae, musculus triceps surae, ligamentum quadratum, lamina quadrigemina, lobus quadratus hepatis
- M—F: tabulettae “Pentalginum”, unguentum “Undecinum”, Trichloroethylenum pro narcosi, tabulettae “Decamevitum” obductae, dragée “Undevitum” et “Hexavitum”, tabulettae “Panhexavitum” obductae Viola tricolor, Polygonum

bistorta, Trifolium fibrinum, Oxycoccus quadripetalus, Leonurus quadripetalus, extractum Mil-lefolii fluidum.

147-машқ. Қўйидаги рецептларни ўзбек тилига тар-жима қилинг. М—F.

Recipe: Unguenti Tetracyclini hydrochloridi 1% 10,0

Da. Signa: Кўз учун суртма.

Recipe: Hydrargyri monochloridi

Lanolini

Vaselini ana 20,0

Misce, fiat unguentum. Da.

Signa: Суртма.

Recipe: Natrii tetraboratis 2,5

Glycerini 5 ml

Spiritus aethylici 95% ad 10 ml

Misce. Da.

Signa: Сиртга қўллаш учун.

Recipe: Hydrargyri dichloridi 0,5

Solutionis Acidi acetici 3% 150 ml

Misce. Da.

Signa: Сиртга қўллаш учун.

Recipe: Hexamethylenetetramini

Phenylis salicylatis ana 0,25

Dentur tales doses numero 10 in tabalettis.

Signetur: 1 таблеткадан кунига 3 маҳал.

Recipe: Foliorum Menyanthidis trifoliatae

Foliorum Menthae

Radicis Taraxaci

Gemmarum Betulae ana 25,0

Misce, fiat species. Da.

Signa: Чойга ўхшатиб дамлаш учун.

Мавзуларга оид саволлар

1. Лотин тилида сонлар нечтага бўлинади?
2. Саноқ сонларда ўнгача санай оласизми?
3. Тартиб сонларда ўнгача санай оласизми?
4. Лотинча қандай олд қўшимча сонлар бор?
5. Юпонча қандай олд қўшимча сонлар бор?

77 §. РЕЦЕПТДАГИ ҚИСҚАРТМА ОТЛАР

Олий ва ўрта махсус маълумотли шифокорлар ҳам-да ҳамширалар рецепт ёзганда турли хил қисқартма отлардан фойдаланадилар.

1. Қўпинча дори номларини шакли, доривор ўсимлик қисмлари, дорихона ходимига ҳар хил кўрсатмалар ва рецептурага тегишли аниқ ифодалар қисқартирилади.
2. Таркиби жиҳатидан бир-бирига яқин дори моддаларнинг номи қисқартирилмасдан тўлиқ шаклда ёзилади.
3. Агар сўзнинг бош қисмида бир неча ундош ҳарфлар келса ва шу сўз қисқарса, улар сақланиб қолади.

Extractum	қисқартирилганда	extr.
compositum	— // —	comp.
emplastrum	— // —	empl.
infusum	— // —	inf.

4. Рецептларда такрорланиб турувчи сўзлар ва ифодаларни битта ҳарфгача қисқартириш мумкин:
Miscе, — M, Da — D, Signa — S.

78-§. РЕЦЕПТУРАДА ҚИСҚАРТИРИЛИШИ МУМКИН БУЛГАН ҚИСҚАРТМА ОТЛАР

БУ ҚИСҚАРТМА ОТЛАРНИ ЁДЛАҢГ! Рецептурада қўлланилувчи қисқартма шакллар

Қисқартма шакл	Тўлиқ шакл	Таржимаси
Rp.	Recipe	Ол
D.	Da. Detur	Бер. Берилсин
D.S.	Da. Signa	Бер. Белгила
M.D.S.	Detur. Signetur Miscе. Da. Signa	Берилсин. Белгиласин Аралаштир. Бер. Бел- гила
	Misceatur. Detur. Sig- netur	Аралаштирилсин. Бе- рилсин. Белгиласин
rep.	repete.	Такрорла
D. t. d. n.	Da (dentur) tales doses numero	Шундай миқдорда бер (берилсин)
M.f.	Misce fiat	Ҳосил бўлгунча ара- лаштир
M. f. pil.	Misce, fiat pilulae	Ҳаб дори ҳосил бўл- гунча аралаштир
M.f.pulv.	Misce, fiat pulvis	Кукун ҳосил бўлгунча аралаштир
O.D.	oculo dextro	Унг кўзга
O.S.	oculo sinistro	Чап кўзга
Steril	Sterilisa sue Sterilisetur	Қайнатиб тозала
Pro inject.	Pro injectionibus	Дориини игна орқали қўйиш учун
ED.		Таъсир бирлиги
ggt.	guttam	Томчи
in. amp.	in ampullis	Ампулаларда

Кыскартма шакл	Тулуқ шакл	Таржимаси
in caps. amyl.	in capsulis amyloaceis	Оҳорли капсулаларда
in caps. gel.	in capsulis gelatinosis	Елимли капсулаларда
in ch. cer.	in charta cerata	Мумли қоғозда
in ch. paraff.	in charta paraffinata	Парафинли қоғозда
in lag. origin.	in lagena originali	Аса шиша идишида
in vitr. nigr.	in vitro nigro	Қора шишачада
in vitr. fusc.	in vitro fusco	Қорамтир шишачада
in obl.	in oblata	Ғилоф, қобиқ
V.	Verte	Орқасига қаралсин
in tabl.	in tabulettis	таблеткада
vitru.	vitrum	шишача
m. pil.	massa pilularum	хампрсимон модда
aa	ana	тенг, бардвар
ac, acid.	acidum	кислота
aq. dest.	aqua destillata	тозаланган сув
but. Cac.	butyrum Cacao	какао мойи
comp.	compositus	мураккаб
cort.	cortex	нўстлоқ
dec.	decoctum	қайнатма
dep.	depuratus	тозаланган
emuls.	emulsum	эмульсия
extr.	extractum	экстракт
fl.	flos	гул
fluid.	fluidum	суяқ
fol.	folium	барг
tr.	fructus	мева
hb.	herba	ўт
inf.	infusum	дамлама
linim.	linimentum	суяқ суртма
liq.	liquor	суяқлик
mucil.	mucilago	шиллик модда
obd.	obductus	қоплама, ғилоф
ol.	oleum	мой (суюлтирилган)
past.	pasta	паста
pulv.	pulvis	кукуш
q. s.	quantum satis	керагича
rad.	radix	илдиз
rhiz.	rhizoma	илдизпой
sem.	semen	уруғ
sicc.	siccus	қуруқ
simpl.	simplex	оддий
sir.	sirupus	шарбат
sol.	solutio	эритма
sp.	species	йиғма
spir.	spiritus	спирт
stigm.	stigma	тумшукча, оғизча (бот.)
supp.	suppositorium	шамча
susp.	suspensio	суспензия
tabl.	tabuletta	туғмачасимон дори
		шакли
tinc.	tinctura	настойка
tr.	tritus	қирғичдан ўтказилган (майдаланган)
ung.	unguentum	суртма дори

Мустақил бажариш учун топшириқлар

Қуйидаги сўзларни таржима қилинг:

А) Учки қисм, қалампир, думғазага оид, ўсимта, умуртқага оид, хантал, меъда, кўтарилувчи, вақт, томир, мушакка тегишли, тармоқ, ўлдирувчан, мияга оид, учувчан, тиббий, бўғим, зубтурум, табиий, гавда, асал, эрувчан, чамбар ичак, белги, қинга оид, қовурғага оид, фойдали, ёй (равоқ), йигма, юрак, сувқалампир тузатувчи, тешик, сут, ўпка, бурунга оид, сурги, эшитиш, қичима, пўстлоқ, кўкнори, тоғай, ерёнғоқ, пуфак, ўсимлик, энсага оид, асл нухса, оқим, қутуриш, оддий.

Б) Gaster, sapor, amputatio, narcosis, asthma, gargarisma, sacralis, laxans, manus, caries, os(oris), sapor, anamnesis, injectio, carcinoma, elixir, derma, pharmacon, temporalis, plexus, os(ossis), odor, auscultatio, filix, glaucoma, alumen, encephalon, narcosis, vaginalis, facies, pes, carbo, contusio, dosis, symptoma, albumen, enteron, mensis, vertebralis, processus.

Қуйида берилган сифатларни отлар билан мослаштиринг ва таржима қилинг:

А) Думғазага оид тешик, юз суягига доир мушак, бўғимга оид ўсимта, бронхиал нафас қисиши, қоринга оид ичтерлама, тиббий восита, тозаланган суюқлик, эрувчан кукун, мушак ичига игна орқали дори юбориш, марказий кўк томир, тиббий эфир, оддий кукун.

Б) Vertebra (cervicalis), facies (muscularis), nervus (sacralis), os (fibularis), processus (maxillaris), os (nasalis), suppositorium (vaginalis), dosis liquor (volatilis), os (sphenoidalis), arteria (pulmonalis), cartilago (nasalis).

Қуйидагилардан рецепт тузинг ва таржима қилинг:

Rp: Extract... Burs... pastor... fluid...
Extract... Viburn... fluid... ana 10 ml
M. D.

S: 20 томчидан кунига уч маҳал.

Rp: Infus... herb... Thermops... 0,1—100 ml
Liqu... Ammon... anisat... 1 ml
Natri... benzo... 0,6
Sirup... Althae... 20 ml
M. D.

S: Бир чой қошиқдан кунига 3—4 маҳал.

- Rp: Pic... liquid... Betul...
 Sulf... praecipitat... ana 3,0
 Vaseline... ad 30,0
 M. f. ung.
 D.S: Суртма.
- Rp: Natri... tetrabor...
 Natri... hydrocarbon... ana 20,0
 Natri... chlorid... 10,0
 Ole... Menth... gtt. III
 M. f. pulv.
 D.S: Чайиш учун.
- Rp: Tinctur... Convallari... maja...
 Tinctur... Valerian... officin... ana 7,5 ml
 Adonisd... 15 ml
 M. D.
 S: 20 томчидан бир марта ичиш учун.
- Rp: Pic...
 Sapon... virid... ana 15,0
 Spir... aethylic... 95% 15 ml
 M. f. linim.
 D.S: Совунли — қатрон спирт.
- Ол: Сувқалампирнинг суюқ сўримидан
 Бодрезакнинг суюқ сўримидан тенг 20 мл
 Аралаштир. Бер.
 Белгила: 20—30 томчидан кунига 2—3 марта.
- Ол: Кальций карбонат чўкиндисидан
 Натрий гидрокарбонатдан
 Бисмут субнитратдан тенг 0,3
 Белладонна сўримидан 0,015
 Кукун ҳосил бўлгунча аралаштир.
 Бер. Белгила: Бир донадан кунига 3 марта.
- Ол: Шохкуянинг суюқ эмульсиясидан
 Сувқалампирнинг суюқ сўримидан тенг 10 мл
 Жағ-жағнинг суюқ сўримидан 10 мл
 Аралаштир. Бер.
 Белгилансин: 30 томчидан кунига 3 марта.
- Ол: Алой сўримидан
 Ровоч илдизпоясининг кукунидан тенг 0,1
 Белладоннанинг сўримидан 0,015
 Кукун ҳосил бўлгунча аралаштир.
 Шундай миқдорда 20 дона бер.
 Белгила: Бир миқдорда кунига 2 марта.
- Ол: Кодеин фосфатдан 0,18
 Фенобарбиталдан 0,3
 Амидопириндан 1,8

Кукуп ҳосил бўлгунча аралаштир.

6 та тенг қисмларга бўл.

Бер. Белгила: Кунига уч маҳал.

Ол: Гулхайри пўстлоғи қайнатмасидан 150,0

Натрий бензоатдан 3,0

Кўкрак элексиридан 2,0

Оддий шарбатдан 20,0

Аралаштир. Бер.

Белгила: Кунига бир марта.

148-машқ. Қуйидаги рецептларни тўлдирилган ҳолда ёзиб, таржима қилинг. М—F.

Recipe: Natrii tetraboratis

Natrii hydrocarbonatis $\overline{aa}$ 20,0

Natrii chloridi 10,0

Ol. Menthae gtts. III.

M. f. pulv

D.S: Чайиш учун

Recipe: Cocarboxylasi 0,05

D. t. d. N. 10 in amp.

S: Дорини қўллаш қоидаси асосида.

Recipe: Oleandomycini phosphatis 0,25

D. t. d. N. 30 in tab.

S: 1 таблеткадан кунига 4—6 маҳал.

Rp: Pulv. fol. Digitalis 0,03

Chinini hydrochloridi 0,05

Bromcamphorae 0,25

M. f. pulv.

D. t. d. N. 12 in caps. gel.

S: 1 капсуладан кунига 3 марта.

Rp: Ol jecor. Aselli 20,0

Celatosae 10,0

Aq. dest. ad 200 ml

M. f. emuls.

D.S: Икки марта ичиш учун.

Rp: Sol. Viridis nitentis spirituosae 1% 50 ml

D.S: Қасалланган жойга суртиш учун.

Rp: Phenobarbitali 0,05

Bromisovalii 0,2

Coffeini-natrii benzoatis 0,015

Papaverini hydrochloridi 0,03

Calcii gluconatis 0,5

M. f. pulv. D. t. d. N. 24

S: Бир миқдордан кунига 3 маҳал.

- Rp: Sol. Desoxycorticosteroni acetatis oleosae
0,5% 1 ml
D. t. d. N. 10 in amp.
S: 1 мл дан 1—2 кун оралатиб мускул ора-
сига.
- Rp: Chinosoli
Ac. boricі aa 0,2
But. Sac. q. s.
M. ut f. glob. vag.
D. t. d. N. 6
S: Қинга қўйиш учун.
- Rp: Spir. aethyl. 95% 20 ml
Aq. pro inject. 100 ml
M. D. S: 10 мл дан венага юбориш учун.
- Rp: Inf. fr. Anisi 15,0—200 ml
D.S: 1 ош қошиқдан кунига 3 марта овқат-
дан олдин.
- Rp: Bicillini-fortis 600 000
D. t. d. N. 6 in lag.
S: 600000 ТБдан ҳафтасига бир марта.
- Rp: Extr. Aloës
Pulv. r. Rhei aa 0,1
Extr. Belladonnae 0,015
M. f. pulv.
D. t. d. N 20
S: Бир миқдорда кунига 2 марта.
- Rp: Amidopyrini 1,0
Coffeini-natrii benzoatis 0,8
Novocaini 0,5
Aq. pro inject. 20 ml
M. Steril.
S: Игна орқали қўйиш учун.
- Rp: Theobromini-natrii cum Natrii Salicylate 0,5
Phenobarbitali 0,02
M. f. pulv.
D. t. d. N. 6 in ch. paraff.
S: Бир миқдорда кунига 3 маҳал ичиш учун.

**Дори шакллари тўғрисида умумий маълумот
ва рецептлардан намуналар**

Infusa (дамламалар) — доривор ўсимликнинг юмшоқ қисмидан тайёрланади.

- Rp: Infusi herbae Thermopsidis 0,5—200 ml
D.S: Бир ош қошиқдан кунига 4 марта.

Rp: Decocti foliorum Uvae ursi 10,0—180 ml
D.S: Бир ош қошиқдан кунига 5—6 марта.

Decocta (қайнатма) — доривор ўсимликнинг дағал қисмидан тайёрланади.

Rp: Decocti foliorum Uvae ursi 10,0—180 ml
D.S: Бир ош қошиқдан кунига 5—6 марта.

Solutiones (эритмалар) — бир ёки бир нечта дори моддасини эритиб ҳосил қилинган бир хил тиниқ суюқлик.

Эритмалар сувли (*solutiones aquosae*) ёки оддий эритма (*solutiones*), спиртли (*solutiones spirituosae*) ёки мойли (*solutiones oleosae*) бўлиши мумкин.

Rp: Solutionis Furacilini 1:5000—500 ml
D.S: Томоқни чайиш учун.

Rp: Solutionis Viridis nitiens spirituosae
1%—500 ml
D.S: Терининг жароҳатланган қисмига суртиш учун.

Rp: Solutionis Camphorae oleosae 10%—100 ml
D.S: Бўғимга суртиш учун.

Rp: Solutionis Hydrogenii peroxidi dilutae 100 ml
D.S: Ёирингли ярани ювиб тозалаш учун.

Rp: Solutionis Euphyllini 24% 1 ml
D. t. d. N. 6 in amp.
S: Кунига 1 мл дан мушакка 1—2 марта

Emulsa (бир-бирига мос келмайдиган икки хил суюқлик аралашмаси). Сувда эримайдиган моддалар аралашмаси: мойлар билан, доривор ўсимлик мойлари билан, эфирли мойлар билан.

Rp: Olei jecoris Aselli 30 ml
Gelatosae 15,0
Aq. destill. ad 200 ml
M. f. emuls.

D.S: Сиртга қўллаш учун.
Rp: Emulsi olei Amygdalarum 200 ml
Codeini phosphatis 0,2
S: Бир ош қошиқдан кунига 3 марта.

Rp: Olei Amygdalarum 20 ml
Gummi Armeniacae 10,0
Aq. destill. ad 200 ml
Codeini phosphatis 0,2
M. f. emuls.
D.S: Бир ош қошиқдан кунига 3 марта.

Rp: Emulsi Synthomycini 1% 25,0
D.S: Сиртга қўллаш учун.

Extracta доривор ўсимликлардан тайёрланадиган, ичишга ёки сиртга ишлатишга мўлжалланган қуюқ дори тури.

Rp: Extr. Frangulae fluid. 20 ml.
D.S: 20 томчидан кунига 3 марта.
Rp: Extr. Filicis maris spissi 0,5
D. t. d. N. 10 in caps. gel. elastic.
S: Ҳар 1 соатда бир капсуладан ичиш керак
Rp: T-rae Convallariae
T-rae Valerianae aa 10 ml
Mentholi 0,05
Extr. Crataegi fluid. 5 ml
M.D.S: 15—20 томчидан кунига 2—3 марта.

Tincturae — доривор ўсимликнинг спиртда, сувли спиртда, эфирли спиртда тайёрланган эритмаси.

Rp: T-rae Valeriana 25 ml
D.S: 25 томчидан кунига 3—4 марта
Rp: T-rae Strophanthi 5 ml
T-rae Valeriana 15 ml
M.D.S: 20 томчидан кунига 3 марта.

Mucilagines (қуюқ елимшак суюқлик).

Rp: Chlorali hydratis 1,5
Mucilaginis Amyli
Aq. destill. aa 25 ml
M.D.S: (катта ёшдаги кишига) 1 марта ҳуқна қилиш учун.

Mixturae — Аралаштирилган суюқ дори. Бир неча дорини аралаштириш натижасида ҳосил қилинган суюқлик.

Rp: Codeini phosphatis 0,18
Sol. Kalii bromidi 6,0—180 ml
M.D.S: Бир ош қошиқдан кунига 3 марта.
Rp: Codeini phosphatis 0,18
Kalii bromidi 6,0
Aq. destill. ad 180 ml
M.D.S: Бир ош қошиқдан кунига 3 марта.
Rp: Inf. hb. Adonidis vernalis 6,0:180 ml
Natrii bromidi 6,0
Codeini phosphatis 0,2
M.D.S: Бир ош қошиқдан кунига 3 марта.

Rp: Pepsini 2,0
Acid. hydrochlorici diluti 5 ml
Aq. destill. 200 ml
M.D.S: Овқатланаётган пайтда 1—2 ош қо-
шиқдан кунига 2—3 марта.

Unguenta (қуюқ суртма) — юмшоқ, хамирсимон дори шакли.

Rp: Ung. Neomycini sulfatis 0,5—50,0
D.S: Терининг жароҳатланган қисмига сур-
тиш учун.

Rp: Neomycini sulfatis 0,5
Vaselini ad 50,0
M. f. ung.
D.S: Терининг жароҳатланган жойига сур-
тиш учун.

Rp: Sulfacyli-natrii 1,0
Lanolini 0,4
Vaselini ad 5,0
M. f. ung.
D.S: Кўз учун қуюқ суртма.

Linimenta (суяқ суртма) — тана ҳароратида эрувчи қуюқ суюқлик.

Rp: Linim. Streptocidi 5% 30,0
D.S: Жароҳатга суртиш учун.

Rp: Kalli iodidi
Adipis suilli $\overline{\text{aa}}$ 2,0
Lanolini 15,0
Aq. destill. 1 ml
M. f. linim.
D.S: Суртиш учун.

Pasta (хамирсимон модда) — хамирсимон суяқ суртма.

Rp: Zinci oxydi
Amyli Triticici $\overline{\text{aa}}$ 10,0
Vaselini 20,0
M. f. past.
D.S: Терининг жароҳатланган қисмига сур-
тиш учун.

Rp: Past. Zinci 50,0
D.S: Терининг жароҳатланган жойига суртиш
учун.

Emplastra (малҳам) — тана ҳароратида юмшаб терига ёпишувчи масса.

Rp: Empl. adhaesivum bactericidum 10×6 cm
D.S: Жароҳатланган жойига суртиш учун.

Rp: Empl. Plumbi simpl. 50,0

D.S: Иситиб эритгандан сўнг матога суртиб терининг жароҳатланган қисмига қўйиш керак.

Suppositoria (шамча) — хона ҳароратида эрмайдиган, тана ҳароратида эрийдиган дори шакли. Тўғри ичакка юборишга мўлжалланган шамчалар *suppositoria rectalia*) ва қин шамчалари (*suppositoria vaginalia*).

Rp: Ichthyoli 0,1

Extr. Belladonnae 0,01

But. Cacao 5,0

M. f. globulus vaginalis.

D. t. d. N. 10

S: Бир суппозиторийдан оғриқ пайтида.

Rp: Promedoli 0,02

But. Cacao q. s.

M. f. supp. rectale.

D. t. d. N. 6

S: Бир шамчадан оғриқ вақтида.

Rp: Ichthyoli 1,0

Extr. Belladonnae 0,1

But. Cacao 50,0

M. f. globuli vaginalis. N. 10

D.S: Бир суппозиторийдан оғриқ пайтида.

Rp: Atropini sulfatis 0,0005

But. Cacao q. s.

ut fiat bacillus longitudine 5 cm

et crassitudine 0,5 cm

D. t. d. N. 6

S: Сийдик чиқариш йўлига бир донадан кунига бир марта.

Pulveres (кукун) — сочилувчи дори моддаси. Кукунлар йирик (*pulveres grossi*), майда (*pulveres subtiles*) ва жуда майда (*pulveres subtilissimi*) бўлинади. Кукунлар оддий ва мураккаб бўлиши мумкин. Бир дори моддасидан ташкил топган кукун оддий (*pulvis simplex*), икки ва ундан ортиқ дори моддасидан ташкил топган кукун мураккаб (*pulvis compositus*) дори дейилади. Улар ичиш, инъекция қилиш ва сиртдан ишлатишга мўлжалланади.

Rp: Xeroformii subtilissimi 20,0

D.S: Жароҳат учун сепма.

Rp: Benzylpenicillini-natrii 125 000

Aethazoli 5,0

- M. f. pulv. subtilissimus.
D.S: Бурунга пуфлаш учун.
- Rp: Pancreatini 0,6
D. t. d. N. 24
S: Овқатланишдан олдин бир донадан кунига 3 марта.
- Rp: Pulv. rad. Rhei 1,0
D. t. d. N. 12
S: Ётишдан олдин бир дона ичиш керак.
- Rp: Magnesii oxudi 30,0
D.S: 1/4 чой қошиқдан кунига 2 марта
- Rp: Euphyllini 0,1
Ephedrini hydrochloridi 0,025
Sacchari 0,2
M. f. pulv. D. t. d. N. 12 in caps. gel.
S: 1 капсуладан кунига 2—3 марта.
- Rp: Phenacetini 0,3
Coffeini-natrii benzoatis 0,1
M. f. pulv. D. t. d. N. 6
S: Бош оғриганда бир донадан ичиш керак.

Tabulettae (тугмачасимон дори шакли) — кукунни тахтакачлаш натижасида ҳосил қилинган қаттиқ дори шакли. Таблетканинг шакли тугмачасимон ёки тухумсимон бўлиши мумкин.

- Rp: Reserpini 0,00025
D. t. d. N. 50 in tabl.
S: Бир таблеткадан кунига 2 марта.
- Rp: Tabl. "Nicoverinum" № 20
D.S: Бир таблеткадан кунига 2 марта
- Rp: Amidopyrini 0,25
Coffeini 0,03
Phenobarbitali 0,02
D. t. d. N. 6 in tabl.
S: Бош оғриганда бир таблеткадан ичиш керак.

Pilulae (ҳаб дори) — 0,1, 0,5 граммли, кичик думалоқ шаклли, қаттиқ миқдорли дори шакли.

- Rp: Acid. arsenicosi anhydrici 0,06
Ferri lactatis 6,0
Extr. et pulv. Liquiritiae q. s. ut
fiant pil. N. 60
D.S: Бир ҳаб доридан кунига 2 марта овқатлангандан кейин.

Rp: Strychnini nitratis 0,05
M. pil. q. s. ut fiat pil. N. 50
D.S: Бир ҳаб доридан кунига 2 марта.

Boli (катта ҳаб дори) — миқдори 0,5 граммдан оғир бўлган қаттиқ дори шакли.

Dragee (майда думалоқ шаклли дори) усти қават-қават қопламали думалоқ шаклли қаттиқ дори шакли

Rp: Dragée Diazolini 0,05
D. t. d. N. 20
S: Бир донадан кунига 2 марта.

Capsula (қопламали дори) — ичига дори моддаси солинган қопламали дори: оҳорли (*capsulae amyloaceae*) елимшак (*capsulae gelatinosae*).

SpeciS (йиғма) — доривор ўсимликларнинг ҳар хил қисмини қуритиб майдаланган йиғмаси — барги (*folium*), гули (*flos, floris*), меваси (*fructus*), илдизи (*radix*), илдизпояси (*rhizoma*), уруғи (*semen*).

Rp: Specierum diureticarum 100,0
D.S: Бир ош қошиқдан кунига 3—4 марта.

Rp: Specierum pectoralium 100,0
D.S: Ярим пиёладан кунига 2—3 марта овқатдан сўнг.

Rp: Specierum antiasthmaticarum 100,0
D.S: 1/2 чой қошиқда олиб тутатиб сўнг нафас олиш керак.

Rp: Fl. Chamomillae
Hb. Millifolii
Hb. Absinthii
Fol. Menthae piperitae
Fol. Salviae aa 10,0
M. f. Sp.

D.S: Бир ош қошиғи бир пиёла қайноқ сувда дамлаб ичилсин.

ЎҚИШ УЧУН ҚЎШИМЧА МАВЗУЛАР

«Gaudeamus igitur» — «Шоду хуррам бўлайлик» шеъри талабалар мадҳияси бўлиб, тахминан ўрта асрда Фарбий Оврупода яратилган.

Gaudeamus igitur,
Juvenes dum sumus!
Post jucundam
juventutem,

Ёшлик завқин сурайлик,
Қувнайлик, ёру дўстлар!
Бу кунлар ҳам ганимат,

Post molestam
 senectutem,
 Nos habebit humus.
 Ubi sunt, qui ante nos,
 In mundo fuere?
 Vadite ad superos,
 Transeas ad inferos,
 Ubi jam fuere (bis)
 Vita nostra brevis est,
 Brevi finietur;
 Venit mors velociter,
 Rapit nos atrociter,
 Nemini parcetur,
 Vivat academia,
 Vivat professores!
 Vivat membrum
 quodlibet
 Vivant membra quaelibet
 Semper sint in flore!
 Vivant omnes virgines,
 Faciles, formosae!
 Vivant et mulieres,
 Tenerae, amabiles,
 Bonae, laboriosae
 Vivat et Respublica,
 Et qui illam regit!
 Vivat nostra civitas,
 Maecenatum caritas,
 Quae nos hic protegit!
 Pereat tristitia,
 Pereant osores
 Pereat diabolus,
 Quivis antiburschius,
 Atque irrisores

Ер ўз қаърига чорлар.

Қани биздан олдинги
 Ер юзида юрганлар?
 Самога чиқиб кўринг,
 Дўзахга тушиб кўринг.
 Яшаганлар — қанилар?
 Умр дегани қисқа,
 Бир зумда ўтар, кетар
 Ажал дегани тезда
 Шафқатсиз кириб келар.
 Яшасин дорилфунун!
 Яшасинлар домлалар!
 Яшанг, азиз дўстларим!
 Донм яшнаб юринглар.
 Яшасин барча қизлар,
 Назокатли гўзаллар!
 Яшасин латофатли,
 Меҳрибону меҳнаткаш,
 Севгига лойиқ мангу
 Қадри абад аёллар.
 Яшасин Давлатимиз.
 Ва уни бошқарганлар,
 Яша барчага ҳомий,
 Ёшларга зўр мураббий
 Бизнинг одил жамият.
 Йўқолсин гаму ғурбат!
 Даф бўлсин қора ният.
 Даф бўлсин малъун шай-
 тон,
 Ва талабаларга душман,
 Ҳам ундан кулувчилар.

Яллиғланиш касалликларининг номи

Латинча

Ўзбекча

Adenitis	— лимфа безининг яллиғланиши
Adnexitis	— бачадон (тухумдон ва пайлар)- нинг яллиғланиши
Aortitis	— аорта деворининг яллиғланиши
Appendicitis	— чувалчангсимон ўсимтанинг ўткир яллиғланиши
Arthritis	— ўқ томирнинг яллиғланиши

Arteritis	— бұғимларнинг яллиғланиши
Blepharitis	— қовоқ четининг яллиғланиши
Bronchitis	— бронх шиллиқ қаватининг яллиғланиши
Bronchoadeniti	— бронх лимфа безининг яллиғланиши
Conjunctivitis	— кўз бириктирувчи тўқимасининг яллиғланиши
Cavernitis	— олат ғовак танасининг яллиғланиши
Coxitis	— чаноқ-сон бұғимининг яллиғланиши
Colitis	— йўғон ичак шиллиқ пардасининг яллиғланиши
Coronaritis	— юрак артериясининг яллиғланиши
Cholecystidis	— ўт пуфагининг яллиғланиши
Chondritis	— тоғайнинг яллиғланиши
Choriooiditis	— кўз томир пардасининг яллиғланиши
Cellulitis	— ғовак ҳужайранинг яллиғланиши
Cervicitis	— бачадон бўйнининг яллиғланиши
Dacryocystitis	— кўз ёши халтасининг яллиғланиши
Dermatitis	— терининг яллиғланиши
Deferentitis	— уруғ йўлининг яллиғланиши
Endaortitis	— кўз ёши халтасининг яллиғланиши
Endarteriitis	— аорта ички пардасининг яллиғланиши
Endocarditis	— юрак ички пардасининг яллиғланиши
Endometritis	— бачадон шиллиқ пардасининг яллиғланиши
Endophlebitis	— вена ички пардасининг яллиғланиши
Enteritis	— ингичка ичакнинг яллиғланиши
Entercolitis	— ингичка ва йўғон ичак шиллиқ пардасининг яллиғланиши
Encephalitis	— бош миянинг яллиғланиши
Epididymitis	— мойк ортиғининг яллиғланиши
Epiplaitis	— катта чарвининг яллиғланиши
Frontitis	— пешона суяги бўшлиғининг яллиғланиши
Funiculitis	— уруғ йўлининг яллиғланиши

Folliculitis	— сөч халтасининг йирингли яллиғланиши
Gastritis	— меъда шиллиқ пардасининг яллиғланиши
Gastroenteritis	— меъда ва ингичка ичакнинг яллиғланиши
Gingivitis	— милк шиллиқ қаватининг яллиғланиши
Glossitis	— тилнинг яллиғланиши
Gonarthrits	— тизза бұғимининг яллиғланиши
Higlmoritis	— юқори жағ суяги шиллиқ қаватининг яллиғланиши
Hepatitis	— жигарнинг яллиғланиши
Iridochorioiditis	— кўз рангдор ва томир пардасининг яллиғланиши
Iridocyclitis	— кўз рангдор пардаси ва киприкнинг яллиғланиши
Keratitis	— кўз шох пардасининг яллиғланиши
Laryngitis	— ҳиқилдоқнинг яллиғланиши
Labyrinthitis	— ички қулоқнинг яллиғланиши
Laryngotracheitis	— ҳиқилдоқ ва кекирдакнинг бир вақтда яллиғланиши
Lienitis, splenitis	— талоқнинг яллиғланиши
Lymphadenitis	— лимфа тугунининг сурункали яллиғланиши
Lymphangitis	— лимфа томирининг яллиғланиши
Mastitis	— сут безининг яллиғланиши
Mesencephalitis	— ўрта мианнинг яллиғланиши
Meningitis	— бош ва орқа мия пардасининг яллиғланиши
Meningocephalitis	— бош мияга ўтадиган парданин г яллиғланиши
Metritis	— бачадон мушак қаватининг яллиғланиши
Metrothrombophlebitis	— бачадон венасининг яллиғланиши
Metroendometritis	— бачадон танасининг яллиғланиши
Myclomeningitis	— орқа мия пардасининг яллиғланиши
Muxadenitis	— безларнинг яллиғланиши
Myositis	— скелет мускул қаватининг яллиғланиши
Myocarditis	— юрак мускул қаватининг яллиғланиши

Miringitis	— ноғора парданинг яллиғланиши
Monoarthritis	— битта бұғимнинг яллиғланиши
Nasopharyngitis	— бурун-ҳалқум шиллиқ пардасининг яллиғланиши
Neuritis	— нерв томирларининг яллиғланиши
Nephritis	— буйракларнинг яллиғланиши
Odontitis	— тишнинг яллиғланиши
Omarthritis	— елка бұғимининг яллиғланиши
Omentitis	— чарвининг яллиғланиши
Omphalitis	— киндик тери ости бириктиривчи тўқимасининг яллиғланиши
Onychitis	— тирноқ атрофи терисининг яллиғланиши
Oophoritis	— тухумдоннинг яллиғланиши
Orchitis	— мойакнинг яллиғланиши
Osteomyelitis	— илик (кўмик)нинг яллиғланиши
Osteoperiostitis	— суяк устки пардаси ва илик тўқимасининг яллиғланиши
Ostitis	— суякнинг яллиғланиши
Oesophagitis	— қизилўнгачнинг яллиғланиши
Otitis	— қулоқнинг яллиғланиши
Panarthrititis	— бұғимларнинг яллиғланиши
Pancreatitis	— меъда ости безининг яллиғланиши
Panophthalmitis	— кўз тўқималари ва пардаларининг яллиғланиши
Paranephritis	— буйрак олди ёғ тўқималарининг яллиғланиши
Paracystitis	— қовуқ атрофидаги бириктиривчи тўқималарнинг яллиғланиши
Paratititis	— қулоқ олди сўлак безининг яллиғланиши
Pachymeningitis	— мия қаттиқ пардасининг яллиғланиши
Perihepatitis	— жигар пардасининг яллиғланиши
Periduodenitis	— ўн икки бармоқ ичак қорин пардасининг яллиғланиши
Pericarditis	— юрак сероз пардасининг яллиғланиши
Pericranitis	— калла суяги пардасининг яллиғланиши
Perimetritis	— бачадон сероз пардасининг яллиғланиши

Perinephritis	— буйрак қобиғининг яллиғланиши
Peridontitis	— тиш атрофидаги тўқималарнинг яллиғланиши
Periostitis	— суяк устки пардасининг яллиғланиши
Perisplenitis	— талоқ қобиғининг яллиғланиши
Peritonitis	— қорин пардасининг яллиғланиши
Polyarthritis	— бўғимларнинг кетма-кет яллиғланиши
Polyneuritis	— нерв толаларининг яллиғланиши
Polimyelitis	— марказий нерв системасининг яллиғланиши
Polioencephalitis	— бош мия кулранг моддасининг яллиғланиши
Plexitis	— юқумли касаллик туфайли шикастланган нерв чигалларининг яллиғланиши
Phalangitis	— бармоқ суяқларидан бирининг яллиғланиши
Phallitis	— олатнинг яллиғланиши
Pharyngitis	— ҳалқум шиллиқ пардасининг яллиғланиши
Phlebitis	— вена томирининг яллиғланиши
Proctitis	— тўғри ичак шиллиқ пардасининг яллиғланиши
Prostatitis	— простата безининг яллиғланиши
Pyelitis	— буйрак жомчасининг яллиғланиши
Pyelonephritis	— буйрак ва буйрак жомчасининг яллиғланиши
Pronephritis	— буйракларнинг йирингли яллиғланиши
Rachitis	— организмда витамин D етишмаслиги натижасида келиб чиқадиган болалар касаллиги
Radiculitis	— орқа мия нерв илдизларининг яллиғланиши
Rheumacarditis	— бод касаллиги таъсирида юракнинг хасталаниши
Rhinitis	— бурун шиллиқ пардасининг яллиғланиши
Saplingitis	— бачадон найларининг яллиғланиши
Scleritis	— кўз оқининг яллиғланиши

Spondylitis	— умуртқа погонасининг сурункали яллиғланиши
Spondylarthritis	— умуртқа погонаси бўғимларининг сурункали яллиғланиши
Stomatitis	— оғиз бўшлиғи шиллиқ қаватининг яллиғланиши
Synovitis	— бўғим пардасининг сероз яллиғланиши
Tendovaginitis	— пай қинининг яллиғланиши
Tonsillitis	— бодомча безининг яллиғланиши
Thyreoiditis	— қалқонсимон безининг яллиғланиши
Typhlitis	— кўричакнинг яллиғланиши
Urocystitis	— қовуқнинг яллиғланиши
Vaginitis	— қин (дилоқ)нинг яллиғланиши
Volvulitis	— юрак клапанларининг яллиғланиши
Vulvitis	— аёллар ташқи жинсий аъзоларининг яллиғланиши

Одам аъзоларида учрайдиган хавфсиз ва хавфли ўсмаларнинг номи

<i>Латинча</i>	<i>Ўзбекча</i>
Adenoma	— одам аъзоларини сиртдан қоплаб турувчи тўқима безидан ривожланадиган хавфсиз ўсма
Adenosarcoma	— буйракнинг аралаш хавфли ўсмаси
Angioma	— қон ёки лимфа томирларида пайдо бўладиган хавфсиз ўсма
Angiosarcoma	— қон ёки лимфа томирлари ҳужайраларидан пайдо бўладиган хавфли ўсма
Angiofibroma	— қон томирларда ривожланадиган, бириктирувчи тўқимадан ҳосил бўлган хавфсиз ўсма
Atheroma	— ёғ безларида ҳосил бўладиган ўсма
Leucoma	— кўзга оқ тушиши
Blastoma	— мустақил ривожланиш хусусиятига эга бўлган ўсма
Haemangioma	— қон томирларида ривожланадиган хавфсиз ўсма

Hepatoma	— жигар хужайраларида ривожланадиган жигарнинг бирламчи раки
Hidradenoma	— тер безлари элементларидан келиб чиқадиган хавфсиз ўсма
Hydrocystoma	— тер беги кистаси (шиши)
Hypernephroma	— буйрак найчаларининг эпителий хужайраларида ривожланувчи хавфли ўсма
Glaucoma	— кўз ички босимининг ортиб кетиши
Glioma	— глиядан келиб чиқадиган ўсма
Glisarcoma	— саркомаларга бироз ўхшашлиги бор глиядан келиб чиқадиган хавфли ўсма
Insuloma	— меъда ости беги хужайраларида ривожланадиган ўсма
Kephalhaematoma	— янги туғилган бола (чақалоқ)нинг қонли ўсмаси
Xanthoma	— ксантом хужайралардан ташкил топган сариқ рангли ўсма
Leiomyoma	— силлиқ мушак толаларидан ҳосил бўладиган хавфсиз ўсма
Leproma	— мохов касаллигида ривожланадиган хужайра ва тўқималардан иборат лепроз тугун
Lymphadenoma	— йўгон ичак ва бошқа аъзолар шиллиқ қаватида пайдо бўладиган хавфсиз ўсма
Lymphasarcoma	— лимфоретикуляр тўқимадан ривожланадиган хавфли ўсма
Lipoma	— ёғ тўқимасидан ривожланадиган хавфсиз ўсма
Liposarcoma	— ёғ тўқимасидан ривожланадиган хавфли ўсма
Mesothelioma	— мезотелийдан келиб чиқадиган хавфли ўсма
Melanoma	— меланин пигменти ҳосил қиладиган хужайралардан ташкил топган хавфли ўсма
Mухoma	— бириктирувчи шиллиқ тўқимадан келиб чиқадиган ўсма
Myoma	— мушак тўқимасидан ташкил топган хавфсиз ўсма
Myosarcoma	— мушак тўқимасидан ташкил топган хавфли ўсма

Neurinoma	— нерв толаларининг ШвANN ҳужайраларидан келиб чиқадиган ўсма
Neuroepithelioma	— нерв эпителийсидан ташкил топган ўсма
Neuroglioma	— нерв глиясидан пайдо бўладиган хавфсиз ўсма
Neurofibroma	— периферик нерв системасидан ўсиб чиқадиган ўсма
Nephroma	— буйракнинг хавfli ўсмаси
Osteosarcoma	— суяк тўқимасидан келиб чиқадиган хавfli ўсма
Rhabdomyoma	— кўндаланг-тарғил мушаклардан ўсиб чиқадиган ўсма
Sarcoma	— бириктирувчи тўқимадан ўсадиган хавfli ўсма
Seminoma	— моякнинг хавfli ўсмаси
Syringoma	— тери ортиқларидан ўсадиган хавфсиз ўсма
Fibroma	— бириктирувчи тўқимадан ташкил топган хавфсиз ўсма
Fibromyoma	— мушак ва бириктирувчи тўқималардан тузилган ўсма
Fibrosarcoma	— бириктирувчи тўқимадан келиб чиқадиган хавfli ўсма
Chondroma	— толали тоғай тўқимасидан келиб чиқадиган хавфсиз ўсма
Chondrasarcoma	— тоғай тўқимасидан келиб чиқадиган хавfli ўсма
Embryoma	— тухумдоннинг терисимон кистаси (ўсма)
Endothelioma	— қон ва лимфа томирлари ички ҳужайра қопламидан вужудга келадиган ўсма
Epithelioma	— терининг турли хил эпителий ўсмалари номи

Муҳим сўз ясовчи қўшимчалар

Сўз ясовчи қўшимча		Маъноси	Мисоллар	
Юнонча	Латинча	Ўзбекча	Латинча	Ўзбекча
a—, an—	in—, im	инкор этин	atonia	— аъзолар фаоллиги- нинг кучсизланиши
			Analginum	— оғриқ қолдирадиган дори
			invalidus	— кучсиз, мажруҳ, но- гирон
			immobilis	— ҳаракатсиз, қимир- ламайдиган
—alg—	—dol—	оғриқ	neuralgia	— асаб касаллиги
			Promedolum	— оғриқни пасайтирув- чи дори
—aest- hes— contra—	—anti—	ҳис-туй- гу қарши	anaesthesia	— оғриқсизлантириш усулининг умумий номи
			antisepticus	— қон орқали аъзолар- нинг захарланишига қарши
			contracepti- num	— ҳомиладорликка қар- ши дори
cardi(a)	cor(d)—	юрак	cardialgia	— юрак атрофида оғ- риқ сезиш
cho	bili—	жигар ўти	Corazolum	— юрак дориси
			cholecysti- tis	— ўт пуфагининг ялли- гланиши
			Bilitrassum	— ўт пуфагини рент- генда текшириш учун қўлланиладиган дори
cyst—		пуфак	cystitis	— сийдик пуфагининг яллигланиши
derma— —logia		тери фан	dermatitis	— терининг қизариши
			dermato- logia	— тери касалликларини ўрганувчи фан
—ecto- mia		кесиб ташлаш	nephrecto- mia	— буйракни кесиб таш- лаш
			tonsillecto- mia	— бодомсимон безни ке- сиб ташлаш
endo—	in—	ички, бўшлиқ ичига те- гишли	endonasalis	— бурун бўшлиғи
			intravenosus	— вена ичига оид
enter—		ингичка	enteritis	— ингичка ичакнинг яллигланиши
epi—		ичак устида, кейин	epidermis	— терининг устки қис- ми
			epicrisis	— касаллик ҳақида сўнгги хулоса
gastr—		меъда, ошқозон	gastritis	— меъда шиллиқ пар- дасининг яллиглани- ши

Сўз ясовчи қўшимча		Маъноси Ўзбекча	Мисоллар	
Юнонча	Латинча		Латинча	Ўзбекча
ha-		қон	haemostati-	— қон тўхтатувчи
em(o) —		қон	cus	— камқонлик
	inter—	оралиқ,	anaemia	— бўғим оралигига оид
		ора яллигла-	interarticu-	
itis		нишнинг	laris	— бронхларнинг яллиг-
		ифода-	bronchilis	ланиши
		ловчи		
meta—		қўшимча	metastasis	— касалликнинг бир
		кўчириш		аъзодан иккинчисига
		жойи-		ўтиши
		ни		
		ўзгарти-		
trans—		риш	transfusio	— бир жойдан иккинчи
		харакат-		жойга қўйиш
		нинг	transplanta-	— кесиб олиб кейин
		бирор	tio	улаш
		нарсა		
		орқали		
		ўтиши		
neph—		буйрак	nephritis	— буйракнинг яллигла-
				ниши
neuro—		асаб	neuralgia	— асаб касаллиги
onco—		ўсма	oncologia	— ўсмаларни ўрганувчи
				фан
— oma		ўсма	nephroma	— буйракнинг хавfli
				ўсмаси
ot—		қулоқ	otitis	— қулоқнинг яллигла-
				ниши
para—		ёнида	paracentra-	— марказ ёнида
			lis	
par—		ўхшаш	parastenalis	— кўкрак ёнида
			parathyphus	— ичтерламага ўхшаш
				касалик
—pathia		касалик	arathia	— бифарқлик ҳолати
path(o) —			pathologia	— касалликлар ҳақида-
				ги фан
—philia		майл	haemophilia	— қонаш, қонаб туриш
			spasmophi-	— безовталаниш, тит-
			lia	раб-қақнаш
peri—		атрофи-	pericardium	— юрак олди халтаси
		да		
proct—		тўғри	periostium	— суяк усти пардаси
		пчак	proctitis	— тўғри пчак шиллиқ
				пардасининг яллигла-
			proctologia	ниши
				— йўгон (тўғри) пчак
				касаликларини ўр-
				ганадиган фан

Суз ясовчи қўшимча		Маъноси	Мисоллар	
Юнонча	Латинча	Ўзбекча	Латинча	Ўзбекча
rect(o)—		тўғри	rectosopia	— тўғри ичакни текши-
re—		ичак	reanimatio	риб кўриш
		қайта		— тириштириш
—scopia		жонлан-	gastroscopia	— меъда бўшлиғини
—stomia		тириш,		текшириш
		тирил-	nephrostomia	— касалланган буйрак-
		тириш		ка сунъий тешик
		текши-		очини
		риш	hydrothera-	— сув билан даволаш
—thera-		жарроҳ-	ria	
—tonia		лик	hypertonia	— қон босимининг кў-
		йўли	hypotonia	тарилиши
		билан		— қон босимининг паса-
		сунъий	hypertrop-	йиши
		тешик	hia	— бирор аъзонинг ҳад-
		очини		дан ташқари катта-
		даволаш	anuria	лашуви
		босим	diuretica	— сийдик чиқмаслиги
trophia		озикла-		— сийдик ҳайдовчи
—ur—		ниш		
		сийдик		

Тиббиётга оид фан, соҳа ва бўлимларнинг латинча номи

Angiologia	— қон ва лимфа томирларини ўрганувчи фан
Anaesthesiologia	— оғриқсизлантиришни ўрганадиган фан
Anthropologia	— одамнинг келиб чиқиши ва эволюцион ривожланишини ўрганадиган фан
Aesthesiologia	— сезги аъзоларини ўрганадиган фан
Audiologia	— эшитув аъзоларини ўрганадиган фан
Aestiologia	— касалликларнинг сабаб ва келиб чиқиш шароитларини ўрганадиган фан

Balneologia	— минерал сувларнинг турли касалликларда аъзоларга таъсирини ўрганадиган фан
Biologia	— жонли табиатни ўрганадиган фан
Cardiologia	— юрак хасталигини ўрганадиган фан
Caryologia	— ҳужайра ядросини ўрганадиган фан
Curortologia	— табиий даво омиллари ва унинг касал аъзоларга таъсирини ўрганадиган фан
Chirurgia	— жарроҳлик усули билан даволаш ҳақидаги фан
Cytologia	— одам ва ўсимлик ҳужайраларининг тузилиши, ривожланиши ва фаолиятини ўрганадиган фан
Deontologia	— тиббий ходимларнинг ахлоқ қоидаларини ўрганадиган фан
Dermatologia	— тери касалликлари ва уларни даволаш усулларини ўрганадиган фан
Electrophysiologia	— аъзолардаги электр ҳодисаларини ва аъзога электр токи таъсирини ўрганадиган фан
Embryologia	— аъзоларнинг индивидуал ривожланишини ўрганадиган фан
Endocrinologia	— ички секреция безларининг тузилиши ва фаолиятини ўрганадиган фан
Epidemiologia	— юқумли касалликларнинг пайдо бўлиши, ривожланиши ва олдини олишни ўрганадиган фан
Gerontologia	— тирик аъзоларнинг тузилиш қонуниятларини ўрганадиган фан
Helminthologia	— одам организмда текинхўрлик қилиб яшайдиган қуртлар ва улар келтириб чиқарадиган касалликларни ўрганадиган фан
Haematologia	— қон касалликларини ўрганадиган фан
Heriatria	— кексаларда учрайдиган касалликлар, улар келтириб чиқарадиган омиллар ва узоқ умр кўриш сабабларини ўрганадиган фан

Hygiēna	— ташқи муҳит ва ишлаб-чиқариш фаолиятидаги хилма-хил омилларнинг одам соғлиғи ва умрига таъсирини ўрганадиган фан
Histologia	— жонли аъзо тўқималари ривожланишини ўрганадиган фан
Immunologia	— одам аъзоларининг бирор-бир касалликка қарши туришини ўрганадиган фан
Iridologia	— кўз рангдор пардасини ўрганадиган фан
Laryngologia	— ҳиқилдоқ касалликларини ўрганадиган фан
Logopaedia	— болалар нутқидаги нуқсонлар ва уларнинг олдини олишни ўрганадиган фан
Microbiologia	— кўз билан кўриб бўлмайдиган жуда майда тирик мавжудотларни ўрганадиган фан
Morphologia	— аъзоларнинг шакли ва тузилишини ўрганадиган фан
Neurologia	— асаб системасининг ривожланиши, тузилиши, фаолияти, касалликлари ва уларни даволашни ўрганадиган фан
Neuropathologia	— асаб касалликларининг келиб чиқиш сабаблари, даволаш ва олдини олиш усулларини ўрганадиган фан
Neuropsychologia	— миёга боғлиқ руҳий жараёнлар ва уларнинг бош миё системаси билан алоқасини ўрганадиган фан
Neurochimia	— нерв хужайрасининг кимёвий таркиби ва унда рўй берадиган моддалар алмашинуви хусусиятларини ўрганадиган фан
Neurochirurgia	— асаб касалликларини жарроҳлик усули билан даволашни ўрганадиган фан
Nephrologia	— буйрак касалликларини ўрганадиган фан
Odontologia	— тиш касалликлари ва уларни даволаш усулларини ўрганадиган фан

Oecologia	— одам аъзоларининг ташқи муҳит билан ўзаро муносабатини ўрганадиган фан
Oncologia	— ўсмалар ва уларни даволаш усулларини ўрганадиган фан
Orthopaedia	— одамдаги туғма ва орттирилган мажруҳликларнинг вужудга келиш сабаблари, олдини олиш ва даволаш усулларини ўрганадиган фан
Osteologia	— суяк скелетини ўрганадиган фан
Otologia, otiatria	— қулоқ касалликлари ва уларни даволаш усулларини ўрганадиган фан
Otorhinolaryngologia	— қулоқ, бурун ва томоқ касалликлари, уларни даволаш усулларини ўрганадиган фан
Ophthalmologia	— кўз касалликлари, уларни даволаш ва олдини олишни ўрганадиган фан
Parasitologia	— текинхўр қуртларни ҳар тарафлама ўрганадиган фан
Pathophysiology	— касаллик жараёнларининг келиб чиқиши, ривожланиши ва оқибатини ўрганадиган фан
Pathologia	— одам тирик аъзоларининг касаллик ҳолатини ўрганадиган фан
Psychologia	— руҳий касалликлар, уларни даволаш, олдини олиш усулларини ўрганадиган фан
Psychiatria	— руҳий фаолният қонунилари, эволюцияси ва шакллари ҳақидаги фан
Psichologia	— дори моддаларининг одам аъзоларига таъсирини ўрганадиган фан
Pharmacologia	— ўсимлик ва ҳайвонот аъзоларидан тайёрланадиган дори маҳсулотларини ўрганадиган фан
Pharmacognosia	— аъзолар, тўқималар, ҳужайралар ва уларнинг тузилишида рўй берадиган жараёнларни ўрганадиган фан
Physiologia	— ўпка сили, уни даволаш ва олдини олишни ўрганадиган фан
Phthisiatria	

Radiobiologia	— одам аъзоларига ионлаштирувчи нурларнинг барча турлари таъсирини ўрганадиган фан
Radiologia	— ионлаштирувчи нурларнинг тиббиётда қўлланилишини ўрганадиган фан
Reanimatologia	— одам аъзолари функциясининг сўниши ва қайта тикланишини ўрганадиган фан
Rheumatologia	— бириктирувчи тўқиманинг системали касалликлари ва бўғин атрофидаги тўқималар шикастланишларни ўрганадиган фан
Roentgenologia	— рентген нурлари ва уларнинг тиббиётда қўлланилишини ўрганадиган фан
Sexologia	— жинсий ҳаётни ўрганадиган фан
Sexopathologia	— жинсий бузилишларни илмий асосда аниқлаш, даволаш ва олдини олишни ўрганадиган фан
Symptomatologia	— касалликларни белги-аломатларини ўрганадиган фан
Serologia	— иммун зардоблар билан даволашга боғлиқ фан
Syndesmologia	— суяклар ўргасидаги бирикма (бўғимлар, бойламлар, пайлар) ни ўрганадиган фан
Splanchnologia	— ички аъзолар тузилишини ўрганадиган фан
Stomatologia	— оғиз бўшлиғи аъзолари касалликларини ўрганадиган фан
Surdologia	— қар бўлиб қолиш ва унинг оқибатини ўрганадиган фан
Thanatologia	— ўлим сабабларини ўрганадиган фан
Teratologia	— майиб-мажруҳликни ўрганадиган фан
Toxicologia	— заҳарланиш, заҳарланишга қарши курашиш ва уларни даволаш тўғрисидаги фан
Urologia	— сийдик системаси аъзоларининг касалликлари, уларни даволаш ва олдини олиш тадбирларини ўрганадиган фан

Тиббиётда қўлланилувчи даволаш усулларининг номи

Aërosoltherapia	— буғсимон биологик актив моддаларни беморнинг нафас йўлларига юбориб даволаш
Aëroionotherapia	— униполяр зарядланган аэроионлар таъсирида даволаш
Aërotherapia	— очиқ ҳавода даволаш
Autohaemotherapia	— одамни ўз қони билан даволаш
Acupuncture	— игна билан даволаш
Apitherapia	— асалари ва унинг маҳсулоти билан даволаш
Chimiotherapia	— касаллик қўзғатувчиларга таъсир қиладиган кимёвий моддалар билан даволаш
Chromotherapia	— рангли ёруғлик таъсири билан даволаш
Cryotherapia	— совуқ билан даволаш
Curitherapia	— тиббий ва сунъий радиоактив моддалар таъсирида даволаш
Dietotherapia	— беморларни парҳез овқатлар билан даволаш
Electrotherapia	— электр токи билан даволаш
Galvanotherapia	— бўғим, мушак ва асабни электр токи билан даволаш
Haemotherapia	— қон ва ундан тайёрланган препаратлар билан даволаш
Heliotherapia	— қуёш нурлари билан даволаш
Hormonotherapia	— гормонлар билан даволаш
Histotherapia	— тўқима билан даволаш
Hydrotherapia	— сув билан даволаш
Immunotherapia	— юқумли касалликларни биологик препаратлар билан даволаш
Kinesitherapia	— актив ва пассив ҳаракатлар билан даволаш
Mechanotherapia	— махсус асбоблар ёрдамида жисмоний машқлар қилдириб даволаш
Oxygenotherapia	— кислород билан даволаш
Pelotherapia	— балчиқ билан даволаш
Pneumotherapia	— зарядсизлантирилган ёки электр заряди билан бойитилган ҳаводан нафас олиш ёрдамида ўпка касаллигини даволаш

Phagotharapia	— айрим юқумли касалликларни бактериофаглар билан даволаш
Pharmacotharapia	— касалликларни дори моддалари билан даволаш
Phototharapia	— сунъий нур билан даволаш
Phthiiotharapia	— сил касалликларини даволаш
Physiotharapia	— одам аъзоларини ташқи муҳитнинг физикавий омиллари билан даволаш
Phytotharapia	— доривор ўсимликлар билан даволаш
Psychotharapia	— руҳий касалликларни ишонтириш, руҳий таъсир этиш билан даволаш
Serotherapia	— касалликларни иммун зардоблари ёрдамида даволаш
Rocntgenotharapia	— рентген нурлари билан даволаш
Thalassothe rapia	— денгиз иқлими ва денгизда чўмилиш орқали умумий даволаш
Vitaminotharapia	— витаминлар билан даволаш

Тиббиёт амалиётида энг кўп қўлланиладиган доривор ўсимликлар

Шифобахш ўсимликлар халқ табобатида даволаш хусусиятларига қараб қуйидаги гуруҳларга бўлинади:

Юрак-томир системасига таъсир этувчи доривор ўсимликлар

Adonis	— гулизардак, сафсаргул (адониз)
Convallaria	— марваридгул
Digitalis	— ангишвонагул
Hypericum	— қизилпойча
Leonurus	— арслонқуйруқ
Schizandra	— лимон
Valeriana	— валериана
Vitis	— узум

Овқат ҳазмини яхшиловчи доривор ўсимликлар

Achillea	— бўймодарон
Althaea	— гулхайри
Arctostaphylos	— арчагул
Artemisia	— шувоқ, ёвшап
Chamomilla	— мойчечак

Glycyrrhiza	— ширинмия
Helianthus	— кунгабоқар
Origanum	— тоғрайхон, жамбил, кийикўт
Plantago	— зубтурум
Rumex	— шовул, отқулоқ
Taraxacum	— қоқи, момақаймоқ

Буруштирувчи доривор ўсимликлар

Alnus	— қандағоч
Chamomilla	— мойчечак
Fistacia	— писта
Fragaria	— қулупнай, ертут
Hypericum	— қизилпойча
Hyppophaë	— чирқанок
Juglans	— ёнғоқ
Mays	— маккажўхори
Padus	— шумурт
Punica	— анор
Quercus	— эман
Rheum	— ровоч
Salvia	— маврак
Thea	— чой
Viburnum	— бодрезак

Сурги, ични юриштириш хусусиятига эга бўлган доривор ўсимликлар

Achillea	— бўймодарон
Aloë	— алой, сабур
Frangula	— итшумурт
Glycyrrhiza	— қизилмия
Helianthus	— кунгабоқар
Melo sativus	— қовун
Rheum	— ровоч
Senna	— сано

Гижжани тушириш хусусиятига эга бўлган доривор ўсимликлар

Allium sativum	— саримсоқпиёз
Artemisia	— шувоқ, ёвшан
Cucurbita	— ошқовоқ
Ficus	— анжир
Frangula	— итшумурт
Inula	— қора андиз
Juglans	— ёнғоқ

Nigella	— сѣдана
Punica	— анор
Tanacetum	— дастарбош

Ҳазм қилиш жараёнини тезлатувчи доривор ўсимликлар

Allium cepa	— пиёз
Allium sativum	— саримсоқпиёз
Bidens	— иттиканак
Calamus	— игир
Coriandrum	— кашнич
Cnicus	— қушқўнмас
Gentiana	— газакўт
Daucus sativa	— сабзи
Melissa	— лимонўт
Oryza sativa	— шоли
Persica	— шафтоли

Таркибида антиспазматик моддалари бор доривор ўсимликлар

Belladonna	— заҳарли ўт ўсимлик, белладонна
Datura	— багидевона
Hyoscyamus	— мингдевона
Senecio	— сариқбош

Таркибида витамини бор доривор ўсимликлар

Anabasis Aphylla	— маймунжон
Apium	— сельдр
Betula	— қайин
Brassica	— шолғом
Citrullus	— тарвуз
Crataegus	— дўлана
Diospyros	— хурмо
Fragaria	— қулупнай
Hordeum	— арпа
Lycopersiconum	— помидор
Oxycoccus	— қизил нордон мевали ўсимлик
Padus	— шумурт
Petroselinum	— кашничсимон ўсимлик
Persica	— шафтоли
Pisum sativum	— кўк нўхат
Ribes	— қорақат
Raphanus	— редиска
Rosa	— наъматак (атиргул)
Rubus ideus	— хўжагат (маймунжон)

*Балғам кўчириш хусусиятига эга бўлган доривор
ўсимликлар*

Allium cepa	— пийёз
Althaea officinalis	— доривор гулхайри
Anisum	— арпабодиён
Anethum	— шивит
Calamus	— игир (қиёқсимон ўсимлик)
Carum	— қоразира
Cerasus	— олча
Cydonia	— беҳи
Farfara	— туятовон
Ficus	— анжир
Foeniculum	— шивит, фенхел
Glycyrrhiza	— қизилмия
Melilotus	— сариқ беда
Origanum	— тоғрайҳон, кийикўт
Pinus	— қарагай
Plantago	— зуптурум
Primula	— наврўзгул
Raphanus	— турп
Rubus idaeus	— хўжағат (маймунжон)
Saponaria	— совунак
Spinacia	— исмалоқ
Thermopsis	— афсонак
Thymus	— тошчўп (тоғжамбил)
Trifolium	— беда
Viola	— бинафша
Brassica	— хантал

*Қон тўхтатиш хусусиятига эга бўлган доривор
ўсимликлар*

Arctium	— қариқиз
Berberis	— зирк
Bursa pastoris	— жағ-жағ
Equisetum	— қирқбўғим
Malus	— олма
Morus nigra	— шотут
Polygonum hydropiper	— сувқалампир
Patentilla	— бешбарг, ерчай
Plantago	— зубтурум
Rumex	— отқулоқ
Sorbus	— четан
Urtica	— чаёнўт
Viburnum	— бодрезак

*Қувватга киргизиш хусусиятига эга бўлган доривор
ўсимликлар*

Armeniaca	— ўрик
Cerasus	— гилос
Ginseng	— одамгниёҳ
Morus	— тут
Pyrus	— нок
Schizandra	— лимон
Thea	— чой
Zizyphus	— чилонжийда

*Сийдик ҳайдаш хусусиятига эга бўлган доривор
ўсимликлар*

Adonis	— гулизардак (адониз)
Allium cepa	— пиёз
Bidens	— иттиканак
Citrullus	— тарвуз
Mays	— маккажўхори
Melo sativus	— қовун
Petroselinum	— кашничсимон ўсимлик
Urtica	— чаёнўт

Тинчлантирувчи доривор ўсимликлар

Amygdala	— бодом
Belladonna	— заҳарли ўт ўсимлик, белладонна
Hyoscyamus	— мингдевона
Leonurus	— арслонқуйруқ
Valeriana	— валериана

*Ҳароратни пасайтириш хусусиятига эга бўлган доривор
ўсимликлар*

Bidens	— иттиканак
Chamomilla	— мойчечак
Oxycoccus	— қизил, нордон мевали ўсимлик
Rubus idaeus	— хўжағат (маймунжон)
Tilia	— жўка
Morus	— тут
Partulaca	— семизўт

Аллергияга қарши қўлланилувчи доривор ўсимликлар

Bidens	— иттиканак
Chamomilla	— мойчечак

radix Rubi idaei — хўжағат (маймунжон)
 илдизи
 Viola — бинафша

*Ўт(сафро) ҳайдаш хусусиятига эга бўлган доривор
 ўсимликлар*

Allium sativa — саримсоқпиёз
 Chelidonium — қончўп
 Citrullus — тарвуз
 Crataegus — дўлана
 Cuninum — сариқзира
 Foeniculum — шивит
 Helichrysum — бўзпич
 Mentha — ялпиз
 Narcissus — наргис
 Origanum — тоғрайҳон
 Rosa — наъматак
 Spinacia — исмалоқ
 Urtica — чаёнўт
 Valeriana — валериана

*Оғриқ қолдириш хусусиятига эга бўлган доривор
 ўсимликлар*

Artemisia absinthium — ачиқ шувоқ
 Chelidonium — қончўп
 Foeniculum — шивит, фенхел
 Marticaria Chamomilla — доривор мойчечак
 Origanum — тоғрайҳон
 Valeriana — валериана

Иштаҳа очувчи доривор ўсимликлар

Artemisia — шувоқ, ёвшан
 Calamus — игир (қиеқсимон
 ўсимлик)
 Foeniculum — шивит
 Mentha — ялпиз
 Peganum — исирик
 Salvia — маврак
 Taraxacum — қоқиўт
 Wrassica — хантал

*Бактерия (микроб)ларга қарши қўлланилувчи доривор
 ўсимликлар*

Calamus — игир (қиеқсимон
 ўсимлик)
 Calendula — тирпоқгул
 Chamomilla — мойчечак

Chelidonium	— қончўп
Hypericum	— қизилпойча
Peganum	— исриқ
Phaseolus	— ловия
Plantago	— зуптурум

Яллиғланишга қарши қўлланилувчи доривор ўсимликлар

Achillea	— бўй модарон
Armeniaca	— ўрик
Apium	— қарафс
Avena sativa	— сули
Bidens	— иттиканак
Brassica	— шолғом
Calendula	— тирноқгул
Carum	— зира
Chamomilla	— мойчечак
Chelidonium	— қончўп
Daucus sativus	— сабзи
Diospyros	— хурмо
Farfara	— туютовон
Glycyrrhiza	— қизилмия
Hordeum	— арпа
Hypericum	— қизилпойча
Linum	— зиғир
Mentha piperita	— қалампир ялпиз
Morus nigra	— шотут
olea Europaea	— зайтун
Oryza sativus	— шоли
Persica	— шафтоли
Phaseolus aurens	— мош
Prunus	— олхўри
Plantago	— зуптурум
Tilia	— жўка

Милк ва оғиз бўшлиғи яллиғланишида қўлланиладиган доривор ўсимликлар

Allium cepa	— ниёз
Allium sativa	— саримсоқпиёз
Aloë	— алой, сабур
Althaea	— гулхайри
Artemisia	— шувоқ, ёвшан
Betula	— қайин
Brassica	— карам
Calamus	— игир
Chelidonium	— қончўп

Cydonia	— бeҳй
Hypericum	— қизилпойча
Hyppophaë	— чирқаноқ
Juniperus	— арча
Kalanchoë	— каланхоэ
Mays	— маккажўхори
Mentha piperita	— қалампир ялпиз
Potentilla	— бешбарг, ерчай
Ribes	— қорақат
Rosa	— наъматак
Salvia	— маврак
Schizandra	— лимон
Sesamum	— кунжут
Urtica	— чаёнўт
Viburnum	— бодрезак
Farfara	— туятовон

*Нерв системасига ижобий таъсир этувчи доривор
ўсимликлар*

Echinopanax	— эхинопанакс
Eleutherococcus	— элеутерококк
Ephedra	— қизилча, загоза
Genista	— сариқ гулли чўл ўсимлиги
Ginseng	— одамгиёҳ
Rhodiola	— радиола
Schizandra	— лимон
Thea sinensis	— хитой чойи
Thermopsis	— афсонак

ЛОТИНЧА ЎЗБЕКЧА ЛУФАТ

А

А. ab (предлог Abi. кел:)	— дан
abdomen, inis, n	— қорин
abdominalis, e	— қоринга оид
(m) abductor, oris, m	— узоқлаштирувчи мушак
abortus, us, m	— бола ташлаш, муддатидан вл ғари туғиш
abrasio, onis, f	— қириб тозалаш (тишга оид)
abscessus, us, m	— йирингли яра, чипқон
Absinthium, i, n	— шувоқ, ёвшан, эрмон
Acacia, ae,	— акация
acer, acris, acre	— ўткир
acetabulum, i, n	— қуймич косаси
acetas, atis, m	— ацетат
acetosus, a, um	— сиркага оид
acetum, i, n	— сирка
acetylsalicylicus, a, um	— ацетилсалицилатга оид
acidum, i, n	— кислота
acidum arsenicosum	— маргимуш кислота
Acrichinum, i, n	— акрихин
actio, oxis,	— ҳаракат, таъсир
activatus, a, um	— фаоллаштирилган
acusticus, a, um	— эшитишга оид
acutus, a, um	— ўткир
ad (предлог acc. кел.)	— гача, учун, -га
adamantinus, a, um	— пўлат ёки олмосдек қаттиқ
addo, ere	— қўшмоқ
(m) adductor, oris, m	— яқинлаштирувчи мунтак
adeps, ipis, m	— ёғ, мой
adhaerens, entis	— қўшилиб ўсган, ёпишган
adhibeo, ere	— қўлламоқ, ишлатмоқ
adjuvans, antis	— ёрдамчи
admisceo, ere	— қўшмоқ, бирлаштирмоқ
adnumero, are	— санамоқ
Adonilenum, i, n	— адовилеп
Adonis, idis, m	— гулизардак, адонис
aegrota, ae, f	— бемор, хаста (эркак кишига нисбатан)
aegrotus, i, m	— бемор, хаста (эркак кишига нисбатан)
aër, aëris, m	— ҳаво
aestimo, are	— тенг
aetas, atis, f	— баҳоламоқ
aether, eris, m	— ёш
	— эфир (рангсиз учувчан суюқ- лик)
aethereus, a, um	— эфирга оид

aethylicus, a, um	— эфирли
agito, are	— чайқатмоқ
age, ere	— ишламоқ, қилмоқ
albus, a, um	— оқ
al'iter	— бошқача
alius, a, um	— бошқа
allergia, ae, f	— аллергия (аъзонинг ёт моддага қаршилиги)
Allium (i) sativum (i)	— саримсоқ пиез
Aloë, es, f	— алой, сабур
Althaea, ae, f	— гулхайри
Alnus, i, f	— қандағоч
altus, a, um	— баланд, катта
alumen, inis, n	— ачитқи
Aluminium, i, n	— алюминий
alveolus, i, m	— пуфакча
alvus, i, m	— қорни
amabilis, e	— севингга муносиб
amari/ies, ei, f	— аччиқ таъм, тахир маза
amarus, a, um	— аччиқ
ambulatio, onis, f	— сайр қилиш, очқиқ ҳавода юриш
Amidopyrinum, i, n	— амидопирин
Ammonium, i, n	— аммоний
amnion, i, n	— ҳомилани ўраб турувчи ички парда
amo, are	— севмоқ
amor, oris, m	— севги
ampulla, ae, f	— ампула, ичига дори қуйиб оғзи пайвандланган найча
amputatio, onis, f	— кесиб ташлаш
Amygdala, ae, f	— бодом
Amygdalus, i, f	— бодом (дарахти)
amylum, i, n	— оҳор (крахмал)
ana	— тенг, баравар
anaemia, ae, f	— камқонлик
Anaesthesinum, i, n	— анестезин
anatomicus, a, um	— анатомияга оид
angina, ae, f	— бодомсимон безнинг яллиғла-ниши
angina pectoris	— юрак сиқилиш касаллиги
angulus, i, m	— бурчак
angustus, a, um	— тор, энсиз
anhidricus, a, um	— сувсиз
animal, alis, n	— ҳайвон
animalis, e	— ҳайвонга оид, ҳайвонсимон
animus, i, m	— руҳ, қалб
anisatus, a, um	— арпабодиёнга оид
Anisuni, i, n	— арпабодиён
annulus, i, m	— гардиш, ҳалқа
annuus, i, m	— йил
anomal'ia, ae, f	— гайритабiiий ҳолат
anonymus, a, um	— номсиз, номаълум
ansa, ae, f	— илмоқ, тугун
ante (предлог асс. кел.)	— олдида
ante (равнии)	— аввал, дастлаб
anterior, ius	— олдинги
antidotum, i, n	— зидди-заҳар
antipyreticus, a, um	— иссиқни пасайтирувчи

antiquus, a, um	— қадимий
anuria, ae, f	— сийдик чиқмаслиги
anus, i, m	— орқа чиқарув тешиги
aorta, ae, f	— аорта
apex, icls, m	— юқори қисм, учи, охири
aphtha, ae, f	— ярача
aphthosus, a, um	— ярага оид
apis, is, f	— асалари
apnoë, ës, f	— нафас фаолиятининг тўхташи
aropeurosis, is, f	— пайнинг чўзилиши
apparatus, us, m	— асбоб
appendix, icls, f	— ўсимта, ўсиқ
aqua, ae, f	— сув
aquaeductus, us, m	— сув оқадиган най
aquosus, a, um	— сувли
Arachis, idis, f	— ерёнғоқ
Aralia, ae, f	— аралия
arbor, oris, f	— дарахт
arcus, us, m	— ёй, равоқ
Argenti nitras	— кумуш нитрат ёки ляпис қа- лами
argilla, ae, f	— гил тупроқ
Arnica, ae, f	— арника
ars, artis, f	— санъат
arsenas, atis, m	— арсенат
arsenis, itis, m	— арсенит
arsenicus, a, um	— маргимушга оид
arsenicus, a, um	— маргимушли
arsenicum, i, n	— маргимуш
arteria, ae, f	— артерия
arthritis, itidis, f	— бўғимлар яллиғланиши
articulatio, onis, f	— бўғим
articularis, e	— бўғимга оид
artificialis, e	— сунъий
arvensis, e	— далага оид
ascendens, entis	— кўтарилувчи
ascites, ae, m	— қорин истисқоси
Asellus, i, m	— треска балиғи
aspersio, onis, f	— сепма
asperum, i, n	— дағал, гадир-будир
asthma, atis, n	— бўғилиш, нафас олишнинг қи- йинлашуви
atlas, ntis, m	— биринчи бўйин умуртқаси
atomus, i, f	— атом
atque	— шунингдек
atrium, i, n	— юрак олди
atrophia, ae, f	— ориқлаш
atrophicans, n/ls	— ориқловчи
attente	— диққат билан, эҳтиётлик билан
auctor, oris, m	— муаллиф
audio, ire	— эшитмоқ
auditivus, a, um	— эшитишга оид
auricula, ae, f	— қулоқ супраси
auris, is, f	— қулоқ
Aurum, i, n	— олтин, тилла
auscultatio, onis, f	— эшитиб кўриб касалликни аниқ- лаш
axis, is, m	— иккинчи бўйин умуртқаси

axungia, ae, f

bacca, ae, f
bacillus, i, m
bactericidus, a, um
balneum, i, n
basicus, a, um
basilaris, e
basis, is, f
Belladonna, ae, f
bene (рaвиш)
benzoas, atis, m
benzoicus, a, um
benzoë, ës, f
Betula, ae, f
bibo, ere
biceps, bicipitis
bicipitalis, e
bidens, ntis
Bidens, ntis, f
bidestillatus, a, um
bilifer, fera, ferum
bilis, is, f
bis
Bismuthum, i, n
Bistorta, ae, f
bolus, i, f
bolus alba
bonum, i, n
bonus, a, um
borax, acis, f
boras, atis, m
boricus, a, um
brachium, i, n
brevis, e
briketum, i, n

bromidum, i, n
bronchialis, e
bronchitis, itidis, f
bronchus, i, m
bucca, ae, f
buccinator, oris, m
bulbus, i, m
bullosus, a, um
hursa, ae, f
Bursa pastoris
butyrum, i, n
butyrum Casao

Casao
cadaver, eris, n
caecum, i, n
calcaneus, a, um
calcaneus, i, m
calcaria, ae, f

— ёғ, мой

В

— мева
— таёқча
— бактерияга қарши
— ҳаммом, ванна
— асосий
— асосий
— асос
— белладонна
— яхши
— бензоат
— бензойга оид
— бухўр, хушбўй елим
— қайин
— ичмоқ
— икки бошли
— икки бошли мускулга оид
— икки тишли
— иттиканак
— икки марта тозаланган
— ўтга (сафрога) оид
— ўт (сафро)
— икки марта
— висмут
— илонсимон торон
— гил тупроқ, катта ҳаб дори
— оқ гул
— яхшилиқ, эзгулик
— меҳрибон, раҳмдил
— танакор, рағсиз минерал
— борат
— боратга оид
— елка, кифт
— қисқа
— тахтакачлаб тайёрланган дор
шакли
— бромид
— бронхга оид
— бронхларнинг яллиғланиши
— бронх
— лунж, чакка
— лунж мускули
— кўз соққаси
— пуфакчали
— халта
— жағ-жағ
— мой (қуюқлаштирилган)
— какао мойи

С

— какао
— жонсиз тана
— кўричак
— товон суягига тегишли
— товон суяги
— оҳак

Calendula, ae, f	— тирноқгул
calide	— астойдил
calidus, a, um	— иссиқ
calor, oris, m	— иссиқлик
calvaria, ae, f	— калла қопқоғи
camera, ae, f	— махсус жиҳозланган хона
campester, tris, tra	— далага оид
Camphora, ae, f	— кофур, камфора
camphoratus, a, um	— камфорага оид
canalis, is, m	— йўл, вайчасимон йўл
cancer, cri, m	— хавfli ўсма
Cannabis, is, f	— наша ўсимлиги
capillaris, e	— бош туки (сочга оид)
capillus, i, m	— соч
capitulum, i, n	— бошча
capsula, ae, f	— капсула, қобиқ (анат.)
caput, itis, n	— бош
carbo, onis, m	— кўмир
Carbolenum, i, n	— карболен
carbonas, atis, m	— карбонат
carbonicus, a, um	— кўмирга оид
carcinoma, atis, n	— хавfli ўсма, рак
cardiacus, a, um	— юракка тегишли
cardinalis, e	— бош, асосий
caries, ei, f	— чирпиш
cariosus, a, um	— чиритувчи
caritas, atis, f	— ҳурматлаш, севиш
carneus, a, um	— мускулли, гўшти
carotis, idis, f	— (ўқ) ўйқу артерияси
carpus, i, m	— кафт олди
cartilagineus, a, um	— тоғайга оид
cartilago, inis, f	— тоғай
carus, a, um	— азиз, ҳурматли
casus, us, m	— воқеа, ҳодиса
catarrhus, i, m	— шиллиқ пардаларнинг яллиғ- ланиши
catheter, eris, m	— қовуқни бўшатиш ёки унга дори юбориш учун шлатиладиган най- ча
causa, ae, f	— сабаб
causticus, a, um	— ачиштирадиган, ўювчи
caute (равиш)	— эҳтиётлик билан
cavernosus, a, um	— говаксимон
cavitas, atis, f	— бўшлиқ
cavum, i, n	— бўш
celeber, bris, bre	— машҳур
celer, eris, ere	— тез
cella, ae, f	— ҳужайра
celo, ere	— яширмоқ
cellula, ae, f	— ҳужайрача
centralis, e	— марказий
cera, ae, f	— мўм
ceratus, a, um	— мўмланган
carebellum, i, n	— мнйча
cerebrospinalis, e	— орқа мнйга оид
cerebrum, i, n	— бош мнй
certus, a, um	— аниқ, маълум
cervicallis, e	— бўйинга оид

cervix, icis, f	— бўйин, бўйинча
cefaceum, i, n	— кашалотларнинг мия косасидан олинадиган ёғсимон оқ модда
ceterus, a, um	— бошқа
et cetera	— ва бошқалар
Chamomilla, ae, f	— мойчечак
charta, ae, f	— қоғоз
Chelidonium, i, n	— қончўп
China, aa, f	— хина
chinensis, e	— хитойча
Chininum, i, n	— хинин
chirurgicus, a, um	— жарроҳликка оид
chirurgus, i, m	— жарроҳ
Chloroformium, i, n	— хлороформ
cholagogus, a, um	— ўт (сафро) ҳайдовчи
chole, es, f	— ўт (сафро)
choledochus, a, um	— ўт (сафро)га оид
cholera, ae, f	— вабо
chorda, ae, f	— тор (қилсимон тола)
choronicus, a, um	— сурункали
chylus, i, m	— сўтсимон шира
cibus, i, m	— озиқ-овқат
cilium, i, n	— кнприк (мужгон)
Cina, ae, f	— дармана
cinareus, a, um	— кўлранг
circulatio, onis, f	— айланасимон ҳаракат
circulatio sanguinis	— қоннинг айланасимон ҳаракати
circulus, i, m	— айлана, ҳалқа
cirrhosis, is, f	— тўқима касали
cisterna, ae, f	— сув сақланадиган қурилма
citissime (равини)	— жуда тезлик билан
cito	— тезлик билан, шошилич равишда
clarus, a, um	— манхўр атоқли
claudio, ere	— ёпмоқ, маҳкамламоқ
clausus, a, um	— ёпилган, маҳкамланган
clavicula, ae, f	— ўмров суюғи
clavus, i, m	— кавариқ, қадоқ
clin'ca, ae, f	— беморларни даволаш билан бир-га ўқув ва илмий-текшириш ишлари олиб бориладиган касалхона
Clostridium tetani	— қоқшол таёқчаси
clyisma, atis, n	— ҳўқна
coccygeus, a, um	— дум (қуйруқ)га оид
coccyx, ygis, m	— дум қуйруқ
cochlea, ae, f	— чиганоқ
Code'num, i, n	— коденн
coelum, i, n	— об-ҳаво
coeruleus, a, um	— кўк, ҳаворанг
Coffeinum, i, n	— кофени
cognatus, i, m	— ўхшашлик
colatura, ae, f	— сўзилган (тозаланган) суюқлик
colitis, itidis, f	— йўғон ичак шиллиқ пардасининг яллиғланishi
collapsus, us, m	— юрак фаолиятининг кескин су-сайинishi
collega, ae, m, f	— ҳамкасб, ҳамкасаба
colligo, ere	— йнғиб-термоқ

collodium, i, n	— коллодий, қуюқ елимшак модда
collum, i, n	— бұйын, бұйынча
colo, are	— сизмоқ, сузмоқ
colon, i, n	— чамбар ичак
color, oris, m	— ранг
columna, ae, f	— устун
coma, ae, f	— соч
combustio, onis, f	— күйиш
commissura, ae, f	— битишма
communis, e	— үмүмий, оддий
compactus, a, um	— зич, мустаҳкам
complexus, a, um	— бирлаштириш
compositio, onis, f	— тузиш, құшиш
compositus, a, um	— мураккаб
compressio, onis, f	— босим остида қисиш
compressor, oris, m	— сиқувчи мушак
concauus, a, um	— ботик, ботикроқ
concha, ae, f	— чиғаноқ
concido, ere	— майдалаб кесмоқ
conclisus, a, um	— майдаланган
congelatio, onis, f	— совуқ уриш
conjunctiva, ae, f	— кўз шиллиқ пардаси
conjungo, ere	— бирлаштирмоқ
connexio, onis, f	— боғланиш, құшилиш
conservatus, a, um	— консерва қилинган
consilium, i, n	— кенгаш
consistentia, ae, f	— зичлиги, аъзоларнинг бақувват ёки заифлик даражаси
conspargo, ere	— сепмоқ
constituens, entis	— ҳосил қилувчи
constituo, ere	— кўрмоқ, шакллантирмоқ
contagiosus, a, um	— юқумли
continens, entis	— таркибида бор
contineo, ere	— таркибида бор бўлмоқ
contra	— қарши
contractus, a, um	— қисқарттирилган
contraho, ere	— қисқарттирмоқ
contundo, ere	— кукун (талқон) қилмоқ, туй- моқ
Convallaria, ae, f	— марваридгул
convexus, a, um	— гумбазсимон
convulsivus, a, um	— чангак, гайриихтиёрий ҳолат
coquo, ere	— қайнатмоқ
cor, cordis, n	— юрак
Coriandrum, i, n	— мугуз (шоҳ)
cornu, us, n	— кашнич
cornutus, a, um	— шохсимон
corona, ae, f	— тож
coronarius, a, um	— тожсимон
corpus, oris, n	— тана
corrigens, ntis	— түзатувчи
corrigo, ere	— тузатмоқ
corrasivus, a, um	— ачитувчи, ўювчи
corruptus, a, um	— шикастланган
cortex, icis, m	— пўстлоқ
costa, ae, f	— қовурға
costalis, t	— қовурғага оид

coxa, ae, f
cranium, i, n
crassus, a, um
Crataegus, i, f
creosotum, i, n

cresco, ere
creta, ae, f
crisis, is, f

crista, ae, f
criticus, a, um
crouposus, a, um
crusi, cruris, n
crystallus, i, f
Cucurbita, ae, f
cum
Cuprum, i, n
cura, ae, f
curatio, onis, f
curo, are
cursus, us, m

curvatura, ae, f
cutaneus, a, um
cutis, is, f
cyanatus, a, um
cyanidum, i, n
cyclus, i, m
cylindrus, i, m
cystis, is, f
cystitis, idis, f

cytus, i, m

de
decen
decido, ere
deciduus, a, um
dens deciduus
decigramma, atis, n
decoctum, i, n
decorticatus, a, um
decrementum, i, n
decubitus, us, m

decursus, us, m
defectus, us, m
defendo, ere
deindo
delibero, are
musculus dalitoideus, a, um
demonstro, are
dendritum, i, n

— чаноқ суяги
— калла суяги
— йўғон
— дўлана
— ўткир ҳидли рангсиз сариқ
мойсимон суяқлик
— ўстирмоқ
— бўр
— касаллик ҳолатининг кескин
ўзгариши
— қирра
— фавқулудда ҳолат
— крупоз
— болдир, обёқча
— кристалл
— ошқовоқ, ошқади
— билан
— мис
— ғамхўрлик
— даволаш
— даволамоқ
— якунланган даволаш муола-
жаси
— эгрилик, қийшиқлик
— терига тегишли
— тери
— цианли
— цианид
— айлана, давр
— цилиндр
— пуфак
— сийдик пуфагининг яллиғла-
ниши
— ҳужайра

D

— дан
— ўн
— тушмоқ
— тушувчи
— (тушадиган) сут тишлари
— дециграмм
— қайнатма
— пўстлоқдан тозаланган
— кичрайтирилган
— ётаверишдан увишиб қолган
жой (аъзо)
— оқиш, кечини
— нуқсон, камчилик
— ҳимоя қилмоқ
— сўнг, кейин
— ўйламоқ, кўрмоқ, фикрламоқ
— дельтасимон мускул
— кўрсатмоқ
— нерв ҳужайрасининг дарахтси-
мон ўспимтаси

dens, dentis, m	— тиш
densitas, atis, f	— қалнилик, зичлик
dentalis, e	— тишга онд
Dentinum, i, n	— дентин
musculus depressor, oris, m	— настига тортувчи мускул
depressus, a, um	— 1) паст, босилган; 2) ғамгин кўриниш
depuratus, a, um	— тозаланган
descendens, entis	— тушувчи
destillatus, a, um	— дистилланган сув
dexter, tra, trum	— ўнг
diabetes, ae, m	— қанд касаллиги
diaeta, ae, f	— парҳез
diagnosis, iis, f	— касалликни аниқлаш
diameter, tri f	— диаметр
diaphoreticus, a, um	— терлатувчи
diaphragma, atis, n	— кўкрак ва қорин бўшлиги ўртасидаги тўсиқ, диафрагма
diastola, es, f	— юракнинг кенгайиши
dico, ere	— гапирмоқ, сўзламоқ
dichloridum, i, n	— дихлорид
dies, ei, f	— кун
differentia, ae, f	— тафовут, фарқ
difficilis, e	— қийин
diffusus, a, um	— ёйилган, тарқалган
digero, ere	— ҳазм қилолмаслик
digestorius, a, um	— ҳазм қилишга онд
Digitalis, is, f	— ангишвонагул
digitus, i, m	— бармоқ
diagnostico, ere	— касалликни аниқламоқ
dilatatio, onis, f	— кенгайиш
dilutus, a, um	— суюлтирилган
diphtheria, ae, f	— ўткир юқумли касаллик, дифтерия
discedo, ere	— кетмоқ
disciplina, ae, f	— тартиб-интизом, фан
discipulus, i, m	— ўқувчи
disco, ere	— ўқимоқ
discordia, ae, f	— тартибсизлик, адоват
dispositio, onis, f	— мойиллик
dissimulatio, onis, f	— одам аъзоларида молдаларнинг содда кўринишга ўтиб ўзлашуви
dissolutio, onis, f	— эриш
distinguo, ere	— фарқламоқ, ажрата билмоқ
diuturnus, a, um	— давомли
diversus, a, um	— ҳар хил
divido, ere	— бўлмоқ
divisus, a, um	— бўлинган
do, dare	— бермоқ
doceo, ere	— ўқимоқ, ёдламоқ
doctus, a, um	— ўқинишли
dolor, oris, m	— оғриқ
domus, us, f	— уй
dormio, ire	— ухламоқ
dorsalis, e	— орқага онд
dorsum	— орқа
dosis, is, n	— миқдор ўлчови

dibito, are	— шубҳаланмоқ
dubius, a, um	— шубҳали
ductus, us, m	— оқим
ductus choledochus	— ўт (сафро) оқими
dulcis, e	— ширин
dum	— ҳозирча
duodenum, i, n	— ўн икки бармоқ ичак
duplex, icis	— қўшалок
duplicatura, ae, f	— икки ҳисса ошиш
dura mater	— миyaning қалин пардаси
durus, a, um	— қаттиқ, қалин
dysenteria, ae, f	— ичбурғ
dyspepsia, ae, f	— овқат ҳазмининг бузилиши

Е

ectropion	— ағдарилиб қолиш (бачадон бўйинчаси)
eczema, atis, n	— чилла яра
elasticus, a, um	— бўкилувчан, эгилювчан
electuarium, i, n	— бўтқа
elixir, iris, n	— таркибида хушбўй моддалар ва баъзан фаол дориворлар бўладиган тиниқ, мазали суюқлик
emphysema, atis, n	— ўпканинг ҳаво ёрдамида кенгайиши
emplastrum, i, n	— ярага ёпиштириб қўйиладиган малҳамли мато
emulsio onis, i	— бир-бирига мос келмайдиган
emulsum, i, n	— икки хил суюқлик аралашмаси
enamelum, i, n	— сирланган, сирли
encephalitis, idis, f	— миyaning яллиғланиши
encephalon, i, n	— бош мия
endocardium, i, n	— юракнинг ички пардаси
endocrinus, a, um	— ички безларнинг шира чиқаришига оид
endometrium, i, n	— бачадон шиллиқ пардаси
enterosolubilis, e	— ичакда эрувчи
epidemia, ae, f	— кенг тарқалган юқумли касаллик
epidemicus, a, um	— ёппасига тарқалувчи юқумли касалликка оид
epidermis, idis, f	— терининг устки қавати
epistola, ae, f	— хат
epithelialis, e	— аъзоларни сирдан қоплаб турувчи тўқимага оид
Equisetum, i, n	— қирқбўғим
erosio, onis, f	— шилинган, тилинган
Erysimum, i, n	— кулранг сариқ ўт, желтушник
erythema, atis, n	— қизиллик
Escherichia coli sue Bacterium	— ичак таёқчаси
(o) esophagus, i, n	— қизилўнғач
esse	— бор бўлмоқ
essentia, ae, f	— ўсимликдан олинадиган учувчи эфирли мой
et	— ва

ethmoidalis, e	— панжарасимон
Eucalyptus, f	— эвкалипт
Eucommia, ae, f	— хитой дарахти, эвкоммия
Euphyllinum, i, n	— зуфиллин
evaco, are	— чақирмоқ
ex	— да
ex tempore	— талаб қилинган вақтда, кера- гида
exacte	— аниқ
exanthematicus, a, um	— тошмали
exemplum, i, n	— мисол
exempli causa	— масалан
excitator, oris, m	— қўзғатувчи
excito, are	— қўзғатмоқ
exitus, us, m	— натижа
existimo, are	— ҳисобламоқ
exprimo, ere	— сиқмоқ, эзмоқ
exsiccatus, a, um	— қуритилган
exsicco, are	— қуритмоқ
extendo, ere	— суртмоқ
musculus extensor, oris, m	— тўғриловчи (ёзилувчи) мушак
externus, a, um	— ташқи, сиртқи
extra	— ташқари
extractum, i, n	— сўрим, экстракт
extraordinarius, a, um	— ғайритабiiй
extrauterinus, a, um	— бачадондан ташқарида
extremitas, atis, f	— тамом, охири, учи
extrinsecus (равиш)	— ташқаридан

F

facialis, e	— юз (бет)га тегишли
facies, ei, f	— юз, бет
facilis, e	— енгил
facio, ere	— қилмоқ, ишламоқ
factitius, a, um	— сунъий
faex, faecis, f	— ачитқи
Farfara, ae, f	— туятовон
Farina, ae, f	— ун
fascia, ae, f	— мушакни ўраб олган қўшилма тўқима пардаси
febris, is, f	— иситма
fel, fellis, n	— ўт (сафро)
felleus, a, um	— ўт (сафро)га тегишли
femina, ae, f	— аёл
femininus, a, um	— аёлга оид
femoralis, e	— сонга оид
femur, oris, n	— сон
ferreus, a, um	— темирга оид
Ferrum, i, n	— темир
fiat, fiant	— ҳосил бўлсин, ҳосил қилинсин
fibra, ae, f	— тола
fibrinosus, a, um	— толасимон
fibrosus, a, um	— толага оид
fibula, ae, f	— кичик болдир суяги
fides, ei, f	— ишонч, эътиқод
filamentum, i, n	— ипсимон толали боғлам

fillus, i, m
Filix, icis, f
Filix mas, Filicis maris
filtro, are

filium, i, n
finio, ire
finis, is, m
fio, fieri
firmo, are
firmus, a, um
fissura, ae, f
fistula, ae, f
flavus, a, um
musculus flexor, oris, m
flexura, ae, f
floreo, ere
flos, floris, m
flavus, a, um
Foeniculum, i, n
folium, i, n
Foeniculum, i, n
fomentatio, onis, f
fons, fontis, m
foramen, inis, n
forma, ae, f
formica, ae, f
formicicus, a, um
formo, are
formosus, a, um
formula, ae, f
fornix, icis, m
fortis, e
fossa, ae, f
fovea, ae, f
fractura, ae, f
Frangula, ae, f
frictio, onis, f
frigidus, a, um
frons, ntis, f
frontalis, e
fructus, us, m
fumalis, e
fumans, ntis
functio, onis, f
fundus, i, m
furunculus, i, m
fuscus, a, um

— ўғил бола
— қирққулоқ
— эркак қирққулоқ
— фильтрламоқ, дока орқали су-
зиб тозаламоқ
— ип
— тугатмоқ, тамомламоқ
— тамом
— ҳосил қилмоқ
— мустаҳкамламоқ

— ёриқ, дарз
— тешик (оқма)
— сариқ
— букувчи мускул
— букилган, қайрилган
— гулламоқ
— гул
— суюқ
— шивит
— барг
— фолликулин
— малҳам
— манба, асос
— тешик
— шакл, кўриниш
— чумоли, қумурсқа
— чумолига тегишли
— ҳосил қилмоқ, шакллантирмоқ
— чиройли, кўркам
— шакл
— гумбаз
— мустаҳкам, кучли
— чуқур
— чуқурча
— синиш
— итшумурт
— уқалаб суртиш
— совуқ
— манглай, пешона
— манглайга онд
— мева
— чекиладиган
— тутовчи
— вазифа
— түб. ўзан
— чипқон, йирингли яра
— қорамтир

G

ganglion, i, n
gangraene, ae, f
gargarisma, atis, n
gaster, gastris, f
gastricus, a, um
gaudeo, ere

— нерв тугунни
— туқималарнинг ўлиши, чириши
— чайқаш
— меъда
— меъдага тегишли
— хурсанд бўлмоқ, қувнамоқ

gelatina, ae, f	— елимшак, желатин
gelatinosus, a, um	— елимшаксимон
gemma, ae, f	— куртак (бот.)
Gentiana, ae, f	— газакўт
genu, us, n	— тизза
genus, eris, n	— тур, хил
gingiva, ae, f	— милк
gingivitis, idis, f	— милкнинг яллиғланиши
Genseng	— одамгиёҳ
glacialis, e	— музсимон
globulus, i, m	— шарча
globus, i, m	— соққа
gluconas, atis, m	— глюконат
Glucosum, i, n	— глюкоза
gluteus, a, um	— думбага онд
Glycerinum, i, n	— глицерин
Glycyrrhiza, ae, f	— ширинмия, чучукмия
Gnaphalium, i, n	— гнафалий
Gossypium, i, n	— гўза, пахта
gracilis, e	— хушқомат, гўзал, чиройли
gramma, atis, n	— грамм
Granatum, i, n	— анор (меvasи)
granulum, i, n	— гранула
gratuito	— инъом, бепул садақа
gratus, a, um	— ёқимли, назокатли
gravida, ae, f	— ҳомиладор
graviditas, atis, f	— ҳомиладорлик
gravis, e	— қийин, оғир
grosse	— йирик, катта
cum grosso modo	— йирик шаклда
grossus, a, um	— катта, йўғон
gummi	— дарахт ёки ўсимлик шираси
gummi arabicum	— арабистонда ўсадиган дарахт ёки ўсимлик шираси
gummi Armeniacae	— ўрик шираси
gustus, us, m	— маза, таъм
gusto, are	— мазасини татиб кўрмоқ
gutta, ae, f	— томчи
guttur, uris, n	— ҳалқум, томоқ

Н

habeo, ere	— эга бўлмоқ
habitus, us, m	— ташқи кўриниш, тана тузилиши
haema, atis, n	— қон
haemorrhagia, ae, f	— қон оқиши
haemostaticus, a, um	— қон тўхтатувчи
hallux, ucis, m	— оёқнинг бош бармоғи
Helianthus, i, m	— кунгабоқар
Helichrysum, i, n	— бўзnoch
helmins, nthis, f	— одам ва ҳайвон организмда паразитлик қилиб яшовчи чувалчангсимон жопивор
hemisphaerium, i, n	— ярим палла
hepar, atis, n	— жигарнинг яллиғланиши
hepaticus, a, um	— жигар (одамники)

hepatitis, idis, f	— ўт (ўсимлик)
herba, ae, f	— дабба, чурра тушини
hernia, ae, f	— кучли таъсир этувчи
heroicus, a, um	— темиратки
herpes, etis, m	— тез тарқалувчи (кенгаювчи) те-
herpes zoster	миратки
hic	— ҳозир, бундан кейин
Hierochloë, es, f	— тилқиёр
Hippophaë, ës, f	— чирқаноқ
hirudo, inis, f	— зулук
hodie	— бүгун
homo	— одам
homo sapiens	— ақлли одам
homunculus, i, m	— одамча
honor, oris, m	— ҳурмат, ор-номус, обрў
hora, ae, f	— соат
hormonum, i, n	— ҳайвонлар организмнинг ички
	секреция безлари ишлаб чиқара-
	диган ва тўғридан-тўғри қонга
	қуйиладиган суюқлик
	— одамийлик, инсоний, башарий
	— елка суяги
	— намланган, ҳўл
	— паст
	— ер
	— симоб хлорид
	— симоб
	— сувли
	— гидрокарбонат
	— гидрохлорид
	— водород хлоридга оид
	— водород пероксид
	— водород
	— қутуриш (сувдан қўрқиш) ка-
	саллиги
	— истисқо
	— гидрооксид
	— соғлиқни сақлашга доир чора-
	тадбирлар ва шу ҳақдаги фан
	— тил остига оид (суяк номи)
	— мингдевона
	— тананинг маълум қисмида қон-
	нинг меъъридан ошиши
	— қизилпойча
	— гиперманганат
	— қон босимининг меъъридан
	юқори бўлиш ҳолати
	— қон босимининг меъъридан
	юқори бўлиш ҳолатига оид
	— бирор тўқима ёки аъзонинг
	ҳаддан ташқари катталашishi
	— тери остига тегишли
	— тил остига оид
	— қон босимининг меъъридан
	паст бўлиши
	— қон босимининг меъъридан паст
	бўлиш ҳолатига оид

hypophysis, is, f

ibi

Ichthyolum, i, n
ictus, us, m
idoneus, a, um
igitur
illeum, i, n
immaturus, a, um
immobilis, e
impar, imparis
impero, are
impressio, onis, f
in
incisio, onis, f
incisivus, a, um
Incisura, ae, f
incola, ae, f
incrementum, i, n
incresco ere
incubatio, onis, f
index, icis, m

indivisus, a, um
induco, ere
inertia, ae, f
infarctus, us, m

inferior, ius
inflammatio, onis, f
infra

infundo, ere
infusum, i, n
ingeniosus, a, um
ingrediens, ntis
inhalatio onis, f

inhalator, oris, m
injectio, onis, f

insectum, i, n
inservio, ire
instrumentum, i, n
insufficient a, ae, f
integer, gra grum
intelligo, ere
inter
intercostalis, e
interdium
intermittens, entis
internationalis, e
internus, a, um

— мия ортиги (пастки)

I

— ўша ерда, у ёқда
— ихтиол
— зарба, чақиб (тишлаб) олиш
— қулай, соз, яхши
— шундай қилиб, кейин
— ёнбош суяк
— нишмаган, етилмаган
— қўзғалмас, ҳаракатсиз
— тоқ, тенгмас
— буйруқ бермоқ
— сиқиш
— -га
— кесик, тилинган жой
— кесикка онд
— кесма, кесиб олинган жой (эт)
— истиқомат қилувчи, яшовчи
— ўсиш, битиш
— ўсмоқ
— касалликнинг яширин даври
— кўрсатма, иккинчи кўрсаткич бармоқ
— бўлинмайдиган
— киргизмоқ
— ҳаракатсиз
— бирор аъзонинг маълум қисми-га қон етарли келмаслиги натижасида шу жойдаги тўқималарнинг ўлиши
— пастроқ
— яллиғланиш
— остида, бирор нарсадан паст бўлиш
— қўймоқ
— дамлама
— иқтидорли, истеъдодли
— асосий қисм
— дорини буғда нафасга олдириш йўли билан даволаш
— дорини буғ чиқарувчи асбоб
— игна орқали тери остига дори қўйиш
— ҳашарот
— хизмат қилмоқ
— асбоб
— етишмовчилик
— шикастланмаган
— тушунмоқ
— -аро, орасида
— қовурғалараро
— ҳар замонда
— алмашинадиган, ўзгарувчи халқаро
— нчки

interosseus, a, üñi
interrogo, are
intestinalis, e
intestinum, i, n
Intra
intramuscularis, e
intro, are
introduco, ere
intraduct'io
Intus
inutilis, e
invaginatio, onis, f
invalidus, a, um
invenio, ire
invenitur
inversus, a, um
invidia, ae, f
Iodium, i, n
Ipecacuanha, ae, f
iris, iridis, f
ischiadicus, a, um

ischiadicus, a, um
ischium, i, n
isogenus, a, um
isotonicus, a, um
item

— сүяк брасига
 — сўрамоқ
 — ичакка
 — ичак
 — ичи, ичига
 — мушак ичига
 — кирмоқ
 — киргизмоқ
 — киргизиш
 — ичида
 — кераксиз
 — бураб киргизиш
 — касал, нимжон, майиб-мажруҳ
 — толмоқ, кашф қилмоқ
 — турмоқ, учрамоқ
 — бузуқ, нотўғри
 — ҳасад, рашк, кўра олмаслик
 — йод
 — қустирувчи илдиз
 — кўзнинг рангдор пардаси
 — бирор аъзо ёки тўқимадаги камқонлик
 — қуймичга онд
 — қуймич суяги
 — изогенли
 — изотоник
 — шундай қилиб

J

Jecur, oris, n

Jejunum, i, n
jecunde (равинш)
jecundus, a, um
jugularis, e
jungo, ere
Juniperus, i, f
jus, juris, n
Juvans, ntis
juvenalis, e
juvens, is, m
juventus, utis, f
juvo, are

— жигар (денгиз жонивори, балиқларга оид)
 — ингичка ичак
 — ёқимли
 — ёқимтой
 — бўйинтуруққа онд
 — бирлаштирмоқ, бириктирмоқ
 — арча
 — ҳуқуқ
 — ёрдамчи
 — ўсмирликка онд
 — ўсмир (ўғил бола)
 — ёшлик
 — ёрдам бермоқ

K

Kalanchoë, es, f
Kalium, i, n
keratoma, atis, n
keratinum, i, n

— каланхой
 — калий
 — шохсимон ўсма
 — шохсимон модда

L

labium, i, n
labor, oris, m
laboriosus, a, um
laboro, are
lac, lactis, n

— лаб
 — меҳнат, иш
 — меҳнаткаш, меҳнатсевар
 — меҳнат қилмоқ, ишламоқ
 — сут

laceratus, a, um	— йиртиқ
lacrima, ae, f	— кўз ёши
lacrimalis, e	— кўз ёшига онд
lactas, atis, m	— лактат
lacteus, a, um	— сутсимон
lacticus, a, um	— сутга онд
laesus, a, um	— шикастланган, асабийлашган
lagna, ae, f	— шиша идиш
Lagochilus, i, m	— бозулбанг, бангидевога
lamella, ae, f	— пилакча, (кўз пардаси)
lamina, ae, f	— пилакча, лавҳа
lana, ae, f	— жун, юнг
lanceolatus, a, um	— ништарсимон
Lanolinum, i, n	— ланолин
lapsus, us, m	— хато, йиқилиш
laryngitis, idis, f	— ҳиқилдоқ (томоқ)нинг яллиғ- ланиши
larynx, laryngis, m	— ҳиқилдоқ, томоқ
lateralis, e	— ёнбошга онд
latus, eris, n	— ёнбош
laudo, are	— мақтамоқ
lavo, are	— ювмоқ
laxans, ntis	— сурғи, юмшатувчи
Ledum, i, n	— ледум
lego, ere	— ўқимоқ
lege artis	— қондага асосан
lente	— секин (таъсири бўйича)
Leonurus, i, m	— арслонқуйруқ
letalis, e	— ўлдирувчи
leucocytus, i, m	— оқ қон ҳужайраси
Leuzea, ae, f	— левзей
musculus levator, oris, m	— кўтарувчи мускул
levis, e	— енгил
levo, ere	— ангиллаштирмоқ
lax, legis, f	— қонун
lex medicinalis	— тиб қонун
liber, era, erum	— озод, эркин
liber, bri, m	— китоб
liberatus, a, um	— озод қилинган
liberi, orum, m	— болалар
libero, are	— озод қилмоқ
libertas, atis, f	— озодлик
lichen, enis, m	— темиртки
lien, enis, m	— талоқ
ligamentum, i, n	— боғлам
lignum, i, n	— дарахт (ёғоч)
limpidus, a, um	— рангсиз
linea, ae, f	— чизик
lingua, ae, f	— тил
linimentum, i, n	— суюқ суртма
lintheum, i, n	— мато
Linum, i, n	— зиғир
liquidus, a, um	— суюқ
Ligustrum, i, n	— қизилмия
liquor, oris, m	— суюқлик
liquor Ammonii anisatus	— новнадиал-арпабодийн томчиси
liquor (solutio) Ammonii caustici	— новнадиал спирти

liguor Burovi
 littera, ae, f
 Lobelia, ae, f
 lobulus, i, m
 lobus, i, m
 locatus, a, um
 loco, are
 locus, i, m
 longitudinalis
 longitudo, inis
 longus, a, um
 lucidus, a, um
 ludus, i, m
 lumbalis, e
 lumbus, i, m
 luna, ae, f
 lunula, ae, f
 luteus, a, um
 lux, lucisi, f
 luzatio, onis, f
 lymphaticus, a, um
 lysis, is, f

— Буров суюқлиги
 — ҳарф
 — лобелия
 — бўлакча
 — бўлак
 — мойил, ўзига тез юқтирувчи
 — жойлаштирамоқ
 — жой. ўрин
 — узунасига
 — узунлик
 — узун
 — оқроқ, рангсиз
 — ўйин
 — белга оид
 — бел
 — ой
 — ойча
 — сарнқ
 — ёруғлик
 — чиқиқ (суякка оид)
 — лимфасимон
 — чиринш, бузилдиш, эринш; касал-
 ликнинг секин пайдо бўлиши

М

macero, are
 magis (равнш)
 magister, tri, m
 magistralis, e
 magnasia, ae, f
 Magnesium, i, n
 magnitudo, inis, f
 magnus, a, um
 majalis, e
 major, jus
 male
 malignus, a, um
 maleus, i, m
 malus, a, um
 Malva, ae, f
 mamma, ae, f
 mandibula, ae, f
 mane
 manubrium
 manus, us, f
 mare, is, n
 margo, inis, m
 marinus, a, um
 mas, maris, m
 masculinus, a, um
 massa, ae, f
 mastoideus, a, um
 mater, ae, f
 materia, ae, f
 Mays, Maydis, f

— нивитмоқ
 — кўпроқ
 — устоз, муаллим, ўқитувчи
 — асосий, бош
 — магnezия
 — магний
 — катталиқ
 — катта
 — май ойига тегишли
 — каттароқ
 — ёмон
 — хавфли
 — манқа, пишиллаш
 — ёмон, сифати паст
 — гулхайри
 — кўкрак (аёлларга оид), сут
 беги
 — пастки жағ
 — эрта билан
 — соп. даста
 — қўл
 — денгиз
 — ўлка
 — денгизга оид
 — эркак
 — эркакка оид
 — миқдор
 — сут безисимон
 — она, мия пардаси
 — материя, модда
 — маккажўхори

maxilla, ae, f	— юқори жағ
maximus, a, um	— жуда катта
meatus, a, um	— ташқи эшитув йўли
medianus, a, um	— ўрталикдаги, оралиқдаги
mediastrum, i, n	— умуртқа билан кўкрак қафаси оралиги
mediatus, a, um	— ўртача, қия
medicamentum, i, n	— дори-дармон
medicalus, a, um	— тиббий
medicina	— тиббиёт
medicinalis, e	— тиббиётга оид
medicus, i, m	— шифокор
medietas, atis, f	— ўрталик, оралиқ
medius, a, um	— ўрта
medulla, ae, f	— мия, мия моддаси
mel, mellis, n	— асал
membrana, ae, f	— парда
membranula, ae, f	— кўзга қўйиладиган плёнка (дори)
membrum, i, n	— аъзо, қўл-оёқ
meningitis, idis, f	— мия пардасининг яллиғланиши
meninx, ngis, f	— мия пардаси
mensis, is, f	— ақл
mensura, ae, f	— ой
menstruum, i, n	— дориҳонага оид ўлчовли идиш
mentalis, e	— ҳайз (балорағат ёшига етган қизлардаги ҳолат)
Mentha, ae, f	— някка оид
Mentha piperita	— ялпиз
Mentholum, i, n	— қалампир ялпиз
Menyanthes, idis trifoliata, ae	— ментол
metallum, i, n	— учбарғ
mentum, i, n	— темир
mesenterium, i, n	— няк
metastasis, is, f	— қатқорин
methodus, i, f	— огриқнинг бир аъзодан иккинчисига ўтиши
Methylenum coeruleum	— усул, услуб
Millefolium, i, n	— мотил кўки
miles, itis, m	— дастарбош
mineralis, e	— аскар
minuta, ae, f	— минералга оид
mirabilis, e	— дақиқа
misceo, are	— ажойиб, мўжизавор
mitralis, e	— аралаштирмақ
mixtio, onis, f	— митралга оид
mixtura, ae, f	— аралаштириш
mobilis, e (раввш)	— аралашма
modice	— ҳаракатчан
modus, i, m	— ўртача, ўртамиёна
molaris, e	— ўлчов, усул
molestio, ae, f	— катта жағ тиши
molestus, a, um	— безовталаниш
mollis, e	— қийинчилик, машаққатли
monstro, are	— юмшоқ
morbili, orum, m	— кўрсатмоқ
morbus, i, m	— қизамиқ
	— касаллик

Morphinum, i, n
 mors, mortis, f
 morsus, us, m
 mortifer, fera, ferum
 mortuus, a, um
 motorius, a, um
 moveo, ere
 mucilago, inis, f
 mucosus, a, um
 nuller, eris, f
 multo
 multum (равнш)
 multus, a, um
 mundus, i, m
 musculus, i, m
 muto, are
 myocarditis, idis f

Myrtillus, i, m

narcosis, is, f

narcoticus, a, um
 naris, is, f
 narro, are
 nasalis, e
 nasus, i, m
 Natrium, i, n
 natura, ae, f
 naturalis, e
 necessarius, a, um
 necesse
 necrosis, is, f
 negotium, i, n
 nemo
 neogalenicus, a, um
 neonatus, i, m
 Nerium, i oleander, dri
 neurosus a, um

nervus, i, m
 neuron, i, n
 nexus, us, m
 niger, gra, grum
 nihil
 nitens, ntis
 nitras, atis, m
 nitricus, a, um
 nitris, itis, m
 nitrosus, a, um
 nobilis, e
 noceo, ere
 nodus, i, m
 nomen, inis, n
 nomino, are

— морфин
 — ўлим
 — чақиб (тишлаб) олиш
 — ўлдирувчи
 — ўлган, жонсиз
 — ҳаракатлантирувчи
 — ҳаракатлантирмоқ
 — шиллиқ модда
 — шиллиқсимон
 — эрли аёл
 — анчагина, кўпроқ
 — кўп
 — жуда кўп
 — дунё, коннот
 — мушак
 — алмаштирмоқ
 — юрак мушакларининг яллир-
 ланиши
 — миртил

N

— огриқсизлантириш, беҳуш қи-
 лиш
 — наркотик
 — бурун тешиги (коваги)
 — айтиб бермоқ
 — бурунга оид
 — бурун
 — натрий
 — табиат
 — табиий
 — керакли, зарур
 керак, даркор
 — жонсизланиш, сезмаслик
 — иш
 — ҳеч ким
 — янги галенга оид
 — янги туғилган бола (чақалоқ)
 — самбитгүл
 — нерв системасининг функционал
 касаллиги
 — асаб
 — асаб ҳужайраси
 — ўланиш, битишиш
 — қора
 — ҳеч нима
 — ялтировчи
 — нитрат
 — азотга оид
 — нитрит
 — азотли
 — маълум, машҳур
 — зарар (зиён) етказмоқ
 — тугун
 — от, исм
 — исм қўймоқ, атамоқ, номла-
 моқ

non
nonnulus, a, um
norma, ae, f
noto, are
nox, noctis, f
noxicus, a, um
nucha, ae, f
nucleus, i, m
numerus, i, m
nutritio, onis, f
nutricium, a, um
Nux, Nucis, f
Nux vomica

— йўқ
— айрим
— миқдор, қонда
— белгиламоқ
— тун, кеча
— зарарли, зиснли
— энса
— ўзак, пегиз
— сон
— боқини, овқатлантириш
— тўйимли, озиклантирувчи
— ёнғоқ
— қустирувчи ёнғоқ (мўътадил
иқлимда ўсувчи дарахтнинг за-
харли уруги ва илдизи)

O

obduco, ere
obductus, a, um
obliquus, a, um
oblongatus, a, um
obscurus, are
obstetricius, a, um
obtineo, ere
obturatus, a, um
obtusus, a, um
occipitalis, e
occiput, itis, n
occurro, are
occurro, ere
octo
octoculatus, a, um
octotii
oculus, i, m
odontalgia, ae, f
odontogenia, ae, f
odor, oris, m
oedema, atis, n
oesophagus, i, m
officina, ae, f
officinalis, e
Oleander, dri, m
oleo, ere
oleosus, a, um
oleum, i, n
oleum Jecoris
oleum Olivarum
oleum Ricini
oleum Terebinth'nae
olla, ae, f
omentum, i, n
omnis, e
onus, eris, n
ore
operatio, onis, f

— парда билан қопламоқ
— қобикли (пардали)
— қийшиқ, эгри
— чўзинчоқ
— қорайтирмоқ
— доялик
— эгалламоқ, банд қилмоқ
— ёпиқ
— ўтмас, анқов
— энсага тегишли
— энса
— ишғол қилмоқ, босиб олмоқ
— кутиб олмоқ
— саккиз
— саккиз кўз
— саккизтадан
— кўз
— тиш оғриғи
— тиш чиқинши
— ҳид
— шиш
— қизилўнғач
— дорихона
— доривор
— олеандр
— ҳид чиқармоқ
— мойга оид
— мой
— балиқ мойи
— зайтун мойи
— канақунжут мойи
— теребинтни мойи
— шиша идиш
— чарвин, қоплама
— ҳаммаси, бутунлай
— қийинчилик, машаққат
— ёрдами билан
— жарроҳлик усули билан даво-
лаш

Opium, i, n

opletio, onis, f
opponens, entis
ops, opis, f
opticus, a, um
optime
optimus, a, um
opus, eris, n
orator, oris, m
orbita, ae, f
ordinarius, a, um
organismus, i, m
organon, i, n
organum, i, n
originalis, e
orior, oriri
orno, are
Oriza, ae, f
os, oris, n
os, ossis, n
osseus, a, um
ostium, i, n
otium, i, n
ovalis, e
ovarium, i, n
ovis, is, f
oyum, i, n
Oxycoccus, i, m
oxydum, i, n
oxydulatus, a, um
Oxygenium, i, n

Padus, i, f
palatinus, a, um
palatum, i, n
palpebra, ae, f
palpo, are
pancreas, atis, n
pancreaticus, a, um
Papaver, eris, n
papilla, ae, f
par, paris
paracentralis, e
paraffinatus, a, um
paralysis, is, f
paranasalis, e
parasiti, orum, m
parathyreoideus, a, um
paresis, is, f
paries, etis, m
parietalis, e
paro, are
parotis, idis, f (gland)
pars, partis, f

— кўхнори ширасидан тайёрланган дори
— мушкул, огир
— мухалиф, оппонент
— куч, ёрдам
— кўришга онд
— энг яхши
— жуда яхши, аъло
— меҳнат, иш
— нотик
— кўз косаси
— табиний, ҳаминша
— аъзо
— тананинг бир қисми
— тананинг бир бўлаги
— асл нусха
— пайдо бўлмоқ
— безамоқ
— шולי, гүрүч
— оғиз
— суюк
— суюкка онд
— тешик
— дам олиш, ҳордиқ чиқариш
— тухумсимон (ясси) шакл
— тухумдон
— қўй
— тухум, мойка
— қизил нордон мевали ўсимлик
— окенд
— чала окенд
— кислород

Р

— шумурт
— танглайга онд
— танглай
— қовоқ (кўзга онд)
— пайпасламоқ
— меъда ости бези
— меъда ости безига тааллуқли
— кўхнори
— кўкрак сўргичи
— тенг, баробар
— марказ олди
— парафинли
— аъзоннинг ҳаракатсизланиши
— бұрун олди
— текинхўрлар (ғишжага онд)
— қалқонсимон без олди
— аъзоннинг қисман ҳаракатсизланиши
— тўсиқ
— тепага онд (тўсиқ олди)
— тайёрламоқ
— қўлоқ олди бези
— қисм

divide in partes aequales	— тенг қисмларга бўл
partium (равиш)	— қисман
partus, us, m	— туғиш
parum	— кам, етарсиз
parvus, a, um	— кичик
pasta, ae, f	— хамирсмон модда
patella, ae, f	— тизза қопқоғи
pater, tris, m	— ота
patria, ae, f	— ватан
paulatium	— оз-оздан
paх, pacis, f	— тинчлик
pectoralis, e	— кўкракка оид
pectus, oris, n	— кўкрак
pediculus, i, m	— бит
pelvinus, a, um	— чаноққа (жомга) тегишли
pelvis, is, f	— чаноқ
pelvis renalis	— буйрак жоми
penetro, are	— кирмоқ, суқилиб кирмоқ
penis, is, m	— олат (эркакларнинг жинсий аъзоси)
per	— орқали
per diem	— кун мобайнида
per rectum	— тўғри ичак орқали
per se	— тоза ҳолда
percussio, onis, f	— тукиллатиб эшитиб кўриб текшириш
perceo, ire	— ўлмоқ, йўқолмоқ
pericarditis, idis, f	— юрак олди халтасининг яллиғланиши
periculosus, a, um	— хавfli
perineum, i, n	— оралиқ
periodontitis, idis, f	— тиш суюк пардасининг яллиғланиши
periodontium, i, n	— тишнинг суюк пардаси
periodus, i, f	— давр, вақт
periosteum, i, n	— суюк пардаси
periphерia, ae, f	— аъзонинг ташқи (сиртқи) қисми
Periploca, ae, f	— периплока
peritoneum, i, n	— қорин пардаси
peritonitis, idis, f	— қорин пардасининг яллиғланиши
peritus, a, um	— тажрибали, уста
permanens, ntis	— донмий, муттасил
peroxydum, i, n	— пероксид
Persicum, i, n	— шафтоли
pertussis, is, f	— кўкйўтал
pes, pedis, m	— оёқ кафти
pessimus, a, um	— жуда ёмон, салбий
pestis, is, f	— ўлат, вабо
peto, ere	— сўрамоқ
petraeus, a, um	— қоясмон
petrosus, a, um	— тошсмон
phalanx, ngis, f	— бармоқ суюкларн
pharmaceuta, ae, f	— доришунос
pharmacopoea, ae, f	— дори тайёрлаш, сақлаш ва бермога ёзиб бериш қондаларн тўплами

pharmacopola, ae, f	— дорихона ходими
pharynx, unġis, m	— ҳалқум
Phenolum, i, n	— фенол
phlegmone, es, f	— йирингли яллиғланиш
phlegmonosus, a, um	— йирингли яллиғланишга оид
phosphas, atis, m	— фосфат
phosphoricus, a, um	— фосфорли
Phosphorus, i, m	— фосфор
phrenicus, a, um	— кўкрак ва қорин ўртасидаги пардага оид
phthisicus, a, um	— силга оид
physiotherapia, ae, f	— одам аъзоларини ташқи муҳитнинг физикавий омиллари билан даволаш
pia mater	— миянинг юмшоқ пардаси
pilula, ae, f	— ҳаб дори
pinguis, e	— ёғ, мой
Pinus, i, f	— қарағай
Piper, eris, n	— қалампир, мурч
pituitarius, a, um	— шиллиқсимон
Pix, Picis, f	— елим
Pix liquida	— қатрон
plane (равиш)	— мутлақо, бутунлай
planta, ae, f	— ўсимлик, оёқ таги
Plantago, inis, f	— баргизуб, зубтурум
planus, a, um	— силлиқ, текис
plasma, atis, n	— қоннинг суюқ қисми
platysma, atis, n	— бўйиннинг тери ости мускули
plerumque (равшш)	— катта қисмидан
pleura, ae, f	— кўкрак ва ўпкани ўраган парда
pleuritis, idis, f	— кўкрак ва ўпкани ўраган парданинг яллиғланиши
plexus, us, m	— чигал
plica, ae, f	— қатлам
Plumbum, i, n	— қўрғошин
pneumonia, ae, f	— ўпканинг яллиғланиши
poëta, ae, f	— шоир
pollex, icis, m	— қўлнинг катта бармоғи
Polygala, ae, f	— полгала
Polygonum bistorta	— анжабор, ерқўноқ
Polygonum hydropiper(eris)	— сувқалампир
pomatus, a, um	— олмага оид
pono, ere	— қўймоқ
populus, i, m	— халқ
porcinus, a, um	— чўчқага оид
porrigo, ere	— сўрмоқ, тортиб олмоқ
positivus, a, um	— ижобий
post	— кейин
postea	— натижада
posterior, ius	— орқадаги, ортки
postero die	— эртанги кунда
posterus, a, um	— навбатдаги
postremo	— ниҳоят
postremus, a, um	— охири
postulo, are	— талаб қилмоқ
prae	— олдида, сабаб
praecipitatus, a, um	— чўккан, чўкинди
praecipue	— асосан, муҳим

praematurus, a, um
praemolaris, e
praeparatio, onis, f
praeparatum, i, n

praeparo, are
praepositio, onis, f
praescribo, ere
praescriptio, onis, f
praestans, ntis
praeterea (равнш)

pressura, ae, f
primum (равнш)
primus, a, um
primus, inter pares
pro
pro auctore

pro die
pro dosi

pro me
pro usu proprio
probe
probo, are
processus, us, m
prodormalis, e

profligatus, a, um
progressivus, a, um
progressus, us, m
prognosis, is, f

profundus, a, um
prolapsus, us, m
prominens, ntis
proprius, a, um
prostata, ae, f

protego, ere
provoco, are
proximus, a, um
pruritus, us, m
pterygoideus, a, um
pubes, is, f
pudentalis, e
pudentum femininum
puer, eris, m
puerilis, e
pueritia, ae, f
pulmo, onis, m
pulmonalis, e
pulpa, ae, f
pulsus, us, m
pulveratus, a, um
pulvis, eris, m

— аввал, вақтидан олдин
— кичик жағ тиши
— тайёрлаш
— препарат, махсус тайёрланган дори
— тайёрламоқ
— предлог, олд кўмакчи
— ёзиб бермоқ, буюрмоқ
— буйруқ
— атоқли, машҳур, донғи кетган
— шу билан бирга, бундан ташқари
— тахтакачлаш
— биринчидан, бошидан
— биринчи
— тенгдошлар орасида биринчи
— учун
— автор, дорихат ёзувчи учун (шифокор рецептни ўзи учун ёзганда қўллаши мумкин)
— кўни билан, бир кунлик
— дорини бир марта қабул қилиш миқдори
— мен учун
— ўзим қўллашим учун
— яхши, тўғри
— маъқулламоқ
— ўсиқ, ўсимта
— олдиндан айтиб бериш, башорат қилиш
— ҳалок бўлган
— ривожланувчи, ўсувчи
— тараққиёт
— касалликни олдиндан айтиб бериш
— чуқур
— тўшиш
— тўртиб (дўппайиб) чиқиш
— хусусий, шахсий
— эркаклар жинсий аъзосининг тоқ бези
— ҳимоя қилмоқ, яширмоқ
— чақирмоқ
— энг яқин
— қичима, қичиш
— қанотсимон
— қов (қовуқ)
— жинсий аъзо
— аёллар жинсий аъзоси
— ўғил бола
— болаларга оид
— болалик
— ўпка
— ўпкага оид
— юмшоқ тўқима
— томир уриши
— кукунсимон
— кукун

punctio, onis, f
purgans, ntis
purgativus, a, um
puritas, atis, f
purus, a, um
pus, puris, n

pyelitis, idis, f
pyloricus, a, um
pylorus, i, m
Pyramidonum, i, n

- санчиб тешниш
- сурги, юмшатувчи
- сурги, юмшатувчи
- тозалнк, озодалик
- тоза
- йирниг
- буйрак жомининг яллигла-
ниши
- қорин буйнига онд
- қорин буйини
- пирамидон

Q

quadratus, a, um
quadriceps, ipitis
quadrigeminus, a, um
qualitas, atis, f
quam
quantitas, atis, f
quantum satis

quartus, a, um
que (боғдовчи)
Quercus, us, f
qui, quae, quod
quid
quies, etis, f
quinquaginta
quinque
quinelobatus, a, um
quintus, a, um
quis, quid
quulvis, quaevis

quotidianus, a, um
quotidie

- тўртбурчакли
- тўртбашли
- тўрт томонли
- сифатли
- нима учун, қандай
- сон, миқдор
- қанча миқдорда керак бўлса,
керагича
- тўртинчи
- ва
- эман
- қайси
- нима
- тинчлик, ором
- эллик
- беш
- беш парракли, беш куракли
- бешинчи
- ким? нима?
- қайсиниси лозим бўлса, ҳар
қандай
- ҳар кунги, одатдаги
- ҳар куши

R

rabies, ei, f
rachitis, idis, f

radius, i, m
radix, icis, f
ramus, i, m
raphe, es, f
rapio, ere
raro (равниш)
rarus, a, um
reactio, onis, f

recens, ntis

recenter (равниш)
receptum, i, n

- қутуриш касаллиги
- витамин D етишмаслиги нати-
жасида келиб чиқадиган бола-
лар касаллиги
- билак суяги
- илдиз
- шох
- чок
- юлиб олмоқ
- сийрак
- сийраклик
- руҳий ва жисмоний ҳолатдаги
кескин ўзгариш
- яқиндагина узилган мева, ҳо-
зир тайёрланган дори
- яқиндагиша, янгитдан
- рецепт

receptaculum, i, n	— бирор нарса сақланадиган идиш
recipio, ere	— олмоқ
reconvalescens, ntis	— соғаяувчи
rectalis, e	— тўғри ичакка оид
rectificatus, a, um	— тозаланган (спиртда)
rectum, i, n	— тўғри ичак
rectus, a, um	— тўғри
recurrens, ntis	— қайтувчи
reductus, a, um	— соғлиғи қайта тикланган
refrigero, are	— совутмоқ
regio, onis, f	— атроф
regnum, i, n	— подшолик
rego, ere	— бошқармоқ
regressus, us, m	— инқироз, аҳволнинг ёмонлашиши
reliquus, a, um	— қолганлар, бошқалар
remedium, i, n	— дори-дармон
ren, renis, m	— буйрак
renalis, e	— буйракка оид
repetatur	— такрорлансин!
repeto, ere	— такрорламоқ
res, rei, f	— нарса
resistentia, ae, f	— қаршилиқ, монелик
respiratorius, a, um	— нафас олишга оид
respondeo, re	— жавоб бермоқ
rastitutio, onis, f	— қайта тикланиш
restitutio cum defect	— қисман соғайиш
rete, is, n	— тўр
reticularis, e	— тўрсимон
retina, ae, f	— тўрсимон парда
revertio, ere	— қайтмоқ
rex, regis, m	— подшоҳ
Rhamnus(i) cathartica(ae)	— итжумрут
Rheum, i, n	— ровоч
rheumatismus, i, m	— бод касаллиғи
rhizoma, atis, n	— илдизпоя
Ricinus, i, m	— канакўнжўт
rima, ae, f	— тешиқ, тирқипи
robustus, a, um	— кўч
Romanus, a, um	— кўчли, бақувват
Rosa, ae, f	— рямлик
rotundus, a, um	— наъматақ
rubeola, ae, f	— айланасимон, соққа, думалоқ
ruber, bra, brum	— қизилча (болалар касаллиғи)
rubor, oris, m	— қизил
Rubus idaeus	— қизиллик, қизарганлик
ruptura, ae, f	— ҳўжағат, малина
rutilus, a, um	— ёрилиш, узилиш
	— қизилроқ

S

saccharum, i, n	— шакар, қанд
sacculus, i, m	— қоғоз халта
sacer, cra, crum	— думғазасимон
sacrum, i, n	— думғаз
sacralis, e	— думғазга тегишли

sacrococcygeus, a, um
 sacrolumbalis, e
 sacropelvinus, a, um
 sacrospinus, a, um
 sacrotuberalis, e
 saepe (равыш)
 sal, salis, m
 salicylas, atis, m
 salicylicus, a, um
 Salmonella, ae, f
 saluber, bris, bre
 salus, utis, f
 saluto, are
 Salvia, ae, f
 Sambucus, i, f
 sanguis, inis, m
 Sanguisorba, ae, f
 sanguineus, a, um
 sanitas, atis, f
 sano, are
 Santoninum, i, n
 sanus, a, um
 saphenus, a, um
 sapiens, ntis
 sapientia, ae, f
 sapor, onis, m
 sapor, oris, m
 scapula, ae, f
 scatula, ae, f
 sceleton, i, n
 sceletum, i, n
 Schizandra, ae, f
 schola, ae, f
 sciro, ire
 scribo, ere
 Secale, is, n
 Secale cornutum
 secerno, ere
 secretio, onis, f

 sectio, onis, f
 secundus, a, um
 sed
 sedativus, a, um
 sejungo, ere
 selectio, onis, f
 sella, ae, f
 semel
 semen, inis, n
 semilunaris, e
 semper
 senectus, utis, f
 Senega, ae, f
 senex, senis
 Senna, ae, f
 sensorius, a, um
 sensus, us, m
 sentio, ire

— думғаза-думға вид
 — думғаза-белга доир
 — думғаза-чаноққа қарашлп
 — думғаза-қирраға онд
 — думғаза-пайға онд
 — кўпинча, зич, қалпн
 — туз, намак
 — салицилат
 — салицилатли
 — салмонелла
 — соғ, соғайтирувчи
 — соғлик
 — саломлашмоқ, кўришмоқ
 — маврак
 — маржонгул
 — қон
 — сангвизорба, доривор ўсимлик
 — қонли
 — соғлик-саломатлик
 — даволамоқ, соғайтирмоқ
 — сантонин
 — соғ
 — яширин, яширин венa
 — ақлли, донншманд
 — донолик
 — совун
 — маза, таъм
 — курак
 — қутнча
 — скелет
 — скелет
 — лимон
 — мактаб
 — билмоқ
 — ёзмоқ
 — жавдар, қора бугдой
 — қорақуи (бот.)
 — ажратмоқ
 — организмдағи турли безлар
 ишлаб чиқарадиган шира
 — кесилган жой (қисм)
 — иккинчи
 — аммо, лекин
 — тинчлантирувчи
 — бұлмоқ
 — саралаш
 — эгар, ўриндиқ
 — бир марта
 — уруп
 — ўроқсимон шакл
 — ҳамиша
 — қарилик, кексалик
 — сенегa (бот.)
 — қари киши (қария)
 — сано
 — сезги аъзосига онд
 — сезги, ҳис-туйғу
 — сезмоқ

sépono, ére	— ажратиб қўймоқ
sepsis, is, f	— чириш, бузилиш, айниш
septem	— етти
septum, i, n	— деворсимон тўсиқ
series, ei, f	— қатор
serotinus, a, um	— кечки
serotinus, i, m	— ақл тиш
serratus, a, um	— тишсимон
servo, are	— сақламоқ
seu (боғловчи)	— ёки
severus, a, um	— талабчан, қаттиққўл
sex	— олти
sexaginta	— олтмиш
si (боғловчи)	— агар
siccus, a, um	— қуруқ
sigmoideus, a, um	— сигмасимон, S-симон
signo, are	— белгиламоқ
signum, i, n	— белги
silvester, tris, tre	— ўрмонга оид
similis, e	— ўхшаш
simplex, icis	— оддий
simpliciter (равнш)	— одатдаги, одми
Sinapis, is, f	— хантал
sine	— сиз
sinister, tra, trum	— чап
sinus, us, m	— зовур, чуқурлик
sirupus, i, m	— шарбат (доривор ўсимлик дам-ламаси)
situs, a, um	— жойланиш
sive (боғловчи)	— ёки
sol, solis, m	— қуёш
Solanum, i, n	— итузум
Solanum(i) tuberosum(i), n	— картошка
soleo, ere	— одат қилмоқ
solubilis, e	— эрувчан
solutio, onis, f	— суюқлик
solvo, ere	— эритмоқ
somnifer, fera, ferum	— ухлатувчи
somnus, i, m	— уйқу
Sorbus, i, f	— четан
species, ei, f	— йиғма (доривор ўтлар йиғ-маси)
spero, are	— умндвор бўлмоқ
sphenoidalis, e	— понасимон
musculus sphincter, eris	— қисувчи мускул
spica, ae, f	— бошоқ
spicum, i, n	— бошоқ
spina, ae, f	— қирра
spinals, e	— орқа ўсимтага оид
spinosus, a, um	— қилтиқли, серқилтиқ
spiralis, e	— бурамасимон
spirituosus, a, um	— спиртли
spiritus, us, m	— спирт
spiro, are	— нафас олмоқ
spissus, a, um	— қўлоқ
splen, enis, m	— талок
splendidus, a, um	— чиройли, ажойиб

spongia, ae, f	— ўзига сувни сингдирадиган нарса (мочалка)
spongiosus, a, um	— горсимон (булутсимон)
spurius, a, um	— ёлгон
squama, ae, f	— тангачасимон тери
stadium, i, n	— давр
statim	— дарҳол
status, us, m	— ҳолат, аҳвол
status quo ante	— ўзгаришсиз ҳолат (беморга оид)
stenosis, is, f	— торайиш
steriliso, are	— қайнатиб тозалamoқ, стерилламоқ
stenoclavicularis, e	— кўкрак-ўмровсимон
sternum, i, n	— кўкрак
stigma, atis, n	— тумшуқча, огнзча (бот.)
stipes, itis, m	— шохча, новда (бот.)
transversus, a, um	— мёъдага оид
stomatitis, idis, f	— оғиз шиллиқ нардасишвг яллиғлакиши
Stramonium i, n	— бангидевона
Strophanthus, i, m	— строфант
structura ae, f	— тузилиш
Strychninum, i, n	— стрихнин
Strychnos, i, m	— мўътадил иқлимда ўсувчи дарахнинг заҳарли уруғи ва илдизининг номи
studens, ntis	— ўқувчи, талаба, илми толиб
studeo, ere	— ўқимоқ
studiosus, a, um	— ўз ишига берилган, тиришқоқ
sub	— остида, остига
subclavicularis, a, um	— ўмров суяги остида
subcutaneus, a, um	— тери остига
sublimatus, a, um	— ҳайдалган, возгонка қилинган
sublingualis, e	— тил ости
subnitras, atis, m	— нитрат асоси
substantia, ae, f	— модда, асос
subtilis, e	— юшқа, майда
succus, i, m	— шарбат, шира
sudor, oris, m	— тер, терлаш
suillus, a, um	— чўчқага оид
sulcus, i, m	— ариқча, ажин (манглайга оид)
sulfas, atis, m	— сульфат
sulfidum, i, n	— сульфид
sulfis, itis, m	— сульфит
Sulfur, uris, n	— олтингугурт
sulfuricus, a, um	— олтингугуртли
sulfurosus, a, um	— таркибида олтингугурт бўлган
sum, esse	— бор, мавжуд
summus, a, um	— энг юқориги
sumo, ere	— олмоқ, қабул қилмоқ
superficies, ei, f	— устки қисми, юзаси
superior, ius	— юқориги
superlativus, a, um	— аъло даражада, ажойиб
musculus supinator, oris, m	— қўл кафтини бурувчи мускул
suppositorium, i, n	— шамча
suppurativus, a, um	— йирянгли

supra
supremus, a, um
sura, ae, f
surculus, i, m
sutura, ae, f
symphysis, is, f
symphysis ossium pubis
symptoma, atis, n
synarthrosis, is, f
systema, atis, n
systole, es f

— устида, юқорисида
— энг юқори
— болдыр
— зирашча
— чок
— қўшилма, битишма
— қов суягининг битишиши
— белги, аломат
— ҳаракатланмайдиган бўгим
— система, тузилма
— юрак мушакларининг торайи-
ши

T

tabies, is, f
tabuleta, ae, f
taceo, ere
talis, e
Tanacetum, i, n
Taraxacum, i, n
tarsus, i, m

tartarus dentium
testus, a, um
tego, ere
tela, ae, f
temporalis, e
tendo, inis, m
tener, era, erum
tensus, a, um
tenuis, e
tenuissime
tenuiter
tepidus, a, um

ter
Terebinthina, ae, f
teres, teretis
terminatio, onis, f
tero, ere
terra, ae, f
tetanus, i, m
tetraboras, atis, m
textus, us, m
therapeuticus, a, um
therma, ae, f

thermometrum, i, n
Thermopsis, idis, f
thoracicus, a, um
thorax, acis, m
Thymolum, i, n
Thymus, i, m
thymus, i, m
thyreoideus, a, um

— озиш, ориқлаш
— тугмачасимон дори, таблетка
— жим турмоқ
— шунақа, шундай
— дастарбош
— қоқи, момақаймоқ
— обқ панжасининг кафт устки
қисми
— тишга тош йиғилиши
— қоплама, ғилоф
— қопламоқ
— мато, дока
— чаккага оид
— чандир, пай
— нафис, юшқа
— тортилган, тараңлашган
— юшқа
— жуда ҳам юшқа
— ингичка, юшқа
— илиқ
— уч марта
— игна баргли дарахт, терпентин
— юмалоқ, думалоқ
— қўшимча
— суртмоқ
— ер
— қоқшол касаллиги
— тетраборат
— мато
— даволашга оид
— чўмилиш учун илиқ сув со-
линган идиш (вапна)
— ҳарорат ўлчагич
— афсонак (бот.), термопсиc
— кўкракка оид
— кўкрак қафаси
— тимол
— тоғжамбил
— айрисимон без
— қалқонсимон

tibia, ae, f	— катта боддир суяғи
Tilia, ae, f	— жүка
tinctura, ae, f	— настойка (спиртли эритма)
tingo, ere	— нвнтмоқ
Tormentilla, ae, f	— бешбарғ, ерчай
totus, a, um	— ҳаммаси, бутунлай
toxicus, a, um	— заһарли
transfusio, onis, f	— суяқликларни қон томирга ёки суяк ичига қуйиш
transversus, a, um	— кўндаланғ
trapezius, a, um	— трапециясимон
tres, tria	— уч
triceps, tricipitis	— уч бошли
tricolor, oris, m	— уч рангли
tricuspidalis, e	— уч қопқоқли
triennis, e	— уч ёшли
Trifolium(l) fibrinum(i), n	— сув учбарғи
trigeminus, a, um	— уч шохли нерв
triginta	— ўттиз
tripartitus, a, um	— уч бўлакли
triplex, icis, m	— уч марта катта
tristitia, ae, f	— қайғу, ташвиш
Triticum, i, n	— буғдой
tritrus, a, um	— майдаланған
truncus, i, m	— гавда, тана
tu	— сен
tuba, ae, f	— пай, найча
tuber, eris, n	— бўртма, дўмбоқ
tum (равнш)	— ўшанда, кейип
tumor, oris, m	— шиш, гурра
tunica, ae, f	— парда
turbidus, a, um	— лойқасимон
tussis, is, f	— йўтал
tuto	— хавсиз
tympanum, i, n	— ногора
typhus, i, m	— терлама касаллиғи

U

ubi	— қаерда
ulcus, eris, n	— яра
uliginosus, a, um	— қизитиб эритилган
ulna, ae, f	— тирсак суяғи
umbilicalis, e	— киндикка оид
umbilicus, i, m	— киндик
umbra, ae, f	— соя
undecim	— ўн бир
unguentum, i, n	— суртма (қуюқ)
unguis, is, m	— тирноқ
unus, a, um	— бир
urethra, ae, f	— сийдик чиқариш найи
urina, ae, f	— сийдик
urinarius, a, um	— сийдикка оид
ursus, i, m	— айиқ
Urtica, ae, f	— чаёпўт
usque	— бир-бирига яқин, ёлма-ён

ustio, onis, f
ustus, us, m
usus, us, m
ut
uterinus, a, um
utilis, e
Uva, ae, f
Uva ursi
uxor, ortis, f

— куйдиришти
— куйдирилган
— қўллаш, ишлатиш
— гунча
— бачадонга оид
— фойдали
— узум, ток
— арчагул
— рафиқа, қаллиқ

V

vacca, ae, f
vaccinum, i, n
vaccinus, a, nm
vaginalis, e
vagus, a, um
vale
valeo, ere
Valeriana, ae, f
validus, a, um
valva, ae, f
valvula, ae, f
vapor, oris, m
varietas, atis, f
variola, ae, f
varius, a, um
vasa, vasorum, n, plor
vasa capillaria
vasa sanguinea
vasa lymphatica
vasculosus, a, um
Vaselinum, i, n
vegetabilis, e
velve
velociter
vena, ae, f
venenum, i, n
venio ire
venosus, a, um
venter, tris, m
ventriculus, i, m
Veratrum, i, n
verbum, i, n
vermiformis, e
vermis, is, m
vernalis, e
vero
vertebra, ae, f
vertebralis, e
vertex, icis, m

verto, ere
verus, a, um
vesica, ae, f
vesicalis, e

— сигир
— вакцина
— ситирга оид
— қишга оид
— адашган (нерв)
— соғ-саломат бўл
— соғ-саломат бўлмоқ
— валериана
— кучли, бақувват
— юрак-қоп йўлини тўсувчи қисм
— қопқоқ
— буг
— хилма-хил, ранг-баранг
— чечак касаллиги
— ҳар хиллик
— томирлар; идишлар
— қил томир
— қон томири
— лимфа томири
— томирсимон
— вазелин
— ўсимликка оид
— ёки
— тез, тез орада
— вена
— заҳар
— келмоқ
— вена томирига оид
— меъда (қорин) мускули
— қорин, меъда
— маралқулоқ (бот.)
— сўз, гап
— гижжасимон
— гижжа (чувалсангсимои қурт)
— баҳорги
— аммо, бироқ
— умуртқа
— умуртқага оид
— бош суягининг тепа қисми,
чўққи
— айлантирмоқ
— ҳақиқий, чин
— пуфак
— пуфакка оид

vesicatorius, a, um	— чипқонга қўйиладиган
vestibulum, i, n	— бирор тешик йўлининг бошла- ниши, кириш қисми
vestio, ire	— кийишмоқ
vestis, is, f	— кийим-кечак
via, ae, f	— йўл
Viburnum, i, n	— бодрезак
vir, viri, m	— эр, эркак
virgo, inis, f	— қиз бола
Viride(is) nitens(ntlis), n	— яшил (кўк) спиртли дори
virilitas, atis, f	— воя (балогат)га отганлик
virus, i, n	— захар, вирус
viscera, um, n, plur.	— ички қисм (аъзога оид)
vita, ae, f	— ҳаёт
vitium, i, n	— нуқсон, камчилик
vitium, cordis	— юрак нуқсони
Vitis(is) idaea(ae), f	— брусника
vitreus, a, um	— шишасимон
vitrum, i, n	— шиша идиш
vivo, ere	— яшamoқ
vocalis, e	— унли
voco, are	— чақирмоқ
vola, ae, f	— кафт (қўл кафти)
volatilis, e	— учувчан
voluntas, atis, f	— истак, ирода
vomer, eris, m	— димоғ суяги
vomicus, a, um	— қайт қилдирувчи (қустирувчи)
vomitus, us, m	— қусин
vulgaris, e	— оддий
vulnus, eris, n	— жароҳат
vultus, us, m	— юз, бет

X

Xeroformium, i, n	— ксероформ
xiphoides, a, um	— ханжарсимон

Y

Ypsiloideus, a, um	— ипсилонсимон
--------------------	----------------

Z

Zincum, i, n	— рух
zona, ae, f	— камар, бел, соҳа
zonula, ae, f	— камарча
zonularis, e	— камарсимон
(herpes) zoster	— тез тарқалувчи темиратки
zugoma, atis, n	— бет (юз) суяги, ёноқ
zugomaticus, a, um	— ёпоққа оид

ЎЗБЕКЧА-ЛОТИНЧА ЛУФАТ

А

- Аввал — ante
адашган — vagus, a, um
адонилеп — Adonilenum, i, n
аёл — femina, ae, f
аёлга оид — femininus, a, um
ажратмоқ — secerno, ere
ажратиб қўймоқ — sereno, ere
азиз — sagus, a, um
азот — Nitrogenium, i, n
азотга оид — nitricus, a, um
азотли — nitrosus, a, um
айлана — circulus, i, m
айлантирмоқ — verto, ere
айрисимон без — thymus, i, m
айрим — nonnullus, a, um
айтиб бермоқ — narro, are
акация — Acacia, ae, f
акрихин — Acrichinum, i, n
активлаштирилган — activatus, a, um
аллергия — allergia, ae, f
алмаштирмоқ — muto, are
алой — Aloë, es, f
алюминий — Aluminium, i, n
амидопирин — Amidopyrinum, i, n
аммоний — Ammonium, i, n
аммо — vego
анатомияга оид — anatomicus, a, um
анестезин — Anaesthesinum, i, n
аниқлаш — diagnosis, is, f
аниқ — exacte
анор — Granatum, i, n
аорта — aorta, ae, f
аралашма, микстура — mixtura, ae, f
аралаштирини — mixtio, onis, f
аралаштирмоқ — misceo, ere
аралия — Aralia, ae, f

ариика — Arnica, ae, f
 арпабодиён — Anisum, i, n
 арпабодиёнга оид — anisatus, a, um
 арсенат — arsenas, atis, m
 арсенит — arsenitis, itis, m
 арча — Juniperus, i, f
 арчагул, толокнянка — Uva (ae) ursi
 асаб — nervus, i, m
 асабга оид — nervosus, a, um
 асаб (нерв) хужайраси — neuron, i, n
 асалари — apis, is, f
 асбоб — apparatus, us, m
 асл нуеха — originalis, e
 астойдил — culide
 атом — atomus, i, f
 атоқли — praestans, ntis
 афсонак — Thermopsis, idis, f
 ацетат — acetas, atis, m
 ацетилсалицилатга оид — acetylsalicylicus, a, um
 ачитувчи — carnosivus, a, um
 аччиқтош — alumen, inis, n;
 аччиқ — amarus, a, um
 аъво — organismus, i, m
 аъзонинг ҳаракатсизланиши, фалажлик — paralysis, is, f
 аъзонинг қисман ҳаракатсизланиши — paresis, is, f
 аъзонинг уетки қисми — peripharia, ae, f
 аъло даражада — superlativus, a, um
 ақд — mens, mentis, f
 ақлли одам — homo sapiens
 ақл тиши — serotinus, i, m

Б

бактерияга қарши — bactericidus, a, um
 баланд — altus, a, um
 баллиқ мойи — oleum Jecoris
 бангидевона — Stromonium, i, n
 барг — folium, i, n
 баргизуб — Plantago, inis, f
 бармоқ — digitus, i, m
 бармоқ суяқлари — phalanx, ngis, f
 бачадон — uterus, i, m
 бачадонга оид — uterinus, a, um
 бачадондан ташқари — extrauterinus, a, um
 бачадон шиллиқ пардаси — endometrium, i, n

бақувват — validus, a, um
баҳоламоқ — aestimo, are
баҳорги — vernalis, e
без — glandula, ae, f
безамоқ — orno, are
безовталаниш — molestio, ae, f
бел — lumbus, i, m
белги — signum, i, n
белгиламоқ — noto, are; signo, are
белладонна — noto, are; signo, are
бемор аёл — aegrotata, ae, f
бемор эркак — aegrotus, i, m
бензоат — benzoas, atis, m
бензойга оид — benzoicus, a, um
бепул — gratuitio
беш — quinque
бермоқ — do, dare
бет — facies, ei, f
бет суяги — zygoma, atis, n
бет суягига оид — zygomaticus, a, um
биринчи — primus, a, um
бит — pediculus, i, m
биллак суяги — radius, i, m
бир марта — semel
бир — unus, a, um
бинафша — Viola, ae, f
биринчи бўйни умуртқаси — atlas, ntis, m
битишма — commisura, ae, f
бирлаштирини — complexus, a, um
бирлаштирмоқ — conjungo, ere
билан — cum
болалар — liberi, orum, m
болалик — pueritia, ae, f
болаларга оид — puerilis, e
бод касаллиги — rheumatismus, i, n
бошқармоқ — rego, ere
бошоқ — spica, ae, f
болдир — crus, cruris, n
бош суягининг тепа қисми чўққиси — vertex, icis, m
бодрезак — Viburnum, i, n
бола ташлаш, ҳомиладорликнинг муддатидан илгари тўхташи —
— abortus, us, m
бошқача — aliter
бошқа — alius, a, um
бодом — Amygdala, ae, f

бодом (дарахти) — Amygdalus, i, f
бодом безининг яллигланиши — angina, ae, f
борат — boras, atis, m
боратга онд — boricus, a, um
бош туки — capillaris, e
бош — caput, itis, n
бош мия — cerebrum, i, n
босим остида қисим — compressio, onis, f
ботиқ — concavus, a, um
боғланиш — connexio, onis, f
бозулбанг — Lagochilus, i, m
боғлам — ligamentum, i, n
боқини — nutritio, onis, f
бор бўлмоқ — sum, esse
бузуқ — inversus, a, um
буйруқ — praescriptio, onis, f
бурун — nasus, i, m
бурунга онд — nasalis, e
бурун тешиги — naris, is, f
бурун олди — paranasalis, e
буйрак — ren, renis, m
буйракка онд — renalis, e
буйрак жоми — pelvis renalis
бурамасимон — spiralis, e
бугдой — Triticum, i, n
буг — vapor, oris, m
бухўр — benzoë, es, f
бузилмайдиган ҳолат — conservatus, a, um
букилувчи — elasticus, a, um
букилган — flexura, ae, f
бугдойсимон донача — granulum, i, n
бугун — hodie
бураб киргизини — invaginatio, onis, f
бурчак — angulus, i, m
бўғим — articulatio, onis, f
бўғимга онд — articularis, e
бўғимларнинг яллигланиши — arthritis, idis, f
бўшлиқ — cavum, i, n
бўйин — cervix, icis, f
бўйинга онд — cervicalis, e
бўр — creta, ae, f
бўлмоқ — divido, ere
бўлинган — divisus, a, um
бўтқа — electuarium, i, n
бўзоч — Helichrysum, i, n

бүйинтуруққа онд — jugularis, e
бұлак — lobus, i, m
бұлакча — lobulus, i, m
бүйиннинг тери ости мускули — platysma, atis, n
бұртиқ — tuber, eris, n
бұригул — Vinca, ae, f

В

ва — et
вабо — cholera, ae, f
ва бошқалар — et cetera
вазелин — Vaselineum, i, n
вазифа — functio, onis, f
валериана — Valeriana, ae, f
ванна — balneum, i, n
ватан — patria, ae, f
вафодор — certus, a, um
вақтидан олдин — praematurus, a, um
висмут — Bismuthum, i, n
витами́н — vitaminum, i, n
водоро́д — Hydrogenium, i, n
водород пероксид — Hydrogenii peroxydum
водород хлоридга онд — hydrochloricus, a, um
вояга етганлик — virilitas, atis, f

Г

газакўт — Gentiana, ae, f
гардиш — annulus, i, m
гижжа — helmins, ntis, f
гилтупроқ — argylla, ae, f
глицирин — Glycerinum, i, n
глюконат — gluconas, atis, m
глюкоза — Glucosum, i, n
гнафиллий — Gnaphilium, i, n
грамм — gramma, atis, n
гул — flos, floris, m
гулламоқ — floreo, ere
гулизардак, адониз — Adonis, idis, m
гулхайри — Althaea, ae, f
гумбаз — fornix, icis, m
гумбазенмон — convexus, erum
гузал — gracilis, e

Д

- даволани — curatio, onis, f
 даволамоқ — curo, are
 даволанга оид — therapeuticus, a, um
 давомли — diuturnus, a, um
 давр — stadium, i, n; periodus, i, f
 далага оид — arvensis, e
 дам олиш — otium, i, n
 дастарбош — Tanacetum, i, n
 дарахт — arbor, oris, f
 дармана — Cina, ae, f
 дарҳол — statim
 дақиқа — minuta, ae, f
 деворсимон — septum, i, n
 денгиз — mare, is, f
 денгизга оид — marinus, a, um
 дельтасимон — deltaeoides, a, um
 дециграмм — decigramma, atis, n
 диаметр — diameter, tri, f
 диққат — attente
 дихлорид — dichloridum, i, n
 донолик — sapientia, ae, f
 донишманд — sapiens, ntis
 доривор ўтлар йиғмаси — species ei, f
 дори-дармон — medicamentum, i, n
 доривор — officinalis, e
 дорихона — officina, ae, f
 дорихона ходими — pharmacopola, ae, f
 дори ичишга мўлжалланган ўлчовли идиш — mensura, ae, f
 доришunos — pharmaceuta, ae, f
 доялик — obstetricius, a, um
 дум — coccyx, ygis, m
 думга оид — coccygeus, a, um
 димоғ суяги — vomer, eris, m
 думгаза — sacrum, i, n
 думгазасимон — sacer, cra, crum
 думгазага тегишл — sacralis, e
 думгаза-думга оид — sacrococcygeus, a, um
 думгаза-белга доир — sacrolumbalis, e
 думгаза-чаноққа оид — sacropelvinus, a, um
 думгаза-қиррага оид — sacrospinosus, a, um
 думгаза-пайга оид — sacrotuberalis, e
 дунё — mundus, i, m
 дўлана — Crataegus, i, f

Е

елимшак — gelatina, ae, f
елимшаксимон — gelatinosus, a, um
елка — brachium, i, n
елка суяги — humerus, i, m
енгил — facilis, e; levis, a
енгиллаштирмоқ — levo, age
ерёngoқ — Arachis, idis, f

Ё

ёзмоқ — scribo, ere
ёй — arcus, us, m
ёйилган — diffusus, a, um
ёки — seu; sive; velve
ёлгон — spurius, a, um
ёмон — malus, a, um
ёнбош — latus, eris, n
ёнбошга оид — lateralis, e
ёпбош суяги — ileum, i, n
ёngoқ — Nux, Nucis, f
ёниқ — obturatus, a, um
ёпилган — clausus, a, um
ёриқ — fissura, ae, f
ёрдамчи — adjuvans, ntis; juvans, ntis
ёрдам бермоқ — juvo, age
ёрилиш — ruptura, ae, f
ёруглик — lux, lucis, f
ёш — aetas, atis, f
ёшлик — juvenus, ntis, f
ёқимли — gratus, a, um
ёқимтой — jecundus, a, um
ёғ — adeps, ipis, n; axungia, ae, f; pinguis, e

Ж

жавдар — Secale, is, n
жароҳат — vulnus, eris, n
жарроҳ — chirurgus, i, m
жағ-жағ — Bursa pastoris
жигар (одамники) — hepar, atis, n
жигар (ҳайвонники) — jecur, oris, n
жигарга оид — hepaticus, a, um
жигар яллиғланиши — hepatitis, idis, f
жим турмоқ — taceo, ere

жойланиш — situs, a, um
жоненз тана — cadaver, eris, n
жонензланиш — necrosis, is, f
жуда катта — maximus, a, um
жуда ҳам юңа — tenuissime
жуда ёмон — pessimus, a, um
жун — lana, ae, f

З

зайтун мойи — oleum Olivarum
зарар стказмоқ — nocere, ere
зарба — ictus, us, m
зарарли — noxious, a, um
заҳар — venenum, i, n
заҳарли — toxicus, a, um
зидди-заҳар — antidotum
зирапча — surculus, i, m
зич — compactus, a, um
зулук — hirudo, inis, f
зунтурум — Plantago, inis, f

И

ивитмоқ — macero, are
ижобий — positivus, a, um
изогенли — isogenus, a, um
изотонли — isotonicus, a, um
икки бошли — biceps, bicipitis
икки бошли мускулга оид — bicipitalis, e
иккинчи — secundus, a, um
икки марта — bis
икки марта тозаланган — bidestillatus, a, um
икки ҳисса ошиш — duplicatura, ae, f
икки тишли — bidens, ntis
илик — tepidus, a, um
илмоқ — ansa, ae, f
ингичка — tenuiter
ингичка ичак — jejunum, i, n
ин — filum, i, n
ипсимон толали боғлам — filamentum, i, n
иситма — febris, is, f
иссиқ — calidus, a, um
иссиқлик — calor, oris, m
истеқо — hydrops, opis, m
иттиканақ — Bidens, ntis, f

йишумурт — *Frangula*, ae, f
итжумрут — *Rhamnus cathartica*
нтузум — *Solanum*, i, n
ихтиол — *Ichthyolum*, i, n
ичак — *intestinum*, i, n
ичакка тегишли — *intestinalis*, e
ичакда эрувчи — *entersolubilis*, e
ичбуруг --- *dysenteria*, ae, f
ички аъзолар — *viscera*, um, n, plur.
ички — *internus*, a, um
ичи — *intra*
ичида — *intus*
ичмоқ — *bibo*, ere
ичи — *nigotium*, i, n
ичламоқ — *ageo*, ere
ияк — *mentum*, i, n
иякка онд — *mentalis*, e
иқтидорли — *ingeniosus*, a, um

И

йигирма — *viginti*
йил — *annus*, i, m
йиринг — *pus*, puris, n
йирингли — *suppurativus*, a, um
йирингли яра — *abscessus*, us, m
йирингли ялиглашиши — *phlegmone*, es, f
йирингли ялиглашишга онд — *phlegmonosus*, a, um
йирингсимон — *vesicatorius*, a, um
йод — *Iodum*, i, n
йўтал — *tussis*, is, f

К

калий — *Kalium*, l, n
калла қопқоғи — *calvaria*, ae, f
каланхой — *Kalanchoë*, ÷s, f
камар, белбоғ — *zona*, ae, f
камфора, кофур — *camphora*, ae, f
камқонлик - *anaemia*, ae, f
камқонлик, бирор тўқиманинг қонсизланиши — *Ischaemicus*, a, um
канақунжут — *Ricinus*, i, m
карболол — *Carbolenum*, i, n
карболи — *carbolicus*, a, um
карбонат — *carbonas*, atis, m
касаликнинг яшири даври — *incubatio*, onis, f

касаллиқни олдиндан айтиб бериш — prognosis, is, f
 катта — magnus, a, um
 катталық — magnitudo, inis, f
 касаллиқни анықлаш — diagnosis, is, f
 каттароқ — major, jus
 катта болдыр суяғы — tibia, ae, f
 қафт олди — carpus, i, m
 кашнич — Coriandrum, i, n
 кенгайыш — dilatio, onis, f
 кесиб ташлаш -- amputatio, onis, f
 кесик — incisio, onis, f
 кесикка оид — incisivus, a, um
 кесма — incisura, ae, f
 киндикка оид — umbilicalis, e
 киприк — cilium, i, n
 кислород — Oxygenium, i, n
 кичик — parvus, a, um
 кичик болдыр суяғы — fibula, ae, f
 кодеин — Codeinum, i, n
 коллодий — Collodium, i, n
 кристалл — crystallus, i, f
 крупоз — grouposus, a, um
 ксероформ — Xeroformium, i, n
 куйдириш — ustio, onis, f
 куйдирилган — ustus, us, m
 куйиш — combustio, onis, f
 кукун — pulvis, eris, m
 кукунсимон — pulveratus, a, um
 кулранг — cinereus, a, um
 курак — scapula, ae, f
 куртак (бот.) — gemma, ac, f
 куч — robus, oris, n
 кучли — robustus, a, um
 күз косаеи — orbita, ac, f
 күк — coeruleus, a, um
 күкнори — Papaver, eris, n
 күкрак — pectus, oris, n; sternum, i, n
 күкракка оид — pectoralis, e
 күк томир, вена — vena, ae, f
 күк томирга оид — venosus, a, um
 күкрак қафаси — thorax, acis, m
 күкрак қафасига оид — thoracicus, a, um
 күмир — carbo, onis, m
 күмирга оид — carbonicus, a, um
 күричак — caecum, i, n

кўришга оид — opticus, a, um
кўрсаткич бармоқ — index, icis, m
кўтарилувчи — ascendens, entis
кўтарилувчи мушак — levator, oris, m

Л

лаб — labium, i, n
лактат — lactas, atis, m
ланолин — Lanolinum, i, n
левзей — Leuzea, ae, f
лимон — Schizandra, ae, f
лимфа томғари — vasa lymphatica
лимфасимон — lymphaticus, a, um
лобелия — Lobelia, ae, f
лойқа — turbide
лойқасимон — turbidus, a, um
луиж — bucca, ae, f

М

маврак — Salvia, ae, f
магnezий — Magnesium, i, n
магnezия — magnesia, ae, f
маза — sapor, oris, m; gustus, us, m
майдаланган — tritus, a, um
маккажўхори — Mays, Maydis, f
малҳам — fomentatio, onis, f
манглай — frons, ntis, f
манглайга оид — frontalis, e
мапқа — malleus, i, m
маралқулоқ — Veratrum, i, n
маржонгул — Sambucus, i, f
маргимуш — arsenicum, i, n
маргимушли — arsenicosus, a, um
маргимушга оид — arsenicicus, a, um
маргимуш кислотаси — acidum arsenicosum
мато — textus, us, m
махсуе жиҳозланган хона — camera, ae, f
мева — bacca, ae, f; fructus, us, m
ментол — Mentholum, i, n
меъда — gaster, gastris, f
меъдага оид — gastricus, a, um
меъда ости бези — pancreas, atis, n
меъда ости безига оид — pancreaticus, a, um
милк — gingiva, ae, f
милкнинг яллиғланиши — gingivitis, idis, f
мингдевона — Hyoscyamus, i, m

минералга оид — mineralis, ē
мис — Cuprum, i, n
миртил — Myrtillus, i, m
мия моддаси, орқа мия — medulla, ac, f
мия ортиги, гинофиз — hypophysis, is, f
мия пардаси — meninx, ngis, f
мия пардасининг яллиғланши — meningitis, idis, f
миянинг қаттиқ пардаси — dura mater
миянинг яллиғланши — encephalitis, itidis, f
(бош) мия — cerebrum, i, n
мияга оид — cerebralis, e
мияча — cerebellum, i, n
миячага оид — cerebellaris, e
модда — meteria, ac, f; substantia, ae, f
модда миқдори — massa, ac, f
мойиллик — dispositio, onis, f
мой — oleum, i, n
морфин — Morphinum, i, n
муаллиф — auctor, oris, m
муғуз (шоҳ) — cornu, us, n
музенмон — glacialis, e
мум — sega, ae, f
мумга оид — ceratus, a, um
мусаллас — vinum, i, n
мустаҳкам — firmus, a, um
мускул — musculus, i, m
мускулга оид — muscularis, e
мускул орасига — intramuscularis, o

Н

найчасимон йўл — canalis, is, f
намланган — humidus, a, um
наркотикка оид — narcoticus, a, um
натيجا — exitus, us, m
натрий — Natrium, i, n
наша ўсимлиги — Cannabilis, is, f
нимжон — invalidus, a, um
нитрат — nitras, atis, m
нитрит — nitris, itis, m
нуқсон — tympanum, i, n
ноғора — defectus, a, um

О

овқат ҳазмининг бузилиши — dyspepsia, ae, f
одамгиёҳ — Genseng

адам — homo, inis, m
 адамча — homunculus, i, m
 адабийлик — humanus, a, um
 оддий — simplex, icis
 озиш — tabes, is, f
 озод — liber, era, erum
 озодлик — libertas, atis, f
 ой — mensis, is, f
 оксид — oxydum, i, n
 олтин — Aurum, i, n
 она — mater, tris, f
 ориқлаш — atrophia, ae, f
 орқа — dorsum, i, n
 орқага оид — dorsalis, e
 орқа миёга оид — cerebrospinalis, e
 ота — pater, tris, m
 ошқовоқ — Cucurbita, ae, f
 оқ — albus, a, um
 оқ гил — bolus alba
 оқ ёй парда, кўзнинг рангдор пардаси — iris, iridis, f
 оқим — ductus, us, m
 оқроқ — lucidus, a, um
 огиз — os, oris, n
 огиз шиллиқ пардасининг яллиғланиши — stomatitis, idis, f
 огриқ — dolor, oris, m
 огриқсизлантирини — parcosis, is, f
 огриқнинг бир аъзодан иккинчисига ўтиши — metastasis, is, f

П

пайининг чўзилиши — aponeurosis, is, f
 папжарасимон — ethmoidalis, e
 парда — membrana, ae, f
 пардача — membranula, ae, f
 парҳез — diaeta, ae, f
 пасти жағ — mandibula, ae, f
 паст — humilis, e
 пастроқ — inferior, ius
 периплока — Periploca, ae, f
 пероксид — peroxydum, in
 пирамидон — Pyramidonum, i, n
 пилакча — lamella, ae, f
 полигала — Polygala, ae, f
 понасимон — sphenoidalis, e
 препарат — praeparatum, i, n

талоқ — lien, lienis, m
тамом — finis, is, m
тана — corpus, oris, n
талглай — palatum, i, n
талглайга оид — palatinus, a, um
тангачасимон тери — squama, ae, f
таранглашган —ensus, a, um
тараққиёт — progressus, us, m
тезлик билан — cito
театр — theatrum, i, n
темиратки — herpes, etis, m; lichen enis, n
темир — Ferrum, i, n
темирга оид — ferreus, a, um
тенг — aequalis, e
тенг қисмларга бўл — divide in partes aequales
тепага тегишли — parietalis, e
тери — cutis, is, f; derma, atis, n
терига оид — cutaneus, a, um
терининг устки қисми — epidermis, idis, f
тери остига оид — hypodermicus, a, um
тер — sudor, oris, m
терлатувчи — diaphoreticus, a, um
теребинтин мойи — oleum Terebinthinae
терлама касаллиги — typhus, i, m
тешик (оқма) — fistula, ae, f
тешик — foramen, inis, n; osseum, i, n
тизза қопқоғи — patella, ae, f
тизза — genu, us, n
тил — lingua, ae, f
тил ости — sublingualis
тил остига тегишли — hypoglossus, a, um
тил остига оид (суяк номи) — hyoideus, a, um
тилқилёр — Hierochloë, òs, f
тинчлик — pax, pacis, f
тинчлантирувчи — sedativus, a, um
тирноқгуд — Calendula, ae, f
тирноқ — unguis, is, m
тирсак — ulna, ae, f
тирқиш — rima, ae, f
тиш — dens, dentis, m
тишга оид — dentalis, e
тиш оғриғи — odontalgia, ae, f
тиш чиқиши — odontogenia, ae, f
тишнинг суяк пардаси — peridontium, i, n
тишсимон — serratus, a, um
товон суяғи — calcaneus, i, m

товон суягига оид — calcaneus, a, um
тож — coropa, ae, f
тоза — purus, a, um
тозаланган — depuratus, a, um
тиббий — medicatus, a, um
тиббийёт — medicina, ae, f
тиббийётга оид — medicinalis, e
тозаланган (софланган) сув — destillatus, a, um
тозаланган (спиртда) — rectificatus, a, um
тозалик — puritus, atis, f
тоза ҳолда — per se
тола — fibra, ae, f
толасимон — fibrinosus, a, um
толага оид — fibrosus, a, um
томирсимон — vasculosus, a, um
томир уриши — pulsus, us, m
томчи — gutta, ae, f
тор — angustus, a, um
торайини — stenosis, s, f
тошмали — exanthematicus, a, um
тошсимои — petrosus, a, um
ток — impar, imparis
тоғжамбил — Thymus, i, m
тоғай — cartilago, inis, f
тоғайга оид — cartilagineus, a, um
туғмачасимои дори — tabuletta, ae, f
туғун — nodus, i, m
туғун (асабга оид) — ganglion, i, n
туғуши — compositio, onis, f
туғатувчи — corrigens, entis
туғилиши — structura, ae, f
туғ — sal, salis, m
туғишқча (бот.) — stigma, atis, n
туғ — genus, eris, n
туғтиб чиқиши — prominens, ntis
туғувчи — fumans, ntis
туғувчи — descendens, entis
туғуши — prolapsus, us, m
туғум — ovum, i, n
туғумсимои шакл — ovalis, e
туғуши — partus, us, m
туғтовон — Farfara, ae, f
туғйимли — nutricius, a, um
туғсиқ — paries, etis, m
туғрт бошли — quadriceps, ipitis

тўрт бурчакли — quadratus, a, um
тўрт жуфт — quadrigeminus, a, um
тўртинчи — quartus, a, um
тўр — rete, is, n
тўрсимон — reticularis, e
тўрсимон парда — retina, ae, f
тўқиллатиб эшитиб кўриб текширини — percussio, onis, f
тўғри — rectus, a, um
тўғри ичак — rectum, i, n
тўғри ичак орқали — per rectum

У

узоқлаштирувчи мускул — abductor, oris, m
узум — Uva, ae, f
уйқу — sompnus, i, m
уланни — nexus, i, m
уйқу томири — carotis, idis, f
умумий — communis, e
умуртқа — vertebra, ae, f
умуртқага оид — vertebralis, e
ун — farina, ae, f
ушли — vocalis, e
уруг (бот.) — semen, inis, n
уруг (пушт) — sperma, atis, n
устида — supra
устки қием — superficies, ei, f
устоз — magister, tri, m
уеул — methodus, i, f
уестун — columna, ae, f
ухлатувчи — somnifer, fera, ferum
учбарг — Menyanthes (idis) trifoliata (ae)
уч бошли — triceps, tricipitis
уч бўлакли — tripartitus, a, um
уч ёшли — triennis, e
уч маротаба — ter
уч марта катта — triplex, icis
уч рангли — tricolor, oris
учувчан — volatilis, e
уч — tres, tria
уч шохли (асабга оид) — trigeminus, a, um
уч қопқоқли — tricuspidalis, e
уқалаб суртиш — frictio, onis, f

Ф

фенол — Phenolum, i, n
 фолликулин — Folliculinum, i, n
 фосфат — phosphas, atis, m
 фосфорли — phosphoricus, a, um
 фосфор — Phosphorus, i, m

Х

хавfli — malignus, a, um
 хавfli ўсма — cancer, cri, m; carcinoma atis, n
 хавфсиз — tuto
 халта — bursa, ae, f
 халқаро — internationalis, e
 халқ — populus i, m
 хантал — Sinapis is, f
 хат — epistola, ae, f
 хилма-хил — varietas, atis, f
 хина — China, ae, f
 хинин — Chininum, i, n
 хитойча — chinensis, e
 хитой дарахти — Eucommia, ae, f
 хлороформ — Chloroformium, i, n
 хуеусий — proprius, a, um
 хўжагат, малина — Rubus idaeus

Ч

чакка — tempus, oris, m
 чаккага онд — temporalis, e
 чала оксид — oxydulatus, a, um
 чамбар ичак — tendo, inis, m
 чандир — colon, i, n
 чаноқ — pelvis, is, f
 чаноқ суяги — coxa, ae, f
 чал — sinister, tra, trum
 чаёпўт — Urtica, ae, f
 чақиб (тишлаб) олин — morsus, us, m
 чекиладиган — fumalis, e
 чечак касаллиги — variola, ae, f
 чигал — plexus, us, m
 чизик — linea, ae, f
 чипқон — furunculus, i, m
 чиритувчи — cariosus, a, um
 чириш — caries, ei, f
 чиройли — formosus, a, um
 чирқаноқ — Hyppophaë, òs, f

чиқиқ — luxatio, onis, f
чиганоқ — concha, ae, f
чок — garhe, es, f
чуқур — profundus, a, um
чуқурча — fovea, ae, f
чўкинди — praecipitatus, a, um

Ш

шакар — saccharum, i, n
шарбат — sirupus, i, m
шивит — Foeniculum, i, n
шикастланган — corruptus, a, um
шилланган — erosio, onis, f
шиллик модда — mucilago, inis, f
шилликсимон — mucosus, a, um
шиллик пардаларининг яллиғлангани — catarrhus, i, m
шина идини — olla, ae, f
шина идинича — vitrum, i, n
шинасимон — vitreus, a, um
шын — oedema, atis, um
шоҳсимон — cornutus, a, um
шоҳ — ramus i, m; cornu us, n
шоҳча (бот.) — stipes, itis, m
шумурт — Padus, i, f

Э

эвкалипт Eucalyptus, i, f
эгрилик curvatura, ae, f
энеса — occiput, itis, n, nucha, ae, f
энесага оид — occipitalis, e
эркаклар жинені аъзосининг тоқ бези, простата prostata, ae, f
эркаклар жинені олати — penis, is, m
эрини — dissolutio, onis, f
эрувчан — solubilis, e
эфир — aether, eris, m
эфирга оид — aethereus, a, um
эфирли — aethylicus, a, um
эшитиб кўриб касалликин аниқлаш — auscultatio, onis, f
эшитишга оид — auditivus, a, um
эҳтиётлик билан — caute

Ю

юз (бет)га оид — facialis, e
юз (бет) — facies, ei, f

юмалоқ — *teres, teretis*
юпқа — *tenuis, e*
юрак — *cor, cordis, n*
юрак кенгайиши — *diastole, es, f*
юрак мускулларининг торайиши — *systole, es, f*
юрак нуқсони — *vitium cordis*
юракка оид — *cardiacus, a, um*
юрак олди — *atrium, i, n*
юрак олди халтасининг яллигланиши — *pericarditis, idis, f*
юракнинг ички пардаси — *endocardium, i, n*
юрак қон йўлини тўсувчи қисм, қопқоқ — *valva, ae, f*

Я

яқунланган даволани муолажаев — *cursus, us, m*
яллигланиш — *inflammatio, onis, f*
ялпиз — *Mentha, ae, f*
ялтировчи — *nitens, ntis*
янги туғилган бола (чақалоқ) — *neonatus, i, m*
яра — *ulcus, eris, n*
ярага оид — *aphthosus, a*
яхшилик — *aphtha, ae, f*
ярача — *bonum, i, n*
яқинлаштирувчи мускул — *adductor, oris, m*

У

ўзак — *nucleus, i, m*
ўзимга қўллан учун — *pro usu proprio*
ўлат — *pestis, is, f*
ўлган — *mortuus, a, um*
ўлдирувчи — *letalis, e; mortifer fra frum*
ўлчов — *modus, i, m*
ўлчов, миқдор — *dosis, is, f*
ўмров суяги — *clavicula, ae, f*
ўмров суяги остида — *subclavius, a, um*
ўн бир — *undecim*
ўнг — *dexter, tra, trum*
ўн икки бармоқ ичак — *duodenum, i, n*
ўнка — *pulmo, onis, m; pneumon, i, n*
ўнкага оид — *pulmonalis, e*
ўнкага ҳаю кириши натижасида пайдо бўлган шин — *emphysema, atis, n*
ўнканинг яллигланиши — *pneumonia, ae, f*
ўроқсимон шакл — *semilunaris, e*
ўрталик — *perineum, i, n*
ўсимликка оид — *vegetabilis, e*

Үсини — incrementum, i, n
 Үсиқ — procesus, us, m
 Үткир — acer, acris, acre
 Үт (сафро)га оид — cholodochus, a, um
 Үт (сафро) — chole, es, f
 Үт (бот.) — herba, ae, f
 Үт (сафро) ҳайдовчи — cholagogus, a, um
 Үтини жойи — mentus, a, um
 Үттиз — triginta
 Үхшаш — similis, e
 Үқитувчи — magister, tri, m
 Үқувчи — studens, ntis; discipulus, i, m
 Үқ томир — arteria, ae, f

Қ

қавариқ — clavus, i, m
 қадимий — antiquus, a, um
 қайт қилдирувчи (қустирувчи) ёнроқ — Nux vomica
 қайини — Betula, ae, f
 қайнатма — decoctum, i, n
 қайтувчи — recurrens, ntis
 қалампир — Piper, eris, n
 қалампир яллиз — Mentha piperita
 қалинлик — densitas, atis, f
 қалқонсимон — thyreoides, a, um
 қаидағоч — Alnus, i, f
 қанд касаллиги — diabetes, ae, m
 қапотсимон — pterygoideus, a, um
 қарағай — Pinus, i, f
 қанча миқдорда керак бўлса — quantum satis
 қарилик — senectus, utis, f
 қари киши (қария) — senex, senis, m
 қарини — contra; anti
 қатрон — Pix liquida
 қатлам — plica, ae, f
 қатор — series, ci, f
 қаттиқ — durus, a, um
 қатқорини — mesenterium, i, n
 қизамиқ — mereilli, orum, m
 қизил — ruber, bra, brum
 қизиллик — erythema, atis, n, rubor oris, m
 қизилмия — Liquiritia, ae, f
 қизилнойча — Hypericum, i, n
 қизилча — rubeola, ae, f

қизилўнғач — oesophagus, i, m
 қийин — difficilis, e
 қийишқ — obliquus, a, um
 қилтиқли — spinosus, a, um
 қил томир — vasa capillaria
 қин (аёлларнинг жинсий аъзоси) — vagina, ae, f
 қинга оид — vaginalis, e
 қисман соғайиш — restitutio cum defestu
 қисувчи мускул — sphincter, eris, m
 қисқа — brevis, e
 қисқартирилган — contractus, a, um
 қовоқ — palpebra, ae, f
 қовурға — costa, ae, f
 қовурғага оид — costalis, e
 қовурғалараро — intercostalis, e
 қовуқ — pubes, is, f
 қондага асосан — lege artis
 қон — haema, atis, n; sanguis, inis, m
 қонли — sanguineus, a, um
 қон оқшиш — haemorrhagia, ae, f
 қон тўхтатувчи — haemostaticus, a, um
 қон босимининг ошиши — hypertonia, ae, f
 қон босимининг пасайиши — hypotonia, ae, f
 қончўп — Chelidonium, i, n
 қон томири — vasa sanguinea
 қоннинг суюқ қисми — plasma, atis, n
 қонун — lex, legis, f
 қонлама — obductus, a, um; testus
 қонқоқ — valvula, ae, f
 қора — niger, gra, grum
 қорақуя, шоҳқуя (бот.) — Secale cornutum
 қорамтир — fuscus, a, um
 қорин — abdomen, inis, n
 қоринга оид — abdominalis, e
 қорин иетисқоси — ascites, ae, m
 қорин бўйиш — pylorus, i, m
 қорин бўйишга оид — pyloricus, a, um
 қоясимон — petraeus, a, um
 қоқинол таёқчаси — clostridium tetani
 қоқиўт — Taraxacum, i, n
 қоқинол касаллиги — tetanus, i, m
 қоғоз — charta, ae, f
 қоғоз халтача — sacculus, i, m
 қуймиш суяги — ischium, i, n
 қуймиш қосаси — acetabulum, i, n

қуймич суягыга оид — ischiadicus, a, um
 қулай — idoneus, a, um
 қуйиш — transfusio, onis, f
 қулоқ оиди бези — parotis, idis, f (grandula)
 қулоқ суираси — auricula, ae, f
 қулоқ — auris, is, f
 қуритилган — exsiccatus, a, um
 қуруқ — siccus, a, um
 қусиш — vomitus, us, m
 қутича — scatula, ae, f
 қуюқ — spissus, a, um
 қўзгатувчи — excitator, oris, m
 қўзгалмас — immobilis, e
 қўлнииг катта бармоги — pollex, icis, m
 қўл кафтини бурувчи мускул — supinator, oris, m
 қўллаш — usus, us, m
 қўргошин — Plumbum, i, n
 қўшалоқ — duplex, icis, m
 қўшилма — symphysis, is, f
 қўшилиб ўеган — adhaerens, ntis
 қўшипча — terminatio, onis, f

F

гайритабний катталаниш — hypertrophia, ae, f
 гайритабний ҳолат, нормал бўлмаган — anomalia, ae, f
 гамхўрлик — cura, ae, f
 говаксимон — cavernosus, a, um
 гурра, шии, ўема — tumor, oris, m
 гўза — Gossypium, i, n

X

ҳаб дори — pilula, ae, f
 ҳаво — aër, aëris, m
 ҳазм қилишга доир — digestorius; a, um
 ҳайвон — animal, alis, n
 ҳайвонсимон — animalis, e
 ҳалқум — guttur, uris, n; pharynx, yngis, m
 ҳаммом — balneum, i, n
 ҳаракат — mobilis, e
 ҳаракатлантирувчи — motorius, a, um
 ҳаракатланмайдиган бўғим — synarthrosis, is, f
 ҳаракатсиз — inertia, ae, f
 ҳашарот — insectum, i, n
 ҳақиқий — verus, a, um
 ҳид — odor, oris, m

гидроксид — hydroxydum, i, n
гиперманганат — hypermanganas, atis, m
хиқилдоқ — larynx, yngis, m
хиқилдоқ яллиғланishi — laryngitis, idis, f
ходиса — casus, us, m
ҳомиладорлик — graviditas, atis, f
ҳосил бўлсин — fiat
ҳосил қилинсин — fian
ҳосил қилувчи — constitucus, entis
ҳужайра — cella, ae, f; cyma, i, m
ҳужайрача — cellula, ae, f
ҳурматли — carus, us, m
ҳурматлаш — caritas, atis, f
ҳуқна — clyma, atis, n
ҳуқуқ — jus, juris, n

МУНДАРИЖА

Муқаддима	3
Лотин тилининг қисқача тарихи	4

ФОНЕТИКА

Лотин тили алифбоси (1-§)	5
Товушлар таснифи (2—7-§)	6—12
Сўзларнинг бўғинларга бўлиниши. Чўзиқлик ва қисқалик қоидаси. Ургу. (8—10-§)	19—20
Сўзларнинг ясалиши (11-§)	21

МОРФОЛОГИЯ

Сўз туркумлари (12-§)	28
Феъл (13—15-§)	28—33
От (16-§)	36
Отларнинг биринчи гуруҳда турланиши (17—20-§)	38—43
Мослашмаган аниқловчи (21-§)	46
Предлог (олд қўмақчи)лар ва боғловчилар (22-§)	47
Рецептура (23-§)	50
Тиббиётда кўп қўлланиладиган юнонча сўз ясовчи қўшимчалар ва атамалар (24-§)	56
Отларнинг иккинчи гуруҳда турланиши (25—28-§)	57—62
Дори номларининг ясалишида қўлланиладиган маъноли сўз ясовчи қисмлар (29—31-§)	69—71
Кимёвий моддалар, оксидлар, кислоталар ва тузларнинг номлари (32—33-§)	73—75
Сифат. Биринчи гуруҳ сифатлари (34—37-§)	79—83
Мослашган аниқловчи (38-§)	89
Учинчи гуруҳда турланувчи отлар (39-§)	91
Биринчи гуруҳ сифатларининг учинчи гуруҳда турланувчи отлар билан мослашиши (40-§)	93
Учинчи гуруҳда турланувчи Masculinum родига тегишли отлар (41—44-§)	94—97
Учинчи гуруҳда турланувчи Femininum родига тегишли отлар (45—49-§)	101—106
Учинчи гуруҳда турланувчи Neutrum родига тегишли отлар (50—53-§)	112—114
Юнон тилидан кириб келган тиббий атамалар (54—55-§)	119—121
Иккинчи гуруҳ сифатлари (56—59-§)	126—130
Иккинчи гуруҳ сифатларининг биринчи, иккинчи ҳамда учинчи гуруҳларда турланувчи отлар билан родда сонда ва келишларда мослашуви (60-§)	130
Ҳозирги замон аниқ сифатдоши (61—62-§)	136
Тўртинчи гуруҳда турланувчи отлар (63—65-§)	138—140
Бешинчи гуруҳда турланувчи отлар (66—67-§)	145—145
Лотин тилидаги отларнинг беш гуруҳда турланиш жадвали (68-§)	149
Сифат даражалари (69—71-§)	150—152
Олмош (72-§)	154
Равиш (73—74-§)	154—155
Сон (75—76-§)	157—157
Рецептдаги қисқартма отлар (77—78-§)	159—160
Дори шакллари тўғрисида умумий маълумот ва рецептлар نامунаси	165

ЎҚИШ УЧУН ҚЎШИМЧА МАВЗУЛАР

«Gaudeamusigitur» шеъри	171
Яллаганишга оид касалликларнинг номи	172
Одам аъзоларида учрайдиган хавфсиз ва хавфли ўсма- ларнинг номи	177
Муҳим сўз ясовчи қўшимчалар	180
Тиббиётга оид фан, соҳа ва бўлимларнинг лотинча номи	182
Тиббиётда қўлланиладиган даволаш усулларининг номи	187
Тиббий амалиётда энг кўп қўлланиладиган доривор ўсим- ликлар	188
Лотинча-ўзбекча лугат	196
Ўзбекча-лотинча лугат	230

Уқув наشري

Болиев Муҳиддин Нуриддинович

ЛОТИН ТИЛИ ВА ТИББИЁТ ТЕРМИНОЛОГИЯСИ

Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти,
Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Муҳарририят мудирини А. Камолов, муҳаррир М. Қодирова, бадий
муҳаррир Ф. Матёқубов, техник муҳаррир В. Мешчерякова, мусах-
ҳиҳ Д. Тўйчиева

ИБ 2890

Босмахонага 25.06.2002 да берилди. Босишга 25.09.2002 да рухсат
этилди. Бичими 84×108¹/₃₂. Офсет қоғози, Юқори босма. Адабий
гарнитура. Шартли босма табақ 13,44. Шартли бўёқ-оттиски 13,86.
Нашр. босма табақ 16,06. 45—2002 рақамли шартнома. Жами 5100
нуска. 102-рақамли буюртма. Нархи шартнома асосида.

Ўзбекистон матбуот ва ахборот агентлигининг Тошкент китоб-
журнал фабрикасида чоп этилди. Тошкент, Юнусобод даҳаси,
Муродов кўчаси, 1-уй.